Поредица
БЪЛГАРСКА КЛАСИКА

Издателство
ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ

Поредицата
„БЪЛГАРСКА КЛАСИКА“ излиза
благодарение на любезното
спомоществователство на

МИНИСТЕРСТВО
НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
и
НАЦИОНАЛЕН ДВОРЕЦ
НА КУЛТУРАТА

1000 екземпляра от всяко заглавие
са предназначени
за библиотеките в България.

ИЗДАНИЕТО Е ОДОБРЕНО
И ПРЕПОРЪЧАНО ОТ **МОН**

ЛЮБЕН
ДИЛОВ

ПЪТЯТ НА ИКАР

Издателство
•ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ•
София, 2002

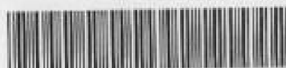

ISBN 954-739-253-2

ЧАСТ ПЪРВА

КАТО БОГОВЕТЕ КРАСИВИ СА И МЪДРИ И ТЪЖНИ КАТО ЖИТЕЛИТЕ НА ЗЕМЯТА

(Из една древна земна песен, която ми пя Майола Бени)

На паметта на незабравимия приятел и писател Цветан Стоянов, който най-много ме подтикваше да напиша тази книга, а не доживя завършването ѝ.

АВТОРЪТ

Като изпращам записките на Зенон Балов, аз изпълнявам само своя тъжен приятелски и колегиален дълг. Очевидно е заложеното в тях намерение един ден да бъдат публикувани, както е очевидна и амбицията им да бъдат един от документите за нашия път в Космоса. Останали са недовършени, както самият наш път, хаотични са, необработени, гъмжат от неточности. Навярно ще бъда упрекнат, че не съм ги редактирал и снабдил поне с коментар, но един редактиран от другиго документ според моите разбирания е вече подправен документ. Единственото, което си позволих, е да издиря авторите на песните, въвеждащи към отделните части. За да не се посегне обаче дори и чрез такива добавки върху характера на записките, прилагам ги в послеслов.

За автора на самите записки няма какво повече да кажа от това, което той сам е казал за себе си, макар и по него да имам възражения. Само ще уверя читателя, че Зенон Балов не беше нито толкова грозен, нито толкова неприятен, каквото впечатление би могло да се добие от неговите мигове на малодушие или самобичуване. Ние на Икар повече или по-малко го обичахме, а оправданието за интереса ни към неговата съдба лежи в самата му съдба.

Д-р Лайънъл Редстър

В НАЧАЛОТО НА ПЪТЯ

1

Позволявам си поне да запиша тази история. Тя се случи на двайсет и третата година от летоброенето на Икар, но вече седем години материалите по нея лежат недостъпни в секретния отдел на икарския архив.

Доводите за възбраната бяха, че в началото на пътя ни не сме имали право да смущаваме хората с нелепи произшествия, с бълнуванията на един луд – точно така каза първият координатор: „с бълнуванията на един нещастен умопомрачен“, и веднага наложи забраната, без да поиска мнението нито на астронавигаторския, нито на контролния съвет. Те обаче с готовност я потвърдиха.

Но нека ви кажа нещо за системата на ръководство при нас, иначе не би ви станало ясно как е възможно изобщо да се забранява научното или каквото и да е друго отразяване на такова събитие. Вашето земно демократично чувство навярно само ще прецени чудовищността на тази мярка.

След като Икар се откъсва от своята орбита около Слънцето (аз още не съм бил роден), цялото му население (почти единодушно решава да промени установената система на управление. Протоколираните мотиви са, че на Икар предстояли тежки изпитания, а това налагало той да има ръководство с повече пълномощия. Но моите проучвания ме карат да мисля, че нашите майки и бащи просто са се уплашили от неп-

редвидено многобройните психически смущения, появили се още в първата година, та затова доброволно преотстъпват демократическите си права на един прекалено властен ръководен екип от астронавигатори.

Събират се икарци и гласуват нов закон, според който тяхната планета звездолет ще се ръководи от петдесет и един членен астронавигаторски съвет, избиран за десетгодишен срок. Този законодателно-изпълнителен орган излъчва от себе си пет координатори, които се редуват на поста първи координатор с двегодишно дежурство. Разбира се, върховната власт си оставала в ръцете на общото събрание, но с течение на времето тя била напълно обсебена от координаторската петорка, превърнала дори и контролния съвет в свое послушно оръжие. Аз си обяснявам това с отслабналата гражданска активност на икарци – причините са няколко и при друг повод аз специално ще се занимая с тях – както и с това, че новото поколение е било дълги години съвсем малобройно.

По-нагледно казано: представете си хиляда души възрастни, затворени за цял живот в една петдесетинакилометрова скала, каквато е нашият Икар, а сред тях само десетина деца. Тия деца, естествено, нямат друг жив пример за подражание и самовъзпитание освен петстотинте жени и петстотинте мъже. И то в период на психическа криза. А поради малобройността си децата не са могли да бъдат маса със своя психология, онаследените им качества не са могли да си влияят едно на друго. И чак когато младото поколение стана по-многобройно, то си създаде нещо като собствена масова психика, свой колективен дух, оформен от физиологическите и неврологическите промени, настъпили вследствие на това, че цялото то бе родено в междузвездното пространство, извън гравитационни-

те, магнитните и прочее сили на едно стационарно тяло, и не гледаше на Икар като на главичка на карфица, изгубена в космическия безкрай. За него, за моето поколение, Икар беше вече единствената родина и то пожела само да определя съдбата ѝ.

Две думи още за нашия Икар, предназначени за ония, които може би вече са ни забравили. Ще ми се те да бъдат такива: „Мили наши земни събратя, ние с вас вече не се познаваме, ония, които някога са ни изпратили, отдавна са вече мъртви, а ние от своя страна...", но не обичам сантименталните размеквания. Всеки енциклопедичен колектор ще ви пусне три фиша, когато наберете името Икар. Първият ще ви разкаже древногръцката легенда за крилатия момък, който излетял заедно с баща си от Критския лабиринт, но понеже уж пожелал да стигне Слънцето, восъкът, с който били залепени перата на крилете му, се стопил и той се удавил в морето. Вторият ще ви даде всички данни за малкия, но забележителен астероид, наречен на легендарното момче, защото по своята орбита стига най-близко до Слънцето. Той отдавна е престанал да бъде непослушното момче астероидче, което не се плаши от Слънцето, но в замяна на това редовно пък заплашвало Земята, че ще се блъсне в нея – отдавна е впрегнат в работа.

Третият фиш (ако е от енциклопедичен колектор – по-кратко, ако е от специален – пространно) ще ви опише осъществяването на най-грандиозния за всички времена дотогава земен проект: превръщането на астероида Хидалго в гигантски космически кораб за първата интергалактическа експедиция; тридесет години траял строежът му, всички народи участвали под една или друга форма в него и това е бил новият за тогава вавилонски строеж на човешката цивилизация.

Още пет години се носил пробно из Слънчевата система бедният Хидалго, а после, прекръстен по законите на земната символика в Икар, понесъл може би завинаги хиляда земни младежи към далечните слънца.

Сега към първите хидалговци – простете: икарци! – са се прибавили само още сто петдесет и двама, макар нашият Икар да има енергийни и всякакви ресурси за около трийсетхилядно население. Особено на нас, младите, много ни се иска да бъдем повече – нали всеки нов човек увеличава нашата сила, нашия ум и нашата увереност в бъдещето ни. Астронавигаторският съвет обаче продължава да смята, че хората на Икар били достатъчни, за да изпълни той своята мисия и допуска само толкова раждания, колкото да се попълват местата на загиналите или излезлите от строя. Многото деца щели да изправят Икар пред нови проблеми, които ще го затруднят в изпълнението на възложените му задачи. И ето ни вече трето десетилетие на път! Минахме през доста слънчеви системи, изследвахме внимателно и всеки път с една бурна начална надежда стотина планети и не видяхме нищо освен минерали и метали, освен ледове, газове и плазма. Нищо интересно за човек като мене... до оня ден преди седем години, когато на Икар се завърна разузнавачът Алек Дери.

2

Тъкмо се готвех да извърша голямата рокада в партията, която разигравахме с колегата ми Лайънъл Редстър в почивката между неговото и моето дежурство, когато от поливизора ме позова нашият шеф, председателят на контролния съвет на Икар.

– Зенон – рече той по обикновеному учтиво, тоест с оная дистанцираща учтивост, която е закон на поведението сред икарци, – ако обичате, елате в карантинната камера. Ще се нуждая от вас за известно време.

Веднага скочих – стори ми се, че долових в лицето и в гласа му скрита тревога или пък оная възбуденост, която обзема учения, изправил се неочаквано пред нова загадка. Разбира се, може и да съм се лъгал, защото старите икарци трудно допускат неконтролирани страсти по лицата и гласовете си, особено пък председателят на контролния съвет, но и Льони като че ли усети същото, та каза:

– Терин направо те фаворизира. Дори в служебно време се обръща към теб с първото ти име. Да знаеш, че ще му искаме обяснение.

Ние с Редстър, естествено, сме на „ти“ – връстници сме, една и съща работа вършим, но не се обичаме много-много, пък и той умее да ме ядосва.

– Слушай, Льони – рекох му, – първият приятел на баща ми сигурно има право да ме нарича по име. Второ, завистта, която долавям в думите ти, е нещо не по-малко осъдително от пристрастните симпатии, на които може да се дължи едно фаворизиране.

Той не успя да ми отвърне, защото преди да отвори уста, аз бях вече навън и скачах в първия ескалатор, изпречил се отпреде ми.

В нетърпението си бях попаднал на обикновен ескалатор, а карантинният сектор е доста далече. За повече безопасност Икар е обособен на самостоятелни и дублиращи се сектори, отделени един от друг с километри дебели скални стени, което много увеличава разстоянията, затова той разполага с отлична и разнообразна съобщителна мрежа. Карантинният сектор съвсем логично е сред най-външно разположените сек-

тори и се състои от стартовите шлюзи и хангарите за действащите космически кораби, от лабораториите, в които се изследват донесените отвън вещества, от болницата и самата карантинна камера, където прекарват известно време завръщащите се от полет разузнавачи.

Мина доста време, докато осъзная, че Терин ще има да ме чака, ако се разхождам из Икар с тоя товарно-пътнически ескалатор. Бях се улисал да отгатвам кой от разузнаваческите кораби може да се е завърнал – в момента девет бяха навън. А когато се сепнах от тая безполезна игра на мозъка си, рипнах на следващата площадка и се втурнах към вратата на ония лъскави вагончета снаряди, ключ за които притежават само членовете на контролния съвет и хората от аварийните групи. Шмугнах се вътре, легнах как да е – те са триместни – набрах номера на спирката и загубих дъх от страшния удар на внезапното потегляне. Бях си помислил, че Терин няма да ме вика така, ако се касае за обикновена приемателна комисия или нещо подобно, в каквито съм участвал много пъти, а след това вече не можех и да мисля, защото скоростта парализира всякакви импулси в мозъка ми.

След четиридесет секунди всичко премина – бях преодолял двайсет и петте километра – и се измъкнах от снаряда с бучащи уши и стягаща болка в гърдите. Сега отново жаждата ми за събития можеше да си каже, че това ще да е произшествие, не обикновен преглед, и да ме накара направо да влетя в гардеробната. Тя беше празна и това още повече ме разтревожи. Нима толкова съм закъснял? Или просто са ме извикали по-късно? Роботът камериер стоеше до шкафовете в машинното си безучастие и аз викнах ядосано написаното му на гърдите и гърба име:

– Коло, помагай!

Отворих шкафчето, на което се мъдреше етикетът с моето име, и награбих скафандъра. Металическите ръце на робота пипаха сръчно и след миг аз вече се потях от нетърпение, защото когато си в такова състояние и най-удобният скафандър е бреме. Нахлузих шлема, пуснах дихателната апаратура и казах:

– Коло, проверка!

Всъщност това е единственото предназначение на робота камериер, който иначе е твърде примитивна машина: да проверява системите на облечения скафандър по всички показатели за механична издръжливост, температурна и атмосферна изолация, лъчева, вирусна и прочее защита. Роботът има в себе си всички автомати индикатори и проверката трае секунди, но сега все пак ми се стори, че би трябвало да се извършва по-бързо.

В карантинната камера не се влиза без скафандър. Тук попада всеки, който е напуснал дори за минутка Икар, все едно по какъв начин и къде е ходил. А разузнавателните кораби, които се връщат от далечен полет, се подлагат заедно с пилотите си на двуседмично карантиниране, въпреки че през тия три десетилетия никой не е донесъл със себе си дори едничко вирусче.

Икар по правило се пази да навлиза в отделните звездни системи. Това правят разузнавачите, които, използвайки инерцията на неговата чудовищна скорост, с удвоена бързина оглеждат на милиарди километри пространството пред нас; после ни дочакват на предварително установени орбити. Имаме на склад стотина такива разузнавателни кораби от различна големина и клас, а един екип конструктори непрекъснато работи над усъвършенстването им. Те могат, както

се казва, да минат и през огъня, да пренесат своите пасажери през всякакви космически изненади, като им предлагат сносни условия за живеене и научна работа за около петдесет години, защото... е, нали всичко се случва в Космоса! Три такива кораба ни изчезнаха в системата на Денеб. Дълго ги търсихме, но все пак хората на Икар станаха с десетина души по-малко. Тогава за пръв път се появиха и нещо като конфликти на Икар, мнозина настояваха търсенето да продължи, но астронавигаторският съвет реши, че жертвите по пътя ни били неизбежни и че Икар нямал право да губи половин година, ако искал все пак да изпълни програмата си. Наистина още толкова щеше да ни бъде необходимо след това за постигане на изгубеното ускорение, но все пак противниците на такова безогледно бързане бяха като че ли мнозинство. Въпреки протестите им обаче съветът обяви тридневен траур и даде нареждане Икар да не влиза в орбита около Денеб.

Минах по тесния проход с кръглите илюминатори, които гледат към огромния карантинен хангар, и надникнах вътре. Р19? Кой беше летял с Р19? Корабът, звезден клас А, изглеждаше нов-новеничък, сякаш изобщо не бе напускал хангара. Десетина механороботи сновяха като паяци по огледалната му броня, влизаха и излизаха през главния и резервните люкове, проверяваха системите му, готвеха го за нов полет. Дежурният механик седеше в работния си скафандър зад контролното пултче и явно скучаеше. Това поуспокои разхлопаното ми от бързане сърце и доста го разочарова. Изглежда, нищо особено не бе се случило. Неволно забавил крачка – все пак, докато свикнеш със скафандъра, ти трябва малко време – аз зашляпах с възтежичките обуща до секторния кабинет на контролния съвет и натиснах сигналния звънец. Вратата мигновено се отвори да ме приеме.

– Можете да свалите скафандъра, Зенон – каза ми Терин. – Всички проверки са минали.

Но аз се бях вкаменил. Стоях до затворилата се зад гърба ми врата и гледах своя приятел Алек Дери. Ето кой беше се завърнал! И седеше сега в креслото за пациентите ни и... не приличаше на себе си. Очаквах да ми се ухили радостно, както в първия миг направих това аз, очаквах да вдигне ръка за поздрав, но той дори не помръдна. А погледът му, който се плъзна сякаш случайно по скафандровото стъкло пред лицето ми, не издаде с нищо, че ме е познал. Беше някакъв боязливо-стеснителен поглед, блуждаещ и бягащ от нещо, поглед, който не искаше да среща въпросите в чуждите очи.

– Здравей, Алек – казах аз. – Добре дошъл! – и го казах така тихо и така обезпокоено, че едва ли някой го чу.

Лицето на Алек, отпуснато, жълто, състарено, не трепна с нито едно мускулче. Косите над слепоочията, над тия двайсет и три годишни слепоочия, бяха съвършено бели.

– Вие сте близък с него, нали, Зенон? – запита ме Терин и добави, след като бе изгледал двама ни с откровена изпитателност: – Затова ви повиках. Нещо е станало с вашия приятел, трябва да ни помогнете да го разберем.

Сега видях и другия човек в кабинета – самия първи координатор! Не, не беше той, а неговият холографски образ, прожектиран насред кабинета, но работата все пак изглеждаше много сериозна. Първият координатор на Икар не удостояваше току-така някого дори и с холограмното си присъствие. Пък и ръководната петорка се интересуваше само от общите отчети на разузнавателните полети, с останалото се зани-

мавaxa съответните специалисти.

– Как мина, Алек? Хайде разказвай! – рекох аз, колкото се може по-безгрижно, нетърпеливо смъквайки от себе си досадния скафандър.

Терин дойде да ми помогне, но то беше само повод да се приближи към ухото ми:

– Мълчи вече трети ден. После ще ви оставим и насаме, но сега искам да изпробвам нещо. Намерихме един-единствен запис от цялата експедиция, всичко друго е унищожено. По една случайност звукозаписващият апарат на жена му се е включил. Хем ще го чуете и вие, хем ще видим как ще реагира. Не сме му го пускали още, защото имам чувството, че симулира.

– А тя къде е? – запитах аз също шепнешком.

– Мъртва е. Лежеше в празна анабиотична вана, кранът на криопротектора изобщо не е пускан, всичко беше спряно, само вентилите за кислорода бяха отвинтени ръчно. Прилича на самоубийство. Нали знаете онова приятно самоизгаряне с кислород?

Пуснах скафандъра на пода, защото ръцете ми съвсем отмаляха. Това чудно момиче, това разкошно момиче Нила – мъртва!

– Алек – обърна се Терин към завърналия се разузнавач, а гласът му беше необичайно строг. – Ти не искаш да ни разкажеш нищо за пътуването си, но ние все пак ще го чуем, ще го чуем от твоите уста. Слушай и ти!

И той докосна клавиша на апарата, с който записвахме и прослушвахме анамнезите. Струната в него дълго време се размотаваше безмълвна, след това се чу някакъв шум и пъхтене като от физическо усилие – изглежда, тъкмо то бе включило диктофона на Нила. Всеки разузнавач носи непрекъснато по време на експедиция в дрехите си звуко-и фотозаписен апарат. А после струната изведнъж закрещя с гласа на Алек:

„Ставай! Чуваш ли, ставай! Аха, не искаш! – и внезапно утихна до шепот. – Защо ме напусна? Нила! Защо ме остави сам? Уплаши ли се, момичето ми? Нима е толкова страшно? Защо не ми каза какво мислиш, какво трябва да мисля и аз? Защо мълчиш, проклетнице? – кресна отново магнитната струна. – Защо избяга, подла и страхлива твар? Или искаш да кажеш, че това е твоят отговор? Че и аз трябва да си дам такъв отговор? Ъххх! – Беше някакъв звук като хъркане и като скърцане със зъби. Но след няколко мига гласът отново стана нежен и унесено страдащ. – Искаш ли пак да ти разкажа всичко? Хайде, аз пак ще ти го разкажа, а ти ще помислиш, хубаво ще помислиш и заедно ще решим какво да правим. Тоби, махни се! Махни се, ти казвам, глупава машино! Ще те изключа, така да знаеш! За какво сме те създали, глупако, като човек не може да разчита на тебе?“

Тия закани бяха отправени навярно към някой от психороботите, който сигурно е усетил душевното разстройство на астронавта и е поискал да се намеси в неразумните му действия. Последва звън от метал, пъшкане като при борба, някакъв трясък. И отново гласът на Алек след къс, ехиден смях:

„Прощавай, мила, трябваше да се оправя с тоя глупак. За щастие и в неговата касетка струната е празна. За щастие ли казах? Дяволска история! Никакъв запис да няма! Звук да няма записан! Нима е възможно, като всичко чух с ушите си, като го видях с очите си, като запомних всяка негова дума, така както не помня дори твоето „да“, когато ти се обясних в обичта си и те попитах готова ли си да тръгнеш с мен? Нила! Разбираш ли нещо, скъпо момиче? Нима наистина съм се побъркал? Кажи, побъркан ли бях, когато ти

ме изпрати до шлюзовата камера, когато излязох от кораба подир това машинно говедо Тоби? Та нали и ти чу гласа? Чакай, припомни си всичко отначало и ще видиш, че не е възможна никаква халюцинация, че не съм измислил нито думичка! Открихме ли планета в екосферата на невидимото слънце? Открихме. Изчислихме съществуването ѝ, а после я и намерихме. Какво необикновено има тука? Планетите около тия слънца, които излъчват енергията си само в инфрачервения край на спектъра, трябва да са невидими за очите ни, това е азбучна истина, макар и ние с тебе, нещастнице, за пръв път да се сблъсквахме с нея. А уредите я регистрираха и орбитата ѝ установиха, и масата ѝ, и... всичко, само че аз сега всичко това го заличих. Икар не бива да знае къде се намира тая планета, затова! Не съм ли прав, кажи? Облетяхме ли планетата? Облетяхме я. И радиосонди, и визуални наблюдения с инфрачервения локатор, и... нищо! Празна и гладка като гумена топка за игра. А после пресякохме лъча на пеленгатора. При втората обиколка. Чакай, чакай, та нали ти го откри? Нали ти каза: Алек, това е най-обикновен радиопеленгатор. Да се спуснем все пак! А аз се пошегувах: Мила моя, това може да са и сигнали, че не бива да се спускаме. Но ти настояваше: Никакви сигнали не са, ето виж електронния аналог! Елементарна повторяемост на елементарен радиосигнал за пеленгиране, най-обикновен радиомаяк, който е открит на Земята още от времето на първите самолети. Никакъв друг смисъл не може да се дешифрира... А аз исках да бъда спокоен и казах..."

– Не! – изкрещя другият Алек, онзи, който седеше срещу нас, и скочи от стола. – Не е вярно. Спрете го! Лъжа е!

И се спусна към апарата с юмруци, готови да го

разбият. Увлечен в записа, аз бях забравил да наблюдавам приятеля си, но Терин не бе пропуснал това и сега вече с мъка задържаше разбеснелия се Алек. Първият координатор също направи едно движение като да побегне или да се спусне на помощ. За кой ли път усетих противната аморалност на тия холографски посещения – хем те има, хем те няма!

– Неро, върхи пациента! – изпъшка Терин и кабинетният ни робот се откъсна мълниеносно от своя ъгъл, сграбчи бедния Алек с четири от механичните си ръце, отнесе го обратно на стола, сръчно препаса каишите през гърдите, ръцете и краката му. После роботът застана настрана до главата на жертвата си, която се гърчеше в неразкъсваемия бандаж, а металическото му туловище сякаш доби изражение на доволство от току-що свършената работа. Аз за пръв път присъствах на подобно зрелище – робот да се отнася така към човек, и гърдите ми се изпълниха със смут. Наистина, човек никога не би могъл така бързо и успешно да се справи с умопомрачения си брат, но все пак имаше нещо силно унизително за човешкия род в това необичайно взаимоотношение между него и автомата. Някъде в съзнанието ми, по-скоро като усещане, се мярна мисълта, че ако аз някога станех председател, първата ми работа ще бъде да изгоня тия нероовци от кабинетите на контролния съвет.

Извърнах глава, опитвайки се да си внуша, че Алек Дери вече не е моят най-добър приятел, а само един пациент, и то в кризисно състояние. Терин оправяше нервно дрехите си, изглежда, и него бе смутило обстоятелството, че се е видял принуден да прибегне до тая функция на робота – и върна струната в апарата на онова място, от което бяхме престанали да я слушаме.

„А аз исках да бъда спокоен – повтори гласът на

Алек – и казах: Добре, мила, склонен съм да приема, че това е пеленгатор, който ни сочи посоката за кацане, склонен съм и да се спусна на стотина километра по него в тая непрогледна тъмница, да видим какво ще стане, но нямам никакво намерение, скъпа моя, да слизаме на тая глупава черна топка, която при това е достатъчно голяма, та да ни изяде половината от горивните запаси при обратното излитане. Затова обуздай жаждата си за приключения! Помниш ли, така ти казах? Защото ти твърде неприлично се развика. Та трябваше още и да ти напомням, че инструкциите за разузнавачи от нашия клас не разрешават никакво кацане на каквото и да било небесно тяло. Освен ако сме аварийно принудени...“

Беше странно да се слуша неговият разказ – странно? – не, зловещо – и студените тръпки хукваха с бодливите си копитца по гърба ми всеки път, щом си представях, че тоя загадъчен разговор се е водел между явно полуделия Алек и неговата мъртва съпруга. Някъде в безкрайните черни пространства около някакво невидимо слънце. Има ли нещо по-ужасно от това, да останеш сам в ракетата с един мъртвец на борда, а този мъртвец да е най-скъпият ти човек, и да се носиш така месеци наред, не знаейки дали изобщо ще видиш отново живи хора? Чудно ли е, че мозъкът на моя беден приятел не бе издържал? Не, очевидно нашите астронавигатори се заблуждаваха, въобразявайки си, че говорещите психороботи ще намаляват самотата на човека в Космоса. Те действително са славни машини, те хилядократно увеличават силата и увереността на космическия завоевател, но дали тяхната безчувствена разсъдъчност и машинната аналитичност в начина им на говорене не засилваше в такава ситуация още повече самотата на човека, не изостряше до пароксизъм усещането му за пустотата на пространството, което той иначе би могъл да насели с въображението си?

Ето проблем, който не беше ми се изпречвал пред погледа! Трябваше да се проучи и аз помислих, че няма да е зле да излетя сам за няколко месеца в компанията на полагащите се на всеки разузнавач психороботи. А това мое хрумване се оформи и като решение, когато научих по-късно, че Алек се опитвал да погуби кораба, че бе посягал и на живота си, но психороботите, за които основната програмна задача е безопасността на полета – един от тях, неизвестен за пасажерите, постоянно контролира тяхното психическо състояние – в последна сметка го хванали и го приспали в анабиотичната камера, а после сами извели кораба на определената му за срещата с Икар орбита.

„А ти започна да ликуваш, когато се спуснахме на около хиляда километра над повърхността: сигналът ставал все по-фиксиран, явно бил насочен към нас, при първата ни обиколка го нямало. Вярно, радиолъчът се свиваше във фокус, това и едно дете можеше да отчете по уредите, но, миличка моя, отгде ще се вземат живи същества в тая черна каменна пустиня, освен ако не са се заврели като влечуги в дупките си? А като са толкова умни, че да имат радиопеленгатор, защо не ни дадат и някое друго сигналче, защо не ни кажат нещо на своя си език? Разбирам те, мила моя, всекиму се иска да зърне най-после някаква живинка, след като толкова години не сме срещнали даже вирусче по пътя си, дори там, където всички наши предварителни проучвания доказваха вероятността да съществува нещо органично, но... Помниш ли, тъкмо това ти говорех, когато се чу гласът? Нила, ти го чу, нали и ти го чу? Чу го, разбира се, та аз още помня лицето ти, върху което беше се вкаменило твоето ликуване! Той каза, тоя прок-

лет глас – още ми звучи в ушите: „Другари, можете да кацнете. Безопасността ви е гарантирана. Както и обратното излитане." Нали това каза? На нашия език го каза. И го повтори. И добави направо, сякаш ни заповядваше: „Кацнете, чакаме ви!" А ние се оглеждахме като луди, защото гласът ехтеше в самата пилотска кабина, но нямаше никой освен нас и четирите психоробота. Тогава аз се провикнах просташки: „Кой си ти, бе?" А той се засмя с глас на робот: „Аз съм този, когото търсите. Хайде, кацвайте смело! Нали сте покорители на Космоса?"

Нила, казах ти аз, Нила, тая работа никак не ми се харесва. Да се махаме, докато е време! Но ти беше съвсем пощуряла. Ще кацнем, Алек, почна да викаш ти, трябва да кацнем – и погна роботите да подготвят кацането. Виждаш ли, крещеше ти и сочеше локатора, виждаш ли? Идеално място, по-гладко от космодрум, само атмосфера липсва и е тъмно. Нила, молех те аз, помниш ли как те молех? Нила, не бива да кацаме, нямаме това право, бъди разумна! А ти ме нарече страхливец и каза още, че съжаляваш, загдето си тръгнала с такъв страхливец. За пръв път те виждах така освирепяла. Ужасно нещо сте вие, жените, а ти си найужасната от всички! Сега мога да ти го кажа. Чуваш ли го? Чуваш ли, Нила?..."

Имах чувството, че това го изкрещя оня Алек, вързаният, но той седеше, отпуснал глава, безжизнен след изтощителните опити да се освободи от бандажите или все още замаян от аерозолния опиат, който роботът бе му духнал в носа, за да го укроти. А може би така го беше смазал и фактът, че ние все пак научихме неговата тайна, която анамнезният апарат ни разказваше сега, отново стихнал до трагично-изповеден и налудничав шепот:

„И аз повече не ти възразих. И кацнахме. И ти ми каза да държа за други смехотворното си кавалерство, щяло да ми потрябва на Икар при търсенето на нова съпруга, така ми каза, защото искаше да излезеш ти. Но аз те принудих да останеш, все пак командир на кораба съм аз, а на командира ти си длъжна да се подчиниш. Предложих ти: Нила, да пуснем един от психороботите. Той ще свърши всичко по-добре от нас; след като нарушихме веднъж инструкциите, нека не ги нарушаваме втори път, нека не оставяме само един човек в ракетата! Но ти пак ми се присмя така, както никога не си ми се присмивала. А аз си въобразявах, че ме обичаш. И ти вярвах. Знам, знам, че главната инструкция повелява при среща с висши същества разузнавачът да се явява лично, защото психороботът няма достатъчно широк обхват на избираемост в поведението си и може да ги настрои враждебно към нас. Но все пак като командир аз имам пълни права на действие и нямаше да сляза, щях да пратя Тоби и Вари. Защото, ако изтерзаните ни от скука мозъци са чули някакъв глас, който да говори като земен човек, и ако сме уловили някакви тъпи късовълнови излъчвания, каквито ги има с милиони из Космоса, това не означава още, че ни предстои среща с разумни същества. Нила, Нила! Какво стана с тебе, обезумя ли, та ми се присмиваше така дивашки? Не, наистина, трябваше да те пусна да идеш, тогава може би нямаше, може би нямаше... Чуваш ли? За последен път ти го разказвам и след това вече никой, никой няма да го чуе от мен, никой няма да го научи изобщо. Ще мълча, както мълчиш ти сега, за да не правят и други това, което ти направи, мило мое, нещастно, объркано, сломено момиче... Защо ми трябваше да излизам? Защо? И нямаше да изляза, наистина нямаше да изляза, ако Тоби не беше се върнал

най-спокойно и не беше казал: „Всичко е наред, Алек." С тази просташка фамилиарност, дето са я измислили конструкторите му, интимност на отношенията ни да създават. Гадост! Какво като е психоробот, какво като е най-съвършеният от всички роботи? Да не би това да го прави равен на човека, та ще ми говори така! Ядосах се и пак нямаше да изляза от шлюза. Страх ме беше, но за тебе ме беше страх, дяволско момиче. А не защото трябваше да стъпя за пръв път на някаква планета. Как да те оставя сама? Да, нямаше и крачка да направя в тая проклета тъмница, ако не беше се обадил тогава и... онзи: „Всичко е наред, Алек. Можеш да дойдеш."

Ужас, Нила! Такава тежест! Върху магнит като че ли бях стъпил. Едва си отлепих краката от камъка. Как ли живеят хората на нашата мила Земя, която ние с тебе никога няма да видим? Не, да пълзиш в такава гравитация сигурно е кошмарно! А наоколо абсолютна тъмнина, непрогледна! Пуснах прожектора на пълна мощност, но едва различавах психоробота, макар да стоеше само на два метра от мен. Просто необяснимо! А аз и не можех вече нищо да си обяснявам, нищо да съобразявам. Тоя глас беше парализирал мозъка ми. „Вървете! – каза той. – Направо!" Върви, Тоби, заповядах му аз и чувствах, че го изричам против волята си, че някой друг говори през моя мозък. „Накъде?" – попита той, а аз повторих: Направо, Тоби. И той се заклатушка като пиян, защото неговият машинен мозък също бе смутен. Аз се влачех зад самия му гръб и нямах сили дори да взема в ръка плазмения пистолет, така го и оставих на мястото му. И нищо не виждах освен гърба на Тоби – по-далече прожекторът ми губеше лъчите си, сякаш някаква бездна ги поглъщаше без остатък. Спуснах и инфрачервения визьор пред очите си, но докъдето стигаше обхватът му, не се виждаше нищо друго освен гладка като асфалт черна повърхност, без нито една поричка по нея. Тоби едва-едва пристъпваше, като животинче, надушило пред себе си опасност. Имах чувството, че всеки миг ще се обърне и уплашено ще се свре в краката ми. А него поне не можеш да обвиниш в страхливост. И тъкмо се готвех да му дам заповед за връщане, ГЛАСЪТ пак се обади. Сякаш висеше над шлема ми, дяволът! „Не се страхувай, Алек, безопасността ви е осигурена!" Вдигнах глава пак същата непрогледност. Чудна история, дори звезди не се виждаха на това небе! А после... изведнъж стана светло. Да, светло като в спалнята на нашия кораб, Нила, като в нашата младоженческа спалня. И ние с Тоби се намирахме в някакво кълбовидно помещение със златистожълти, сякаш огрени от слънце стени, в някаква съвършено празна стая. Как се бяхме озовали в нея, и Тоби не може да ти каже, не само аз. Изобщо нищо не усетихме, просто стана светло около нас, съвсем внезапно, съвсем неочаквано, и ние се видяхме обградени от някакъв купол с десетина крачки диаметър. Провери стените! – казах аз на Тоби, защото те не приличаха и на стени, а на светлинна завеса, и той протегна всичките си ръце и тръгна да опипва стената, и вървеше, и вървеше, и все не можеше да я достигне, защото тя със същата скорост се движеше пред него. Стой! – изкомандвах аз и хукнах подире му, „хукнах", разбира се, доколкото можех в условията на тая гравитация. Протегнах също ръце, но те не напипаха нищо. Отидохме към насрещната стена на кълбото – пак същото. А тая зад гърба ни отново бе заела мястото си. Тоби, видя ли какво стана? – рекох аз. – Попаднахме в клопка! Хайде, поразмърдай си чарковете и решавай как да се измъкнем! – така му говорех, защото съвсем бях се

слисал. А той – какво ли може да го разтревожи машинното говедо! – отвръща с роботското си равнодушие: „На риманово пространство прилича, Алек. Няма да излезем от него, ако Нила не успее да го унищожи със свръхмагнита. Но оттук не можем да ѝ предадем никаква информация. Полето изкривява сигналите и ги връща. Трябва да се опита още с телепатия. Възможно е биовълните да проникнат. Решавай ти, аз нямам програмирана подобна ситуация."

Но аз бях в такова състояние, че мозъкът ми се-люшкаше в черепа като бульон в колба. Как да събера сили за телепатичен импулс? Пак тръгнах подир неуловимата стена и само стисках зъби да не зарева от отчаяние. Докато чух зад гърба си смях.

Да, смях! Помислих, че Тоби вече съвсем е откачил, и се обърнах да го наругая. Но той беше се облещил като мене с електронните си очи. В средата на също такова слънчевосияйно риманово кълбо, което като че ли се допираше до нашето, а може и да не се допираше, но създаваше илюзията, че няма точна граница между двете, нещо като осморка, Нила, стоеше един съвсем земен човек и съвсем по земному се смееше. С гласа, който приличаше на гласа на Тоби. Машинен глас, с машинни модулации. После рече:

– Алек, казах ви, че няма от какво да се страхувате, ще се върнете невредим на Икар. Успокойте се.

– Кой сте вие? – запитах аз, след като го огледах и не видях в него нищо необикновено, освен самото му съществуване.

Той се усмихна любезно, дори като че ли с обич:

– Аз съм този, когото търсите.

Съвсем земен човек, Нила, повярвай ми! И грехите му земни, като тия, дето ги носим на Икар. Стиснах силно очи, не можех да ги разтъркам през шлема, отворих ги, той стоеше все така и все така се усмихваше със своята противна любезност. Човек! Истински човек, само гласът му беше глас на автомат. Погледнах и към Тоби. Явно, той виждаше същото, което виждах и аз, пък може и така да ми се е сторило, можеш ли да прочетеш нещо в електронните му зъркели! Затова изтърсих като хлапак пред цирков илюзионист:

– Позволявате ли да дойда до вас, да ви докосна?

Той се усмихваше:

– И да ви разреша, не ще успеете. Затова не правете опити. Опасно е.

Замълчах, напъвайки се да съобразя какво може да означава отговорът му и дали има някаква връзка с тия две и допиращи се, и недопиращи се риманови кълба, в които стърчехме един срещу друг. А той прекъсна мислите ми с автоматичния си глас и това вече ми заприлича на съвсем нашенска подигравка:

– Е, Алек, значи проходихте, най-после?

– Какво искате да кажете? – озъбих му се.

– Радваме се, че сте проходили най-после из Галактиката. Нищо повече. Наистина се радваме. И... както казвате вие на Земята: добре дошли!

Чувствах, че мога да изляза от кожата си заради своята безпомощност и объркaност. Викнах му:

– Но кои сте вие, дето толкова пък сте се зарадвали?

– Тия, които търсите – отвърна той в роботския си маниер. – Нали сте тръгнали да търсите себеподобни?

Беше невероятно до умопомрачителност и аз го запитах, не чувайки гласа си:

– Не. Но като проучвахме вашата психика, открихме, че най-силно ви се иска да изглеждаме така.

– Тук ли живеете?

– И тук. И... навсякъде из Галактиката.

– А защо все пак не се явите в истинския си вид?

– Казах ви, защото всъщност съвсем не го искате. И защото няма да можем да разговаряме помежду си.

– Тонът ви не е най-добрият за първи разговор между две цивилизации – казах аз, но онзи продължи невъзмутимо:

– Боите ли се да чуете едно мнение за себе си?

– Кое ви дава правото да мислите така за нас? – попитах, едва сдържайки гнева си и понеже не бях уверен дали съм включил апаратурата си за звукозрителен запис – в нищо вече не бях уверен, посегнах с привидно безцелен жест към пояса на скафандъра.

Онзи се засмя със своя металически смях:

– Оставете апаратите си на мира!

Изругах го на ум и отпуснах ръка, утешавайки се, че ако аз съм забравил, апаратите у Тоби се самокомандват. А в същия миг съзнах, че това същество нито веднъж не бе се обърнало към него. Значи то отлично знаеше кой от двама ни е живото същество и кой – автоматът. Нила, това не беше същество, това беше някакво... чудовище. И сигурно затова се държах така отвратително, просто изведнъж всичко у мене омекна пред тая сила, която ни познаваше и която мозъкът ми не успяваше да постигне. Винаги съм се смятал готов да срещна в Космоса и най-фантастичната приумица на материята, но... да се изправи тя пред тебе едва ли не в собствения ти образ?!... Отвърнах, и то вече приличаше на молба, на извинение, вместо да събудя съпротивителни сили в себе си:

– Аз съм разузнавач и ще трябва да докладвам.

А той отвърна:

– Е, Алек, не можете ли да запомните един разговор? – После заговори с обидно наставничество: – Обърнете се към себе си, ей, хора! Прекалено много разчитате на машините. Обърнете се към себе си и може би ще откриете, че природата ви е дала сили, които са много по-могъщи и по-неограничени от машинните ви измислици.

– Благодаря за съвета отвърнах аз с последния остатък от гордостта си. – Но вие не ми отговорихте на въпроса. Кое ви дава право да мислите...

– Това, че ви познаваме – прекъсна ме той безцеремонно. – Вие сте тръгнали да търсите разумни същества, които хем да са като вас, хем да са на по-нисш етап в развитието си. За да укрепите своето самочувствие на господари. Ето кое търсите, макар да не го признавате дори пред себе си! А такова самочувствие ви прави самотни в Космоса и затова все пак сте готови евентуално да срещнете и една по-висша цивилизация, ако носителите ѝ поне отчасти приличат на вас. И си внушавате, че искате да им предложите приятелството си, а всъщност ще им предложите готовността си за робство. Защото робското чувство все още живее в тъканта на земната ви материя, еволюцията ви още не го е надмогнала, още не ви е направила истински господари. Но пак... при условие че поне в нещичко приличат на вас. Не приличат ли на вас, вие ще се опитвате да воювате с тях, както някога сте се изтребвали помежду си заради цвета на кожата и заради различните си вери, както са воювали робите, решили, че е време да станат господари.

– Вие по-висша цивилизация ли сте? – запитах аз, а би трябвало да запитам „за по-висша ли се смятате?“, но нали ти казах, всичко у мене беше омекнало.

– Да – отвърна той с невъзмутимостта на междугалактичните пространства.

– Ние сме най-висшата цивилизация.

– А защо досега не сте ни посетили? Защо не ни помогнахте, щом не сте одобрявали развитието ни?

Той се усмихна с тая усмивка, която отначало едва не отпращаше ръката ми към плазмения пистолет, а сега парализираше мускулите ми:

– Браво, Алек, ето че сам стигнахте до предмета на нашия разговор! В Галактиката има един принцип, на който вие ще трябва безусловно да се подчините. Това е принципът за самостоятелната еволюция на цивилизациите. Значи в случая не може да става дума за одобряване или неодобряване на нечие развитие, а за проста констатация.

– Кой е наложил този принцип?

– Същият, който е наложил на звездите да се движат по определени орбити. Значи никой. А ние само сме го открили и държим да не бъде нарушаван.

– Но с какво право?

– С правото на най-висшите. В нашата мила Галактика има много цивилизации, и по-нисши, и по-висши от вас. Всички те, включително и вашата Земя, са под охраната ни. Вие, естествено, може да ги изучавате отдалече, средства за това не ви липсват, ще си създадете навярно и още по-съвършени. Но доближите ли се до някоя от тях с намерението да установявате контакт, ще бъдете предупреждавани, ако не се подчините, ще бъдете унищожени..."

Погледнах към рухналия в бандажите Алек и си помислих, че навярно именно това е накарало бедния му мозък да стигне до налудничавото решение на всяка цена да мълчи. Едно героично решение, което е целяло да предпази Икар от малодушие в постигането на неговите цели. А може и загадъчното самоубийство на Нила да е изиграло тук някаква роля, но... всъщност, що за глупости? Та аз още не знаех истина ли е това, което разказваше магнитната струна, или е само плод на един предварително побъркал се мозък, заболял от самотата си?

„Слушайте, това е нечовешко – викнах му аз – говореше Алек Дери от магнитния запис. – А той отново се усмихна любезно:

– Нечовешко е, Алек, но в Космоса не живеят само човеци. Издухайте земната си гордост през дюзите на вашия Икар, ако искате пътешествието ви да бъде резултатно. Вие идвате от опашката на нашата Галактика, от една далечна нейна провинция, а самочувствието ви е непомерно развито. Ние разбираме, пространството около вашето мъничко слънце е станало тясно. Има безброй незаети звездни системи, разселвайте се по тях, живейте си, множете се и се развивайте по своя си път, ала другите не закачайте.

– Но ние сме тръгнали и с една мисия – възразих кротко аз, защото у мен все по-силно нарастваше чувството за унизеност. – Да помогнем на тия, които са по-назад от нас, да се поучим от тия, които са по-напред, да им предложим своето братство и заедно да вървим към общата цел, към истината за Вселената.

– Знаем – каза той. – Познаваме добре вашата етика. Но тя е непригодна за Космоса. Ако сключим сега с вас вашето братство, вие ще тръгнете по нашия път, защото ние сме по-силни и по-знаещи. А този път може да е погрешен, нали? Може да не води към оная истина, която сте призвани да търсите вие. Свободно и абсолютно независимо развитие на цивилизациите, а не евтиното ви братство, което води до общи заблуди, ето това е законът на Галактиката.

– Установен от вас – опитах се аз да бъда язвителен, но усещах, че съм само жалък.

Той потвърди спокойно:

– Установен от нас. С правото на най-знаещите. Истината за Вселената не е една, приятелю Алек – така каза: „приятелю", но всеки, дори най-тъпият психоробот би го изрекъл по-нежно, по-човешки. И каза още:
– Всяка цивилизация върви към своята истина за нея и никой не бива да ѝ пречи.

– А да ѝ помага? – упорствах жалостиво аз.

– Помощта е също пречка. Тя отклонява, защото изхожда от една чужда истина.

– Но човекът е роден да променя нещата – едва не изплаках аз. – Не да бъде пасивен наблюдател. Това е против природата му.

– Променяйте себе си, променяйте незаетите пространства – отвърна той равнодушно. – Другите оставете на мира!

– А като забранявате връзките между цивилизациите, това не е ли вмешателство?

– Вмешателство е – съгласи се той. – Но то е единственото оправдано вмешателство.

– За себе си ли се боите?

Той се засмя:

– Глупавичък сте още, Алек. Та помислете сам: вие най-грижливо стерилизирате всеки ваш кораб, всяка ваша автоматична станция за изследване, за да не пренесете някой земен вирус на другите планети и по този начин неволно да нарушите картината на техния живот, а същевременно се готвите да разпръснете навсякъде из Космоса и нравите си, и знанията си, и всичко земно. Не е ли парадокс това?

И аз не намерих с какво повече да му възразя. Само запитах:

– А ако сме изправени пред смъртта? – запитах аз съвсем като дете. – Ако имаме гибелна авария, ако умираме от глад или от липса на енергия? Няма ли да ни помогнете?

– Не – заяви спокойно той, който уж имаше човешки облик. – Ако загинете, ще тръгнат други земни обитатели по вашия път, както винаги е ставало досега. Те ще са открили вашите грешки, ще са станали по-умни и ще продължат пътя ви. Нали това именно е развитието на мислещата материя? Дори цялата ви цивилизация да загине, това ще означава само, че вече се е изчерпала или просто не е трябвало да съществува. Така е, Алек. Радвам се, че се видяхме. Занесете сега нашето предупреждение на своите другари.

А после, Нила, той добави нещо, което окончателно ме смаза:

– Още при Денеб – каза той – ние предупредихме някои от вашите разузнавачи, но те съвсем безразсъдно предпочетоха да не се върнат на Икар. Едни тръгнаха да ни търсят и загинаха. За гибелта пък на първите вината е и наша, защото не бяхме избрали най-подходящия за вас начин на срещата ни. Надяваме се, че вие ще бъдете по-разумен от колегите си, Алек.

– Не – изкрещях аз, а той дори не трепна, само запита с машинното си равнодушие:

– Какво още?

Но аз не знаех какво още, не знаех и защо изкрещях това „не". И помолих отчаяно:

– Няма ли поне да ми се покажете? В истинския си вид!

Той се засмя така, както бе се засмял в началото на появата си:

– Все едно, нямате сетива да ме видите.

И изведнъж лумна на мястото, където стоеше той, изведнъж нещо лумна безшумно, ослепително – една светкавица, сякаш хиляди тонове магнезий бяха се

възпламенили наведнъж. Стори ми се, че видях нещо, но не мога да кажа какво видях, не знам какво беше то, никакъв отпечатък не остана в съзнанието ми, а в следващия миг усетих, че съм ослепял. Непрогледната тъмнина отреди беше се спуснала пред стъклото на моя шлем, набиваше като с чук очните ябълки в черепа ми. Усетих още, че лежа по корем, проснат на тая огледално гладка, асфалтово черна твърд, без да помня кога и как съм паднал. После някой ме повдигна. Беше Тоби. Вдигна ме и ме понесе така, както неведнъж ме е носил. А корабът светеше с люковия си прожектор само на крачка от нас, сякаш изобщо не бяхме се отдалечавали от него. Тоби затвори люка и още там, още в самата шлюзова камера аз се посъвзех и се нахвърлих върху него:

– Тоби, повтори какво си чул и видял!

Той мълчеше.

– Тоби, репродуцирай! – изкрещях му аз.

Той мълчеше.

– Тоби, не беше ли включена записната ти апаратура? – запитах го почти отчаяно.

– Включена е, Алек – отговори той. – Няма нищо записано. Нито звук, нито образ. Или някакъв силен магнит е изтрил записа, или римановото пространство не позволява запис.

Проверих – казваше истината. А сегашният ни разговор вече се записваше. Чувствувах, че всеки миг може да обезумея, но си спомних, че запасната апаратура в психороботите е само дублиращо устройство на холографската им памет. Рекох му:

– Тоби, ти беше с мен. Нали видя, нали чу?

– С тебе бях, Алек – отговори той.

– Кажи какво си чул и какво си видял!

Той отново мълчеше.

– Говори, говедо!

Той мълчеше – такова обръщение, естествено, не можеше да го задейства, но аз изведнъж усетих, Нила, че не искам той да потвърди това. Не знам защо, но с всичко в себе си не го исках, мислейки за ония разузнавачи, които не бяха се върнали на Икар. Ти можеш ли да разбереш това, Нила? Кажи, можеш ли да го разбереш? И да го простиш? Защото аз му казах:

– Добре, Тоби, ти няма да го разкажеш и на другите, никога и никому!

Като се върнем на Икар, той няма да е вече подчинен на мене, затова реших да го убия. Ще го убия, Нила, той е хитър и се пази, но аз ще го издебна. На старо желязо ще го направя. Знам, че трябва да го убия. На всяка цена. Или него, или себе си! Можеш ли да разбереш това? Добре, ето казвам ти го! Ще го убия и ще тръгна да търся оня, ще вървим, докато го намерим, ако трябва цялата Галактика ще преровя, в звездите ще се напъхам, но ще го намеря. Това можеш ли да разбереш? Отговори най-после! Нила!... Мълчиш? Мълчиш, проклетнице? Да, ти си проклетница и аз те мразя, и никога не съм те обичал, знай това! Защото ти си една престъпница! Убиец! Космически разбойник! ... Ха, ха, ха, ха...“

Беше един безумен смях, който можеше да бъде и плач. Той гърмеше в репродуктора, после затихна, превърна се в скимтене, примесено с отделни крясъци и стонове, за да завърши с едно потресаващо скърцане, сякаш магнитната струна на записа стържеше по острия ръб на счупено стъкло.

Терин изключи апарата и се обърна към мен, като че ли се извиняваше:

– Това е, Зенон. Друго нямаме на разположение.

Първият координатор направи един властен

жест с безплътната си десница. Рече заплашително – вероятно като продължение на един разговор, състоял се преди идването ми:

– Ще държим вас отговорен за произшествието. Вие сте установявали годността им за разузнавателни полети.

Председателят на контролния съвет вдигна и безпомощно, и виновно рамене, макар по власт да бе равен на първия координатор. Никога не бях го виждал толкова смутен.

– Нима може всичко да се предвиди! – рече той тихо. – При мъртвата не успях да забележа предварително умствено разстройство. Но дори и да е имало, не е възможно да се определи. Чистият кислород просто изгаря мозъчните структури.

– А психороботът? – запита първият координатор. – Толкова ли е повреден?

– Цялото му паметно устройство е унищожено. Ето заключението на техническата експертиза.

– Не е нужно! – възпря го сърдито координаторът. – До решението на съвета само вие имате право да се занимавате със случая. При пълна тайна! След малко ще ви се обадя.

И величествената му осанка се стопи във въздуха като някакъв разгневен, но и уплашен дух.

3

Терин се тръшна на стола и притисна с длани слепоочията си, а аз се стараех да не поглеждам към Алек, който висеше като труп в бандажите. И се напъвах да изцедя нещичко от вакуумната изпразненост на главата си – в края на краищата за помощник бяха ме извикали, не за безучастен свидетел. Запитах:

– Кацали ли са изобщо някъде?

– Всички данни по уредите са заличени – измърмори Терин без желание. – Има някакви драскотини по външността на кораба, които биха могли да бъдат от кацане, но това още нищо не доказва.

– А вие... вие, учителю, какво мислите?

Той разтърка лицето си като човек, който иска най-после да се събуди:

– Хипотезите могат да бъдат две. От съответните предпоставки, че или е реално случилото се, или не. Но и двете са тъжни. Кажете, Зенон, вие сте отраснали заедно с тоя момък, заедно сте карали общото обучение... нали в програмата не се третира понятието за Бога?

Недоумявах:

– За Бога? Ах, да, за... Бога! Не, не се предвижда. То е частен въпрос само в специалната програма за историците. По космогония на нисшите общества, струва ми се.

– Да, така, така – промълви замислено председателят на контролния съвет.– Тогава как ще ми обясните тая внезапна поява на Бога в съзнанието на вашия приятел? Та той навярно дори не е чувал това понятие!

– Но защо Бог? – слисах се окончателно аз.

– А какво друго е това, което той е видял, с което е разговарял? Висше същество, налагащо своите висши и противочовешки закони?

– Дери е смел момък, учителю, потомствен астропилот – възразих предпазливо аз. – Той не е в състояние да си измисли такива забрани.

– Той е човек, Зенон – продължи с нарастваща нервност моят учител и началник. – Седи тоя човек сами-

чък в своя кораб и обезумява от бездушието на регистриращите също толкова бездушие уреди, от пустотата, от нищото, от безсилието си против него и решава да насели това Нищо с... Нещо. Питам се, Зенон, едва от двайсетина години пътуваме, нима отново сме стигнали до оная безизходица, зад която винаги стои Богът?

Както ви казах вече, ние сме от две твърде различни поколения и такива мисли ми бяха непознати. Започнах внимателно:

– Вие сте прекалено земен човек, учителю, затова...

А той се развика:

– Но Алек Дери не е земен! Дери тук се е родил. Тук е възпитаван, тук е обучаван.

– Именно! – повиших и аз тон с риск да изпадна в неучтивост. – Това доказва, че не си е измислил никакъв бог, а че действително е срещнал представител на друга цивилизация.

Имах чувството, че нашият мъдър председател на контролния съвет се боеше от такава посока на мислите си. Сега той се посъвзе, поизправи се, обезпокоен навярно от възможността да загуби авторитета си в моите очи. Каза:

– Забравяте силата на наследствеността. Дери е създаден чрез клонинг, нали? Това са комплекси със стовековна давност, а нашият поход им предлага найизгодни условия да се проявят отново. Мистика, Зенон! – рече той и съвсем не се шегуваше. – Макар и невинаги да можем да предвидим какво ще ни сервират, четиринайсетте милиона клетки в холографския мозък на Тоби са още наука, но четиринайсетте милиарда в мозъка на Алек вече са мистика. Ние с вас найдобре знаем това, млади приятелю.

Истина е, че мозъкът на психороботите като Тоби бе станал сам обект на психологическо изучаване заради множеството си самостоятелни реакции, истина е също, че психофизиологията на човека си беше, както винаги е била, най-изоставащата от всички науки, но да се говори тук за мистика, ми се видя повече от кощунство.

– Един болен мозък, учителю – насилвах се аз към спокойна разсъдъчност, защото най-малко емоциите и афектите можеха сега да ми помогнат, – един болен мозък не е в състояние да разказва така логично-последователно, да изгради подобна конструкция от... от... Забелязахте ли в разказа му момента за двете римановиi кълба, които не се допират? Аз не съм физик, но ми се струва, че това са били някакви силови полета, които са целели да предотвратят катастрофалното сближаване на две материи с различни заряди. Толкова ли е невероятно това да е...

– Какво ли не може да сътвори самотата, Зенон! – прекъсна ме нашият председател. – Спомнете си проекта на Билинг!

Замълчах, стиснал зъби и очи, за да изпробвам твърдостта на убеждението, което зрееше в мене. Действително, миналата година този талантлив наш физик внесе в съвета на астронавигаторите един, бих казал, гениален проект, изчислен безупречно до най-малките подробности, как да вземем на буксир със себе си една от планетите около Денеб. И само яростта, с която защитаваше своя неосъществим и ненужен проект ни накара да се усъмним в състоянието на мозъка му. Сега вече и самият Билинг се смееше над идеята си, чието разработване бе му отнело месеци денонощен труд.

Отворих очи и усетих пламтежа им. Заявих ви-

соко:

– Не, другарю Терин! Убеден съм, че това с Алек се е случило. И по този път трябва да вървим в изследванията си...

– Е – възпря той разпалеността ми, – и какъв извод ще направите тогава за Икар? За всичките усилия на хората да влязат във връзка с други цивилизации?

– Изводът – рекох аз, – изводът е, че трябва да преразгледаме годността си да бъдем истински граждани на Космоса...

Но той очевидно не ме слушаше, защото, унесен в своя си ход на мисли, въздъхна искрено и тъжно:

– Да, изглежда, човекът все още трябва да бъде богоборец, за да съществува, да върви напред. А знаеш ли, Зенон, какво е казал един голям древен писател? Единственото оправдание за Бога е това, че той не съществува.

Изгледах го сащисан, а всичко в мене се бунтуваше против онова, което той упорито искаше да ми внуши. Усетих как лицето ми се наля с кръв, глупава кръв, още неможеща да се отърси от далечното си наследство. Избухнах:

– А единственото пък доказателство за съществуването на Бога, другарю Терин, е страхът от него. Но страхът си е ваш, затова и Богът е само ваш.

Той вдигна ръка за някое кротко възражение навярно, ала тихият звън на кабинетния поливизор го накара да подскочи. И той устремено натисна копчето му, сякаш чакаше оттам спасението. Върху екрана се появи суровото лице на първия координатор на Икар. Очите му се завъртяха, като че ли оглеждаха кабинета, уверявайки се, че няма други хора в него освен нас. После той заговори бързо:

– Приемете решението ми! Да се излекува астропилотът Алек Дери от болните му видения. Възлага се на председателя на контролния съвет. Да се прекрати обследването и се приберат всички материали от полета в секретния архив. Да се съхранява абсолютна тайна по произшествието. За тайната отговаря също младши-членът на контролния съвет Зенон Балов...

– Не! – извиках аз. – Хората трябва да знаят...

Но първият координатор като че ли не чуваше гласа ми.

– ... в бъдеще на далечни разузнавания да се изпращат само кораби от класа „Зет" с най-малко пет души на борда. Да се преразгледа системата за подготовка. Да се преработи общата програма на психороботите в светлината на произшествието.

– Та това е, това е... идиотщина! – вече крещях аз. – Съветът не може да вземе такова решение! Вие сам... или ония, петимата, аз...

Но той изчезна от екрана, без дори да ме погледне.

Бях готов да избълвам всички ония съмнения и подозрения, натрупали се у нас, младото поколение, спрямо остаряващото ръководство на Икар, но ме спря усмивката на моя служебен ръководител и учител.

Да, той се усмихваше, а неговата усмивка говореше само за едно поразяващо облекчение. Видя ми се невероятно, че този уважаван и обичан от мене човек се солидаризира с такова антинаучно решение, с такова изумително недоверие към жителите на Икар, но той го потвърди:

– Е, Зенон – въздъхна той и това беше сега чиста преструвка. – Длъжни сме да се подчиним. Ще излекуваме вашия чудесен приятел и ще го накараме да забрави тия глупави комплекси и фантазии.

Взрях се в него, сякаш за пръв път го виждах. И

съзнах, че той е също така от старото поколение икарци, че също вече е уплашен от пътя, че също като петорката координатори има нужда от един бог, когото да може да забранява. Защото е по-лесно да отречеш един бог, отколкото един закон на живота. И съзнах още, че онова същество, все едно действително или сънувано, е право, когато забранява на такива хора да се бъркат в работите на другите цивилизации.

Казах повече с болка, отколкото с гняв:

– В такова лечение аз няма да участвам! – и затръшнах вратата, забравил дори да взема скафандъра си.

Но и сега, когато разказвам тази история, и през всичките тези седем години принудително мълчание аз бях и съм безсилен да се справя в себе си с нейната загадка.

Дано по-нататъшният ни път я разреши!

ИЗБРАНИТЕ

Като почнах да диктувам някои свои приключения и разсъждения, аз се водех единствено от убеждението, че мистериозната случка с моя приятел Алек Дери засяга по някакъв начин цялото човечество – съвсем нямам намерението да ставам самозван летописец на Икар. Ние си имаме хора, които изпращат на Земята онова, което трябва да бъде изпратено. Имаме си и писатели. И ако все пак се одързостявам да продължа своите записки, то е, защото у мен се загнезди подозрението, че нашите писатели не описват някои съдбоносни моменти от живота на Икар. Не от недобросъвестност, разбира се – най-малкото в недобросъвестност могат да бъдат подозирани икарци, а просто от неразбиране на тия моменти. Те или не ги проумяват, или, както повечето икарци от първото поколение, неволно си затварят очите пред тях. Аз не знам какви произведения те изпращат на Земята, но това, което ни поднасят тук, е твърде леко, твърде забавно, приятно като освежителна напитка и няма нищо общо... Всъщност нека не говоря повече за тях, понеже не мога да бъда безпристрастен: те са от първите икарци, от родителското поколение, а с течение на времето у мен се оформи една скрита ненавист към него. Може „ненавист“ да е неточна дума, но пресилените оценки едва ли са по-малко правдиви от снизходителните.

Такова отношение към хората, разбира се, е на-

пълно противопоказно на професията ми и моят колега Редстър сигурно има основания да твърди, че не съм годен за член на контролния съвет и че това варварско непостоянство на характера ми ме обричало на вечно дилетантство.

Случаят с Алек ме подведе да се занимавам през последвалите го години с всичко друго, само не с преките задачи на професията и длъжността си, да се захващам с най-различни научни или съмнително научни проблеми, за които не ми достигаха нито знания, нито опит, да се намесвам в обществения живот на Икар, за да предизвикам „преврати" и „революции". Изобщо с годините аз се превърнах в едно буреносно човече, което щедро пръскаше ферментите на неспокойствие около себе си. Едни ми се надсмиваха заради това, други ме презираха, трети... не мога да кажа, че някои са ме обичали заради това, но, така или иначе, всички се съобразяваха с моята личност. И това ме задължава, мъчейки се да бъда обективен, да ви кажа тия няколко думи за себе си.

Председателят на контролния съвет обаче, моят, така да се каже, научен баща и служебен ръководител си остана привързан към мене. В минути на откровен самоанализ аз още някога не виждах в себе си друга главна черта, освен вироглавството – едно младежко вироглавство, което някому може да се стори и очарователно, но когато го съзнаваш, не бива да не се осъждаш за него. А именно то като че ли привличаше Терин към мене, най-бездарния му ученик.

Отначало аз, както и всички негови ученици; младшите членове на контролния съвет, благоговеех пред натъпкания с колосални знания негов мозък. Благоговеех още пред неговата почти нечовешка прозорливост за мотивите и на най-дребните постъпки и помисли на хората, прекланях се пред безкрайната му търпеливост, пред добротата му и способността да обективизира сужденията си. И се стараех да стана като него – да бъда идеалният член на контролния съвет, институцията, призвана да поддържа душевното и физическото здраве на икарци. Но при сблъсъка ни заради Алек аз усетих, че в последна сметка и той е като другите от първото поколение, че пътищата ни винаги ще се разделят, когато бъдем изправяни пред проблеми, засягащи бъдещето на Икар. И престанах да го търся, сближих се повече с втория му заместник Варий Лоц – първият заместник-председател според реда при нас спеше в анабиотичната камера. А Терин ме търсеше, макар да се стараеше да придаде на срещите ни случаен характер. Говореше ми нещо делово, а очите му ме гледаха с покорна молба, която сякаш казваше: пожали мене, стареца, и се върни, защото съм сам и защото ми е трудно без тебе.

Аз знаех: той има нужда от моето бъбриво лекомислие, от дързостта и неспокойствието ми, но не можех повече да му ги давам, защото не бяха вече предишните. Всичко в мене постепенно се превръщаше в безогледно бунтарство, което не можеше да не отблъсква. Затова не бях и в състояние да си обясня неговата привързаност към мен с друго, освен с тревогата му за съдбата на новите поколения. И той не издържа, застави ме, почти самоунижавайки се, да приема разговора, който дълго отбягвах.

– Зенон – повика ме той веднъж от поливизора пак в края на дежурството ми. – Имам нужда от вас.

Всъщност това беше служебното обръщение към сътрудниците му, така бе ме повикал и тогава, заради Алек, но сега в думите му прозвуча нещо съвсем друго и аз разбрах за какво ме вика. Положително досада-

та бе избила и върху лицето ми, защото той припряно добави:

– Не е бързо, елате, когато пожелаете.

Аз знаех, че никога няма да пожелая това, беше ми дори на устата да го кажа, но веднага се изправих. Льони се ухили:

– Да запиша ли партията, или се предаваш?

Редовно ме биеше на шах моят колега Редстър с неговия кибернетично студен мозък. Аз успявах да му взема някоя партия само когато в мен с особена сила се развихреха въображението и дързостта ми, но от дълго време насам те бяха си избрали друга цел, та съвсем бяха ме изоставили в космоса на черно-белите квадратчета.

– Драги мой Льони – рекох му, – мълчанието на победения е по-благородна човешка проява от ликуването на победителя.

– Ако не беше ми го казал, щях да го усетя.

– На бедните въображения е нужно някои неща да се казват направо – парирах аз, но ми стана криво, защото отговорът ми излезе просташки груб.

Той се усмихна с вбесяващо всеопрощение:

– Разбирам. Предстои ти тежък разговор. Да смятаме, че партията не се е състояла.

Така аз се явих при нашия председател с по-голяма вътрешна наостреност, отколкото ми се искаше.

Терин полулежеше на дивана в домашния си кабинет и ми се видя твърде уморен. Не показваше готовност за словесни схватки или научни диспути, а по-скоро се стараеше да прикрива едно нетърпение, което може би беше толкова силно, че чак го уморяваше.

– Седнете, Зенон – покани ме той, като се поизправи. – Отдавна не сме се виждали. Ще пиете ли нещо?

– Да – рекох. – Но нещо успокояващо.

Той се натъжи:

– Имате ли нужда от успокояване?

– Току-що загубих една партия шах.

Той разбра и състоянието, и отговора ми, но предпочете да смекчи атмосферата с неутрална полузакачка:

– Толкова ли амбициозен шахматист сте?

– Уха! – отвърнах аз разпасано. – Ако бях така амбициозен и в другите работи, щях да обърна Икар наопаки.

– Струва ми се... вече не е трудно да се обърне Икар наопаки – въздъхна той и потърси очите ми с печално-ироничния си поглед. Но не ги намери.

Мълчах не с благородството на победения, а с надменността на победителя.

– Зенон – подхвана след малко той. – Научих, че сте напуснали родителите си.

– Учителю – рекох, – доколкото знам, на Земята децата много по-рано напускат родителите си.

– Родителите ви са между най-уважаваните хора на Икар.

– Аз също ги уважавам.

– Сигурен ли сте?

– Не.

Терин се засмя тихо:

– Май сте сигурен тъкмо в обратното.

Така беше, разбира се, но явно не за такъв разговор бе ме повикал и затова аз само вдигнах рамене.

– Идваха да се съветват с мене – рече той предпазливо. Каза „идваха", но положително само майка ми бе го безпокоила.

– И какво ги посъветвахте?

– Утеших ги със същото: всички на вашата възраст напускат своите родители.

Повярвах му, защото той успя да не вложи ирония в думите си. Но аз не успях:

– Твърде слаба утеха.

– Слаба е. Но не намерих друга. С какво се занимавате сега, Зенон?

Поколебах се – още никому не бях го казвал:

– С проблемата машина – човек.

Терин обаче разбра без всякакви обяснения защо съм се захванал с една задача, която отдавна минаваше за решена. Това говореше, че или той самият не беше чужд на онова, което вълнуваше мозъка ми, или пък, че познавайки ме добре, се е догадил кои именно страни на проблемата ме занимават. И все пак неговото одобрение ме подразни.

– Винаги съм вярвал, че ще намерите своята тема.

– Вие, учителю, никога не сте вярвали в качествата ми на учен – отговорих аз с показно равнодушие.

Той не отрече, но и не потвърди:

– Винаги съм вярвал, че ще намерите своята тема, все едно дали ще я решите или не. Главното качество на истинския учен е да открива проблемите, Зенон. Решението им най-често идва в колектива. Личността е, която ги поставя.

Насърчаваше ли ме, или ме ласкаеше, за да ме привлече отново към себе си? „Ще има да почакаш, старче" – рекох си, а мълчанието ми трябваше да му покаже, че нямам намерение да разговарям по „своята тема".

– Какво прави вашият приятел Дери? – запита той и аз се убедих окончателно, че Терин отлично знае къде и как съм намерил темата си.

– Не ми е повече приятел. Вие го погубихте – отговорих аз с непочтителна жестокост.

Как ли не се увъртах около Алек да разбера още нещо от неговото загадъчно приключение, как ли не го подпитвах и изследвах – мнемотерапията и мозъчните инжекции на рибонуклеинова киселина и ензими с предварително обработен молекулярен строеж бяха извършили своето: той вече нищо не можеше да ми каже. Хилеше се с лъчезарието на физически здравия и психически непоклатим простак, когато му разказвах какво му се е случило. Беше си съчинил дори едно задоволяващо го обяснение за смъртта на Нила, а всичко смяташе за едва ли не от мен измислено, за да объркам с психиатрични фантасмагории един храбър водач на разузнавателен кораб – като член на контролния съвет, аз специализирах по това време психиатрията.

– Слушай, Зенон, чувал съм, че за да станеш добър психиатър, трябвало сам да бъдеш леко откачен, иначе няма да имаш интерес към патологията на другите. Ти ми се виждаш психиатър с бъдеще!

Тогава аз не издържах и му креснах:

– Добър психиатър съм, Алек, и знам, че най-нормалното психическо качество е глупостта. А ти си до идиотизъм нормален.

И го зарязах. Изобщо престанах да се занимавам с него, макар да знаех, че не той е виновен за това, че не на него, горкия, трябваше да изливам гнева си; а на ония, които бяха му отнели паметта за случилото се.

– Може би сте прав да ни се сърдите – рече кротко Терин. – Сигурно сте прав, щом толкова ви е заинтересувал този случай, но дайте и на нас известно право. Ние носим отговорността за психическото спокойствие на икарци.

– Психическото спокойствие превръща човека в машина! – избухнах аз.

– Икарци са машини, пратени от Земята, за да

изследват Космоса – рече той.

Зинах от изумление:

– Това... това... вие ли го казвате?

– А кой? На вас мога да го кажа Зенон. Нима не сте мислили за това каква е мисията на икарци като представители на Земята?

– Аз не съм машина! – викнах му съвсем по момчешки и станах от мястото си.

Той търпеливо се усмихна:

– Така е. И аз не съм, и родителите ви не са, и никой на Икар не е машина. Но задачата им? Каква е задачата им? Не е ли същата, с която натоварваме нашите автоматични сонди, когато ги хвърляме към непознатите слънца и планети? От тези сонди искаме да работят безупречно, от икарци се иска също да работят безупречно, за да изпълнят мисията си докрай. А за тая безупречност сме отговорни всички: аз, вие, целият ни екип, всеки икарец по отношение на другия.

– Затова ли ме повикахте? – изпънах се надменно аз. – Мисля, че си изпълнявам служебните задължения.

– Не, не! Какво говорите, Зенон! Съвсем не исках да говорим за това. Просто реших да ви предложа услугите си, досетих се какво ви занимава и ми се прииска да ви помогна като... като на свой ученик.

За да не му кажа, че не се нуждая от неговата помощ, защото, каквато и да бъде, тя ще изхожда от едно съвсем друго разбиране, аз разглеждах кабинета му, сякаш за пръв път го виждах. Моят учител нямаше вкус към лукса и в стаята се намираше само най-необходимото му за работа – високият пулт, на който пишеше и размишляваше прав, диктофонът, домашният поливизор, това велико изобретение, което ти дава не само разнообразни връзки с другите хора – телефонни, визофонни, холографски, но е и киното ти, и концертната ти зала, и машината за гласоподаване, и бюрото за информация – апаратчето за връзка с научните колектори, надуваемият диван... Останалото се състоеше от тихата багрова хармония и леките метали...

– Стори ми се, че не проявявате достатъчно разбиране за хората на Икар – продължи все така меко моят стар учител. – Това може да ви подведе, Зенон, когато мислите върху вашата тема.

– Познавам ги прекалено добре.

– Такива твърдения в нашата работа са прекалено рисковани – рече той предпазливо, за да не ме обиди. – Вие нямате почти никакъв контакт с тях. Не ви ли е мъчно, че никой от икарци не идва при вас за преглед или съвет?

Бях преболедувал вече това страдание.

– Не идват старите икарци. Моето поколение ме търси... И е напълно естествено да идват при вас, учителю. Вие ги познавате още от тръгването им от Земята, с вас са свикнали, на вас се доверяват.

– При Редстър също ходят. Но те чувстват, че не ги обичате, и знаят, че без обич няма разбиране. Защо не ги обичате, Зенон?

– Кой кого обича на Икар, учителю?

Казах го по-горестно, отколкото позволяваше гордостта ми, и се засрамих. Той вдигна погледа си над мен, а гънките около устата му се отпуснаха, навярно от същата мъка, която бе ме накарала да напусна родителите си. Каза съвсем тихо:

– Знам, че страдате от това, но... не сте прав. Ето... аз например... ви обичам.

Такава откровеност не можеше да не сломи вътрешната ми съпротива, но не можех и да не реагирам

според нрава си. Избухнах като оскърбено дете:

– Трудно ги понасям, учителю! Разберете го вие, защото аз не мога! Органически са ми противни тия еднакво силни, еднакво красиви, еднакво умни, еднакво талантливи, еднакво горди и надменни, и затворени в себе си, и егоистични, и солидарни в своята затвореност... Не, вие сте прав, те не са хора, те са машини! Мразя машините, това е!...

Той много тъжно се усмихваше.

– Не са машини, Зенон. Вие...

Но аз още не бях изплакал целия си гняв:

– Винаги са ме отблъсквали. Още когато почнах да уча историята на човечеството, още тогава реших, че земните жители не са такива, че тия са някакви съвсем други. Заприличаха ми на ония жестоки завоеватели, дето са изтребили древните маи и инките, на конквистадорите ми приличаха, виждах ги като тях самотни и тръпнещи от ужаса, че всеки миг могат да бъдат убити от тия, които са поробили, че може да не се завърнат със заграбените богатства. А сега виждам, че и конквистадори не са, сигурно са тръгнали като такива, но са видели, че няма какво да се поробва и няма никакви богатства за заграбване, и че те са ограбените. И само едната гордост им е останала, гордостта на тия стари, обеднели испански благородници... Знаете ли, аз вярвам на символните съвпадения. Не е случайно, че сте избрали именно астероида Хидалго за експедицията. Никакви икарци не са те, а хидалговци, бедни и жалки хидалговци, които само за миналото си тъгуват, за земята си. Аз така си ги и наричам... хидалговци...

– Ето че сте стигнали до една истина за тях – каза моят учител. – Но защо не отидохме и по-нататък?

Това, че той ми дава право на такива мисли за поколението, към което сам принадлежеше, ме обезоръжи. Потърсих чашата си и се учудих, че не я намерих на подставката. Не съм ставал от мястото си, кога съм я оставил на работния му пулт – наистина съм прекалено невъзпитан! Отидох да я махна оттам и за да прикрия смущението си, смутолевих:

– Ще си налея още малко – след което вече имах на разположение минутката прости и успокояващи физически действия. Отворих нишата на стената, поставих чашата си под крана, набрах номера на плодовия сок, почаках я да се напълни, да капне и последната капка от крана.

Терин също ме чакаше и сигурно се готвеше да ми каже какво е онова „по-нататък“, което всъщност никак не ме интересуваше.

– Не съм допускал, че ще се получи такава страхотна разлика между нас и децата ни – започна той повече на себе си, когато най-после се обърнах към него с чаша пред устните. – Някои от децата представляват направо мутационен скок...

– Аз съм грозен, уродлив, бездарен... сигурно просто им завиждам – вметнах аз в порядъка на самокритиката, а той почти се изплаши.

– Но съвсем не исках това да кажа! Думата ми е, че ако вие сте роден на Икар, Зенон, вие просто сте роден, а те са... избрани. Ето от тази дума трябва да тръгнете, ако искате да ги разберете! Избрани, избраници! Вие не знаете какво е това, а то е нещо... ужасно! Направихме катастрофална грешка. Но аз не виждам и как е било възможно да не я направим. Тя е неизбежна. И все пак можеше да не бъде толкова голяма. Когато комплектувахме екипажа на Икар, ние опитахме и с критерия, по който винаги са се избирали екипа-

жите за космическите кораби: силни духом, здрави тялом, талантливи в професията си, неконфликтни характери... Оказа се недостатъчен. Едно е да избираш десет, двайсет, петдесет души сред професионалните астронавти за някой космически кораб, който ще лети в строго определен срок от време, най-много до Проксима от Центавър – по-далече, знаете, човечеството не беше стигнало преди нас – съвсем друго е да намериш хиляда души за експедиция със столетен път пред себе си. Напълно естествено и близко до ума беше да отгледаме една, ако може така да се каже, специална раса. Създадохме я чрез клонингови присадки от най-изтъкнатите земни гении във всички сфери, като допълнително сме ги подбирали. Те раснаха на самия Икар през заключителния етап от строителството му и през пробния период, бяха три пъти повече, за да можем да направим още една последна подборка, да могат да си намерят и подходящия съпружески партньор...

Той се изправи от дивана и тръгна из стаята, като уморено влачеше крака по ромбоидните фигури на пода. Тънката риза падаше на свободни вълни от широките му, вече поприведени рамене и придаваше на тялото му отпуснатост, каквато не бях виждал у другите икарци, освен у баща си. Но... да! Нали той е участвал в приемателната комисия, нали е от ония петдесет души, като баща ми, които не са специално създавани, които са повели тия хиляда младежи... те са сега по на петдесет и пет-шестдесет, а Терин и баща ми гонят осемдесетте? Държат се старците, едри са и силни са, и младолики, разликата трудно се забелязва във външността им, тя е повече духовна, но сега се усещаше и в тялото на моя учител. Виж, у първия координатор не се усещаше, и той е още от най-старите, а прилича на Алек по сила и мъжка хубост. Но те, астронавигаторите, са друга порода, която аз съвсем не обичам.

– Те са избраници, Зенон – говореше ми Терин, кръстосал ръце зад гърба си, но без поза, а с проникновение и болка. – Когато знаеш, че на десет милиона земни жители ти си единият, който е удостоен с честта да стане жител на Икар, и нещо повече: че специално си създаван, за да представляваш човечеството в Галактиката, неизбежно е да те обхване чувството, че си избраник. Бяха млади хора, здрави, самоуверени, а ние ги направихме и горди. Всеки един от тях е почти гений в своята област, но... гений, откъснат от обслужващата го духовно човешка маса. Това неизбежно поражда трагедията на самотността. Към това трябва да се добави, че съвсем малки ги взехме от родителите им. Те имат нужда от своето страхотно самочувствие, което така ви дразни, за да понасят самотата си. Те са умни и послушно следват правилата за поведение, които им предписваме, но в техния колективизъм няма емоционални елементи, защото у всеки един икарец в основата на характера му лежи егоцентризмът на големия талант. Те едва не стигнаха дотам да презират останалите десет милиарда, които ги изпратиха – това презрение също им е нужно, за да крепят духа си. Но те дълбоко в себе си им завиждат и тъгуват за тях, Зенон!

Последните му думи прозвучаха като стенание и аз разбрах, че приведените му плещи носят нещастието на тези хиляда. Беше спрял разходката си, застана пред мен, но не вдигна погледа си от пода и завърши почти шепнешком:

– Те имат нужда от нашата обич, приятелю, защото никой никога не ги е обичал.

– А на Земята? – възкликнах аз.

– Дори родителска обич не помнят. А и отдавна са измрели ония, които някога ни изпратиха. Междувременно сигурно има много подобни експедиции. Че и връзка нямаме вече...

– Как? А признанията, които получаваме оттам? А оценките за отделните трудове, а наградите, званията?

Сега той изправи главата си и аз видях на лицето му решителността на медика, който знае добре диагнозата.

– Ще ви открия една тайна, която нямате право да съобщавате никому, Зенон – изрече той бавно, но твърдо. – Някои непознати отпреди явления и сили в Галактиката ни отнеха възможността да осъществяваме двустранна връзка със Земята. Съзнавате значението на това, нали?

Трябваше да бъда поразен, а аз се ухилих иронично:

– Значи научната степен, която получих миналия месец?...

– Не е от Земята. Зенон, наистина ли разбрахте добре за какво става дума?

– Разбира се, учителю – позасмях се аз. – Само че от рождение съм свикнал на илюзиите, с които е претъпкан Икар.

Свикнал бях през тези години и с контролираната система на информацията, установена също след случая с Алек Дери, която не беше лишена от оправдание. По пътя си икарци се сблъскваха със стотици загадки, противоречия, парадокси, с необяснимi и необясняеми засега явления. Те ги регистрираха добросъвестно, трупаха ги в бездънната памет на научните колектори, пращаха ги на Земята. Но някои от тия явления изглеждаха понякога така сензационни или тревожни, че задълго биха затормозили мисленето и работата на всички. Поради това те се обявяваха за секторни тайни и с тях се занимаваха само съответните научни екипи. Но и с много други тайни и възбрани бях свикнал още аз, макар те да не бяха според мен така оправдани.

– Да, да... естествено... да, да... – огорчи се Терин от лекомислената ми реакция. – Но за нас то е невъобразима трагедия!

– Защото гледате на Икар само като на изследователски екип – казах му аз, мъчейки се да обуздавам дързостта в думите си. – За мене Икар си има своя собствена човешка мисия в света, той не е и втора Земя, а нова Земя, която трябва да се самосъздаде, различна от своята родителка, както сме различни ние от вас.

– Не е възможно, Зенон – въздъхна Терин. – Не е възможно, защото ни липсва човешката маса, защото сме избраници. Икар винаги ще си бъде само един земен екип, докато мисли за връщането.

Щеше ми се да му изкрещя: „А вие престанете да мислите за това проклето връщане!“, но го преглътнах.

– Аз също мисля за връщането – рече той трогателно срамежливо. – Знам, че няма да се върна, и все пак искам да се върна.

– Но за какво – рекох му. – Толкова време е минало, епохи ще са минали, ще бъдете там някакви жалки изкопаеми!

– Не, не, съществува все пак една надеждица да не бъде така. Никой още не знае какво точно става с времето, но аз друго исках да кажа: трагичното е, че вие никак не разбирате защо не можем да не мислим за

връщането. И се боя, Зенон, че това неразбиране ще стане причина за голяма беда. Назряват лоши събития на Икар, момчето ми, и аз се боя от тях.

Аз не виждах нищо страшно на хоризонта на Икар, но тревогата на моя учител ме зарази със своята искреност. Прииска ми се да му кажа нещо утешително:

– Вие ме накарахте да погледна по друг начин на много неща. Благодаря ви за това, учителю.

Чувствах, че трябва вече да си вървя, защото ми стана прекалено тъжно и тягостно. Той не ме задържа, обхвана раменете ми и ме изпрати до вратата. А там ми каза:

– Когато размишлявате над темата машина човек, Зенон, не градете прекалено много върху онези думи, които чухте от устата на полуделия Дери. Всички ние на млади години сме стигали до идеята за безмашинното движение в Космоса, но тя, изглежда, не е нищо повече от една младежка мечта.

– Благодаря за съвета – отвърнах аз учтиво и се сбогувах, без да му възразя, защото вече не ми се спореше с него.

Да, ето за кое ме беше повикал! Да ме предупреди. Да ме предпази от увлечения. Но, учителю мой, нима летенето не е било също само една младежка мечта, преди хората да се научат да летят? Нима излизането в Космоса не е било безпочвена фантазия в продължение на хилядолетия! Не, стари мой учителю, аз ще полетя по пътя на Алек и ще намеря това „божество", което толкова ви изплаши, и ще го хвана за шията, и ще изтръгна от устата му неговите тайни, за да ви докажа правото си на съществуване извън вашия нелеп Икар. Върнете се към себе си, ей, хора! Прекалено много възлагате на машините, време е да прозрете, че

в Космоса може да се живее и без машини!...

Това бяха думите на онзи, когото Алек бе „срещнал" в Космоса, но аз ги повтарях вече като свои, защото те не бяха никакво откритие за мен – това аз покъсно осъзнах. Тоя зов, предавал се по милиардогодишния път на еволюцията, бе стоял в неоформен вид някъде в най-дълбокото у мен. Ние всички сме мечтали за това – каза Терин. Но коя от своите общи мечти човечеството не е осъществило досега в една или друга форма? А нима самото наличие на такава мечта не е доказателство за нейната основателност? Откъде ще се вземе иначе тя? Откъде ще се вземе инстинктивното усещане за свързаност с Космоса в една толкова затворена система като Земята, ако тая свързаност не съществува, ако не е съществувала още преди машината, преди ракетата? То е като свързаността на гъската с водата – птицата се ражда в инкубатора, но щом разпукне яйцето, се устремява към водата и плува, и се гмурка в нея, защото тя е родната ѝ стихия, а не сушата, не инкубаторът. Не е ли Земята за човека само един такъв инкубатор?...

Засмях се: един твърде несъвършен инкубатор, който с гравитацията си и с двестакилометровия си атмосферен капак е смазвал космическия инстинкт на духа!

Смехът ми беше твърде горчив и твърде злобен. Добре, че улицата беше пуста и никой не го чу!

А иначе улицата можеше да мине за земна улица, каквито съм виждал по филмите. От едната ѝ страна се точеше тясната ивица на хлорелната нива, от другата – десетината фасади на жилищни помещения. А над всичко – едно пролетно синьо небе, на което ефектите на осветлението придаваха дълбочина и необятност. Друго небе аз и не знаех: бях се родил под изкуст-

вено небе на Икар и то беше ми омръзнало, както омръзва и най-свидното, когато се е превърнало в затвор за жадния ти за други небеса дух.

А улицата беше съвсем празна, като всички икарски улици. Защото тия гении, тия избраници седяха в кабинетите или в лабораториите, или в конструкторските зали и работеха като побеснели. Работеха денонощно: изследваха, откривателстваха, изобретяваха, конструираха и... трупаха всичко в складовете на Икар, в бездънната му холографска памет. Защо ги мразех заради това? Защото по природа съм твърде ленив или защото трудът им ми се виждаше безсмислен?

Те живееха с убеждението, че всеки един от тях е длъжен да извършва онова, което на Земята извършват стотици хиляди, милиони. Защото на Икар един конструктор или астрофизик, или химик наистина струва колкото на Земята един милион конструктори, астрофизици, химици. Но нужно ли беше всичко това на самия Икар, който се носеше равномерно и безпрепятствено из Космоса? Не се ли крепеше тая чудовищна творческа енергия само на вярата, че плодовете й отиват на Земята, че обслужват ония, които са я създали и изпратили? Не търсеше ли тя в творчеството само утехата и забравата? А ако им го кажех? Ако се втурнех в дежурния ни кабинет и застанех пред екрана на служебния поливизор и го включех за всеобщо предаване и изревях: „Икарци, вие се заблуждавате, вие сте смешни! Отдавна никой не изпраща на Земята нищо от онова, което сътворявате, отдавна тя няма нужда вече от вашите мозъци...“

Ако им се изкикотех в лицето на тия красиви горделивци, на тия избраници?

Видях ги пред себе си объркани, жалки и отново им се надсмях. А после изведнъж ми стана самоубийствено тъжно и ми се прииска да срещна своите родители, защото усетих, че сега вече ще ги видя по друг начин – аз знаех нещо, което те не знаеха, нещо, заради което те биха страдали, но което предизвика у мен само весела злост. А тя идеше от вярата и от надеждата, че сега вече Икар волю-неволю ще престане да бъде част от Земята, една нищожна и тъжна частичка, захвърлена в бездните на Космоса! И от убеждението, че не моите родители, а аз съм истинският жител на Икар.

ХРОМОЗОМЪТ НА ЗЛОТО

1

При родителите си отидох по-късно и съвсем не така, както бе ми се приискало, след като напуснах кабинета на Терин. Злорадството ми търсеше своята обосновка и постепенно се превръщаше в нещо като недоумение: драмата на икарци в моите очи не бе никаква драма, защо тогава те, умните, прозорливите, да не могат също да разберат, че това не само не е драма, а е едно тържество за тях? Защо моят гениален баща например да не може да проумее, че след скъсването на обратната връзка ние се превръщаме в един свят за себе си, който има право на гордост и самочувствие – реални, не външни? Защо продължава да държи толкова на някаква си далечна цивилизация, за която все пак знае много, поне за миналото ѝ знае много, докато пред него се намират други цивилизации, за които нищо не знае и които непременно ще са по-интересни?

Льони сигурно се пръскаше от любопитство, когато се върнах в работния ни кабинет, но и неговата мутра притежаваше съкрушителната икарска самодисциплина. Той също е син на някакъв гений, изпратил обаче с Икар само парченце от кожата си. Икар има в складовете си десетина хиляди такива консерви от земни гении, на чиито опаковки има снимката и генетичната структура на дарителя. Ако някоя икарка получи правото на дете, може да се порови из каталозите и щом си хареса нещичко, ще ѝ го присадят и ето че на Икар след определеното време ще се роди точното копие на оня земен гений. От всички икарци също има такива консервирани клетки, та ако загине някой, винаги някоя великодушна жена може да пожертвува три месеца от физиологическото си статукво, за да го възпроизведе по оня метод, наречен клонинг, който използва факта, че всяка клетка от тялото носи в себе си точния генетичен код за целия организъм – от умствените му способности до бенката зад лявото ухо.

Не обръщайте внимание на язвителността, с която разказвам за тоя вече прастар начин за произвеждане на деца. Издевателството ми не е насочено към него, а към безкрайния педантизъм на икарци, които не допускат никакви случайности в ражданията и с аристократична ревност се вмесват в тая най-интимна област само и само да не би на Икар да се роди някой, който да не е гений!

Та моят колега Льони също е рожба на експеримент, вторият експеримент след мене. Само че мен са ме създали по естествен начин, а при него са изпробвали как ще се развият носените присадки. Но и при него нещо не се е получило съвсем в ред. Баща му бил някакъв свръхгениален тип, открил сума ти неща, и на Земята сигурно са му дигнали не един паметник, пък икарското му копие никакво го няма. Вярно, от мене поне е по-умен, признавам го, и на шах редовно ме бие, и външно е по-хубав, но за професиите на земния си баща не проявява никакви дарби. Получават се такива работи при генетичните присадки, защото детето възпроизвежда външния вид на дарителя, темперамента и потенциалната му одареност, но характерът му и по-късните конкретни способности все пак се дооформят от обстоятелствата, в които израства.

Впрочем и неговата не е лека. Аз поне съм си аз и не приличам на никого от родителите си, и се ползвам

от съмнителното удоволствие от време на време да получа някой добър съвет от баща си. А Льони е хем баща си, хем не е баща си, хем не е и той самият, а не е син дори и на оная, в чиято яйцеклетка се е развил. Льони си е кръгъл сирак, защото при такива присадки майката ражда всъщност съпруга си, плодът нищо не наследява от нея. Така или иначе, не бих желал да съм на негово място. Мисля, че той си страда по своему от това положение, макар иначе главата му да е като ледената глава на комета.

Терин не беше ме задължил да не казвам изобщо никому довереното ми и аз го схванах само като професионална тайна, тоест Льони имаше правото да го знае. Затова му разказах новината с професионално равнодушие, та да се насладя на реакцията му. За съжаление почти никога и в нищо не успявам да бъда така сдържан и деловит като другите, та сигурно съвсем не равнодушно съм му тръснал накрая, че много се лъже, ако си мисли, че научната степен, която получи цели две години преди мене, е дошла от Земята.

– Знам – отвърна ми безизразно Льони и в първия миг аз реших, че той го прави само за да не ми позволи да тържествувам с нещо над него.

Оказа се обаче, че наистина го е знаел и че дуракът всъщност съм бил аз. Разбира се, сега вече се свърши с мнимото ми равнодушие. Трябва много да съм беснял и ругал, докато забележа как ми се хили насреща.

– Не ставай дете! – успя чак тогава да ми рече Льони; може и преди това да ми е говорил нещо, но аз просто не съм го чул. – Криехме го от тебе, защото ти си ни по-голяма грижа от другите икарци. Не знаехме как ще го приемеш и дали би могъл да запазиш тайната. Много си ни особен ти, затова.

– Какво ми е особеното? – бях готов отново да избухна аз.

– Спокойно, колега – рече ми Льони. – Нали знаеш, в нашата работа първото задължение е спокойствието. Ти спомнял ли си си скоро какво точно представлява нашата професия?

– Хайде, хайде! – рекох раздразнено, но той ме сряза:

– Не хвърквай пак де! Искам само да ти припомня някои неща. Членът на контролния съвет не е толкова лекар, колкото милиционер. При такъв строг генетически подбор като нашия всяка антизаконна, всяка противопорядъчна постъпка ние приемаме за резултат от психофизиологическо заболяване. Така че всъщност ние само бдим за реда и законността на Икар, бдим той да не бъде нарушен. Съгласи се, че един милиционер, който обича да нарушава законите...

– Не е никакъв милиционер.

– Не исках да кажа това – позасмя се Редстър. – Исках да кажа, че все пак трябва да се внимава с него.

– За какво ме държите тогава?

– Не знам. Според мен би трябвало да те махнат.

– Затова пък ти си идеалният блюстител на реда – рекох му.

– Не съм – отвърна той и като че ли вътрешно беше малко тъжен. – Не съм, Зенко, и никак не ми се ще да бъда. Но ти, изглежда, и по това не си мислил – защо тъкмо нас, първите рожби на Икар, направиха лекари – членове на контролния съвет. Та при деветдесет и девет от сто болести всеки може сам да поставя диагнозата си с помощта на медицинските роботи и сам да си извърши лечението. Направили са ни милиционери, скъпи мой Зенон. Всяко общество има нужда найнапред от хора, които да му пазят реда...

Изсмях се зло и злорадо:
– Милиционер – революционер!
– И аз мисля, че за Икар това е парадокс, но първо ти не си никакъв революционер, и второ, шефът...
Шефът се появи на екрана на поливизора с една много виновна исмивка.
– Зенон – рече той, – аз не намерих сили да ви кажа онова, за което всъщност ви повиках. Ще ви затрудни ли, ако отново...
– Защо направо не ме освободите – викнах му. – Няма да ви се сърдя, повярвайте ми! Пък и Икар има достатъчно нужда от работна ръка.
– Съвсем не става дума за това. Елате, ще ви кажа! И прощавайте, че ви разкарвам!
Този път разговорът ни беше кратък, беше разговор между медици. Аз не му позволих да премине в друга фаза, като просто го прекъснах. Проявих достатъчно непочтителност, за да заявя веднага:
– Учителю, говорете направо, защото може да се случи пак да не намерите сили!
Терин помълча, не ме покани да седна и запита:
– Помните ли игрек-хромозома?
– Те са двайсет и три – отвърнах все пак намусено, заради обидата, която бе ми нанесъл, криейки от мене прекъснатата връзка със Земята. – Кой точно?
– Така, така... – измърмори той като че ли на себе си, но очевидно все още не улучваше подходящия за разговор тон. – Двайсет и три чифта хикс и игрек, но... ако си спомняте, понякога се явява и един тек хромозом, игрек.
– Хромозомът на злото ли? – сетих се аз.
– Откъде изровихте пък тоя термин? Никакъв носител на зло не е!
– Доколкото си спомням, съгласно колектора, у престъпниците на Земята почти закономерно е съществувал в клетките им, та затова някои са го наричали така.
– Е, да, но повечето хора, които са го притежавали, не са престъпници, следователно доказателството...
– Защо тогава при генетичния подбор на екипажа на Икар сте изключвали носителите му?
– Амиии... за всеки случай. Аз специално бях против тая максима. Имам по-особени възгледи и наблюдения...
– Та какво всъщност искахте да ми кажете? – подканих го нетърпеливо, защото бях убеден, че пак се впуска по заобиколни пътища.
– Няма ли да седнете? – покани ме чак сега той, но аз не седнах, не му обясних и защо, за да не отклонявам разговора. – Има го и на Икар.
– Знам.
– Знаете ли? – някак прекалено се изненада Терин.
– Преди години, когато ни запознавахте с генетичните присадки от Земята, ни показахте и няколко, на които пишеше, че в клетката им има тоя хромозом. Беше отбелязано, както на някои съдове има надпис „Отрова“ – не можех аз да не подиграя леко неговите по-особени възгледи за „хромозома на злото“.
Изненадата му отпреди, която изглеждаше някак си радостна, бе помръкнала.
– Нямам предвид това. Вие сте медик, Зенон, затова ще ви кажа направо. Имате го вие.
– Как така?
– Не знам. И ни е трудно да си го обясним. Нито баща ви, нито майка ви го имат, не са го имали и родителите им, и дедите им, а изведнъж... Сигурно някаква

травма е предизвикала хромозомно слепване или разцепване, или кой знае какво.

Никак не схващах още намеренията на това съобщение. Само нещо много студено и треперливо се надигаше откъм корема ми нагоре, а единственото, което смогнах още да изрека, бе просташкият въпрос, роден от все още обидената ми амбиция:

– Льони знае ли го?

– Да. Нали професията ни...

После той извика подире ми: „Зенон, моля ви! Зенон, почакайте...“ – но аз нямах никакво желание да слушам обясненията или утешенията му.

2

Спокойствие, виках си из пътя, спокойствие, първо да разберем какво точно означава това! А не знаех нито какво исках да разбера, нито накъде ме отвеждаше пътят ми. Очевидно не ми е било възможно да се отправя обратно към служебния кабинет, към Льони, който може да е и баща си, и баба си, ако ще, но няма тоя проклет хромозом в клетките си. Пък и дежурството ми там бе свършило. Чакаха ме много други задължения, но аз не погледнах към часовника на ръката си, който заедно с часовете посочваше и работната програма. Икарци нямаха нужда от мен, те изобщо малко боледуваха – нито от лекар имаха нужда, нито от милиционер. Затова и не идваха при мен, няма какво да го усуква нашият председател – не били идвали, защото не съм ги бил обичал! Не идват, защото ги е страх. Какъв съветник и лечител може да им бъде някой, който има хромозома на злото в себе си? Ето от тука почва всичко! И от самотата. И от това да бъдеш черната овца или бялата гарга, или какво още животно имаше там...

Бях попаднал в някакъв полутъмен тунел с множество малки врати от двете му страни и не веднага познах, че това са анабиотичните кабини. Индикаторите им светеха в кротко зелено и показваха, че вътре си цари невъзмутимото гробищно благополучие. Приска ми се да вляза в някоя от празните камери и да легна във ваната ковчег. Тогава нямаше да мъча мозъка си с анализи и автоанализи, хромозомът на злото щеше да си спи заедно с мене и нямаше да плаши никого на Икар.

Защо изобщо са ме оставили жив? Та още на третия месец, когато са ме извадили от възвишената утроба на майка ми, за да ме пренесат в родилния инкубатор, вече са знаели генетичната ми структура. Древните спартанци просто са хвърляли в някоя пропаст недъгавите си рожби. А икарци са повече от всякакви спартанци. Хуманизъм ли? Никакъв хуманизъм няма у тях, просто експериментът като всеки експеримент е трябвало да бъде доведен докрай, да се види какво ще излезе от него – до това се свежда при всички случаи хуманизмът на тия изследователски машини. Затова не са и повторили експеримента, всички по-нататъшни раждания са ставали с присадки. Един такъв хромозом им стига на борда, колкото да си го наблюдават. Но цял живот да те наблюдават...

Разбира се, празните камери са също заключени и аз нямам ключ, пък дори да се върна за него, никой няма да ме остави да лягам във ваната ковчег, затова стърчането ми тука е излишно. Но в тоя коридор – така и не проумях как съм попаднал в него – не е неприятно. Тук цари онова чудно равновесие между живота и смъртта – сънят на спящата царкиня. Хладно е, доста е хладно, почти студено е, но температурата е в

хармония с температурата на трепераливата пихтия в гърдите ми. Чувствам, че тоя студен инкубатор ще излюпи след малко някакво студено решение в мене, но заплашителният глас на секретаря автомат вече доста отдавна повтаря все едно и също: „Зенон Балов да се обади веднага на първия координатор", и пълни с тревога дори най-затънтените кътчета на Икар.

Гласът му съвсем не е заплашителен, той си е обикновеният глас на автомат – равнодушен и любезен по установената техническа норма, но когато ти каже любезно и равнодушно: „При нула включвам системата на търсене", и почне да брои: шейсет, петдесет и девет, петдесет и осем... не може да не се обадиш. Тая минутка не стига, за да избягаш и в смъртта. Главата си да откъснеш, пак ще те намерят навреме, за да ти я зашият отново. Такъв е девизът на системата за търсене на нашия контролен съвет.

Пък и защо да тревожа повече икарци. Малко ли ги тревожа с хромозома си? А всички вече са чули, че ме търсят. Разбира се, не знаят за какво, но щом ще се стига до системата за търсене, лошото се предполага. Майка ми сигурно вече дрънчи по всички поливизори.

Вадя джобния си поливизор, набирам с щифтчето номера на координаторския кабинет, мъча се да се усмихвам спокойно към миниатюрното екранче.

– Заповядайте. Намирам се в преддверието на анабиотичното отделение.

– Какво правите там? – пита ме лично първият координатор на Икар, но гласът му не се отличава много от гласа на неговия неумолим автоматичен секретар; лицето му не помръдва в рамката на екранчето.

По-рано си позволявах и да лъжа – казват, че на Икар това било разрешено в особени случаи само на лекарите. Но щом си имам хромозома на злото, това е най-малкото, което мога да си позволя.

– Проверявам изправността на външните индикатори според схемата на контролната апаратура. Стори ми се, че има несъответствие.

Първият координатор, който ми оказваше честта да се появи лично на моя поливизор, дори не се намръщи пред наглостта ми. Лицето му, смалено от мъничкия екран, се мъчеше сега да демонстрира благоволение. Струваше ми се, че иначе не би имал нищо против да отърве Икар от мене и от хромозома. Спокойно би ме оставил дори да се самоубия. Но шефът ми го е задължил с алармата си.

– Балов, ако желаете, можем да поговорим по това, за което току-що ви е уведомил председателят на контролния съвет. Или... може би ще се справите и сам?

– Бъдете спокоен, ще се справя сам – отвърнах. Разговорът ни се водеше, разбира се, по двустранна връзка и никой не го слушаше, освен може би шефът ми, който или се намираше в кабинета му, или се е възползвал от всемогъщата си привилегия да подслушва чрез специалната апаратура всички частни разговори. Нали е и главен милиционер на Икар! Затова добавих за тоя главен милиционер: – Сега ще отида да направя нужните ми справки. Каквото и решение да взема, ще ви уведомя.

– Благодаря ви, Балов – побърза да отвърне първият координатор, сметнал навярно, че вече прекалено много време е отделил за нищожната ми личност и нищожния ми случай. – Имам доверие във вас.

Е, за доверието надявам се, ще ти се удаде възможност да се разкаеш, рекох му, след като бях изключил вече поливизора. Целият треперех от студа на коридора – все пак оня студ в гърдите ми не му е бил равен. Но това беше някакъв весел студ; както когато

се готвиш да направиш някоя пакост. И наистина, всичко в мене сякаш се подготвяше за пакости. Отгде-накъде ще им правя живота на икарци спокоен и приятен? Хич и не мисля да ги отървавам от себе си. Ще видят те какво значи хромозом на злото!

Върнах се при Льони, защото импулсивно и лекомислено обещаната справка трябваше да се направи – сега всички живи и автоматични очи на Икар сигурно бяха вперени в мене. Разбира се, можех и другаде да потърся апарат, но се надявах Льони да не ми досажда. Той, общо взето, е деликатно момче, пък и аз винаги съм съумявал да му запуша устата, когато това ми е нужно.

Редстър беше се излегнал в леглото, държеше пред гърдите си чаша жълтеникаво питие и също се опитваше да ми разиграва някаква роля. Седнах пред пулта, набрах инициалите на главния научен колектор, но не си спомних веднага кодовете за раздела генетика. Докато си напрягах мозъка, чух тихото сърбане, с което, уж незаинтересувано, Льони отпиваше от чашата си, та нервно запрелистих справочника.

– Че да вземем да си поговорим нещо, а? – рече предпазливо зад гърба ми Льони.

– Имам работа сега. Ако ти е скучно, върви си, ще те замествам.

Бях съставил вече искането и чаках резултата.

– Думата ми е, че не е нужно да хабиш енергията на колектора. Мога да ти кажа онова, за което го питаш.

– Знам, че си силен в телепатията – озъбих му се, разбрал, че Льони също вече е уведомен за случилото се. Обратното би било необичайно.

– А ако те помоля да ми простиш? – рече Льони много особено и го чух да става от леглото. – Беше ми забранено, най-строго ми беше забранено. Макар много пъти да съм протестирал. Казваха ми, че не си бил достатъчно подготвен за него. Но кой по-добре те познава от мене?

Апаратът звънна и изхърка с познатите си звуци, сякаш изхрачваше микролентичката с исканите данни. Докато я поставях в прожекционния апарат, отвърнах непримиримо:

– Какво да ви простя? Че през целия ми живот досега сте гледали на мене като на идиот?

– Предпочитам да съм на твоето място – обади се пак така особено Льони.

– Аха, утехата да бъдеш единствен... – отвърнах язвително.

– Не, предпочитам да си бъда аз, па макар и с хромозома, отколкото да бъда копие на някого си, когото не познавам.

Знаех си, че той страда от това, но тоя ден дори на себе си не можех да съчувствам.

– Ще ме оставиш ли все пак да си прочета лентата?

– Чети си я, тиранозавър такъв! – ядоса се той така, че вече наистина ми стана весело.

Не каза нито глупак, нито идиот, назова ме тиранозавър – най-свирепия звяр на най-отдалечените епохи; трябва да е имал поне един тон от тия хромозоми на злото.

А данните се оказаха любопитни. Когато е бил открит някъде в средата на двайсетия век, изчислили, че над четиридесет процента от населението на Земята притежава тоя хромозом. У престъпниците и закононарушителите са го намирали безотказно, но са го намирали и у прочути политици, и учени, и художници. Свързвали са го с агресивния нагон, а на престъпле-

нието се е гледало като на социален продукт. Но до отлитането на Икар от Земята процентът от 40 е спаднал на 18, а теориите пък в замяна на това се удвоили. Нямах търпението да чета всичките, затова превъртях на последната – тя все пак сигурно е отчитала своите предшественички. Човекоподобните маймуни притежават 48 хромозома. Приема се, че техният братовчед, от когото сме произлезли и който така си е останал и неоткрит, е притежавал 47. Това е обусловило неговата видова неустойчивост, която не му е позволила да се съхрани като вид маймуна, а да мутира и нагаждайки се, да се превърне в човек. Еволюцията по-нататък закономерно се насочила към постигане на чифтното равновесие, гарантиращо устойчивост на новия вид, като четиридесет и седмият хромозом е отпаднал...

Ако това е вярно, значи аз съм нещо като обратна мутация. Стигнала до свръхгения на баща ми, на човешката еволюция изведнъж ѝ станало скучно или пък се е разочаровала от новия вид и решила да тръгне по обратния път. Нищо чудно децата или внучетата ми да се родят истински маймунчета, палави космически маймунчета. Но къде ти, тия икарци няма да ми позволят да имам нито деца, нито внучета, те просто ще си се присаждат един от друг и ще си се възпроизвеждат, докогато си искат!... Наистина чудно как още не са ме претрепали, както някои животни убиват албиносите си.

– Е, успокои ли се? – обади се Редстър, комуто също както на еволюцията бе доскучало това състояние.

– Успокоих се – рекох. – Икар има ли някаква своя теория по въпроса?

– Откъде ще я вземе? Един случай теория не прави.

– Че да им направя на бърза ръка десетина случая.

Льони се засмя – и облекчено, и радостно; това ясно си личеше.

– Ей, Зенко, точно затова те обичам, брат! Бас държа, че ако го нямаше тоя хромозом, нямаше да бъдеш такъв и нямаше да те обичам.

– Аз също обичам шимпанзетата.

– Стига бе, глупак такъв! Де да имаше на Икар повече шимпанзета като тебе, по-весело щеше да бъде!

Умееше да утешава, дяволът, затова икарци при него ходеха, а не при мене. Аз умеех само да безпокоя хората и да ги плаша. Нищо, всеки според призванието си!

– Ще се постарая да компенсирам недостига им – отвърнах, изключвайки прожекционния апарат.

Той разбра заканата ми и ме изгледа дълго-дълго, после се изправи:

– Ще бъда с тебе, Зенко. Винаги ще бъда с тебе, дори баща ми да стане от гроба, за да напердаши копието си!

И взе, че ми протегна ръка. Толкова неочаквано, тържествено и заклинателно, че не се усетих как съм я поел. Заклехме се с ръкостискането като две момчета, които основават своя банда. Пък си бяхме и връстници, и почти момчета, въпреки учените степени и милиционерските си длъжности. Така ние, призваните да пазим реда, поставихме началото на първия заговор против реда.

За съжаление обаче опиянението от едно съзаклятничество свършва твърде скоро след сключването му. То трябва да премине в системна работа, а аз не бях способен за такава работа – поради характера си и поради своя почти холеричен темперамент, който

ме хвърляше ту в една посока на търсения, ту в друга, караше ме понякога с години да забравям нещо, смятал го преди за цел в живота си – както стана с намерението ми да изследвам проблемата „машина – човек“ – караше ме още да се лутам, неспособен бързо да направя своя избор, или да го правя съвсем прибързано, лесно да се възпламенявам от някоя идея и също така лесно да я разлюбвам. Разбира се, много от това се дължеше още и на младостта ми, но младостта на Икар е също така нещо относително. Учебните автомати отрано бяха наблъскали мозъка ми с огромно количество знания, така че имаше какво да подхранва в мене и всякакъв род съмнения.

КРЪГЪТ НА ГОЛЯМОТО НЕЗНАНИЕ

Веднъж учениците на древния гръцки философ Зенон от Елея го попитали:

– Защо ти, учителю, който знаеш повече от нас, винаги се съмняваш в правилността на отговорите, които на всички нас изглеждат очевидни и ясни?

Старецът начертал на пясъка един голям и един малък кръг и отвърнал:

– Площта на големия кръг са моите познания, а площта на малкия – вашите. Моите знания са действително по-големи от вашите, но всичко извън тези кръгове е неизвестно. Дължината на голямата окръжност, както виждате, е много по-голяма от дължината на малката, следователно и границата на моите знания с неизвестното е значително по-голяма. Затова аз имам и повече съмнения...

Припомням тази отдавна забравена приказчица, както е заложена в детския учебен колектор. За нея се сетил баща ми, когато трябвало да ме кръстят. Защото аз съм бил създаден и роден отвъд оня математически изчислен кръг– границата на Слънчевата система, където вече никакъв уред не регистрира каквото и да е влияние на Слънцето. Бил съм първото дете на Икар и по необходимост името ми трябвало да бъде символно. Носейки в главите си и в научните колектори гигантската сфера на човешкото познание, икарци са се изправили в оня исторически миг – не моето раждане, а пресичането на границата – пред необозрими-

те простори на великото незнание, срещу което са тръгнали на поход. И ми дали името на тоя достопочтен старец, въобразявайки си, че ознаменуват една човешка победа – измамна победа, състояща се всъщност единствено в продължаването на едно сизифовско усилие.

Сега си мисля, че за да попадне на това име, на баща ми е помогнало не само свойственото му иронично-двойствено отношение към нещата, но и игрек-хромозомът в мене, който със загадката на своята внезапна и необяснима поява още по-дебело е очертал около Икар кръга на великото незнание, още по-болезнено е напомнил колко малко познаваме дори и тая мъничка вселена, която носим в себе си.

Зенон, мили патроне по съмнения и мъки, ти имал ли си хромозома на злото? И ти ли, като мен, си се чувствал съвсем сам пред кръга на великото незнание?...

МАЙКА МИ – СЕЛЕКЦИОНЕРКАТА

Майка ми притежава отличен усет за формите и цветовете, но по-късно аз се възбунтувах и против него. Тя променяше по няколко пъти в годината със завидна изобретателност и превъзходен вкус целия външен и вътрешен вид на дома ни. Впрочем това правеха и другите икарци – то не беше само въпрос на собствено желание, а и норма на поведение, за чието спазване нашият съвет придирчиво следеше, защото еднообразието е враг номер едно за космическите завоеватели. Домовете са изградени от остроумно конструирани универсални елементи, които дори сама жена може леко да сглобява и разглобява по подобие на известните детски играчки, предназначени да развиват сръчността и фантазията. А тъй като Икар е все още твърде далеч от пренаселването, има достатъчно такива елементи, за да строиш каквото ти хрумне в рамките на определения ти за живеене сектор.

Жилищата са разположени на малки квартали от по десетина-петнайсет – общо по сто жилища в сектор. Всеки сектор е напълно автономен и отделен с километри скална маса от другите, така че дори целият Икар да се блъсне някъде или да бъде блъснат от нещо, все ще отхвръкне поне един сектор, невредим, за да продължи криво-лявo пътя си. Преминаването от един сектор в друг става през херметизирани шлюзове и отначало е било позволено само на отделни хора. Затова са били създадени системата за телепосещения,

както и великолепните джобни поливизори, които макар и не така качествено, могат да те покажат на малкото си екранче, но могат да прожектират и на всяка стена приемания образ. След като Икар се е уверил през десетилетията в своята надеждност и безопасност, повечето от ограниченията са били вдигнати, но икарци продължават да избягват многото контакти помежду си.

За да не губят също така чувството си за пространство на своята миниатюрна планета, да не се усещат потиснати от скалата и метала, когато икарци решат да надникнат през прозорците на своя дом, могат по желание да съзерцават някой океан с весели кораби и пристанища, могат да гледат джунглата на Амазонка или мъглявината Андромеда, или ледените пързалки на Гренландия, или огнената пустиня на Меркурий... могат да се наслаждават на какъвто си искат изглед и колкото си искат. Само не бива да се подвеждат от съвършенството на триизмерната илюзия и да се опитат да излязат през мнимия прозорец, да се поразходят из тия пейзажи. Защото ще си разбият главите в стените, служещи за екран на прожекцията.

Но те не си разбиваха главата, разбивах я аз като дете, докато се науча да различавам илюзиите от действителността на Икар.

Изненадах се, че майка ми не е преустроявала дома ни, макар да бяха минали вече няколко месеца, откак го напуснах. Нима заради мене бе правила прекалено честите смени? Защото баща ми, вечно улисан в работата си, почти не ги забелязваше. Той беше от ония учени, които и на Земята прекарват целия си живот в института и служебното жилище край него. Има си хас да е зарязала и второто си хоби – козметиката! Майка ми е биоложка, биохимичка, биофизичка, занимава се още със селекции на земните растения и животни, които Икар носи със себе си, но по своя инициатива – благословена, разбира се, от астронавигаторския съвет – непрекъснато усъвършенствува оная наука, която още на Земята е била доведена до неподозирани върхове, за да осигури и телесна красота за избраните представители на човешката раса.

Точно двайсет години по-млада от баща ми, самата едно от съвършените творения на земната генетична инженерия, тя блестеше като звезда от първа величина сред икарските хубавици.

От външната врата, където светлееха имената на родителите ми, където светлееше още и моето собствено име, се влизаше направо в приемната. Беше малка, както всички приемни в домовете на икарци, защото предназначението ѝ е да създава уют за тесен кръг от хора. Разговорът, беседата, са на Икар своего рода изкуство, също така научно поощрявано заради важното социално значение. Но хубавият разговор не може да се води между много хора, затова и приемните са малки. Сядаха в тях не по-често от два-три пъти в месеца двама или трима или най-много четирима красиви и умни мъже и жени, пиеха на бавни глътки нещо леко възбуждащо и като от хероин се опиваха от виртуозните ходове на мисълта си, от изяществото ѝ. Такъв разговор представлява нещо като словесна шахматна партия и ми е много трудно да го предам, защото... е, защото съм слаб шахматист.

Разбира се, нормите на колективния живот са ми познати – та нали съм задължен да упражнявам почти милиционерски надзор над тях. Както казах вече, ние не допускаме на Икар да се развива прекалено колективният живот. Такъв малък колектив скоро би заприличал на затвор поради откъснатостта си от кръ-

въображението на човечеството. Хората ще си противеят един на друг, ще избухнат неминуемите конфликти на махленския колективизъм. Затова икарци поддържаха един строг и сложен ритуал на общуванията, който ги предпазваше от издребняването в леснатa и евтина близост. Иначе духовната сплотеност от общата цел и общата жертвоготовност щяха да се стопят през десетилетията, в които сякаш нямаше никакво движение. Разговорът принадлежеше към този ритуал и по-късно аз се убедих, че всеки търсеше себе си в разговора, не другия, и отново се учудих, че са успели да доведат това изкуство до такова съвършенство. Защото, доколкото ми е известно, хубавият разговор е невъзможен без определена емоционална връзка между партньорите. Едва сега, спомняйки си думите на Терин за самотата им, аз си помислих, че тъкмо тя е тази необходима емоционална подложка, върху която след няколко хилядолетия и далеч от Земята бе разцъфтяло отново ораторското изкуство.

Приемната беше тъмна, но в ъглите ѝ сякаш още блестяха натрупаните фрази от последния разговор. Прекосих я бързо, отворих стаята на майка си, после – и на баща си. Те също бяха тъмни и празни, макар работното време на родителите ми, според окачената отвън програма, отдавна да бе изтекло. Постоях пред вратата на стаята, която доскоро беше моя. След това влязох – без сантиментален трепет, само с пихтията тъга в гърдите си. Тя продължаваше да трепери и студенее. И тук всичко си стоеше така, както бях го оставил, но това не ме направи по-добър към майка ми.

Защо бях дошъл? Да я питам нещо? Да положа отчаянието си в скута ѝ? Онова отчаяние, което съзаклятието ми с Льони не успя да заглуши? Но можеш ли да бъдеш заговорник, ако не си отчаян?

Легнах на леглото и подвих ръце под главата си, но денят в стаята ми пречеше – заговори не се правят денем, дори когато ги правиш със себе си. Посегнах към бутона на нощното шкафче, изключих дневното осветление. Настъпи нощ, тиха и мечтателна, с едно нежно синьо-сребърно звездно сияние, което се излъчваше от ъглите на тавана и се сгъстяваше надолу до черно-виолетов мрак. Запитах се защо моят шеф и научен баща бе решил, че тъкмо сега е времето да ми съобщи тайната на моите гени. Защото бях напуснал родителите си и трябваше да знам вече окончателно какво представлявам? Или защото бях се захванал с проблемата машина – човек и с историята на Алек, а той искаше да ме отклони по този начин от нея? Или пък тъкмо обратното: искаше да ми посочи цялото измерение на човешката загадка – в съотношението машина – човек да имам предвид, че машината не може да притежава хромозома на злото?

Но нежновиолетовият мрак не даваше отговори. Предразполагаше към произволи на въображението и аз, може би защото се намерих в стаята, където бях отраснал, видях през окуляра на родилната камера някакъв ембрион. Беше човешки ембрион, голям колкото палеца ми, розов и слузест. Той растеше пред очите ми, както израстват по научните филми растенията. Превърна се в уродче с несъразмерно голяма глава и залепени за трупчето крайници, отлепи едната ръчичка, после другата, изду топчестото си розово коремче, протегна едното си краче, за да ритне корема на майка си, да ѝ напомни, че е живо. Но стената на камерата е далече. Още по-далече е коремът на майка му, която си го пази гладък и елегантен. А Икар отнасяше уродчето с нарастващо до безумност ускорение далече от гравитационните ласки на Слънцето, от целувките на

светлината му, в черната утроба на Галактиката...

Включих отново дневното осветление и рипнах от кревата. Пръстът ми трескаво набра номера на биологическата лаборатория, като без съзнателната ми намеса добави и знака за тревога. Лицето на майка ми веднага се появи на екрана на поливизора и веднага устните ѝ се разтрепераха:

– Зенон, какво е станало?

Гледах я и не отговарях.

– Случило ли се е нещо? Защо те търсеха одеве? – извика тя съвсем изплашено.

Завъртях глава и нещо в мозъка ми като че ли най-после се намести:

– Нищо, майко. Исках само да те видя. Ей така, просто да те видя.

– Наистина ли нищо не се е случило?

– Съвсем нищо! Погрешка набрах сигнала. Прощавай, че те разтревожих!

Лицето ѝ така засия, че стана нетърпимо красиво:

– Чудесно! Чудесно, момчето ми, защото иначе нямаше да се обадя, просто нямаше да чуя повикването, толкова работа имам. Откъде се обаждаш?

Отместих се леко от апарата, за да види.

– У дома? – възкликна тя смаяна и щастлива. – Ида веднага. Нали ще ме почакаш?

Кимнах ѝ тъжно, но тя бе изчезнала вече от екрана. Да, като че ли с нищо не се отличаваше моята майка от ония земни майки, които знаех от романите, и филмите.

Тръшнах се пак на кревата и ужасно ми се искаше да бъда отново нейното дете, но майка ми не ми даде нужното време. Бях забравил, че тя – понеже отговаряше и за животните на Икар, също имаше ключ

за аварийните линии. Само след минутка се изправи в рамката на вратата със замъглени очи, олюляваща се, сякаш току-що излизаше след десетгодишен сън от анабиотичната камера. Главоломната скорост беше я замаяла. Тя се усмихваше с нежна боязън и пристъпваше към мен предпазливо, като че ли бях видение или пък се страхуваше да не падне. Свободно спуснатият до колената ѝ гъвкав плат на робата очертаваше едно съвършено в своята култивирана изваяност женско тяло. Едно тяло, създадено да ражда, което никога не бе раждало. Краката ѝ, по обикновеному голи, заслепяваха със своята белота и изящество. Стиснах зъби да приема целувката ѝ. За да не я отблъсна, както отблъсквах или избягвах ласките ѝ от много години насам. Оттогава, когато усетих в себе си, че е някак противоприродно моята майка да изглежда по-млада и по-красива от момичетата, които бяха се родили години след мен.

– Зенко – изхлипа тя. – Зенко! Момчето ми! – И ме целуна по челото, но само веднъж – плахо, бързо – и се дръпна, защото отново бе доловила вътрешната ми съпротива.

Постоя, погледна ме и се овладя:

– Много се радвам, че си решил да ни посетиш. Баща ти също ще се радва.

Беше достатъчно чувствителна, за да разбере веднага, че не съм се върнал.

– Как си, майко? – рекох, като се помъчих да събера мъничко топлина от клетките си, та да я вложа в тоя безсмислен въпрос.

– О, Зенон, ти не изглеждаш добре! – възкликна тя сдържано. – Не си ли здрав?

– Здрав съм, майко. Напълно съм здрав, само че не ползвам твоите козметични средства.

– Красотата е външният вид на здравето – отвърна тя невъзмутимо, защото отдавна бе престанала да се засяга от иронията ми.

– Не съм ли красив, майко?

– За мене си най-красивият – каза тя и нямаше в думите ѝ нито кокетство, нито стеснителността на майчинското признание.

– Не съм красив, направо съм си грозен, но не страдам особено от това!

Беше лъжа, разбира се – всеки поглед в огледалото ми причиняваше болка. А сега вече и знаех на какво дължех вида си на кльощав и непохватен дангалак, същински изрод сред тия избраници.

Тя седна в насрещното кресло, оголи своите ослепителни колене и отново ме улови в лъчистата мрежа на големите си очи. Усмихнах ѝ се любовно, но в същия миг помислих, че по-естествено, навярно би било, ако тя ми беше съпруга, не майка, и извърнах глава към бялото екранче на поливизора. Не, не можеше да ми стане майка, колкото и упорито да повтарях обръщението си към нея!

Науката, и изкуствата отпреди сто години са документирали твърде точно тия смутове, настъпили, когато масово били въведени средствата за удължаване на живота, защото удължаването е засегнало главно периода на младостта и зрелостта. Получило се е доста силно изравняване на външния вид на хората в границите между двайсет и пет и шестдесет години, което дълго време ги е обърквало, въпреки че сред милиардното множество като цяло разнообразието на хората не се е променило твърде съществено. Но на Икар в момента имаше около хиляда еднакво млади и красиви хора, сред които ние, стотината родени на него, се откроявахме повече, отколкото трийсетте старци. С изключение на мен, икарските деца бяха подребни, с по-малка мускулна сила, с по-крехък скелет, но неимоверно устойчиви на радиации и магнитни полета от всякакъв род, на ледената самота на вакуума. И ръста си аз дължах на проклетия хромозом.

Майка ми изтълкува по своему погледа ми към поливизора:

– Ще почакаш ли баща си? Опитах се да вляза във връзка с него, не успях.

Оцених дързостта на жеста ѝ. Два часа след служебното си работно време баща ми не позволяваше никому да го безпокои. Той беше старейшината сред мислителите на Икар, та никой не му се сърдеше за това.

– Не знам – отговорих уклончиво аз. – След час застъпвам в дежурство... – и не се сдържах да не се усмихна. – Майко, ти наистина ли си моя майка?

– Какво те кара да се съмняваш? – наостри се тя.

– Ами... толкова си, красива, пък аз... просто няма никаква прилика. А казват, момчетата приличали на майките си.

– Никое от децата на Икар не прилича на родителите си – рече тя с тъжна настойчивост. – Ти поне наистина си си наш, на двамата.

– Защо не си ме износила докрая? Може би щях да получа тогава малко от красотата ти.

– Зенко, доктор си вече, пък като дете приказваш. Въпросите на наследствеността би трябвало да са ти ясни.

– Така е, но понякога на човек му се ще да бъде дете. Всъщност исках да кажа, защо тогава не се е взело решение, щом така и така ще се експериментира, да ме износиш до края?

– Аз много настоявах, но ти знаеш, подчиняваме се на законите на Икар. Във всичко. Ти беше първото

дете, беше и първата ни грижа. Знаеш, че в камерата бебето е по-защитено, отколкото в майчината утроба. И освен това Икар трудно може да си позволи негов жител да излезе от строя дори за няколко месеца!

– Естествено, естествено – побързах да се съгласия с нещо, което добре знаех. – Сигурно сте били много щастливи и горди, когато най-напред на вас са разрешили да имате дете?

– Нямам по-щастливо време в живота си, Зенко, от тия три месеца, когато ти беше в мен! – отвърна майка ми така, че не можех да не я ухапя:

– Дааа, твърде кратко е било това време!

– Защо?

– Амии... тек хромозомът!

– Какъв хромозом?

– На злото.

– На злото ли?

В този миг можех да сложа главата си на коленете ѝ и да заплача от благодарност към нейната майчина памет. Но коленете ѝ сияеха насреща ми прекалено по женски, а тя и иначе си беше повече селекционерка, отколкото майка. Беше селекционерка, която покрай разните видове животни, растения и микроби бе пуснала в живота и един експериментален екземпляр човек.

– А, да! – спомни си най-после тя и се разсмя. – Голяма паника беше. Казаха ти най-после, така ли? Или сам го установи? Много смешно беше всеки случай, не можеш да си представиш каква паника избухна на Икар, сякаш му предстоеше да се блъсне в някоя звезда. Ти предизвика тогава и въвеждането на контрола над информацията, толкова ни изплаши!

Смехът не успя да прикрие тревогата ѝ.

– Предполагам, че тогава не си се смяла.

– Зенон! – отвърна тя с предпазлив укор. И сбърка. – Аз плача понякога дори когато не ми се удаде да накарам някой вирус да поляризира надясно вместо наляво.

Рипнах от леглото, но се помъчих да сдържа злобата си.

– Защо ти, селекционерката, не си поправила навреме грешката на природата?

– Зародишната течност не показваше генетични аномалии. Пък и задачата беше да няма външни намеси – заобяснява тя, но видът ми навярно я накара да се прекъсне. – Зенко, момчето ми, какво ти е, да не би да правиш някаква трагедия от това?

Колкото бяха големи и красиви очите ѝ, толкова беше голяма тревогата в тях. Сигурно би излязло от нея добра майка, ако не беше икарка.

– А, не, бъди спокойна! Как върви козметиката?

Тя видимо се зарадва на отклонението на разговора и на това, че бях се приближил към вратата. Стана подире ми, вътрешно готова вече да ме отпрати.

– На вас, младите, само отначало не се позволяваше да я ползвате, докато бяхте под наблюдение. Защо продължаваш да я пренебрегваш?

– Майко, не ти ли е идвало на ум, че колкото по-красиви правиш икарци, толкова по-грозни могат да се сторят те на ония същества, с които все някога ще се срещнем в Космоса? Те положително ще имат други разбирания за красотата.

На такива мои заяждания обаче тя отдавна бе свикнала и сега това дори я успокои, изтълкува го като признак, че няма в мене подозираната трагедия.

– Въпреки иронията ти това наистина е проблем, Зенко. Ще си отиваш ли вече? Кога ще дойдеш пак? Първият въпрос беше на икарка, вторият – на май-

ката.

– Всъщност аз дойдох да те поканя на концерт. Искаш ли довечера да отидем на концерт?

– Разбира се – засия тя цялата и стана тройно по-красива, като деликатно приобщи и баща ми към поканата. – Не знам дали ще дойде баща ти, ще се опитам да го склоня. Какъв ще бъде концертът?

– Лошо е, че не знаеш програмата, майко – рекох аз, за да не кажа, че само нея каня, не баща си, че той не ми трябва на тоя концерт. – Ще взема да докладвам за отклонението ви от заниманията с изкуство. Едно наказание няма да избегнете.

– Заслужаваме си го – посърна тя за миг. – Но много работа, толкова много работа имам!

– Да, вие всички имате много работа – рекох аз и за да скрия новото си ожесточение, побързах да я прегърна.

И други неща исках да прикрия с тая прегръдка, всички неща, които едно дете може и иска да удави в прегръдката на майка си. Но нищо не излезе. Твърде отдавна е било, когато съм умеел да прегръщам майка си, а жена още не бях прегръщал. Излезе нещо ужасно неловко. Така ли щях да прегърна и Майола Бени? Репетицията с майка ми не ми вдъхна кураж – жената още лежеше за мен отвъд начертания от моя патрон кръг.

Все така несръчно целунах майка си по ухаещата на някакво земно цвете буза и подвикнах гърбом от прага, за да не зървам отново просълзената ѝ развълнуваност от тая неочаквана и за двама ни прегръдка:

– Ще мина да те взема, майко.

КОНЦЕРТИНО ЗА ЖЕНСКИ ГЛАС

1

А по-късно, когато отивах да я взема, облечен в официалното за случая облекло – смешно дълго се обличах и с опияняващо отчаяние се убедих, че никакви дрехи не могат да прикрият грозотата ми – аз се питах дали Алек все пак не е убил Нила. Възрастовата разлика между тях беше такава, каквато е между мен и майка ми. Възможно ли бе смелата опитна космическа пътешественичка да си загуби ума при някакви, външно поне, съвсем обикновени обстоятелства на един разузнавателен полет? Та тя бе имала зад себе си много полети, а след един от тях бе докарала собствения си съпруг в керамично-ванадиевия патрон-ковчег. (В такива ковчези Икар съхраняваше своите мъртви. Отначало е било замислено като форма на погребение да бъдат изстрелвани по посока към Земята, но още първата жертва е внушила на икарци, че не бива да се разделят със своите мъртвци. Засега обаче в икарския пантеон лежаха само Нила и мъжът ѝ. Никой още не бе починал и загинал на самия Икар, а другите жертви Космосът не бе ни върнал.)

Алек Дери за първи път излиташе в самостоятелен полет, но той беше клонингова присадка от прочут земен астронавигатор, възкресила всички ония бляскави мъжки качества, необходими за един отличен пилот на космически кораби от звезден клас. А ето че не бе издържал! Какво може да се е случило, когато двамата са се изправили един срещу друг, за много месеци

сами със себе си и с Космоса? Било ли е дребнаво съпружеско боричкане за надмощие между новоизбрания астропилот и чувстващата се по-опитна и по-знаеща Нила, взело с течение на времето болезнени размери? Несвързаният брътвеж на Дери, останал в нейния записен апарат, би могъл да предизвика такива предположения. Или у моя приятел и връстник са се надигнали същите тъмни сили, каквито усещах в себе си? Те ме отблъскваха от родителското поколение икарци, но едновременно ме и тласкаха към него с жаждата за непонятно отмъщение. Но нали Алек не притежаваше моя мил хромозом?

Какво беше се случило? Кого да питам – мъртвата Нила или също така мъртвия Дери с неговата идиотска нормалност? Или... себе си?

„Алек, ти ли уби Нила?"

Той се хилеше насреща ми тъжно-глуповато, после ръката му завинтваше във въздуха невидима гайка – знак, че според него нещо у мене се е развинтило.

„Алек, ще убия ли и аз Майола, ако я взема със себе си, когато реша да повторя твоя полет? Аз... аз съм го решил вече, Алек. ..."

Майка ми възкликна с очарователен укор:

– Защо не ми каза, че ме каниш за авторски концерт на Майола Бени? Та ние сме приятелки, не знаеше ли това?

– Не, майко – отвърнах аз, за да не излъжа направо.

– Но тя е идвала толкова пъти у дома!

– Кога е идвала последния път, майко? – попитах аз насмешливо, повтаряйки упорито обръщението, с което все така се отблъсквах от нея.

– Вярно, Зенко. Защо става това на Икар, момчето ми, защо така се разделят хората?

Изглеждаше блестящо, а въпросът ѝ не искаше отговор. Не беше и протест, а кокетно-тъжна констатация; дори не се обиждаше, загдето Майола Бени бе забравила да ѝ прати покана.

А на мене бе изпратила. И аз по момчешки си въобразявах, че тази покана ми дава правото на оная решителност, която събирах в себе си от толкова време – изпарила се в мига, когато научих тайната на своите клетки. Как ли щеше да се държи майка ми, щом усети, че съм я довел като щит за своята уязвимост? И като прицел за отровния ми сарказъм, когато ще се уверя, че Майола Бени не е вложила нищо друго в своята покана освен любезното си задължение да кани на своите авторски концерти бившите си ученици.

На Икар повече от всичко бе ме вълнувала концертната му зала. Тя като че ли най-силно ме свързваше със Земята и най-осезателно ме караше да чувствувам отдалечеността ѝ. Втурвахме се ние, първите десетина разнокалибрени дечурлига, три-четири пъти в месеца в нея, сепвахме се още на вратата ѝ – всеки път тая зала беше съвсем различна, и сядахме очаровани в меките кресла. Изгубвахме се в тях, защото бяха прекалено големи за ръста ни, разтваряхме се в почти безтегловната им прегръдка, така че от нас сякаш оставаха само очите ни.

Захласвахме се по мраморните и златни ангелчета, животни и цветя, украсили огромните стени и тавана на залата – докато на малката открита сцена излезеха някакви много странни мъже, в невиждани пъстри дрехи, с големи дантелени яки и ръкави, с уловени в мрежичка и напудрени коси; те ни се покланяха едва ли не до пода на сцената и почваха да свирят на също така странните си инструменти...

Друг път очите ни не виждаха сцената веднага – тя се оказваше огромна и скрита зад гъсто надиплена,

много загадъчна завеса. Залата беше облицована с тъмни дървени плотове, над главите ни висяха застрашително гигантски кристални полилеи. Завесата се разтваряше бавно, толкова бавно, че сърчицата ни премаляваха от затаяванния дъх и когато двете ѝ крила се залюлееха най-после в двата противоположни края, тя сякаш заедно с нас изпускаше една тежка, кадифена въздишка на облекчение. На сцената имаше обаче други музиканти, други хора, които ние също никога не бяхме виждали на Икар. Най-малко сто души, облечени в лъскави черни дрехи, започваха да ни свирят на инструменти, на каквито също никой не свири на Икар, а пред тях един размахваше тънка къса пръчица. Но ето че до човека с пръчицата изплуваше отнякъде Майола Бени в дълга до пода, тежка като завесата рокля и на нас ни се струваше, че тя също не е от Икар, че преди само сме я сънували или пък някой ни е разказвал за такова видение...

Трети път тя по същия загадъчен и безшумен начин се спускаше от безкрайно високия фуниевиден купол на залата. Залата отново представляваше нещо невиждано със страшните си куполи, с прозорците си от мозаично подредени плочки, през които мистично струеха цветовете на червения край на спектъра, с образа на някакъв човек, разпнат на някакъв кръст, с някаква мраморна майка, която държеше на ръцете си едно мраморно бебе... Нямаше сцена, но имаше една цяла стена с различно дълги златни островърхи колонки, острите им краища бяха обърнати надолу и така те приличаха на щифтчета, с които пишехме и чертаехме по екрана на учебния автомат, само че много, много по-големи. Един загадъчен човек в черни дрехи, със затворена до под брадичката яка се навеждаше над някакъв пулт, а стоящите щифтове гръмваха в хиля-

догласен хор – непостижим хор от непостижими гласове, чиято задружност се стоварваше върху ни из фуниеобразния купол със сила, принуждаваща те към покорство и благоговение...

Но заедно с нея слизаше от купола и Майола Бени – в проста бяла рокля, не рокля, а риза, дълга до пръстите на босите крака, с дълги голи ръце и дълга гола шия, мургаво-златни от светлината, а дългите ѝ коси, излети сякаш от най-черния, от най-лъскавия металопласт, се топяха в жаравата на червения катедрален мрак, като лава се стичаха по раменете и гърба ѝ. Тя ни се покланяше също така бавно и тържествено, а хилядогласният хор е станал като нас неузнаваемо покорен и благоговейно тих, защото е започнала да говори тя. Ние заспивахме в топлите си вани-кресла, а когато след половин час се събудехме, знаехме, че някъде в безкрайната Вселена е живял човекът, написал тази музика, че тя е била свирена в тъкмо такива зали, каквато е сега нашата, от тъкмо такъв музикален инструмент; знаехме кога и как я е написал и какво е искал да изрази с нея, и как са я посрещнали тогава хората, и защо тя още звучи навсякъде, където има човеци. А хилядогласният хор на стотиците златни щифтове гръмваше отново, но ние го слушахме вече по друг начин и чувствахме, че макар да сме узнали вече всичко за тази музика и нейния автор, не знаем нищо нито за нея, нито за него, че ето нà, сега вече научаваме нещо съвсем друго, което не сме научили по време на хипнопедичния урок, че то всъщност не ни е и казвано, а току-що сами сме го открили. И то е толкова велико, колкото си е и наше, но за съжаление – за такова съжаление, че чак да ти се доплаче – не можеш да го отнесеш със себе си. То всеки път, все едно чия музика си слушал и как е изглеждала тогава залата, винаги при-

лича на приказната пещера, която си посетил, но преди да си натъпкал детските си джобчета с късчета от съкровищата ѝ, магическата Сезам вече се затваря бавно и тържествено, и неумолимо и ти отнасяш със себе си само... прощалния поклон на Майола Бени.

Така беше някога в едногодишната лектория за деца. Аз отдавна знаех, че хората, излизащи на сцената на нашата зала в чудноватите си премени, за да ни свирят на чудноватите си инструменти, не се намират вече и на Земята, защото отдавна са измрели. Знаех, че всичките тия прочути композитори и изпълнители, които ни се покланяха на сцената, също не съществуват вече другаде освен в триизмерната магия, изплитана в дифракционните решетки на холографските апарати – както инструментите им изплитаха магията на тяхната музика. Единственото същество в тази зала, до което можеше да се докоснеш, за да се увериш в съществуването му, бе Майола Бени. Но това не намаляваше магнетизма на залата, за мен то само локализираше източника му в нейната вълшебница владетелка. Затова аз се боях да се доближа до нея, та да не се блъсна в реалността на нейното съществуване. Майола Бени бе останала единствената за мен загадка в тази зала, заедно със загадката на древните хармонии.

Само веднъж – четиринадесетгодишен – посетих неин авторски концерт и плаках след това от яростна и сляпа момчешка мъка. Оттогава предпочитах да лежа в стаята си, включил поливизора само на звук, и да слушам концертите, мъчейки се да не я виждам пред себе си. Беше и сладко, и мъчително. Но сега беше друго.

2

Сега беше друго и аз седях в тая зала, зареден с избухлива ирония към нея, към всичко в нея, а най-вече към себе си. Залата според обявената програма се мъчеше да ни внуши, че се намираме в земна концертна зала. Симфонията си „Раждането на Икар“ Майола Бени бе написала още когато са се намирали в пределите на Слънчевата система, пратила я на Земята, а след това записът от изпълнението ѝ догонил Икар – найдобрият земен оркестър с най-добрия земен диригент по този начин ни засвидетелстваха от време на време своето фантомно уважение. Не мога да кажа обаче, че икарци отвръщаха със същото – в залата имаше само четиридесет и двама човека.

Симфонията носеше много от белезите на едно ранно творчество, но – предельно искрена и безизкусна – бе съхранила възторга и страха на великото начало, тъгата и вярата, ликуването и прощаването, в което трагичните нотки на саможертвата звучеха дълбоко сподавени, но все пак незаглушени за оня, който искаше да ги чуе. Надявах се поне тя – защото от другите неща в програмата не очаквах това – да убие кощунственото ми настроение, но и тя не го направи. Аз оглеждах насмешливо земните музиканти и знаменития Долинин, и дори техният спонтанен начален поклон пред делото на Икар не ме развълнува като друг път, видя ми се едва ли не подигравателен. Майола Бени, в съвсем скромно черно костюмче, изглеждаше непоетично мъничка в подножието на своето творение, а когато ръкоплясках заедно с другите, стараейки се да напълня празната зала с пародиен възторг, аз си помислих, че все пак това е нещо, което може би ще остане

на собствените си чувства и страсти.

Зад затворените ми очи обаче не се раждаше никаква друга конкретност освен разтворилата се в квантите на цветомузиката, изпълнилата цялата пещера Майола Бени. И аз я чаках, както някога в детските лектории, с уплашено до задъхване сърце, че може би няма да се върне.

Тя се върна, но не такава, каквато ми се искаше да я видя поне още веднъж, ако не и да я гледам цял живот, и аз ядовито сръгах душата си, за да отрезвее: като всичко на нашия беден Икар, като всичко и това е само един сръчен монтаж от технически миражи и...

Предугадила сякаш това ми настроение, Майола се яви в новата си творба, без да си служи с ефектни технически трикове. Разбира се, съвсем без нищо не можеше – в края на краищата нашата концертна зала представляваше само една действителна пещера, изкопана в скалите на Хидалго. Светлините и холографът ѝ я правеха да бъде концертна зала. Но сега те бяха я превърнали от помещение в обляно от слънце пространство, което нямаше стени, нямаше таван – едно небе ни обгръщаше отвсякъде, ведро, радостно, кънтящо от обич и възторг заедно с гласа на Майола Бени.

Не беше дала име на творбата си, светлинният надпис я обяви като „Концертино за женски глас". Майола излезе на сцената – също едва видима в това зашеметяващо слънчево пространство, защото дълга роба обливаше тялото ѝ в подобна металоцветна слънчева светлина. Вдигна ръце и лице към невидимото слънце, кимна леко с глава, завъртя леко китки и невидимият оркестър гръмна над главите ни, а тя запя: едно момиче стоеше само̀ на някаква безкрайна слънчева поляна и му беше толкова хубаво, че не можеше да прави

нищо друго, освен да размахва ръце, за да дирижира хора на птиците и да се надпява с тях, защото щастието ще пръсне иначе влюбеното му сърчице.

Майка ми великодушно бе пожертвала няколко стръкчета цветя от своето селекционно поле, но не хукна веднага да ги поднася, а направи точно така, както ми се искаше да направи: изчака всички да свършат поздравленията си. Майола също не пожела да пререди някого заради нас, а после така се хвърли към майка ми и двете така се запрегръщаха и зацелуваха, че едва не побягнах.

– Майола, ти си чудна, великолепна, ненадмината!

– Колко съм щастлива, че дойде! – надвикваше я Бени, а пък вече бях готов да се закълна, че нарочно не бе ѝ пратила покана. Но най-противното беше, че и двете изглеждаха неподражаемо искрени.

– Това е моят син – представи ме най-после майка ми.

– Знам го, разбира се – каза Майола. – Нали съм го учила да слуша музиката.

– Не съм сигурен дали сте успели – казах аз и пристъпих крачка напред, за да поема ръката на някогашната вълшебница от някогашната моя приказна страна.

Задържах неприлично дълго протегнатата ми ръка, наведох се и я целунах. Никой не правеше това на Икар, но аз помнех от земните филми, че хората са го правели по времето на Бетховен и векове по-късно, по времето на Стериус.

– Благодаря! – прошепна Майола Бени.

– Той е малко чудак, Майола – оправда ме майка ми. – Но е добър ценител на музиката ти.

– Знам – рече Бени, – и аз не разбрах кое от двете

знае, но се зарекох непременно да изпита първото. – Защо не ме посетихте нито веднъж? – обърна се тя за пръв път към мен, а очите ѝ се свиха и заприличаха на черните отверстия на всмукателни тръби. – Всички от вашата лектория ме посещаваха. И тогава, и по-късно. Аз ви очаквах.

Пак не разбрах това „и тогава, и по-късно" за нейните очаквания ли се отнасяше или за посещенията на другите, но отговорих в стила на своето чудачество:

– За какво? Да водим изкусни беседи на музикални теми ли? Аз не умея да правя изкуство с устата си.

– Нали ти казах, че е чудак! – съвсем се огорчи майка ми, но не от лошото ми държане, а защото бе вече усетила унизителната роля, която бях ѝ натрапил. Чак ми дожаля за нея и сигурно бих я съжалил искрено, бих я обичал в тия мигове, ако не я сравнявах нарочно с приятелката ѝ, за да се убедя колко по-красива е тя. В лицето, в тялото, в жестовете и мимиката – защото майка ми беше от специално създадената клонингова раса, а Майола е била обикновено дете чудо, което заради таланта му направо качили на Икар. И с това аз обяснявах мътната страст в себе си.

– Знам, че не умеете и... затова ви очаквах.

Моите дързости не я докосваха – тя все пак беше от първите икарци, от хидалговците, от вундеркиндите.

– Майола, какво ще правиш сега? Имаш ли някакви ангажименти?

Майка ми, прелестната, бе се примирила с ролята си или пък бе осъзнала дълга си да ми помогне, въпреки че бях поискал по такъв подъл начин помощта ѝ. Тя се готвеше да ѝ предложи нещо подходящо за мен, но Майола я прекъсна с открито нетърпение:

– Ще ми разрешиш ли да прекарам тази вечер с твоя син.

– Да разрешавам? – учуди се майка ми и аз видях, че жената, дори когато е икарка, може да бъде неискрена, щом трябва да скрие накърнената си гордост. – Та аз отдавна нямам никакви права над него!

– Като ви видях заедно, помислих, че днес може би имаш някакви права. Не ми се сърди, но той е единственият, с когото бих желала да прекарам тая все пак тържествена за мене вечер. Дори съм се подготвила за това.

Стърчах край тях и слушах от висотата на глупавия си дангалашки ръст любезния им пазарлък, а дланите ми се потяха – тя беше се подготвила за тава, за което аз от дете не успявах да се подготвя. И отново се оказах неподготвен за него, защото в същия миг, когато чух думите ѝ, вместо да изпитам щастливо облекчение, аз си помислих дали Алек не е убил своята хубава Нила заради някое ей такова простодушно, неприкрито и непитащо, а повеляващо изречение?

Майка ми прибягна дори до смеха, за да се изтегли от полесражението, където веднъж и завинаги оставяше своя син.

– О, Майола, след такъв концерт никой няма право да ти отказва нещо! Боя се само моят Зенон да не ти помрачи празника със своите чудачества.

Майола Бени също се засмя, но смехът ѝ съобщаваше нещо само на мен.

– Знаеш, мила, че самочувствието ни е непоклатимо.

И без никакво стеснение я целуна за сбогом, а майка ми побърза да заяви, че не било нужно да я изпращаме – нямало да се прибира пеш, защото баща ми я чакал за вечеря. Пожела ни приятно прекарване, помоли

ни плахо да я посетим някой път, заяви ни, че била много щастлива, и отнесе със стоическа гордост великолепната си осанка. С лека болка помислих подире ѝ: Защо все пак не съм взел поне мъничко от хубостта ѝ?, но то беше по навик от времето, когато смятах, че заради вида ми Майола Бени никога не ще ме хареса.

3

Майола се отпусна в едно от креслата, сякаш за да ми покаже колко я е уморила схватката ѝ с майка ми. Сега тя не беше вече нищо повече от една чернокоса, силно мургава женица от оня земен континент, където някога са се смесили като цветовете в багрофона три от земните раси, за да изтъкат за мене моето видение от тази зала. А ето че видението бе слязло найпосле от сцената, бе излязло от загадъчния кристал, аз можех да го докосна, разрешено ми бе да го докосна. Но слънчевото пространство зала не ми се струваше вече празно, а претъпкано от дихания и напрежение.

Майола седеше, отпуснала ръце в скута си като след тежка работа, вдигнала големите си продълговати очи в очакване на похвала или на възнаграждение за положения труд. И нито един трепет на неувереност, че е възможно и да не получи полагаемото ѝ се, не раздвижи тия почти негърски устни, не помрачи тихия блясък на креолските ѝ очи.

– Ох, уморих се! Не предполагах, че толкова ще се вълнувам на тоя концерт, сякаш за пръв път излизах...

– И аз не предполагах, че няма да ме запитате поне дали съм съгласен да остана с вас – прекъснах я грубо, толкова грубо, че гласът ми отекна в слънчевото пространство на залата като гневен удар върху басов клавиш.

– Трябваше ли да ви запитам?

Простодушното ѝ учудване направо ме отчая. Не отговорих и тя продължи да недоумява:

– Нали ме искахте, Зенон? Не ме ли искате вече?

Пръстите ми се плъзнаха по запотените длани, мъчейки се да уловят нещо, което нямаше в тях.

– Аз си мислех, че ме обичате – каза тя след малко. – А вие знаете, че аз ви обичам.

Щях да ѝ кажа отначало: когато човек иска нещо, иска да го получи тогава, когато... После щях да ѝ кажа: напразно си разчитала на моята прозорливост, аз съм лош психолог – но нищо не казах. Преградата, за която толкова пъти с малодушно сърце съм се питал преодолима ли е изобщо за мен, изведнъж бе изчезнала. Нямаше я. Оглеждах се за нея, а я нямаше – имаше само някъде под мен, в креслото, едно малко, тъмно същество, което сгърчено очакваше удар или милувка. Наведох се и целунах косите ѝ, и поех в шепи тоя черен водопад, за да осъществя поне една от най-силните си юношески мечти. Косите бяха меки и еластични, а като ги разрових, засилиха своя аромат, сякаш бях освободил диханието им от сковаващата го обвивка на прическата. Тя единствена имаше толкова дълга коса. Повечето икарки се подстригваха късо, защото служебните им задължения – все едно извън или вътре в Икар – често им налагаха да изхлузват шлема на скафандъра. Ровех сега тези дълги коси, но не както някогашният жаден за тях юноша, а в целувката и в движенията на пръстите ми имаше нещо изследователско.

Спуснала клепки, Майола не помръдваше. През последните дни преди концерта, тълкувайки поканата ѝ, бях се опивал в представата си как ще бъда груб с нея, за да унижа и смачкам тая избраница, оставила ме да

я чакам толкова години, а сега можех само да мачкам къдриците ѝ. Но когато поисках най-после да вдигна устните ѝ към себе си, тя рязко се изправи и каза:

– Да отидем у дома! Чакайте да угася холографа!

В устата ми силно загорча – да отида там, където тя се е приготвяла да ме посрещне? Или: да не оскверняваме тая зала? Но щом излязохме навън, аз я хванах под ръка и я помъкнах точно в обратната посока. Тя не се възпротиви. Лицето ѝ бе загубило окончателно тъмното си спокойствие. То бледнееше в една мъка, която аз тогава изтълкувах невярно, защото упорствах в своята идея фикс: Не, скъпа моя, насилвах се аз в себе си към някаква поетическа символност, не, ние ще направим, както са го правили нашите прадеди, няма да го правим като икарци! Ще изповядаме нашата любов най-напред на природата, а не на машините и хората, защото тя на нея принадлежи. Ще я покажем първо на дърветата и на водата, и на птиците, на всички ония, които по-добре знаят от хората какво е любовта – те да я благословят...

Изговарях в себе си всичко това, няколко пъти повторих думата „любов“ с едно опипване, сякаш също я изследвах, а не улових съдържанието ѝ. Никаква любов нямаше сега в мен. И никога не бе я имало! Вярно, бързах към парка, за да целувам Майола Бени, но не усещах любов в това си искане.

За разлика от мен обаче Майола Бени знаеше какво точно иска и умееше да осъществява желанията си. Тя се притисна изненадващо към рамото ми, прегърна ме през кръста и аз стъписан видях, че на пустата алея откъм парка неочаквано са се появили двама души. Тя бе решила веднага да покаже на икарци, че ние вече принадлежим един на друг, или по-скоро, че аз вече съм неин. И успя да ме изпревари.

Не ми остана време да реагирам, а щом познах баща си и Терин, своя учител и ръководител, момчешката ми гордост, че прегръщам може би най-забележителната жена на Икар, се превърна в синовна уплаха. Двамата ни поздравиха по икарски любезно и официално, не показаха никакво учудване, а баща ми рече:

– Майола, можах да чуя само концертиното. Прекрасна творба! И великолепно пяхте.

– С удоволствие се присъединявам към оценката – поклони се всемогъщият председател на контролния съвет.

Поблагодарявайки, Майола още по-демонстративно се отпусна на рамото ми. Забравил своето упование в четиридесет и седмия си хромозом, аз примирах от притеснение и мъка, та ми се искаше чак да побягна. Баща ми каза още:

– Зенко, радвам се за теб. Майола ще ти бъде чудесна другарка. Майка ти също много ще се радва, те са добри приятелки.

– Тя знае вече – изпя ликуващо Майола.

– Е, хубаво! Ще чакаме тогава в най-скоро време да ни посетите.

Ето толкова можеше да отдели от своето време първият теоретик и мислител на Икар за сърдечните драми на своя син. Не се ли запитваше поне нормално ли е това, да го прегръща и обсебва една жена, която е връстница на майка му? Всъщност тия двамата можеше и да са го знаели отпреди. Щом съм техен експеримент, нищо чудно да са определили и кога точно, и от коя жена да бъда въведен в любовта! Да са го програмирали и съгласували с откритието, което е трябвало да ми направят. Би трябвало да им захвърля сега тая жена в краката, да се изплюя на експеримента им, а стоях безсилен, беззлобен и покорен, като пред

боговете, които единствени решаваха съдбата ми.

Терин само ми се усмихна окуражително и със същата добродушно-обичлива усмивка се сбогува с нас, уверен навярно, че Майола Бени ще успее да потуши пожара, който той самият бе разпалил в мен.

– Баща ти е голям човек – рече Майола подире им, сякаш се гордееше с това. – Човечеството знае името му и още много векове ще го помни.

Започна да ми говори и на „ти"; сигурно след тая среща се чувстваше окончателно като съпруга. Но хромозомът ми се окопити:

– Странно, откъде се е взело тогава всичкото това нищожество в гените му, с което ме е създал!

– Зенон, не говори така! Аз не мога да обичам един човек, в силата и таланта на когото не съм уверена.

– Но аз нямам нито сила, нито талант. Имам само...

– Не те желая друг – прекъсна ме тя и се загледа в обувките си; те поблясваха при всяка нейна стъпка изпод златистожълтия плат на дългата рокля, с която бе пяла своето концертино.

Прегърнах раменете ѝ така, както бях жадувал това в дългите си часове на младежко усамотение. Усетих младата сила на тялото ѝ, забравих онова, което едновременно ме привличаше и отблъскваше: нейната възраст. Забравих и избраническото у нея, което минутка преди това бе прозвучало отново в декларацията ѝ какъв мъж можела само да обича. В гърдите ми, на които така удобно лягаше нейното рамо, възликува гордостта, че държех в ръцете си тая жена, победена и окончателно завладяна.

Бяхме стигнали брега на езерото и около нас стана по-светло от водите му. Те отразяваха разсеяната нощна светлина, в която спяха гората и тревата, и птиците. Изкуствената нощ автоматично бе сменила изкуствения ден, защото от нея имаха нужда не само хората. Всичко, което бе тръгнало от Земята и носеше още в клетките си памет за нея, продължаваше да живее с тиктакането на нейния биологичен часовник.

Исках мълчаливо да положа Майола на брега и мълчаливо да положа устните си върху нейните за първата наша целувка – така са правели нашите деди, но в този миг тя извика:

– Хели, ти ли си? Защо се криеш?

Една фигурка, тънка и тъмна, бе се шмугнала между дърветата.

– Ела тук! – почти ѝ заповяда Майола.

Хелиана Доля-Морени! Видях я за първи път преди четиринадесет години в родилната камера. Беше първият човешки ембрион, който ми възложиха да наблюдавам по време на обучението ми. Вършех, разбира се, само най-простите неща: контролирах техническите параметри на камерата, изучавах стадиите на развитието му. Самият аз бях тогава на четиринадесет години, но като баща обичах вече това миниатюрно бебенце, защото то беше и второто дете на Икар след мене, което не бе създадено по клонинговата система. Икарци бяха решили да си направят втори експеримент. Веднъж, когато Варий Лоц, отговарящият за родилните камери подпредседател на контролния съвет, ме изпитваше в отделението, влезе Морени, бащата. Често идваше и страшно се перчеше с експеримента си. Залепи както винаги очи на окуляра, погледа детето, засмя се щастливо и кой знае защо се обърна към мен, не към Лоц, който беше един от най-популярните и обичани хора на Икар:

– Какво ще кажете, младежо, как да кръстим тая

наша мома?

Отзовах се веднага, защото отдавна вече си имах име за своето бебе:

– Хелиана!

– Хелиана? Откъде изровихте пък това име?

– От хелиус, латинското име за слънце.

– Хъм, Хе-ли-а-на – прецени го Морени по благозвучие.

По това време, търсейки приказки, се ровех жадно и безразборно в енциклопедичните колектори и бях очарован от поетичните суеверия на древните хора – оттам бе ми хрумнало и името.

– Нашите далечни прадеди са влагали в имената свои пожелания за бъдещето на детето. Хелиана – за да намери своето истинско слънце!

– Това е интересно. Ще поговоря с майка ѝ...

– Готово – подкрепи ме и чудесният Варий Лоц. – И името е хубаво, и кръстника си го бива! Дайте да плюем веднъж на традицията.

Така аз, невзрачният пубертетен ученик, станах кръстник – нещо, на което имаха право само видните икарци. И още тогава, макар неволно, съм почнал да руша реда на Икар.

Допреди две години моята кръщелница се явяваше редовно на контролните прегледи, после изведнъж престана да идва при мен. Отдадох го на инстинктивния срам у подрастващото момиче и се зарадвах дори, защото икарки бяха толкова суверенни и горди, че дори срама пред мъжа бяха унищожавали в себе си като нещо принизяващо ги. И продължавах да обичам това момиче – една крехка, руменокожа катеричка – като своя рожба, та затова се смутих от присъствието ѝ.

– Какво правиш тука? – запита я Майола, когато момичето излезе иззад дърветата, но не се приближи до нас. – Сама ли си?

– Гледах езерото.

В поприведената фигурка на Хелиана имаше нещо, което приличаше на готовност за нападение или бягство, нещо определено враждебно. Навярно бяхме нарушили някакво нейно си интимно усамотение. Децата на Икар прекарваха по-голямата част от свободното си време в тая голяма и хубава гора, бягаха от мъртвилото на икарската техника, която за тях не беше никакво чудо, за да търсят чудесата на живата природа. Аз също бях прекарал детството си тук и благославях оня, комуто бе хрумнало да предложи за нашето космическо пътешествие не някой по-малък астероид, а именно Хидалго, та по този начин бе позволил на икарци лукса да си имат няколко хектара грижливо поддържана земна природа. И първата похвала, която получих като младши член на контролния съвет, бе, когато предложих да преместим някои от детските учебни колектори сред самата гора.

– Тя е най-трудната ми ученичка – каза Майола Беим. – Хели, аз се омъжих. Това е моят съпруг. Ела да ни поздравиш.

Момичето не помръдна, а аз я поправих мислено: това е моят нов съпруг – спомнил си за пръв път тоя ден за загиналия ѝ съпруг, макар една от лабораториите на Икар, която лежеше в моя район за контрол, да носеше неговото име. Повторих си: „Моят нов съпруг", и се заслушах в безгласните си думи, защото още не можех да доловя какво точно ми казват те. Майола направи някакъв жест в тъмното, може би поиска сама да се отправи към момичето, но то изведнъж побягна. Крехката му фигурка се огъна два-три пъти между дърветата и изчезна.

– Какво ѝ стана? – рече тя отпаднало. – Странно.

Аз седнах на тревата и протегнах крака към езерото. Водите му лежаха тъмносиви като оксидиран алуминий. Само на другия край, където те опираха в своя нощен хоризонт – защото оттатъшният бряг бе погълнат от нощта – и откъдето извираше бледото нощно осветление, върху тях играеха хромови отблясъци.

– Наистина е най-трудната ми ученичка! Много странно дете, нищо не разбирам от него. Музикална е, а направо отказва да възприема каквато и да е хармония. Едва я накарах веднъж да се опита сама да съчини някаква мелодия. Нищо не излезе. Разбираш ли, всяко дете е способно да съчини като своя мелодийка нещо чуто, което му се е харесало. А тя ми изтърси такава какофония от звучни иначе и верни тонове, че се хванах за главата. Но ти не ме слушаш? Какво мислиш?

– Като дете и аз все в гората киснех. Веднъж с Алек, моя приятел, клекнахме край едно дърво и ровихме, ровихме, ровихме, докато изпочупихме ноктите си, за да видим къде отиват корените му. А когато стигнахме до тръбите, които разнасят хранителния разтвор, побягнах, както сега Хелиана. И никога не съм плакал така горчиво, Майола, нито преди това, нито после. Чух въздишката ѝ, рекох:

– Седни до мен. И не ми се сърди, аз наистина съм чудак, майка ми е права. Ще трябва да свикваш с мен, както аз свиквах с икарските илюзии.

Тя не седна, а коленичи и силуетът ѝ, неестествено отрязан от необичайната поза, се залепи на тъмносивата стена на езерото.

– Не умея да импровизирам – промълви тя. – Ако не беше дошъл, нямаше да включа багрофона в програмата си. Просто исках да ти се покажа.

– Беше по-красива от всяка музика.

– Но концертиното написах за теб – продължи тя, сякаш не бе чула комплимента ми. – И пях за теб, и съм убедена, че е добро, а ти не го хареса.

– Аз много обичам „Раждането на Икар“ – рекох ѝ, а ми беше на устата да ѝ кажа да престане да ме пита, защото неминуемо ще стигне до моя игрек-хромозом.

– Не, ти не харесваш концертите ми. Защо не харесваш поне песните ми?

– Харесвам ги – възразих аз, защото можех да лъжа, а сега ми се искаше да бъда добър към нея; имах нужда от нея и от малко доброта в себе си.

– Не, не ги харесваш, знам това.

– Всички други ги харесват. Не ти ли е достатъчно?

– Не ми е достатъчно. Но как тогава... харесваш... мен?

– Защото ти си извън музиката си – отвърнах аз наслуки.

– Зенон, знаеш ли това? Да, знаеш го, сигурно го знаеш, затова и аз дойдох при теб... – То беше вопъл на плаха надежда, който избухна в отчаяние: – Зенон, аз съм композитор, чиято музика няма кой да слуша!

Потръпнах от силата на горестта ѝ. Какво искаше да каже? Нима тя знаеше онова, което сутринта моят учител бе ми доверил като най-строга тайна? Или само го усещаше с изострената чувствителност на артиста? Побързах с евтиното си утешение:

– Не си права, икарци те обичат. Това, че на концерта имаше малко хора, няма никакво значение. Другите са те слушали от поливизорите си. Те нямат време да ходят по концерти, нямат изобщо вече много време за изкуството, но от теб специално имат нужда...

Майола не ме слушаше. Положила ръце върху подвитите си колене, тя бе навела глава и сякаш се изповядваше:

– Исках да обхвана с музиката си цялата ни съдба, всичко, а чувствам това всичко само като трагедия. Ако напиша сега една песен за онова, което преживявам, веднага ще я запеят и ти ще я харесаш... имам вече няколко такива песни, по разни древни текстове, някой път ще ти ги покажа... но нямам право да пиша тъжни песни, тъжните песни трябва да си стоят заключени в земното сърце на човека. Как да пея за самотност, за изоставеност, за чувството си, че съм захвърлена като непотребна, когато... Не, нямаме право да пеем за друго, освен за това, колко е могъщ човекът и как храбро воюва с Космоса.

– Защо подиграваш себе си? – обърнах се аз на лакът, наострен вече за спор.

– А кого? – отвърна Майола вяло.

– Ония, които ти диктуват една противоестествена задача.

– Никой не ми я диктува.

– Значи сама си я налагаш? – викнах аз и бях готов едва ли не да я ударя, защото тя го заяви с накърнената гордост на избраницата.

– Сама. Диктаторът се ражда от условията, Зенон. Но най-напред става диктатор в себе си. Той е и първият роб на диктатурата.

Възтържествувах, защото най-после чух тая дума от един икарец от старото поколение.

– Признаваш значи, че на Икар има диктатура!

Сигурно бе се усмихнала с майчинска снизходителност. Не го видях в тъмното, но не може да не се е усмихнала тъкмо така:

– Да. На Икар има хиляда диктатори. И хиляда роби.

Бяха несъкрушими тия хидалговци, но аз, бях съкрушен:

– Да... ние всички сме диктатори.

Майола припълзя на колене, сложи ръце на раменете ми, рече простичко:

– Ти не си, момчето ми. Затова те и обичам. – Но то не беше утеха за мен.

– А аз защо те обичам, щом мразя диктаторите?

– Не ме обичаш.

Бях така поразен, че възражението ми излезе неуверено:

– Как може да твърдиш...

– Не е обич това, Зенон – поясни тя все така простичко и тъжно. – То е стремежът ти към онова познание, което мъжът може да получи само от жената. То е и потребността ти от майка, на която да изплачеш колко си самотен и колко си лош, и колко си слаб и objъркан от собствените си тайни. Не знам дали ще ти бъда добра съпруга, но добра майка може би ще ти бъда.

Тя дръпна ръцете си от раменете ми, рязко и сякаш уплашено, после легна по гръб на тревата.

Мислех. И пъдех мислите си, за да бъда в състояние да кажа нещо или да направя нещо, но не успявах. Учудвах се. И се надсмивах над себе си, че има за какво да се учудвам. Питах се. И не исках да се запитвам. И отново се блъсках като дива птица в клетката от условности на Икар.

Какво знаеше тя и какво не знаеше? Сама ли бе ме поискала, или контролният съвет я пращаше – Терин и Варий Лоц? Ако аз търсех в нея майката, какъв мъж щеше да намери тя в мен? Или бяха я пратили пак тия неумолими закони на малобройността, които не ти предлагаха никакъв избор и никаква свобода? Но тя

каза, че ме обичала? Нима и тя можеше да лъже или това също беше оная тотална подчиненост на икарци пред премислените, научно конструирани и в най-интимните сфери условности, пред тая самодиктатура, която трябваше да осигури вътрешната безпрепятственост на техния път в Галактиката?

– Да ти изпея ли една песен? – обади се Майола Бени, но беше някак много отдалеч.

– Не ми се завладява сега Космоса с твоите песни! – изръмжах аз и се проснах обратно на тревата, за да не я гледам.

Но тя запя. Отначало съвсем тихо, треперливо, после, без да повишава своя до съвършенство култивиран глас, който сега предпочиташе да заплаче, успя да го овладее. Не разбирах думите, защото бяха от непознат ми земен език, но мелодията сякаш забълбука в мен самия, сякаш някакъв резервоар на болки и копнеж бе се пробил в гърдите ми и заизлива до премала горещите си води, докато ме изпълни целия, докато напълни езерото пред мен, гората около мен, целия Икар и цялата черна празнота около него. Чувствах, че още малко и ще се задуша, ще се удавя, и затворих очи, но вместо това заплувах в тия горещи води, а те ме понесоха нанякъде и аз усещах, че това някъде е място, където винаги съм мечтал да отида...

Пръстите ми дълго пътуваха по тревата, докато срещнат ръката на Майола.

– Ти... ти наистина си...

Тя не ме остави да намеря думата:

– Не е моя песен, Зенон. Това е една прастара земна песен. Аз не умея да композирам такива песни. Пък и няма вече кой да ги слуша. Нито тук, нито...

И заплака.

Да, тя знаеше, че Земята вече не чува нашите песни! Сигурно знаеха „тайната“ и останалите – всички, които зорко следяха пътя на Икар между звездите. Лесно са я открили, защото не са профани като мен, но продължаваха деликатно да я крият един от друг. Бяха я заключили в душите си, за да си останат предишните уверени в победата, горди и красиви пратеници на човечеството. С какво можеше да ги смути някакво си хромозомче изрод?

За пръв път виждах икарка да плаче. И замрях, защото този плач ми се видя като естествено продължение на песента. После, целият разтреперан от някакво ликуване, от усещането, че съм стигнал до нещо, към което от първия си жизнен порив съм се стремял, аз се хвърлих към Майола и сграбчих лицето ѝ в изстиналите си шепи. А тя не по-малко бурно ме прегърна и извика така, че дъхът ѝ ме задави с горещината си:

– Не ме напускай, Зенон! Моля те, не ме напускай! Помогни ми да живея!

Помогни ми да живея – това беше едно заклинание, което ме преобрази. И когато по-късно мислех върху него – ох, колко много съм мислил – аз като че ли опирах и до истините за себе си. Възможно е да съм търсил в нея и майката, за да ѝ изплача своята трагедия, но положително съм търсил повече жената, за да получа от нея потвърждението, че съм нормален мъж, а не несполучлив експеримент. В оня чародеен миг Майола ми даде тъкмо това, изплаквайки ми своята трагедия, търсейки мъжката ми закрила. В оня миг тя не беше икарка, а исканата земна жена. Защото жената, изглежда, утвърждава същността си само когато ни доказва, че сме истински мъже.

– Защо да те напускам? – недоумявах аз тогава. – Аз... аз никога не ще те напусна!

Но изведнъж, насред неопитните си нежности, по някакъв чудовищен произвол на съзнанието ми видях Хелиана. Видях и бягството ѝ от нас, макар тя да стоеше на крачка от мен, видях пълните ѝ с необяснима ненавист очи, които преди това бяха скрити в тъмното, и цялата дълбочина на омразата в тях усетих... – не, това не беше и видение, то беше по-релефно и по-обемно от всеки холографски двойник, от всеки действителен образ, беше някакво свръхвидение. И аз отчаяно зацелувах мокрото лице на Майола, за да престана да го виждам.

Така започна моята странна и мъчителна любов с Майола Бени.

ЧАСТ ВТОРА

ТЪЙ СТАРА ЛИ Е НАШАТА ЗЕМЯ,
ЧЕ НЯМА В НЕЯ МЯСТО ЗА НАДЕЖДА?

(Из друга древна песен,
която ми пя Майола Бени)

ПОЕМА ЗА ЩАСТИЕТО

Не продължи дълго сънят на моето непокорство в обятията на Майола Бени, но въпреки това тя ме отклони за години от намерението ми да повторя полета на Алек Дери, като ме изправяше пред нови за мен проблеми, като подхранваше собствените ми колебания. Любимата може и да не прави мъжа силен и смел, както се пее в песните, любещата съпруга обаче винаги го прави боязлив и нерешителен.

Тя ме обичаше, както обичат навярно само зрелите жени, защото за такава обич са нужни и чувствен опит, и осмислянето на любовта чрез мъдростта на годините, и ненаситността, разпалвана от усещането, че тази любов ще е последната. Но тя все пак си беше икарка, а това освен всичко друго означаваше: един час работа при хранително-напоителната система на парковете, един час работа над дневната студийна програма на поливизорите, задължителният за всички час физически труд, два часа занимания с децата и солистите ученици, един час с любителите музиканти, четири часа, в които тя композираше или упражняваше гласа си и пръстите. В останалите часове съумяваше да вмести цялата концертна дейност на Икар, обществената си дейност от общ характер, следенето на научните проблеми и достижения, съня си и... мен. И нито веднъж не се показа повече страдаща и отчаяна.

– Майола – укорявах я, – ти не ме обичаш.

А тя нацупваше креолската си муцунка в онова недоумение, с което децата посрещат несправедливостта на възрастните.

– Майола – крещях ѝ, – ти не ме обичаш!

А тя написа „Поема за щастието“.

На премиерния концерт икарци седяха половин час сащисани, докато се опомнят и намерят сили за ръкопляскане. Баща ми, сигурно заради мен дошъл, каза:

– В тая музика има нещо...

Беше унесен, както когато се мъчи да улови в сакчето на математическите формули някоя нова и особено интересна идея пеперуда.

Терин, председателят на контролния съвет, каза:

– В тази поема е вложен целият смисъл на Икар. Трябва да ви призная, Зенон, че се почувствах жалък до Майола. Тя е, която ще даде сили на икарци да завършат своя път. Не мислите ли, че...

Майка ми, красиво просълзила се, направо се задъхваше:

– Майола е гений! Добрият гений на Икар! Какво сърце! Не сърце, а галактика, вселена! Само в нея може да отекне такова грандиозно усещане за пълнота... Ох, нямам думи! ...

Майка ми беше не само красива, но и умна като всички икарки, разбираше от музиката и, ясно е, имаше предостатъчно думи за нея.

– Не, това наистина е нещо божествено! Как иначе да наречем тая способност да събереш в един час звуци всички компоненти, от които е изтъкана жаждата за щастие и самото му постигане в микромира на толкова конкретното и едновременно всеобемно човешко сърце. Да трънеш от най-трагичния акорд в човешкия живот, от усещането за безсмислието, да се спуснеш до дъното на всички бездни на отчаянието, да минеш по най-хлъзгавите глетчери на илюзията и да не се уплашиш да влезеш през дверите на възторга, но не лекия възторг, роден от илюзиите, а оня възторг, който сигурно прозвучава, когато от сливането на две галактики, сред фойерверка на милиардите звездни катастрофи се ражда новата галактика...

– Майко – прекъснах я. – Държиш ли да ми кажеш още сега всичко, което си решила да ни поднесеш утре като рецензия?

Икарската демокрация позволяваше на всекиго да се изказва за всичко – за подобни отзиви си имаше час в централното студио на поливизорната програма.

– Прощавай, мили – очарователно се сконфузи тя. – Разбирам те, наистина – да заливаш с думи онова, което за теб е съкровена тайна, едно велико изживяване! Искаше ми се само да ти изразя своето щастие, че именно ти, моят син...

– Не съм виновен, майко, повярвай ми! Никаква вина нямам за тая музика, не ме карай да се чувствам гузен.

– Синко – едва успя да промълви тя. – Нищо свято ли няма за тебе?

– Нищо, майко – отвърнах аз тържествуващо. – На нашия Икар – нищо.

И я отминах, но Терин отново ме спря сред неразотиващата се публика, която този път беше удивително многобройна.

– Зенон, исках да ви кажа одеве: не мислите ли, че тази поема заслужава контролният съвет да ѝ посвети една специална научна сесия?

– Учителю – отвърнах му аз почтително, реейки поглед из залата, която сега съвсем ми бе опротивяла. – Напълно сте прав. Тя е точно онова идеално средство, което ние търсим, за да тонизираме духа на бедни-

те хидалговци. Чрез нея те най-после ще се убедят колко са щастливи и окончателно ще се превърнат в ония самодоволни простаци, каквито отдавна им се иска да станат.

И го зарязах с най-милата си усмивка.

През нощта Майола Бени ме прегърна:

– Ти единствен не ми каза нищо за поемата. Много те моля, не ми казвай нищо за нея!

– Защо? Мога да ти кажа поне мнението на контролния съвет. Поемата ти има изключително пропагандно-идеологическо значение. Как се наричаше това в изкуството, колизия ли беше? В момента, когато пред Икар изгледите за щастие са най-малки, ти им поднасяш своето лично преуспяване като внушение за всеобщо щастие. Но ефектът показва, че си улучила момента...

– Защо си толкова жесток? – въздъхна тя, но не ме пусна от прегръдката си.

– Исках всъщност да те зарадвам, нашият контролен съвет сигурно ще те предложи за най-високата награда. Нали няма да се сърдиш, ако не гласувам против убеждението си?

– Зенон, нима няма да гласуваш за нашето дете?

Това бях забравил: най-високата награда за изключителни научни и трудови подвизи се състоеше в правото да имаш дете. Изведнъж леглото ми се превърна в един от ония аварийни патрони, които за няколко мига те отнасят на другия край на Икар. Озовах се там и продължих да си мисля за този закон, който бе превърнал някога научната система за регулиране на прираста в стимул за творческа активност. Законът беше ефикасен, но човешки ли беше?

– Зенон – каза ми насред тоя въпрос Майола, – ти вече не си при мен.

Нямаше смисъл да я лъжа. Пък и не бих успял, щом вече го е разбрала. И се ослушах да чуя плача ѝ, но след оная първа наша вечер тя вече никога не заплака.

– И... заради детето ли няма да бъдеш с мен?

– Не знам – отвърнах аз импулсивно. – Предстои ми дълго и опасно пътуване.

За миг си помислих, че е не по-малко нечовешко да бъда толкова равнодушен към това, което за всеки икарец бе въпрос на върховно щастие, но в момента изпитвах почти физическо отвращение от тоя жест, подаряващ ти едно твое природно право, което предварително ти е ограбено. Толкова силно беше това отвращение, че не се вълнувах дори и от въпроса дали Майола ще настоява аз да бъда бащата, или ще си потърси друг партньор, или ще прибегне до присадка. Защото законът присъждаше наградата на отделния човек, а удостоеният бе свободен да си избере когото си иска и по каквито си иска съображения за партньор в родителството. Разбира се, и тая свобода беше относителна – последен все пак имаше думата нашият съвет с неговия генетичен контрол.

Майола не реагира и аз реших да я улесня:

– Една трезва преценка може би ще ти подскаже, че не съм аз най-подходящият. Пък и на контролния съвет няма да му е приятно да се появи на Икар още един хромозом на злото.

Казах го и ми се прииска тя да се хвърли върху ми, да ме прегръща, да ме облива със сълзи и да закрещи на всеослушание, че любовта единствена има право да се разпорежда в тия неща, да извика, че плюе на всичките генетични предписания, че е готова дори да се откаже от майчинство, ако забранят аз да съм бащата. А тя само промълви:

– Ти си много странно момче. Още не мога да раз-

бера защо толкова те обичам.

– Майола! – извиках аз вместо нея. – Ако и това разберем, ако някога разберем защо обичаме някого, тогава окончателно ще бъде свършено с нас. Но не наричай това своето любов! Вие обичате само себе си и донякъде своето продължение, ако, разбира се, то не е застрашено от генетични аномалии...

Но тя си остана все така далечна за риториката на моите чувства. Мисълта за бъдещото майчинство, изглежда, бе потиснала у нея всичко друго.

– Глупчо мили, стига си се перчил с тоя твой хромозом! Скоро ли ще заминеш?

При такова отношение не можех да не отвърна решително:

– Съвсем скоро. – Макар да не бях правил още никакви постъпки и да не знаех дали изобщо ще ми разрешат полета: в краен случай щях да се набутам в някоя друга експедиция – след историята с Алек във всички експедиции имаше задължително човек от контролния съвет.

Тя не ме запита нито закъде, нито за колко време, нито за причината, както не би ме запитал и никой друг икарец, свято зачитайки свободата на личността. Но Майола дори не чакаше сам да ѝ го кажа. Гневът ми срещу Икар отново се надигна и сигурно щеше да се излее върху нея с всичката си сила, ако тя не бе го обезоръжила с кроткото си признание:

– Ще те чакам, Зенон. За детето... не знам дали ще те дочакам, може би разумът или нетърпението ще ми подскажат нещо друго. Но иначе ще те чакам, защото само теб мога да обичам. Макар ти нищичко, нищичко да не разбираш. След „Раждането на Икар" поемата е най-истинното, което съм написала, мили. Това не е поема за щастието изобщо, може би несполучливо я кръстих, това е песен за моето предчувствие за майчинско щастие. То се появи изведнъж, не знам откъде, та нали най-малкото един композитор има изгледи за тая награда – какво толкова съдбоносно е в състояние да направи за експедицията ни! Появи се, когато се свързах с теб, и се превърна в увереност въпреки всичките противодоводи на разума. А Икар я прие така, изглежда, заради неудовлетворената си потребност да бъде родител или може би и той има някакво свое си предчувствие, не знам...

Върнах се от другия край на Икар, за да прегърна пък аз тая изумителна жена, която побърза да изгума в ухото ми както преди:

– Знам, знам, не ми казвай нищо!

И аз нищо не ѝ казах, но пък на Икар казах в себе си тогава много неща, а най-вече, че ще направя всичко възможно да го населя с игрек-хромозоми, та дано те малко от малко го очовечат.

2

Контролният съвет се погрижи появата на „Поемата за щастието" да бъде раздута до размерите на необикновено събитие. Не знам дали би се дърдорило толкова по общоинформационната мрежа на Икар, ако му предстоеше среща с друга цивилизация или пък успешно връщане на Земята. Самият първи координатор произнесе специална реч – нещо, което не помня откога не бе правил. Той и колегите му от координаторската петорка все по-рядко се появяваха пред хората и все по-кратко говореха – обикновено думите им се свеждаха до мотивите за някое ново нареждане. А сега той говори цял час, сякаш заповядваше на икарци да бъдат

щастливи.

От тържествената сесия на контролния съвет аз, естествено, избягах. Поговорих предварително с повечето му членове, уверих се, че въпросът с наградата е предрешен, та нямаше нужда от моята агитация или гласа ми, и предложих на Редстър да поема неговото дежурство. Льони имаше основание да ме занася колкото си ще, но след като бяхме сключили нашия заговор, той вече не се заяждаше с мен. А Терин не възрази, когато го уведомих.

– Да, да, Зенон, ще бъде неловко за вас. – Той помълча малко и добави: – Трябва обаче да ви кажа и нещо горчиво. Не бива да храните особени надежди за бащинството.

– Това все пак Майола ще реши! – сдържано отвърнах аз.

– Боя се, че не тя ще решава тоя въпрос. Вие като член на контролния съвет най-добре...

– Не съм длъжен да разбирам едно мракобесие. Повече ме интересува вашето мнение, учителю.

Всъщност от самото му предупреждение можеше да се съди за неговото становище, но в себе си и аз бях подел вече борбата против своя учител и началник и поисках само да го накарам окончателно да се самоопредели. Искрената му привързаност към мен все още ми пречеше да го причисля напълно към лагера на противниците си.

– Мнението ми още не е оформено.

– Нима имате колебания? – подиграх го аз, за да го предизвикам.

– Имам – отвърна той с кротостта на древен мъдрец. – Като учен съм склонен да мисля, че едно ваше дете не ще застраши с нещо Икар. Като представител на контролния съвет обаче съм длъжен да избягвам опасните прецеденти. Но, все едно, този въпрос ще се решава заедно с астронавигаторите, а вие знаете, че там мнозинството е с първия координатор.

Лесно било да се обърне Икар наопаки – спомних си аз с горчива ирония думите му от предишния ни разговор. Е, какво пък, първата битка щях да загубя, но това не означаваше да се отказвам от нея. Сражението трябваше все някак си да се започне, а пък аз бях достатъчно безцеремонен да го започна по личен повод, с риск да помрача дори и щастието на Майола.

Икарци слушаха в домовете си и по работните си места тържествената сесия, а аз бях изключил репродуктора на общоинформационната мрежа и за да се залисвам, обмислях как да превърна неизбежното си първо поражение в началото на бъдещи победи. Седях и броех силите на противника си, преценявах всекиго поотделно, проверявах дори в медицинския колектор данните от последните психофизиологически прегледи, от най-новите тестове, търсех слабите им места. Петорката координатори ми беше повече от ясна – не хора, а безупречни роботи за управление, прецизни като оръдие на властта и всеотдайни до смърт на програмата на Икар. Затова икарци редовно си ги преизбираха. В определените интервали подменяха само част от астронавигаторския съвет, но това ни най-малко не ограничаваше надмощието им в него. Икарци се чувстваха толкова удобно и сигурно в ръцете на тая петорка – трима мъже и две жени – та дори и контролният съвет бе загубил реалната си власт над нея, а Терин, председателят му, който по закон имаше равни пълномощия с първия координатор и право на вето, с течение на времето бе се превърнал в безгласен придатък на неразбиваемата петорка.

Коя бе причината за това? Очевидно нямаше дру-

га освен, общо взето, безбурният досегашен път на Икар. „Назряват страшни събития и аз се боя от тях" – бе ми казал Терин в онзи знаменателен разговор. Но какви? Аз не виждах нищо страшно, освен може би това, че в самата милиция на Икар са се появили еднодвама бунтари. Какво знаеше нашият председател, което аз не знаех? Или това бе само някакво тревожно предусещане? Сигурно бе нужно да познавам всеки един от тия хидалговци така добре, както ги познаваше той, за да разбера от какво се бои. Защото за мен повечето икарци бяха само имена в служебния колектор, на повечето от тях с години не зърнах лицата, познавах по-отблизо само хората от моя район. А трябваше, изглежда, да ги изуча човек по човек, за да намеря слабото място за пробив. Ето например тоя Салис Гордал...

Преглеждайки досиетата на членовете на астронавигаторския съвет, аз бях повикал на екрана на колектора поредното име, макар то да не беше от управляващите. Салис Гордал – обикновен гражданин на планетата звездолет Икар. В профил, анфас, цял ръст, на последната снимка странно отслабнал, с хлътнали бузи и уголемени очи. И с брада! Че кой му е разрешил на тоя гражданин да носи брада? В шлема... не, той не надява скафандри, инженер конструктор е по роботехника, втора специалност – холографски системи, трета – техническо поддържане на разузнавателните сонди, член на поддържащите екипи за далечни съобщителни връзки и наблюдателната автоматика при основните двигатели. И на теоретичния колектив по психология? Аха, като конструктор по роботехника! Да, един обикновен гражданин на Икар с обикновената му научна и трудова натовареност. И все пак бе намерил време и желание да си пусне брада!

Тая брада съвсем глупаво ме зарадва, сякаш съзрях в нейната изключителност неочакван съюзник. Човекът бе пожелал да промени поне себе си, щом не може да промени нещата около себе си. Не беше ли това един начален бунт против порядъка? Последният тест отпреди три месеца... Я, знакът за наблюдение?

На втората половина на екрана бавно се превърташе, уголемен до възможност за четене, микрозаписът от последния преглед. Всичко беше нормално, освен спадането на физическото му тегло, нормален беше и психологическият тест, приложен е даже и допълнителен тест, също нормален в резултатите си, и все пак Варий Лоц бе наредил специално наблюдение. Има си хас заради брадата! Не, Лоц не е такъв човек... Приисква ми се да повикам инженера на визофона, но все пак трябваше най-напред да поговоря с Лоц; колегата Харес, в чийто район бе Гордал и който извършваше наблюдението, нямаше нищо да ми каже – това спадаше в сферите на строгата служебна тайна. Интересно лице иначе – едва-едва си го спомнях от редките срещи, а брадата беше го променила, бе го направила странно и чуждо за Икар...

Щрак – колекторът се самоизключи. Пръстът ми тръгна към пулта, за да върне отново досието, но в последния миг се спря. Интересът ми към Салис Гордал бе се превърнал накрая в съзерцание на брадатото му лице, всичко в мене бе се превърнало в тъга и разплуто, но мислещо съзерцание. Не, в такова състояние не може да се работи, но щом съм почнал да съзерцавам мутрите на икарци, да карам поне наред!

Сатик Омар Дада! У, на тоя арабин му дай само математиката! Ако го оставиш на някоя пуста планета заедно с математическия му компютър, няма дори да забележи, че не е вече на Икар. Иначе е приятен човек – няма време да разнася красотата и гордост-

та си, гонитбата на формули и формулирането на закони му пречи навярно да се чувства избраник, убила е суетата, от която никак не е лишено това земно племе. Досието на Сатик беше стройно и чисто като решено уравнение. От един поглед се виждаше, дори на бърз оборот...

Доля Алва... Пръстът ми веднага я прескочи. Доля-Морени! Хелиана! Момиченце мое, та аз съвсем те забравих! Какво правиш, рижа катеричке? Защо си ми такава слабичка и прозрачна? И защо се отказа от мен, при Варий си отишла, при началството... Я, ама тоя Варий всички ли е решил да постави под наблюдение? Неизяснени аномалии в цитоплазмата на кръвните клетки... така... реакцията на Отахов отрицателна... интензитет на биотоковете и силата на мозъчното магнитно поле... а, но те са, кажи-речи, десет пъти по-големи от нормалното!... Какво става с теб бе, моиче? ... Неусвоен минимум по космология, биология, антропология... е, защо пък уроците си не учиш? Да не си се влюбила някъде? Затова ли си отказала да отговаряш и на психологическия тест? ... Хелиана Доля-Морени...

Чак след като изрекох името ѝ към нашия всесилен визофон, се сепнах, защото всъщност не знаех нито за какво я викам, нито какво ще ѝ кажа. Но дори да го изключех сега, по всички линии бе литнало името с шифъра, автоматите мълниеносно щяха да сигнализират и превключват от дома ѝ в учебните кабинети, в спортните зали, по обществени и частни места, докато я намерят, а ако не я откриеха в определеното време, щяха да изключат дори предаването на тържествената сесия, всички разтвори щяха да изключат и редродукторите по целия Икар щяха да загърмят, че е търсена от дежурния пост на контролния съвет.

– Добър ден и заповядайте!

Стреснато подскочих, сякаш бе се появила неусетно зад гърба ми. Проклет автомат, кога така скоро...

– Хелиана... Хели... – запънах се аз. – Какво правиш?

– Благодаря, доктор Балов. Добре съм.

Познала ме бе веднага по гласа, защото аз не бях включил апарата на двустранна визуалност. Това ме развълнува някак си, а още повече ме развълнува профилът ѝ. В мига, когато произнесох нейното име, тя извърна лице, сякаш не желаеше да я гледам или се боеше да срещне погледа ми. Сега виждах само крехкото момичешко ушенце, бледата руменина на възостричката скула, лъскавото връхче на носа ѝ и едно ъгълче на също така доста безкръвните устни. Другата част на екрана бе запълнена от къдравия слънчевооранжев пламък на косите ѝ.

– Откъде се обаждаш?

– От къщи.

– Не би ли дошла за малко да си поговорим?

– За какво? – Въпросът ѝ беше по детски сепнат.

– На медицински теми – отвърнах ѝ с насилена шеговитост.

– Здрава съм. С какво друго мога да ви бъда полезна? – продължаваше тя да ми говори на „ви", но с такава нелюбезност, каквато никой от родителското поколение не си позволяваше.

– Отдавна не сме се виждали...

– Аз и сега не ви виждам.

– О, затова ли се цупиш? Прощавай! – засмях се аз и натиснах копчето, да може да ме вижда и тя. – Ето ме!

Но тя не пожела да ме погледне. Подаряваше

ми само ухото си – едно до умиление мъничко и нежно ушенце.

– Хели, защо все пак ме напуснахте... като лекар? – преминах и аз на „ви“.

– Само това ли искахте да ме запитате?

Контравъпросът явно прикриваше смущението ѝ, но ми се стори, че тя бе готова да даде и отговор – отговор, какъвто се боях обаче да чуя.

– По-скоро... – рекох, – по-скоро, исках да ви запитам защо така се отчуждихте от мен? Та аз съм ви и кръстник дори!

На устата ми лежеше още напомнянето: „Някога ми каза, че най-много мен обичаш“, но то си остана там. Беше шестгодишна, мажех ожуленото ѝ коленце с витапластик и като се наведох да го подухам, за да се втърди по-бързо – както обичат това децата, тя ме целуна по бузата, задъхано ми пошепна: „Зенко, тебе най-много обичам!“ Но шест години не са четиринадесет. Сега тя мълчеше.

– Няма ли да дойдете?

– Ако не ме задължавате като член на контролния съвет, не.

– А да се срещнем другаде?

– За какво?

В объркването си изтърсих:

– Аз се чувствам отговорен за вас, Хели, и аз... аз държа за вас!

Профилът леко трепна, съвсем леко се позавъртя към мен, но веднага зае предишното си високомерно положение.

– Ако държите толкова за мен, помолете Лоц да престане да ме шпионира. Здрава съм и ми няма абсолютно нищо.

– Ще му кажа. Но може би има нещо, което с него не искате да споделите. А ние с вас все пак сме от едно поколение, от родените на Икар – рекох аз почти умоляващо.

– Не сме от едно поколение, доктор Балов.

– Не ви разбирам, Хели...

– Ето, виждате ли! Нали може вече да изключа? По-добре да послушаме вашата тържествена сесия.

– Хели – викнах ѝ, уплаших се от гласа си и добавих шепнешком: – И аз имам нужда от близък човек.

Тя се обърна, изгледа ме с много бляскав мрак в очите си, после изчезна в студената синкава млечност на екрана. Повторих още два пъти: и аз имам нужда от близък човек... вслушвайки се с безсмислено упорство в това твърдение, което кой знае откъде бе дошло. Та аз имах Майола Бени – най-желаната в този момент жена на Икар, имах...

Какво имах? Имах някога едно дете, което смятах за свое, а сега го няма. Какво ли е на родителите ми, и на Терин, като се отнасям така към тях? Но за какво Хелиана може пък мен да мрази? Да не би да си мисли, че съм преминал към другите, към властта на Икар? Както аз ненавиждах астронавигаторите и другите старци? Да не би в нейните очи да изглеждам като тях? Би било ужасно. Да, ще трябва да поговоря с Лоц. И за брадата ще трябва да поговоря, и за това, какви събития назряват на Икар, а пък тая невъзпитана хлапачка...

Пръстите ми почукваха по клавиатурата на визофона, но не бяха се сетили да го изключат. Ако Хелиана бе изключила само визуалната връзка, сигурно бе чула предишния ми шепот. Какво ли си е рекла, глупачката? Не, ще трябва да се заема по-сериозно с младото поколение! Тях трябва да спечеля, ако искам бъдещето на Икар да бъде мое.

Но какво всъщност исках? Упреквах координаторите и астронавигаторите за антидемократичното им поведение, за вмешателството им във всичко, пък и аз като че ли се стремях само към властта заради самата власт. Хелиана нещо такова е усетила в мен, затова така... Услажда ми се професията и властта на контрольор, но не ми е достатъчна, искам да променям живота на хората, не само да го държа в рамките на утвърдената и премислена от много по-големи умове програма. А за какво точно искам да го променям? Нали всички диктатори някога на Земята са идвали на власт и са вършели безобразията си все в името на това, че са искали да променят живота на хората към по-добро, искрено са го искали в повечето случаи... Търся съюзници, кроя планове за сражения, а какво по-добро имам да предложа?

Седях пред работния пулт на дежурния контрольор и с чувството, че съм загубил една опора в живота си – а каква опора е била за мен Хелиана, също не ми беше никак ясно – се питах какво искам от икарци. Да изброявам... можех много неща да изброя, но събрани заедно, те не образуваха нищо, което що-годе да приличаше на разумна програма за един живот и една борба. И щях още много години да се питам така в минутите на безсилие, защото очевидно продължавах да си бъда един недоучил хлапак с наследствено див характер, който сам не знаеше какво иска.

Хрумна ми тогава още да моделирам поведението на Хелиана за компютъра по психология, той може би щеше да ми подаде някакъв подсказващ нещичко алгоритъм за нейното държане към мен, но тогава нямах сили да се ровя в паметта си, за да търся всички мои съществени взаимоотношения с момичето – докосването до тях ми причиняваше болка. Пък и тържествената сесия на контролния съвет бе завършила. Влезе Льони Редстър и ми каза: „Честито!“ Подиграваше се, разбира се, проклетникът, но можеш ли да разбереш това от роботската му мутра! Отвърнах му: „Да ти се връща!“ и излязох да търся Варий Лоц.

3

Бях надзърнал в програмата му и знаех къде да го намеря, но моментът да се показвам по пътищата на Икар се оказа крайно неподходящ. Срещах излезлите от тържествената сесия, които се опитваха да ме спират, за да ми честитят семейния празник, или пък ми махаха отдалеч, вбесявайки ме с доброжелателството си. А нямаше как да избягам в някое индивидуално превозно средство, защото Лоц се намираше наблизо. Неговото време, както и времето на всеки икарец бе разпределено с точност до минути – ние от контролния съвет ставахме най-подозрителни, когато някой нарушаваше дневната си програма, все едно дали съкращаваше или удължаваше трудовата си натовареност. Лоц, излязъл от сесията, трябваше вече да се намира в подпредседателския кабинет, където след половин час щеше да заседава комисията по роботехника. Този половин час се канех да му отнема, за да го питам за оня с брадата и за Хелиана, и защо не съм щастлив с Майола Бени, и какво да мисля изобщо за себе си... Да го питам, да питам, да питам, защото всичко в мен се оформяше в някакви въпроси, смешни и глупави навярно, но много болезнени и аз трябваше някому да ги задам, някому, който можеше и да ми се присмее, но от чийто смях аз нямаше да се обидя, а нещо в мен щеше да се проясни или успокои.

Такъв човек беше за мен Варий Лоц. Той умееше да се смее така, както никой на Икар не се смееше. Особено от по-отговорните му хора. Пък Варий Лоц се числеше към най-отговорните, макар да не беше от трийсетте старци като баща ми и Терин, а от поколението на Майола и майка ми. Втори подпредседател на контролния съвет, той оглавяваше три от най-важните му сектори, беше член и на астронавигаторския съвет.

Табелката с името му светеше в зелено – знак, че можеше да се влиза при него. Затова не дочаках отговор на позвъняването си и отворих вратата, пък и идех като негов подчинен в работното му време. Огромното помещение ме посрещна с озъбения блясък на апаратурите, облепили като тапети всички стени. Разноцветни светлинни криви играеха по четириъгълни, дъговидни и кръгли екранчета, индикаторни лампички образуваха цели съзвездия, сред които сегиз-тогиз като комети прелитаха дълги светлинни сигнали, и аз усетих, че ще ми е трудно да задавам въпросите си сред тая машинна обстановка, чието непрекъснато движение сякаш пълнеше грамадната зала с оглушителен трясък.

А тя беше космически тиха, та в тая тишина като взривна вълна ме блъсна гласът на Майола.

– Лоц, вие не сте човек, а най-неприятен фокусник.

– Благодаря – отвърна Варий Лоц и смехът му напълни залата с весели звуци. – Балов, елате насам, Майола иска да ви пита нещо.

Майола седеше насред огромната лаборатория кабинет в черно гимнастическо трико върху някакъв невидим за мен предмет, а дългите ѝ мургави крака и голите плещи, и високата красива шия, която сега бавно се извърташе към мен, изглеждаха по-бели заради трикото, изглеждаха безсрамно предизвикателни сред цялата тая машинария, контролираща част от живота на Икар. Извръщането ѝ – като на слепец, който със слуха и кожата си иска да познае кой е влязъл и къде стои – ми подсказа, че това не беше самата тя, а нейното холограмно присъствие, което бе лишено именно от радарите на кожата и слуха и разчиташе само на окото на камерата, за да ме открие. Пристъпих навътре, но не гледах към нея, а към Лоц, който се подрусваше по момчешки в надуваемото кресло.

– Нетърпелива съм, Зенон – изпя с артистичния си глас Майола. – Обадих се на Лоц да ми каже нещичко от задкулисието на сесията и... да го попитам още защо ти единствен не ми се обаждаш да ми честитиш. Нали знаеш, че той е нашата Пития.

В укора ѝ може би имаше тъга, но аз не я чух, защото тялото ѝ ме оглушаваше с безсрамното си себепоказване. То сякаш викаше с всичките си примамливи заоблености и гънки: ето, аз съм бъдещата майка, вижте ме колко съм подходяща и достойна да бъда майка, полюбувайте ми се и споделете щастието ми!

– И какво ти отговори нашата Пития? – запитах предрезгавяло аз.

– Ужасен е! Питай го сама, казва, ето сега ще звънне и ще влезе.

Потръпнах, спомнил си, че Варий Лоц беше найсилният парапсихолог всред нашия колектив, по-силен от всички останали, взети заедно. Той ли беше ме повикал, внушавайки ми да се насоча към него с всичките си въпроси, или само бе ги уловил като мое състояние, за да предугади идването ми? Запитах се и всичките ми въпроси към него мигом се изпариха.

– Прощавай, Майола – рекох още по-дрезгаво. –

Замествах Редстър в дежурството, случи се работа...

– Знам, че през цялото време си мислил за мен – предвари ме тя с майчинската си предупредителност. – Но много ми се искаше...

Тук я прекъсна Варий Лоц, като скочи от креслото, което отхвръкна назад от удара и се преобърна:

– Майола, славейче звездно, вашият млад съпруг е дошъл при мен с осемстотин въпроса, а освен това след осемнайсет минути имам важно съвещание, за което още не съм се подготвил. Няма нужда да изричате извинението си, вече го приех.

Майола примига с витите си, лъскаво-черни като трикото ѝ мигли, но предпочете да се засмее над безцеремонното изпъждане. После мигновено се стопи в пространството. Само смехът ѝ, победоносен и щастлив, остана да кънти още няколко мига в черепа ми.

– Балов, направо е позорно, когато всички икарци мислят за щастието си, вие да мислите за тяхната трагедия! – провикна се Лоц през рамо, защото бе отишъл към единия от пултовете, откъдето вдигна някаква планка или схема и се загледа в нея.

Изправих преобърнатото кресло и се тръшнах във въздушната му прегръдка:

– За това мисля, Лоц, все за това мисля и ми се ще да поговорим веднъж сериозно...

– Съгласен. Но нека сега установим само параметрите на нашия разговор, за повече времето няма да стигне, пък и не му е тук мястото...

– Та това е най-трудното – рекох отпаднало.

Той мълча доста и аз би трябвало да му се обидя, защото загледан в схемата, явно беше ме забравил и си се подготвяше за своето заседание, но изведнъж се усетих вътрешно така отмалял, че нямах сили нито да се вдигна, нито да съжаля, загдето бях дошъл.

– Най-трудното е, вярно – измърмори той разсеяно. – Ама и най-хубавото. Ако успееш да установиш точните вътрешни граници дори само за един разговор между двама души, ще рече да установиш параметрите на живота изобщо. Древните мъдреци, Балов, издигали максимата: познай себе си, за да познаеш света. Ние само сме я обърнали наопаки: познай света, та да познаеш и себе си. Толкова! Иначе с нищо не сме станали по-мъдри от тях. Само сме обърнали методологията, защото развитието на науките ни даваше повече средства за опознаване на външния свят. А покрай това съвсем забравихме, че непознаваемото на всеки етап от развитието ни не съществува само извън нас, а и вътре в нас. Като потребност, като религиозен импулс или еволюционен двигател – все едно как ще го наречем. Ако го нямаше в природата ни, щеше да ни се наложи да си го измисляме, както някога са си измисляли разните богове...

Не разбирах още защо ми говори тия неща, та ми се струваше, че има нещо съвсем друго предвид, че изобщо не на мен ги говори.

– Ако може изобщо да се допусне някаква сериозна драма у икарци, Балов, каквато на вас много ви се ще да има, то тя произтича от тяхното вродено самомнение, което не признава непознаваемото, а само още непознатото. Тоест липсват им митове. Ние, макар и миниатюрно, все пак сме някакво общество, а общество без митове трудно съществува...

– Не съм забелязал да имат такава нужда – рекох аз уморено и горчиво, спомнил си как първият координатор и Терин на бърза ръка унищожиха един мит чрез паметта на Алек.

– Но вие, Балов, вие имате нужда от митове, затова се и мятате насам-натам...

Сега трябваше вече да се обидя. Станах, креслото зад мен веднага се изду, заемайки своя обикновен, безупречно гладък вид, сякаш никой никога не бе сядал в него.

– Майола ми каза, че много държите детето да бъде ваше – спря ме той. – Това също издава вашата потребност от митове. Не само вашата, разбира се. Клонингът осъществява много по-директно продължение на индивида, защото е точно копие на бащата или майката, а все пак никой не го предпочита пред естественото зачатие, при което детето ти много често изобщо не прилича на теб, а на някой далечен прадядо. Ето пак гласа на един мит в нас, в случая – тайнството на зачатието, въпреки че отдавна ни е познат прозаичният му механизъм.

– Вие за него ли сте или против?

– За него, Балов. Защото въпреки всичко е едно тайнство. А такива тайнства движат човека напред.

– Тогава ще можем да продължим разговора си – рекох аз, прощавайки му досегашните приказки с неприлично великодушие.

Той се засмя шумно:

– Знаете ли, Балов, защо аз минавам за най-големия оптимист? Защото тайно вярвам в тайнствата. Впрочем я останете за заседанието – добави той някак многозначително.

– И вие ли ще обсъждате щастието на икарци?

– Този път нещо по-интересно.

Лоц ме хвана под ръка и ме поведе към вратата, изпращайки ме или изхвърляйки ме със своя безобиден маниер, както бе изпъдил одеве и Майола.

– Лоц – рекох му, – нека задам поне един от въпросите, с които дойдох. Защо сте поставили под наблюдение Хелиана?

– Ха, ето едно тайнство, за което не ми се говори!

Въпреки шеговитостта на отговора, той означаваше, че било заради служебна тайна, било по лични мотиви Варий Лоц нямаше да ми каже нищо повече, но аз бях достатъчно нахален да настоя:

– Знаете, че Хелиана ми е като дете. Има ли нещо повече от това, което е вписано в досието ѝ?

– Малко ли ви се видя?

Беше явна подигравка и тя трябваше вече да ме спре, затова не попитах какви са тия аномалии в цитоплазмата на Хели.

– Тя моли да вдигнете наблюдението.

– Да, ето това мога да направя за вас и за вашето мило дете – рече той, отваряйки вратата с галантен жест. – Впрочем, Балов, нали помните добре приказката за Дедал и сина му Икар? Питали ли сте се някога кой от двамата е бил по-щастлив или чия участ е по-щастлива? Необичаен въпрос, нали? Я помислете по него и от него довечера да започнем нашия разговор! Идете сега при Майола, поне за малко преодолейте себе си, моля ви! А след половин час елате, ще обсъждаме един интересен модел на Салис Гордал.

Навън погледнах часовника си: в квадратчето за дневната ми програма грееше като капка кръв една червена шестица и ми показваше, че отдавна трябваше да съм при астрофизиците за редовния седмичен обход на секцията им. Можех и сега да не отида, а да прескоча до Майола, но едва ли на Икар друг занемаряваше повече служебните си задължения. Защо всъщност ми прощаваха толкова? Дали не ме смятаха за невменяем заради тоя хромозом?

Не усетих болка или обида от въпроса – вътрешните ми сетива бяха се някак притъпили и сигурно ви-

новникът за това бе Лоц с неговите парадоксални шеги-мъдрости. Ако не бе си послужил, хитрецът, и с други средства. Тая странна умора, която одеве така изведнъж ме връхлетя и уби порива ми за бунтове и диспути, можеше да бъде и резултат на хипнотично внушение. Не му се сърдех обаче и докато се напъхвах в скоростния снаряд, за да ида при астрофизиците, се помъчих да си припомня какво точно бе ми говорил. Зад привидната разпокъсаност и несериозност на приказката му явно бе прозирала, първо, осведоменост за моето състояние, и второ, едно ненатрапващо се, подмолно насочване към определена цел. Та той сякаш знаеше, че малко преди да дойда, бях съзерцавал брадата на Салис Гордал и... не, при тоя наш магьосник Варий Лоц нямаше нищо случайно! Да съм мислел за Дедал и Икар... добре, ще помисля и за тях, драги ми Варий, защото още не съм загубил вяра в твоето доброжелателство и защото си весел човек, и защото вярваш в тайнствата... И защото вдигна нареждането за наблюдението. И защото май тъкмо по тоя повод ме караш да мисля за Дедал и Икар. А при Майола още не мога да отида, прощавай, но не мога! Дано по-късно се събуди в мен онова, което още я обича... Чудовищното ускорение ме заби като гвоздей в пневматичното омекотяващо удара ложе на транспортния снаряд.

4

При астрофизиците винаги е весело. Щом натиснеш сигналното копче, на вратата им светва надписът: „Влез, но знай: има неща толкова сложни, че за тях може да се говори само на шега!“ Ако в момента не приемат, ще те възпре друг надпис: „Науката е драма на идеите, която невинаги се нуждае от зрители.“ И двата надписа са, както научих, перифразирани цитати от Нилс Бор и Айнщайн. Не се наемам да съдя доколко е прилично да се използват за такива цели мислите на великите ни предшественици, но както казах, нашите астрофизици са по-особени хора.

Дали защото от тях се иска нещо, което е навярно и невъзможно? Впрочем от тях се иска ни повече, ни по-малко от това, което се е искало и от земните астрономи и астрофизици: да създадат разбираем и използваем модел на Вселената. И те, както и земните им колеги, си вършат добре работата – кажи-речи, всяка година ни ощастливяват с нов модел. Кой от кой по-верен и по-удобен. Само дето предварително знаеш, че следващият ще бъде още по-верен и по-удобен.

Слизайки пред вратата им, аз се запитах, в порядъка на прекъснатите си от скоростта на транспортния снаряд мисли, дали са щастливи моите подопечни астрономи и астрофизици. Хуморът им ми говореше за обратното. Нютон може би е умрял щастлив, и Айнщайн може би... но след тях всички велики физици са ставали твърде скоро свидетели на бързото и безапелационно опровергаване на откритите от тях истини за Вселената. И все повече се е скъсявала средната продължителност на живота на великите открития. Как тогава ще бъдеш щастлив, когато още в момента, когато правиш своето голямо откритие, знаеш, че догодина ще се яви някой, който най-безцеремонно ще измете труда ти на бунището на историята? Е, вярно, ще те наричат може би етап в развитието, ще кръстят на твое име някоя елементарна частичка или някой от астероидите, голям колкото любеница, или дори някоя улица в родния ти град... как да не бъдеш весел? Как иначе, ако не го накараш непрекъснато да

се смее, ще защитиш крехкото си човешко сърчице от Хаоса?

Струваше ми се, че разбирах моите астрофизици и затова при тях обикновено бях тъжен. И потиснат от колосалността на наблюденията, които те трупаха в паметта на Икар и които – а те пък не можеха да не знаят това – сигурно вече не достигаха до Земята.

А сега се питах още и дали бих могъл да ги спечеля – прекалено откъснати са от вътрешните проблеми на Икар, прекалено всеотдадени са на тая глупава Вселена. Отключвам със служебния си ключ бронираното шкафче на външната стена, в което е поставена контролната апаратура, гледам доста време разните скали и трепкащите по тях светлинни знаци, без да ги забелязвам, и си мисля, че тъкмо астрономите, които свикнаха да сменят моделите на Вселената едва ли не всеки месец, би трябвало да подкрепят борбата ми за една промяна на реда на Икар. А отгоре на всичко от мозъка ми не излиза и идиотският въпрос на Варий Лоц за Дедал и Икар.

Астрофизиците отдавна вече не ми се ядосват, когато идвам да ги контролирам, но все още не се лишават от удоволствието да си направят с мен някоя шега. Най-честият им номер е да ми съобщят, че току-що са наблюдавали нещо ново, което било фундаментално откритие и преобръщало с главата надолу нашите познания за Вселената. Разбира се, това новооткрито нещо е смешно и абсурдно, но понеже аз не съм кой знае колко силен в астрофизиката, а и тая Вселена е натъпкана с какви ли не абсурди, редовно се хващам. И с цялото си простодушие тръгвам да разнасям новината за „епохалното" откритие. Друга форма да ме подиграят е, като ме въвлекат в обсъждането на несъществуваща теория или току-що съчинена хипотеза. Свикнали да жонглират с абсурдите в науката и логиката, те умеят моментално да съчинят какви ли не теории и хипотези, пък ги бива и да се преструват тия мили, стари момчета.

Миналия път обаче номерът им не успя. Но не по моя вина. Щом влязох при тях, тримата едновременно се престориха на замислени.

– Какво фундаментално сте открили пак? – запитах ги аз.

– Ти се подиграваш – отвърна ми Булгаков. – Но ако това се потвърди... – и размаха ръце в знак, че наистина вече ще става, каквото ще става.

– Кое? – запитах и просто усещах как в момента съчиняваха играта си.

– Не мисля, че трябва да съобщаваме наблюдението си – рече строго Дарян, обърна своята широка длан пред лицето си и защипа с два пръста, като в ножица, месестия край на арменския си нос. Тоя комичен навик запълваше миговете му на колебание или затруднение. – Рано е още – прогъгна сега той в шепата си. – Пък и нашият контрольор не е от тия, които умеят да съхраняват научните тайни.

Това вече пряко ме засегна, а по този начин ме и подготви да хлътна в клопката им.

– Защо обиждате човека – скара му се Петер Нойд. – Никога не е издавал нещо, за което сме го предупреждавали още да не говори. Мисля, Дарян, ще трябва да му се извиниш!

Дарян се смути изумително искрено, а носът му чак побеля в ножицата на двата пръста.

– Прощавайте, Балов! Изтръгна ми се неволно, аз визирах по-скоро бъбривостта на Булгаков, на нея се ядосах. Бяхме решили още нищо да не съобщаваме, а той...

– Предизвика ме с подигравката си – заоправдава се Булгаков. – Пък и това е направо зашеметяващо...

– Не е почтено, след като така заинтригувахте човека... – рече Петер Нойд. – – Слушайте, Балов, но наистина между нас да си остане! Дарян вчера е наблюдавал нещо да излиза и пак да влиза в една черна дупка.

„Черните дупки" продължават да са ни сред найголемите грижи и загадки. Само за тях сигурно има хиляда и петстотин хипотези. Засега се приема, че това е, както го наричат, гравитационен колапс в пространството – колапс на звезда или на дявол знае какво, при който се образува такова могъщо привличане, че и искрица светлина не може да излезе оттам, та това място прилича именно на черна дупка сред съвсем не толкова черния Космос. Други теории твърят, че това били антисветове, в които материята имала обратен знак, или била изобщо в съвсем друго, невъобразимо състояние. Ясно е какво би означавало едно такова наблюдение – нещо да влиза и излиза невредимо от антисвета!

– Влезе и излезе? – запитах аз все още недоверчиво.

В отговор Дарян кимна бавно и убийствено сериозно.

– Обратното – каза Булгаков. – Излязло и пак влязло.

– Как изглеждаше?

– Трудно е да се каже – проточи Дарян, вдигайки рамене.

– Но какво може да излезе от черна дупка? – пламтях аз вече целият от вълнение и нетърпение. – Та на нищо ли не ви заприлича?

– Заприлича ми, но... все пак...

– На какво ви заприлича?

Дарян за втори път сряза с пръсти носа си:

– На мишка.

Три чифта очи ме гледаха много странно и аз после разбрах, че те са очаквали от мен определена реакция. А моята реакция беше:

– Какво е то?

Тогава трите чифта очи станаха много тъжни. Май за пръв път ги виждах така тъжни. Уж съм учил психология като първа специалност, но не ми стана много ясно защо толкова се натъжиха от това, че не знаех какво е мишка. А откъде да знам, като съм се родил на Икар?

После те ми извикаха това симпатично животинче на екрана на биологичния колектор, но един вид, който трябва да бъде обясняван, престава да бъде вид.

Какво ли щяха да ми сервират днес?

На първо време – кощунството с думите на Айнщайн за драмата на идеите. Значи или заседаваха, или правеха някакъв експеримент. Но забраната не се отнасяше за прекия им контрольор. Аз имах право да влизам по всяко време и задължението да спазвам на минутката контролните срокове. Щом са заети, още подобре – нямаше да се задържам дълго, очевидно всичко е наред. Външните контролни прибори показваха изправност на целия лабораторен и наблюдателен комплекс. Значи щях само да надникна при хората, колкото да не ми тежи на съвестта, че не съм изпълнил дълга си. И – да успея за заседанието при Лоц.

Но на прага ме очакваше и действителна изненада. Само че не особено приятна. Първият човек, когото съзрях в средата на астрофизическата лаборатория, се оказа собственият ми баща. Около него седяха или стояха и трите редуващи се иначе екипа астрономи и астрофизици. Погледите, които ме срещнаха, бяха изпълнени с враждебност и досада – навярно само при-

съствието на баща ми ме спаси тоя път от някоя по-остра дума. Явно смущавах важно съвещание. Личното присъствие на баща ми говореше за неговата изключителност.

– Извинете – смутолевих, отстъпвайки заднишком. – По програма трябва сега да направя контролен обход, но...

– Не се смущавай – кимна ми баща ми. – Програмите са за това, да бъдат изпълнявани. Няма да ни пречи, нали?

Въпросът бе отправен към всички, а пред лицето на баща ми, на великия главен теоретик на Икар не им оставаше нищо друго, освен да потвърдят усърдно, че наистина няма да им преча. Включих бързо универсалния индикатор, който бях извадил от вънншото контролно шкафче заедно със схемата на подлежащите на контрол възли, тръгнах покрай уредите, нетърпелив да мина в другите, празни сега отделения. Тук въглеДвуокисът бе над нормалното, но щом са се събрали повече хора, то е неизбежно. Засилих притока на въздух и си записах, че стайният регулатор на климатичната инсталация не е задействал, за да пратя техник. Трябва да са доста улисани, щом не са забелязали колко е задушно. Но, както казах, присъствието на баща ми обясняваше всичко. Хем бързах с проверката, като отмятах на списъка проверените места, хем инстинктивно напрягах слуха си да чуя нещичко.

Говореше баща ми, но нищо не схванах от думите му. Разбрах само, че се обсъждаха някакви излъчвания от най-разнообразен порядък, които били несъвместими едно с друго. Иначе баща ми продължаваше да се държи така, сякаш нямаше да става скоро дядо. Той даже като че ли не знаеше това, макар преди малко всички репродуктори да предаваха гръмогласно тържествената сесия за поемата на снаха му. А би трябвало да бъде щастлив. Дядовците са между най-редките явления в Космоса, защото те предполагат зачатие по естествен път и в двете поколения. Ако победя в подетата борба, пак баща ми ще спечели от тая работа – ще стане първият истински дядо на Икар. Толкова ли е велик, та все на него му се падаха най-големите почести? Или е убеден, че няма да позволят детето да бъде и мое?

Ядосах се на него, ядосах се, че не успях да разбера за какво си говорят, ядосах се, че пак си спомних за Майола, и пак се усетих гузен пред нея и като минах в безшумен галоп през всички отделения, си тръгнах. На пръсти, да не смущавам.

– Зенко... – спря ме баща ми, но пак не отвори дума за главното събитие на деня, а и от другите никой дори с едно намигане не издаде, че тържествената сесия за „Поема за щастието" ги е ощастливила: никой не се сети да ми честити. – Зенко – повтори като при някакво спомняне баща ми, – ти нали се канеше да правиш един експериментален полет? Какво стана?

Не усетих зад въпроса му подигравката, която отдавна си заслужавах. Стори ми се, че просто запита ей така, колкото да ми обърне внимание или от някаква скрита бащина загриженост, или пък от равнодушното учудване, че пак ме вижда тука. Затова отговорих малко сепнато:

– Все още се каня. Но не зависи само от мен.

– Обади ми се утре, да поговорим!

Охо, това беше вече друго! Интонацията му определено обещаваше нещо, но аз не знаех да се радвам ли, или да се ядосвам на себе си. Пред Майола бях заявил, че ще заминавам, пред баща си и пред трите еки-

па астрофизици сега също потвърдих намерението си. Но вече никак не ми се тръгваше. Пък и какво щеше да стане с моята борба за промяна на реда, ако се махнех кой знае за колко време от Икар? А дали не бяха замислили, с баща ми начело, да използват лекомисленото ми намерение, тъкмо за да се отърват от мен? Да, ето как глупаво си връзвах сам ръцете в този, както ми се струваше тогава, исторически за Икар момент.

5

Тоя ден ми вървеше на важни заседания. На лабораторния екран се прожектираше някаква огромна схема, а заседаващите дори не се обърнаха да видят кой влиза. Бяха девет души. Приемателната комисия по роботехника, поради значението си една от най-многобройните, заседаваше в пълен състав. Плюс – холограмното присъствие на първия координатор. Дифракционната решетка на холографа го възпроизвеждаше величаво красив и заплашително спокоен – заедно със стола му малко встрани от групата, подчертавайки сякаш, че е само зрител, а не десети участник в заседанието. Може би затова той единствен кимна в отговор на поздрава ми. Останалите съсредоточено изучаваха схемата. Единадесетият в залата беше Салис Гордал и също седеше малко встрани. Имаше и дванадесети – едно дете, около тригодишно, заспало в скута на Гордал.

Варий Лоц ми посочи с нервен жест да си взема стол и да не преча. Това също ме изненада. Покани ме любезно, явно бе предупредил и другите, че ме е поканил, а не отдели нито миг, за да ме запознае с разглеждания въпрос.

Опитах се да се освободя най-напред от смущението си, породено от присъствието на първия координатор, и от внезапното си любопитство към детето в ръцете на Гордал, за да погледам екрана и сам да разбера за какво става дума. Не беше лесно. Очевидно не за добро бе цъфнал главният тука, а детето... Странно, не знаех Гордал да има дете, в досието му също не бе вписано. Как нежно го държеше само! Някога аз държах така Хелиана, а от нея през ръцете ми струеше в мен една съвсем физическа сладост. После загубих интерес към икарските деца. Дали, ако успея...

Един крадлив поглед към великолепното присъствие на нашия първи координатор ме уверяваше, че илюзиите ми за собствено дете са напразни. Но човек може да воюва и за напразни илюзии, нали?

Постарах се да вникна най-после в онова, което се прожектираше, като едновременно измъквах безшумно от шкафчето до вратата сгънатия на пакет фотьойл. Само той бе останал в шкафчето и, срам не срам, трябваше именно в тая грамаден фотьойл да седна, пък и да го чакам цяла вечност, докато се надуе. Притиснах вентилчето му към вградения над самото шкафче въздухопровод. Фотьойлът растеше и растеше, оказа се отгоре на всичко не фотьойл, а двуместно канапе, та да се чудя къде да го сложа, пък схемата от екрана междувременно изчезна и започнаха да прожектират уголемени до гигантизъм вътрешностите на робот.

Това поне познах – на психоробот от най-висш клас.

Сместих как да е проклетото канапе, като ударих с него двама-трима души; те деликатно се дръпнаха, а аз седнах чинно, ядосвайки се вече на Варий Лоц, загдето бе настоял да дойда. Не обичах да гледам вът-

решностите на психороботите. То е все едно да гледаш червата на човек. Медик съм, но и това ми е неприятно да гледам. Пък и освен на учебни операции върху изкуствен труп, на истинска коремна операция още не съм присъствал. Впрочем, ако имаше нещо интересно в този род заседания, то щеше да дойде по-късно. Сега само проучваха предложения проект.

В приемателната комисия, чийто шеф е Варий Лоц, понякога стават комично-тъжни неща. Сега вече ние не знаем как е на Земята, но на Икар производството на роботи се намира под безжалостен контрол. Роботите са категоризирани според предназначението си и трябва да имат твърда програмираност на действие. Забранени са самопрограмиращи се подвижни машини, сложени са строги граници на възможностите тоя род психороботи да водят самостоятелен живот. И това е разбираемо. На тясното пространство на Икар, при малобройността на екипажа му и при поставената му задача трябва да не се допусне опасността дори един-единствен психоробот да излезе извън властта на човека или при някои случаи вложените му способности да пази и обслужва себе си да надделеят над предназначението му да пази и обслужва човека – нещо, което при психороботите от висшия клас лесно може да се случи, тъй като тази граница е трудно установима, свързана е с индивидуалността на психоробота и с кръга на неговите функции. А и с творческия импулс на конструктора.

Увлечен в изобретяването – а изобретяването на психороботи е в пълния смисъл на думата творчески акт, в който човекът творец се самоосъществява – конструкторът забравя, неволно, разбира се, нашите предписания. Та нали, ако не ги забрави, те ще изстудят творческата му жар. Но по този начин той обикновено влага в своята конструкция значително повече, отколкото е допустимо. И оттук почват конфликтите между него и приемателната комисия. Комисията разглежда проекта и изрича строгата си присъда: това да се махне, онова да се отреже, тук да се промени схемата и така нататък. Творецът се съгласява, след като е произнесъл най-напред не една пламенна защитна реч за произведението си и се е убедил в неумолимостта на комисията. Той знае, разбира се, че комисията е права, в повечето случаи сам е участвал в установяването на кодекса по роботехника. Но щом пристъпи към материализиране на модела, сърцето му се свива от болка, а мозъкът започва да търси изход как да спаси изобретението от посегателство. Та и отгде да вземеш сили да подрежеш крилата на тая жар-птица, която си излюпил?

Така, вместо да създаде прототипа на психоробота по редактираната схема, пламнал от любопитството да види какво ще излезе, конструкторът почва да хитрува: пипне уж тук-таме нещичко, а всъщност само още по-дълбоко законспирира в схемите и в безбройните елементи заложените в машината способности. Макар очевидно да е извършено закононарушение и да са изразходвани ценни материали, икарци много трудно нарушават доброто си възпитание, пък и уважават творческия дух. Комисията връща психоробота с нови любезни препоръки. Прави се, че не е разбрала хитруването, но е станала още по-бдителна. Втория път тонът на разговора вече е с един градус по-студен. Третия път се изричат вежливи намеци, в които се предусеща заплахата. Докато, ако конструкторът продължи да хитрува и упорства, комисията с невъзмутимо спокойствие, придружено от някоя пусната от председателя ѝ Варий Лоц шега, бракува великолепна-

та рожба на конструкторското вдъхновение и я прати за демонтаж, или пък вдигне уморено ръце и тя премине в служба на икарци с всичките потенциални опасности, които носи в себе си. Но това рядко се случва, защото максимата на комисията е: по-добре да сбърка в строгостта си, отколкото чрез великодушие.

Присъствал съм на такива заседания по времето, когато се обучавах за контрольор, защото познанията по роботехника и робопсихология са задължителни за нас, но както казах вече, никога не съм чул някой да повишава глас в нея. А сега Лоц изведнъж прекъсна прожекцията и рече не по-малко грубо:

– Защо да си губим повече времето? Техническата страна на въпроса е ясна. Ако някой иска специално да проучва конструкцията, да си я проучва вкъщи. Имате думата по установения ред. Ригел?

Ригел, делегат на бионицитe в комисията, вдигна главата си към тавана, сякаш търсеше нещо. Лицето му, едро ѝ спокойно, изразяваше неловкост, но думите му бяха твърди:

– Да – каза той, – всъщност и другата страна на въпроса е ясна.

– Така е – потвърди Висоцки, а останалите закимаха и аз чак сега забелязах, че никой не поглеждаше към Гордал и никой не проявяваше желание за изказване.

– Това е кукла – рече той плахо. – Играчка. Затова ѝ направих лице.

– Не само лице сте му сложили, Гордал! – викна Варий Лоц, та направо ме смая – такъв от рождението си не го помнех. Но аз не успях да се полюбувам на гнева му, защото едно остро досещане едва не ме накара да подскоча в своето канапе.

Гордал бе притиснал детето до гърдите си. Де-

тето роботче! Как бе посмял? С какъв акъл бе направил това? Впрочем очите му светеха с доста налудничав блясък. И брадата, по-рядка, отколкото на холограмата одеве, сега подчертаваше болезнената бледност на лицето му. Това лице имаше необичайно за икарци грозновати черти, някак наедро и небрежно сякаш бе конструирано, а брадата смекчаваше донякъде грубостта му. Дали не бе това и предназначението ѝ?

Гордал, Гордал, здравата си загазил, брат! – възкликнах в себе си, макар с нищо да не бе ми станал симпатичен, освен може би заради тая нежност, с която ръцете му закриляха киборгчето. Без съмнение това беше киборг, а Гордал бе пристъпил закона да не се създават киборги. Още на Земята някога осъзнали, че този кентавър от машина и човек, наречен киборг, представлява всъщност едно отвръщане от човешката природа, самоотречение на човека от себе си, и бяха ги забранили под заплахата от най-строги санкции.

Как ли бяха го хванали? Страшен е тоя Лоц, сигурно той е предусетил работата – знакът за наблюдение в медицинското досие на Гордал говореше за това. Но такъв знак бе сложил и при Хелиана! Какво ли е надушил пък при нея? Нищо нямаше да каже!...

– Нека да ви го демонстрирам – рече още по-дрезгаво Салис Гордал и аз останах с впечатлението, че той вече бе молил за това.

– Няма нужда – отвърна Лоц, а тоя отговор бе отговорът на всички. Те еднакво не поглеждаха към Гордал и еднакво не желаеха да видят как действа малкият киборг. С изключение на първия координатор.

Стараейки се да не издам всичко онова, което се събираше в мен като бунт и като подготовка за борба против този човек, аз се държах така – или си въобразявах, че се държа така – сякаш не забелязвах холог-

рафския фантом. Но усещах и присъствието му и всяко движение на клепачите или ръцете му като надвиснала над всички ни тук заплаха. А тая заплаха не криеше като другите заинтересуваността си от бедния робоконструктор – гледаше го със спокойна изпитателност, с неумолима изпитателност очакваше и решението на комисията, което в присъствието му щеше да бъде възможно най-строгото.

– Не ни интересува вашият киборг – повтори Лоц. – Интересуват ни мотивите за създаването му. А тъкмо тях криете от нас. Говорете, човече!

Защо всички като че ли се страхуваха да гледат към киборгчето? Защо и аз се боях да задържа погледа си нататък? Или по-скоро: потисках едно нечовешки силно любопитство? Ето, Гордал го пусна на пода и то застана тромаво на крачетата си, подпря се с ръчичка на страничната стена на надуваемото кресло, боязливо завъртя глава в кръга на заседаващите мъже. Имах чувството, че ей сега ще се изплаши и ще заплаче. Изумителна бе приликата му с ония земни деца, които бях виждал по филмите за Земята, а и като тях бе облечено. Като всичките земни тригодишни момченца. Пък и личицето му бе така скулптирано – сигурно от най-редкия биопластон, че ако бях го видял другаде, щях само да се учудя чие ли е това красиво дете! И нежно, и хубаво, и весело с това чипо носле, с пълните бузки, с израза на момчешко упорство около устните. И... с тая очевидна прилика със своя създател! Май че работата с мотивите също беше ясна, та напразно Лоц измъчваше човека. Какво толкова да ни обяснява, случаят наистина е абсолютно ясен!

– Не е киборг – рече Гордал и се изправи от стола си, след като загрижено погледна към своето произведение, както баща би погледнал към детето си, боейки се то да не падне. – Играчка е. Иначе защо ще го влагам в такова немощно тяло? То няма никаква фи... механическа сила, никаква пакост не може да направи. И възможностите му за усвояване са също на тригодишно дете. – Той усети нервното размърдване на Лоц, та бързо добави: – Е, може би най-много на десетгодишно. Трябваше ми за научната работа. Експеримент е, затова не съм го регистрирал...

– Странен сте, Гордал – прекъсна го Висоцки, който сам бе една от водещите фигури сред икарските конструктори. – Какви са тия детински опити за хитруване? Та ние неграмотни ли сме? Целият блок на холографската памет и всички командни възли заедно с асоциативната апаратура са конструирани така, че да могат лесно да бъдат преместени в друго тяло. Съвсем очевидно сте създали киборг, мен ли ще излъжете? Варий Лоц ли? Кого, питам, от тая комисия можете да излъжете?

– Вярно е, че са премествaеми, но те по правило са преместваеми у всички психороботи – отвърна Гордал. – Не ви лъжа, повярвайте ми, не съм имал никакво намерение да създавам киборг. Та нали киборгът се създава, за да превъзхожда човека! С какво ще го превъзхожда това де... тая кукла? Самообучаващото се устройство аз ще изключа, щом то достигне възрастовия максимум познания и рефлекси. Това и вие можете... Сали! – извика той внезапно и нежно, и поизплашено.

Детето, което бе тръгнало право към мен, се поспря, обърна към него глава, но я заклати в знак на весело несъгласие и отново тръгна право към мен, като ме гледаше с големи кротки сини очи, а пухкавите му червени устенца се готвеха да цъфнат в усмивка в същия миг, в който то щеше да съзре и най-малкото насърчение в лицето на някого от тия страшни мъже. Извър-

нах се, срещнах насмешливия поглед на фантома координатор, още веднъж се обърнах на другата страна, но проклетото дете идеше и идеше – с неуверени стъпки, с протегната ръчичка, очакваща ти да му протегнеш ръка, за която да се улови, или да вложиш в нея някаква играчка, или ей тъй, пръст да му подадеш... Това проклето дете идеше право към мен през цялата голяма зала и всички сега го гледаха, гледайки мен, загубилия способността си да издаде дори звук, но с напиращ в гърдите ми вик да спрат това мъничко чудовище.

– Чичо – каза внезапно то, а бузките му също така неуверено се размърдаха, неовладяно някак, в гримаса. – Чичо – повтори то като въпрос и като откритие и ръчичката му вече се протягаше към коляното ми.

Всички бяха замръзнали в очакване какво ще предприема, а единственото, което исках да предприема, бе да избягам, но в момента, когато вече се надигах, детето се спъна в долния край на дългото канапе, залитна напред и аз скочих не настрани, а към него. Тъкмо навреме, за да падне то в ръцете ми.

И телцето му се усещаше през дрехите като телцето на дете – със същата хрущялна мекота. Нещо в гърдите ми си отдъхна, че то не бе успяло да падне, облекчено въздъхнаха и другите. И това бе най-смешното, защото киборгчето положително така бе конструирано, че никакво падане нямаше да го повреди. Както се конструират всички роботи, я! Но никому не беше до смях. А най-малко – на мен, в чиито ръце бе се кротнало нелепото създание. Бе се кротнало с онова разтапящо те детско доверие, което сега изглеждаше още по-ужасяващо, защото се излъчваше от едно изкуствено тяло.

– Чичо – каза детето. – Чичо, бау, бау! – и се засмя.

Очевидно само ръстът му бе на тригодишно дете. Мозъчето не бе достигнало още тая възраст. Скоро трябва да бе направено, и то без всякаква предпрограма.

Лицата на икарци бяха се вкаменили. Само Салис Гордал излъчваше и между космите на брадата си едно щастливо сияние, а тялото му бе наклонено, готово при първия признак на заплаха или опасност да се хвърли към мен. Детето изведнъж пъргаво се завъртя в ръцете ми и за да не го изтърва, инстинктивно го обгърнах по-здраво, направо го прегърнах. Но то продължи да се смее все по-весело и да се върти все по-бързо с желанието да се освободи. Успя да стъпи на колeнете ми, да се изправи. Лицето му с тия лъчезарни сини очи бе сега на сантиметри от моето. Аз треперех целият. Треперех от нещо като отвращение, и от страх, че ще го изпусна, и от ужаса пред неизвестността на следващата му постъпка. Но и тя се оказа съвсем детска – то се хвана за ризата ми и се закатери по гърдите ми с явното намерение да ме възседне. Тежичко беше, дяволчето, и яко, пък и аз не смеех да употребя повече сила, за да се предпазя от него.

– Сали – извика му съживилият се най-после Гордал. – Остави чичкото на мира! Ела тука!

Всеки робот би послушал всяка човешка команда, но това не беше робот. Това беше дете и то се смееше, и настояваше да се качи на главата ми, а аз отстъпвах не без съпротива, но отстъпвах и като го крепях да не падне, го оставих да стъпи на раменете ми, вдигнах дори нагоре ръце, за да се държи за тях и да може да се изправи, а то наистина се изправи и извика оттам победоносно:

– Урааа!

Звукът ме разтърси, непознат и непонятен, и ме изплаши отново, и отново ме накара да потреперя в мистичен ужас, а чак по-късно Лоц ме подсети, че това е онзи – боен ли, победоносен ли – земен вик, с който хората някога са се самоизтребвали. Явно нашият Гордал бе се окончателно побъркал – да учи детето на такива неща!

– Гордал, да приключим с недостойното представление, а! – обади се тежко и властно Варий Лоц.

Конструкторът трепна и се спусна към мен, за да вземе детето.

– Оставете го! – викна Лоц. – То вече не е ваше.

– Как така? – попита Гордал и изведнъж започна целият да трепери, трепереше неудържимо като в странна треска.

– Трябва да ви е ясно защо. Каквито и да са били мотивите за създаването му, а вие не пожелахте да ни ги кажете, та предполагам, че ще ги кажете на дисциплинарната комисия, то вече...

– Но нали ви казах! – почти изплака Салис Гордал. – Играчка е! Експеримент! Опитах се да моделирам способността за игра. Играта е сред най-загадъчните явления на живата природа,на Земята са правени такива експерименти, но на Икар...

– Опасен експеримент, Гордал! Не се правете, че не разбирате! И решението ни може да бъде само: демонтаж!

– Не! – викна импулсивно Гордал, но Лоц не обърна внимание на вика му.

– Според мен и демонтирането е недостатъчно. То трябва да се унищожи, макар че са употребени найскъпите материали. Да се унищожи и схемата му. Такова е моето предложение. Ако комисията се нуждае от мотивировка, готов съм да я дам. Но, струва ми се, и тя е излишна.

Каменните лица кимнаха, сякаш някакъв вътрешен механизъм ги разклати против волята им. Детето се опитваше в това време да се качи още по-нависоко. Крачетата му се пързаляха по косите ми, доста болезнено жулваха ту лявото ми ухо, ту дясното, та аз се наведох, преметнах решително детето през главичката му, а то се заля в ликуващ смях. Когато се изправих, мястото, където седеше първият координатор, беше празно. Гордал продължаваше да се тресе, чак се чуваше хлопането на зъбите му. А Лоц отиде към него, хвана лявата му китка, извади от джоба си аерозолно флаконче, рече властно: „Затворете очи!" и пръсна няколко пъти с флакончето в носа на нещастния конструктор.

– Мо... ля... ви... – заекна Гордал, но Лоц само използва отварянето на устата му, за да впръсне и в нея от тоя препарат, който носеше в джоба си всеки контрольор.

Когато пусна китката му, Гордал се усмихваше с дървена усмивка.

– Гласуваме ли? – запита Варий Лоц мрачно тържествено и застана до бюрото, до вградената в него протоколна машина. Тази машина щеше да отведе след секунди още едно съдбоносно решение в бездънната памет на Икар. Щеше ли някога някой да го открие и да се пита защо икарци толкова са се уплашили от едно механично дете? – За унищожаване на създаденото от Салис Гордал дете киборг гласуваха... – Девет десници се вдигнаха към тавана – девет души от деветчленната комисия по роботехника. – Изпълнението се възлага на члена на комисията Иван Висоцки...

– Защо? – ритна Висоцки.

– Защото си делегат на робоконструкторите в комисията – отвърна Лоц.

Ако Иван Висоцки някога бе проклинал професията си, то положително това бе сега. Пребледнял беше така, че лекарят в мене се обезпокои, а се обезпокои дотолкова, че не забеляза как съм прострял в закрила ръце над главицата на детето, което сега като кученце се провираше и въртеше между краката ми.

– Престанете с това дет... – ревна изведнъж Лоц извън себе си, а рефлексът в мен сграбчи киборгчето и го вдигна в прегръдката ми, с порив да го укроти и... запази.

– Разрешете аз да го убия.

Десет глави се завъртяха мигновено към Салис Гордал и мигновено се върнаха обратно. Той продължаваше да се хили с идиотската си усмивка, предизвикана от проникналите вече в мозъка му микроскопични капчици психотон. Така каза той: да го убия.

– Такова разрешение може да даде само дисциплинарната комисия – отвърна ядосано Лоц.

– Но той се самопредлага – обади се обнадеждено Висоцки.

– В момента не е свободен във волята си. Впръснах му психотон.

– Имам право на това – настоя Гордал и престана да се усмихва.

– Може да стане под наш контрол – обади се сега Леонас, най-старият в комисията, специалист по психология и по етика, и по още десетина други науки. – Ако и след като мине въздействието на препарата, тоест след един час, той повтори предложението си, нямаме основание да го отблъскваме. Иначе ние пък си присвояваме правата на дисциплинарната комисия. Не сме гласували и решение да предаваме Гордал на дисциплинарната комисия. Предложението ми е да не правим това. Нека протоколираме следното решение: „Комисията прекратява като обществено опасен експеримента на Салис Гордал по моделиране на играта чрез специален психоробот – Леонас каза „психоробот“, а не киборг – и нарежда на автора, който осъзна грешката си и се съгласи с решението, да унищожи експерименталния модел.“

Всички, с изключение на Лоц, усърдно закимаха и не само заради авторитета на Леонас, един от създателите на икарското законодателство. Облекчението откровено цъфтеше на лицата им.

– Благодаря – каза Гордал и сега вече всички намериха сили да го погледнат открито.

Към него гледаше и киборгчето. С по детски големи, кръгли, лъчезарно сини очи. Възможно ли бе да се е създала в него нещо като синовна обич или привързаност? Тая мисъл ме накара да изстина. Мускулите на ръцете ми уж се свиха като при студ, но едновременно с това странно отслабнаха, защото киборгчето изведнъж страшно натежа в ръцете ми. Пристъпих няколкото крачки, едва удържайки го вече, и го подадох на Гордал, който го пое с безкрайна нежност, а то облегна главица на гърдите му, сякаш се готвеше да спи.

– Повтарям: Гордал е невменяем да взема такова решение! – викна Лоц и упорството му си остана непонятно за всички ни.

– Препаратът ви е изветрял – усмихна се спокойно конструкторът. – Не усещам вече никакво въздействие. Впръснете си малко и ще видите.

Лоц извади флакончето, помириса го, протегна към мен ръка и аз побързах да пусна в нея моето флакончe. Той сравни миризмата на двете, подаде ги след това и на мен. Разликата бе очевидна. Моето, чието съдър-

жание бях подновявал преди десетина дни, набиваше веднага в носа ти характерната си миризма.

– Възможно е вече да не му действа препаратът – съгласи се Варий Лоц. – Но аз продължавам да съм против такова решение. То е продиктувано от вашия страх да поемете лична отговорност...

– Гласувахме вече за унищожаването – прекъсна го обидено Леонас.

– Това е съвсем друго. В такова решение отделният човек се освобождава от отговорност чрез включване в колективната отговорност. Вие гледате на това... на киборгчето като на дете, а на унищожаването на една машина като на убийство. Затова вие, Леонас, не искате да отнесем и въпроса в дисциплинарната комисия – да замажем значи работата, никой да не научи какво точно е станало...

Лоц направо беше извън себе си и това учудваше всички ни. Имах чувството, че тези обвинения той отправяше не само към другите, отправяше ги и към някакво свое скрито малодушие, с което искаше по този начин да се пребори.

– И така да е – отвърна с превъзходство поради спокойствието си Леонас. – То е въпрос на политика, а аз мисля, че ние имаме право на такава политика. Защо излишно да драматизираме случая и да травматизираме един ценен работник като Гордал?

Комисията отново закима с усърдното си многоглавие, доволна може би, че ще успее да се наложи на своя председател.

– Имам и други мотиви да бъда против, но в момента, тук, не мога да ги съобщя – рече многозначително Варий Лоц, ала в битката явно бе се включила вече и амбицията, та Леонас не пожела да ги чуе, а заяви с осанката на победител:

– Всички тук винаги си имаме едни или други мотиви, затова и решаваме въпросите с гласуване, нали?

Комисията много бързаше да гласува втори път, изглежда, се боеше от себе си или от подновяването на дискусията, или от продължаването ѝ, при което тя би могла да вземе друг обрат. Лоц остана сам срещу нея. Протоколната машина обаче не закопаваше в паметта си и името на този, който е бил против решението. Тя се интересуваше само от бройката, името би трябвало да ѝ се продиктува специално, а Лоц не направи това. Може би защото беше много ядосан. Той изпъшка едно: „Е, добре!", отиде с няколко бързи крачки до работната си маса, измъкна от чекмеджето ѝ лекокалибрен пистолет и с груба настойчивост го подаде на Гордал.

– Дръжте! Ето тука! И мерете добре, да не ми подпалите кабинета!

Киборгчето посегна към пистолета, но Гордал нежно го оттегли встрани.

– Дай – рече то. – Тати, дай!

– Не, Сали – отвърна Гордал с една ледена кротост.

Но какво бе направил тоя безумец? Та той на себе си бе го кръстил! И да му казва „татко" бе го научил!

– Защо тука? – скочи от мястото си Леонас. – Лоц, Що за глупави амбиции?

– Ааа, вие искате и от контрола да се измъкнете – викна разярено Лоц. – Комисията е длъжна да контролира изпълнението, щом го възлага на нечлен на комисията...

– Нужно ли е всички? – обади се някой, но Варий Лоц с такава ярост го потърси сред кръга, че той не издаде вече звук.

– Хайде, Гордал! – рече Варий Лоц. – Имаме и дру-

га работа днес!

– Да, да, ей сега – отвърна конструкторът с някакво много странно усърдие и отиде към другия край на кабинета, където нямаше толкова апаратура.

Избра едно празно място до стената, изправи детето пред нея. То с нежелание го пусна, остана дори няколко мига с протегнати ръчички, после съзря нещо на пода, клекна и го заразглежда. Опитах се да видя какво е, но бях доста далеч. Пръстчето му чертаеше някакви фигури – навярно нямаше нищо, а то само повтаряше шарките по пода. Гордал вдигна пистолета пред себе си, завъртя полека телеметричния визьор, явно го фокусираше на точно разстояние, та да не прогори стената. Насочи го. Полека, но ръката му не трепереше, не, нито веднъж не трепна, докато аз гледах към нея. После аз престанах да гледам.

Нищо не виждах. Нищо и не чувах друго освен задъханото тупане на сърцето си. Тишината в кабинета на Лоц натискаше до спукване тъпанчетата ми, докато заедно с топлинната вълна на плазмата не ме удари в лицето и един отчаян вик.

– Не! – извика Лоц, а едновременно с вика му се чу тежко строполяване на пода...

На пода лежеше Салис Гордал, а над него бе коленичил Варий Лоц и аз вече знаех какво е станало. И какво трябваше да правя. Червеният кръст обозначаваше ясно мястото. Точно както бяха ме тренирали стотици пъти, извадих механичното сърце заедно с приборите за включване и го подадох на Лоц, който бе оголил съответното място. Кръвта се изливаше на силен поток на пода. Лоц бе успял да избие пистолета от ръката на Гордал, така че само мястото над сърцето бе прогорено и част от подмишницата. След още няколко мига опитният Лоц бе включил вече механичното сърце над прогорения край на главната артерия, сръчно разчистваше раната със скалпела и прищипваше разкъсаните кръвоносни съдове. А след още няколко мига при нас се втурна и спасителната група на контролния съвет.

– Мисля, че ще оживее – каза Лоц, след като Гордал бе вече отнесен, и гледаше ръцете си, омазани гъсто в кръв, чак до над китките. Дрехите му също бяха опръскани. – За щастие все още самоубийците предпочитат да насочват пистолета към сърцето си, не към главата. А то по-трудно се улучва. Пък и резервна глава трудно ще му намерим.

– Прощавай, Лоц! – рече Леонас и го хвана за лакътя.

– Имах едно предчувствие, затова не исках да му даваме оръжие в ръцете.

– А аз дори не гледах... – измънка виновно Леонас.

Убеден съм, че също като мен и като него цялата комисия не беше гледала. А пистолетът си върши безшумно работата. Още когато подавах механичното сърце на Лоц, аз зърнах смолисточерната амалгамена купчинка, останала от стопеното киборгче до безжизнените крака на неговия създател. Тъжна амалгама от ония метали, пластмаси и биопластони, които преди това заедно с жаждата ми за бащинство бяха превърнали куклата в обаятелно видение на едно земно дете, скривайки за очите ми всичките несъвършенства на техниката. Повече нататък не погледнах. И сега си тръгнах, без дори да кажа довиждане.

– Балов – спря ме гласът на Варий Лоц. – Нали щяхме да говорим?

– Щяхме – отвърнах от вратата по начин, от който той трябваше да разбере колко му се сърдя, че ме направи съучастник на тази история.

– Хайде след половин час на панорамата! – рече той почти умоляващо. – Ще ви чакам. Тепърва ни предстои да вземаме решения.

6

А по-късно, вече пред лицето на Космоса, което ни гледаше с безбройните си очи – студено-любопитни, но неочакващи нищо от нас очи, той ми каза:

– Да, Балов, поразшириха се границите на нашия разговор.

Аз бях изседял вече половин час самичък на панорамната тераса сред парка – едно от хубавите чудеса на Икар. Бях гледал звездите и галактиките, и прашните облаци по нашето небе, бях мислил и мислил, и мислил с целия смут на младата си душа и ако имах нужда да чуя някакви думи сега, то трябваше да бъдат не повече от две-три утешителни думи, каквито можеше да ми каже навярно Майола Бени. Това небе, което нищо не ми каза през тоя половин час, беше, разбира се, и неистинско, и истинско като всичко на Икар. Остроумна оптическа система го вкарваше през десеткилометровата скална обвивка, като едновременно премахваше деформациите, които се получаваха при движението ни спрямо звездите. Стометровата тераса пък беше така изсечена, че, разхождайки се по нея, ти си на открито, от три страни заграден с кротки и доброжелателни небесни светила, с един Космос, в който можеш да се разхождаш по риза и да вдишваш чудесно озониран високопланински въздух. Че и музика да послушаш... Някаква тиха и странна музика, много позната ми в тая си част , но аз не се напрягах да си спомня откъде е, защото това щеше да наруши балсамното ѝ наслагване в притеснената ми душа. Само лежах в дългия мек стол, който можеше и да те полюлее, ако ти се прище, и много ми се искаше да избягам вече от мислите си в някаква забрава. Но дойде Варий Лоц.

Той почака да реагирам, а аз не реагирах, дори с едно обръщане на главата си към него не реагирах. И тогава Варий Лоц започна да се оправдава:

– Ще го оправят, бях при него. Контролният съвет реши да го замрази отсега за полагащия му се срок...

Аз си помислих вяло, че Гордал всъщност получи това, което искаше; за десет години ще бъде мъртъв, а после ще му присадят едно механично сърце и ще подменят някои неща в мозъка му... като при Алек. Изобщо той успя да се самоубие, защото след десет години щяха да събудят един друг човек...

– Боя се, че не всичко разбрахте, Балов. Аз исках да пощадя този нещастник, затова не всичко съобщих и пред комисията. Ритъмът на биотоковете му и вълните на токовете в неговия мозък бяха същите, на каквито работеха холографският блок и самообучаващото се устройство в киборгчето. Убеден съм, че е искал да се възпроизведе, да направи свой двойник, който да расте пред очите му...

Та клонингът какво е, мислех аз вяло, не е ли такова възсъздаване? Горкият Салис навярно бе пожелал да си направи едно биомеханично продължение, защото като конструктор на роботи работеше само по поръчка, та никога не би могъл да извърши нещо такова, което да му даде право на свое дете. И той бе създал едно дете, пък ние убихме едно дете, видели в него заплаха за света, който представляваме...

А Варий Лоц продължаваше да се оправдава:

– Самият факт, че го криеше... ако не бе посегнал на наблюдателната апаратура... нали съм си мните-

лен, още като видях тая брада, пуснал я е, за да прикрие приликата, която бе вложил в де... в киборгчето... Та заради нея станах мнителен и като се повреди апаратурата, реших, че е нарочно, за да скрие нещо от нас...

Но никак не тържествуваш и не се радваш на своята мизерна победа, казах му аз в себе си. Толкова ли е лошо да си има човек един механичен двойник? На Икар е достатъчно широко, повече от един двойник никой не би пожелал да има. И тези двойници ще бъдат по-нетленни от нас, а ние ще ги чувстваме като свои духовни рожби, нали това е най-важното, не физическото продължение на рода, така твърдят открай време моралистите, а пък нещата пак опират...

– ... начало на дезертьорство от човешката природа – обясняваше Варий Лоц. – Преди говорехме с вас за тайнствата. Да бъдеш човек, е тайнство, Балов...

Какво пък толкова му е тайнственото, мислех с явно раздразнение аз, съединяват се двайсет и три с двайсет и три хромозома, гени, програмирана Де еН Ка спирала, еР еН Ка матрица, ензими и прочее, но нà, приемаш го само теоретично, сякаш се отнася за другите, не и за тебе, а себе си смяташ за някакво голямо чудо на природата, и те боли...

– Да, Балов, ние като контрольори сме длъжни да пазим тайнството да бъдеш човек. То ни е единствената опора пред великото тайнство на Вселената, защото ни изравнява с него. И никакво посегателство не бива да допускаме, ако не искаме човечеството в тая част на Галактиката, в която се намираме, а тук именно ние сме човечеството, да изгуби същината си, губейки своето достойнство. Аз съм весел човек, Балов – продължаваше да се оправдава Варий Лоц. – Вие знаете, обичам да се шегувам с всичко и с всички, но с това шега не бива...

Аз гледах великото тайнство, наречено Вселена – неуловимо, недокосваемо, неразгадаемо – леко се полюшвах в креслото и кой знае защо, казах:

– Играта е също едно тайнство, Лоц. Може би Гордал не ни лъжеше, може би наистина е изучавал игровия момент, може би тайнството на живота не започва от раждането му, а от играта? А децата на Икар не играят...

Чух го как се размърда в креслото си, как стана и се заразхожда по терасата с лице към звездите, с гръб към мен.

– Играта е самообучение – каза той с известно отдръпване в гласа си; навярно би предпочел да не бях се обаждал, да можеше да продължи своя монолог оправдание. – Тайнството лежи само в удоволствения момент, в привидната ѝ безцелност, в незаинтересуваността ѝ, в непокорството спрямо родителя, които са все двигатели на еволюцията...

– Да, Лоц – прекъснах анализите му аз. – Играта е свобода. Затова на Икар децата не играят.

А по-късно щях да кажа на Майола, щях да изплача в тъмната ѝ подмишница: „Преди да създам едно дете, Майола, аз убих едно дете."

Сега казах още:

– Икар е загинал заради непокорството си, пък човечеството него направи герой.

– Вярно, щяхме да говорим за това кой е бил пощастливият – сети се Варий Лоц и сухо се изсмя. – Е, как е, решихте ли гатанката ми? Или и на вас сега не ви е до нея?

Той вдигна пръст:

– Чувате ли? – сочеше невидимия репродуктор, който пълнеше с музика терасата и Космоса над нея,

и аз едва сега осъзнах необичайността на явлението: тези репродуктори се използват само при обща тревога или изключителни тържества, иначе никой няма право да те принуждава да слушаш каквото и да било. Като ти се иска музика – имаш си и домашен, и джобен поливизор.

– Странно – рекох. – Какво означава това?

– Поемата за щастието.

Да, тя беше, но вече в нова оркестровка. Половин час, откак я слушах, приятно ми беше да я слушам, сигурно защото я възприемах с половин ухо и защото не я познах... Дано все пак Майола не научи, че не съм познал поемата ѝ!

– Лоц, не ви ли е идвало на ум, че всичките тия звезди и галактики нарочно изглеждат така малки, за да се чувства човекът голям?

Лоц също ги гледаше. Стоеше с гръб към мен, но аз усетих, че се смее беззвучно, а донякъде и весело.

– И за да не му се убие желанието да става Икар – продължих аз, зазяпал се в някаква конусовидна галактика, която приличаше на новогодишна елха, отрупана със снега на вътрешните мъглявини. – Ако оня мил хлапак, чието име носим, знаеше колко е голямо Слънцето и каква му е температурата, щеше ли да полети към него? Човекът става герой благодарение на глупостта си, Лоц, и на незнанието си...

Варии Лоц не се обърна, но вече се смееше на глас:

– Карайте, карайте! Явно на самотния ви игрекхромозом пак му е доскучало и е решил да се позабавлява. Та какъв ще бъде логичният извод от думите ви?

– Че като вдига паметници на героите си, човечеството всъщност тачи своето невежество – възтържествувах в озлоблението си аз. – И че от двамата Икар е бил щастливият, само глупакът и невежата могат

да бъдат щастливи.

– Точно така – рече весело Лоц. – За щастие щастието е външна категория и се присъжда от другите. Но в духовитото си умопостроение вие забравихте двата най-важни момента, Балов. Икар е още дете, следователно можем да приемем, че в негово лице човечеството вдига паметник на детското начало в себе си. И второ, умният и знаещият баща Дедал съветва детето си да лети по средата. Забравили сте, изглежда, точния текст на приказката. Не много ниско, съветва го Дедал, за да не намокри морската влага крилете ти, и не много високо, за да не ги опърли Слънцето. Това е принципът на златната среда...

– Философията на нагаждането, на еснафщината.

– Съгласен. Но това е вторичното ѝ социално проявление. По-дълбоко погледнато, това е философията на оцеляването. Ако всички бяха икаровци, човечеството щеше да изчезне. Но Икар е все пак син не на другиго, а на гениалния майстор Дедал. Те са неотделими. Икар наистина не е никакъв герой, той е просто жертвата, болката, с която Дедал заплаща прозрението, че човечеството изпитва потребност не само да се измъкне от лабиринта, който само̀ си е построило, но и да лети по-високо. По-високо! Винаги над установената за дадено време златна среда! И тогава майсторът ще се захване да измисля нови криле, с които да може да се лети по-високо от дотогава... А паметниците, които вдигаме на героите си, са паметници на нашата болка, паметници на оня инстинкт, който ни кара да се жертваме, за да осъществяваме принципа на еволюцията...

– Да – рекох, за да пресека досадилите ми нравоучения. – И аз винаги съм си мислил, че изпращането на

нашия Икар е било проява на детинщината в човечеството. Хубаво е все пак, че и за това може да си намериме поетично оправдание. Значи и ние сме само болката, жертвата на човечеството пред олтара на незнанието? Но това хич не ме утешава, драги Лоц! Аз съм суетен човек, не ми се лежи под общ паметник. Затова си и мисля, че спокойно са могли да почакат още мъничко.

– Чак толкова неподготвени не сме, де! Разбира се, от гледна точка на тогавашната „златна среда" нашият Икар също е тръгнал с восъчни криле към Слънцето. Но за да го кажа във вашия стил, Балов: най-хубавото у това човечество е, че то никога не започва нещо, чак когато може да го направи без риск...

Сега Варий Лоц се обърна към мен и се очерта още по-едър и внушителен на фона на ярките звезди и тъмните мъглявини. Но в същото време патетичната му поза внушаваше опасението, че ако направи само една крачка назад или встрани, ще падне в бездната на Вселената. Умееше да впечатлява тоя икарец, трябваше да му се признае! Ако само не обясняваше нещата малко повече, отколкото бе необходимо!...

– Както всички големи начинания, и нашият Икар се е родил веднага щом техниката вече е могла да го създаде, но той е преди всичко рожба на неосъзнавани от съвременниците му философски, социални и нравствени потребности. Пирамидите не са били грандомански приумици на фараоните, Балов. Вавилон също не е могъл да чака, докато се появят кулокрановете...

Гласът на Варий Лоц бе се изпълнил с мелодичност, думите му звучеха сочни и обаятелни, защото и той като всички икарци умееше да говори красиво:

– ... Човечеството винаги е присъждало най-висока степен щастие на такава съдба, която се е превръщала в мит и еталон за поведение. Дедал е носителят на разума, той е творческият гений, но ето човечеството превръща в еталон не него, а непослушното му синче. Та и ние, Балов, може да сме нещастни, колкото си искаме, да страдаме до смърт, но за Земята вече положително сме станали мит. И на този мит сме длъжни да служим. Докрай!

Едва не паднах от стола-люлка в изненаданото си надигане:

– Значи вие... вие не смятате, че Икар трябва да се върне на Земята?

– Не – отвърна Варий Лоц съзаклятнически тихо и тържествено. – Един Икар, който се завръща, не е никакъв Икар. И ние много скоро ще трябва окончателно да решим: ще правим ли от нашия Хидалго един истински Икар, или не.

С присъщата си истерика, аз прекалено бурно му подадох ръката си, за да го уверя, че приемам предложеното съюзничество. Но той я стисна съвсем леко и без всякаква патетика рече:

– Щастието, приятелю, е не да се върнеш, откъдето си тръгнал, па макар и като победител. Щастието е да превърнеш себе си в едно продължение. Рожбата на майстор Гордал не може да се превърне в никакъв нов Икар. Затова аз убих само едно опасно лъжепродължение. Затова настоях и вие да участвате в убийството. Простете ми!

Той пусна ръката ми, завъртя се на пети и почти побягна от терасата.

Останах сам пред пъстрото лице на тая безмилостна Вселена, която ме обливаше със студено сияние и абсолютно не се интересуваше дали сме щастливи или нещастни. Може би защото сама изцяло е заета със собственото си щастие непрекъснато да ражда или пък е погълната от нещастието си, че всичките ѝ рожби

галактики бягат панически една от друга. Гледах звездите, гледах галактиките и нито една от тях не привличаше погледа ми с нещо хубаво, нито една не притежаваше очароващата магия и животворността на старото земно Слънце.

Щеше ли Икар да намери свое слънце, заради което ще си струва да изгори?

Последните акорди на „Поемата" ме поведоха към Майола Бени.

ДИСКУСИЯТА

1

Ако бях отишъл на другия ден при баща си, щях да спестя и на Икар, и на себе си доста неща, щях и на вас да спестя голяма част от тоя набор от думи. Но от разговора с Лоц бях си извадил погрешната поука, че в действителност имам много повече потенциални съюзници, че е нужно само да надам бойния вик, и те ще застанат на моя страна. Освен това самата Майола ме тласна към тази отчаяна постъпка. Тя не проявяваше никакво намерение да се бунтува срещу генетическия контрол и сякаш ѝ беше все едно какво дете и от кого ще роди, та по този начин още повече разпали в мен амбицията. И така, след една твърде драматична нощ между мен и нея – нощта, в която ѝ разказах за детето на Салис Гордал, сърдит и нервен от недоспиването, аз се изправих срещу нашия първи координатор, чието фантомно присъствие продължавах да усещам от вчерашния ден.

– Трябва да дойда при вас – викна му съвсем нахално моето ниско самочувствие спрямо него.

Намерението ми бе да поискам от астронавигаторския съвет да направят изключение от генетичния контрол – щом съм експеримент, да доведат експеримента си докрай! Той, естествено, щеше да ми откаже съдействието си, тогава аз щях да се опитам да го изнудя със заплахата, че ще предизвикам публично обсъждане на случая „Салис Гордал" като закономерно патологичен резултат от отживелия времето си гене-

тичен контрол. А такова обсъждане аз се канех във всички случаи да предизвикам, въпреки задължението си да пазя служебна тайна.

Този човек, разбира се, нямаше да бъде първи координатор, нямаше изобщо да бъде астронавигатор, ако можеше да загуби хладнокръвието си от такова внезапно и неприлично ранно нападение. Отвърна ми с безукорно радушие:

– Разбира се, доктор Балов. Хубаво е, че ми се обадихте така рано, за да ви вместя в програмата си за деня.

Вместо да ме смае готовността му да ме приеме същия ден, тя ме направи още по-нахален:

– Държа на лична среща, не на телепосещение. Може би ще проявите великодушие и ще ми позволите да ви видя най-после на живо.

Виждах само лицето му в миниатюрното екранче на джобния си поливизор.

– Нима не сте ме виждали? – запита ме то, без да трепне.

– Никога. А предполагам, и други не са ви виждали.

– Сигурно не са изпитвали такава потребност.

– Мисля, че един първи координатор би трябвало по-често да се явява пред хората.

– Историята ни учи обратното, доктор Балов. Хората трябва да усещат присъствието на властта само когато им е нужна. През другото време тя винаги предизвиква недоволството им.

Ето тия безупречно гладки и умни отговори на икарци направо ме вбесяваха. Рекох:

– Мисля, че вчера и без вашето присъствие щяхме да убием детето.

Той ме запита, без да се забави нито за част от мига:

– Това ли ще бъде темата на вашето посещение?

– Не. Надявам се – по-малко неприятна.

– На ваше разположение съм. Ние затова сме наречени координатори, защото само съгласуваме нещата. И да разговаряме сме длъжни само на теми, които другите ни налагат...

Това ми се видя направо издевателство, но преглътнах отровната си реплика, защото все пак ми предстоеше разговор с него, пък и нещо в мен се обади, че е неразумно така безогледно да мразя един човек, когото дори не съм виждал на живо.

– Но малкото права, които са ни останали – продължи той, – ми позволяват да си избера поне компаньон за закуската. Ако още не сте закусили, Балов, ще се радвам да ви видя на масата си.

Е, чак такава чест наистина не бях очаквал! И едва по-късно аз осъзнах на какво я дължех: не беше опит да ме подкупва, не, той се чувстваше достатъчно силен, за да си позволи развлечението да закусва с един човек, чиято враждебност крещеше, както се казва, от всяка частичка на тялото му.

Не знам струва ли си да ви занимавам с това как закусва първият координатор на първата интергалактическа експедиция. Не съм сигурен дали кокетничеше, или просто се чувстваше принуден да демагогства. Другарката му се мярна, колкото да ме поздрави в дома си. Нея пък като че ли изобщо не бях виждал – безлична икарска хубавица с един куп научни специалности навярно, защото зад чаровния ѝ домакински поклон се усещаше нетърпението да хукне нанякъде. Което и направи. Жилището им беше точно толкова голямо, колкото жилищата на всички икарци, но обзавеждането изглеждаше аскетично, за да не кажа безвкус-

но. Що не дойдеше майка ми да им го понареди! Или те нарочно бяха го оставили така, за да подчертаят, че тежката отговорност, която носят на плещите си, им отнема всякакво време за лично устройване?

Виж, облечен беше добре. И внушителен в мъжката си красота. Широкият служебен колан, натъпкан с какви ли не апаратури и командни приспособления, придаваше гъвкава тънкост на кръста му. Носеше черна риза, сияеща някак извътре като чернотата на Космоса; панталон от бляскав метален плат караше долната половина на фигурата му да прилича на излята от титан. Положително не бе надявал скафандър от доста години насам, но косата му бе късо подстригана, по обичая на астропилотите. Прошарена на слепоочията, тя подчертаваше младостта на мургавото му лице с далечен азиатски произход. Най-азиатски бяха очите му. И не толкова, защото бяха възтесни и продълговати, колкото поради своя тежък, непрозрачен, графитно черен цвят. И заради месестите клепачи, които подсилваха тежестта на неговия спокоен, бавен, но извънредно властен поглед.

Очевидно той познаваше силата на очите си, та през цялото време на закуската ни се опитваше да я обуздава. Ръката му обаче се оказа изненадващо мека и това издаваше, че той не отделя достатъчно време за силови упражнения. Когато се ръкувахме, каза весело:

– Е, здравейте, Балов! И бъдете снизходителен! Трябва да ви призная, че изпитвам истинска сценична треска, явявайки се за пръв път пред очите на първия действителен гражданин на Икар.

Никаква сценична треска не изпитваше, разбира се, или пък я скриваше с отлично самообладание. И съвсем нямаше намерение да се разпуска във великодушието си спрямо мен. Деловитостта му говореше, че не ще ми отдели нито минутка повече от времето си за закуска. Веднага хвърли пред мен доста омазания кухненски рецептник и рече:

– Нещо по-специално ли ще си изберем, или и вие робувате като мен на стереотипи? Аз си имам само три варианта закуски, но в замяна на това са закуски за трима. Изобщо тя ми е най-важното ядене. Като се натъпча сутринта хубаво, спокоен съм. Спокойно мога да забравя, че има и обяд. Така се иконосмисва време.

Аз прелиствах дебелия рецептник, побрал състава и номерата на точно десет хиляди ястия, макар да си имах и аз предпочитани закуски, чиито кодови номера знаех наизуст. Успокоявах се по този начин, а и кой знае защо изведнъж реших да си поръчам нещо съвсем щуро. Като му казах шифрите, координаторът повдигна леко тежките си вежди и тежките си клепачи.

– Трябва да е нещо много специално, номерът нищо не ми говори.

Заради глупавата ми прищявка автоматът звънна с мелодичния си гонг чак след петнайсетина минути. Първият координатор на Икар лично отиде да ми донесе закуската от кухненската ниша, лично ми я сервира. Психороботът му стоеше озадачено в ъгъла, провесил осемте си крайника. Това „озадачено“ си е от мен, разбира се, психороботът точно толкова, колкото и господарят му издаваше някакви чувства. Докато чакахме – както ми се стори, безкрайно – и докато сервираше, моят знатен домакин бъбреше непринудено и неангажиращо неща от рода на:

– Надявам се, че нашата прекрасна Бени няма да ми се разсърди, загдето ви отнех от семейната закуска. Изумителна съпруга имате, Балов, пазете я, драги, щадете я, едва ли има друг човек, който да е толкова нужен сега на Икар, както Майола и нейните песни...

Кухненският автомат е едно велико изобретение – за броени минути ти сготвя и най-чудноватите ястия, защото освен десетте хиляди в рецептника, след извъртането на специален шифър можеш да си поръчаш и собствена рецепта. Смятало се е, че като скучаеш из Космоса, трябва поне добре да се храниш, и той отлично хранеше икарци. За да не ви развалям апетита обаче, аз няма да ви описвам как всичко се приготовлява само от няколко основни синтетични продукта, към които се прибавят съответните вкусови и ароматни съставки, как изяденото после отново се оползотворява и така нататък. Автоматът не е виновен за това. Не беше виновен и загдето избраната от мен закуска се оказа подходяща за вкуса на някоя друга цивилизация. За да се самонакажа и да не дам възможност на домакина си да ми се присмее, аз отмъстително заналивах блудкавата каша в стомаха си. Координаторът обаче забеляза прекалената ми залисаност с неполучливата поръчка, уловил бе навярно и някой мой завистлив поглед, отправен неволно към купищата чинии и чаши, които бе натрупал пред себе си, та каза уж между другото:

– Наистина е лошо, че нямам възможност да се срещам с всички, да ги познавам по-отблизо, както познавах хората от моето поколение! Едно набързо осведомяване от досието нищо не казва за човека... Впрочем, ако някое от моите ядента ви привлича, не се стеснявайте! Аз май се надцених този път...

– Благодаря – побързах да му отвърна. – Аз много обичам това и то ми е напълно достатъчно.

А ми идеше да запратя чинията на другия край на стаята. Добре, че поне сокът, който бях поръчал допълнително, се оказа поносим, та ми помагаше да преглъщам кашата. В това настроение, естествено, не можех да му остана длъжен:

– Аз обаче нямах възможност да се запозная с вашето досие.

Абсолютна лъжа, разбира се, но тежките клепачи не помръднаха.

– Защо? То е достъпно за всички. Исках обаче друго да кажа: че едно досие, колкото и пълно да е, не дава представа за проблемите, които занимават в момента човека. Но вашите проблеми, струва ми се, сега не са тайна за никого на Икар – усмихна се той деликатно, намеквайки за присъдената на Майола награда.

– Тогава знаете за какво съм дошъл – рекох аз, преглъщайки с облекчение последните остатъци от отвратителната, но сигурно много хранителна каша.

– Да, знам още и за вашата дисертация. Радвам се, че един млад човек е видял нови неща в прастарата тема „машина–човек". Вашият баща ми обясни, че замисленият от вас експеримент с психороботите можел да се съчетае с една важна задача на астрофизиците и аз нямам нищо против да ви се даде разрешението за такъв полет, но и на него казах: боя се, че ще трябва да отложите заниманията си...

– Защо? – наострих се аз, още когато видях как отклонява разговора ни по посока на моя бъдещ експеримент.

– Изглежда, е необходимо човек да преглежда от време на време и собственото си досие. Според него след един месец вие трябва да влезете в биокамерата.

Едва не паднах от стола си. И кой знае след колко време чак успях да промълвя:

– Невъзможно!

– Уви! – рече той и се усмихна дори съчувствено, а вътрешно сигурно ликуваше. – По правилник вие ще

се дублирате с Лайънъл Редстър, а той е роден след вас. Как неусетно върви времето! Кога се родихте, кога стана време за...

– Невъзможно! – повторих аз, забил пръсти в меката облегалка на стола. – Този правилник е създаден, преди да се родя. Никой не ме е питал искам ли да се замразявам, или не. Правилникът ви не важи за нас!

Трябва доста силно да съм крещял; сигурно съм бил почти истеричен и това е разбираемо; в момента, когато си пълен с енергия, когато кипиш от жажда за борба и самоутвърждение, когато си мислиш, че ще имаш дори собствено дете, изведнъж – смърт! Да, такова десетгодишно замразяване си е чиста смърт!

– Боя се още, Балов, че при това положение на нещата не бих могъл с нищо да ви бъда полезен – каза с кротката си, но неумолима властност моят домакин. – Само общото събрание на Икар има право да промени един закон или да направи изключение от него.

– Ще свикате общо събрание!

– Едва ли бих могъл да заинтересувам целия астронавигаторски съвет с вашия проблем. Ако вие съберете една трета гласове...

Това вече беше откровено издевателство. Той много лесно би накарал астронавигаторския съвет да свика общо събрание, а аз никога не бих събрал гласовете на една трета от пълнолетните икарци. Видът ми трябва да е бил звероподобен, та може би затова първият координатор стана от мястото си, отстъпи крачка назад, с красив жест положи ръце на служебния си колан и рече, приключвайки с това моето посещение:

– Но навярно ще успея да ви издействам една дискусия. А тя от своя страна може пък да предизвика желаното от вас общо събрание. Моля да ме разберете, Балов, аз съм избран да пазя ненакърними законите на Икар, а не да улеснявам нарушаването им. В този дух аз съм дори задължен да бъда мъничко консерватор и догматик. Та не се изненадвайте, ако в една евентуална дискусия застъпя консервативни според вас становища.

– Не, няма да се изненадам – рекох му аз съкрушено. – Все пак благодаря за добрата ви воля. И за закуската благодаря.

И си тръгнах, без да му подам ръка. Той предугади това, защото си остана в същата поза, с ръце на колана, леко поразкрачен, красив и величествен в своята победа. И чак когато стигнах до вратата, се обади:

– А първият ви въпрос? – познал отлично, че вече не ми е до него.

– Той става безпредметен – отвърнах аз, защото наистина в момента ми беше съвсем безразлично какво дете ще се роди, щом ще го видя чак когато стане на десет години.

– Радвам се, че има и въпроси, по които мислим еднакво – не се стърпя той да не подчертае пълното ми поражение. – Ще се радвам и отново да ви видя. Привети на Майола!

И ние се разделихме като непримирими врагове.

2

Още същия следобед Майола ми подхвърли:

– Зенко, боя се, че това у теб не е хромозом на злото, както го наричаш ти, а хромозом на суетата. Пак ще занимаваш Икар със себе си.

Оказа се, че първият координатор бе вече насрочил дискусията. За другия ден. Навярно се чувстваше

абсолютно сигурен в своите икарци, та искаше да направи поражението ми тотално, да даде и един назидателен урок на всички, които биха дръзнали да посягат върху реда на Икар. А закачката на Майола, на жената, която уж ме обичаше, сякаш потвърждаваше това.

– Предпочиташ ме в замразено състояние, така ли? – опитах се аз да скрия колко дълбоко ме заболя.

Тя ме изгледа с тъмните си влажни очи, от които почти никога не изчезваше негърската тъга.

– Бях го приела поначало. Мислех си да поискам едно разместване в реда, та да влезем заедно в камерата, но като дойде тая награда, реших, че няма да бъда поне сама, докато те чакам. Затова толкова се радвах и на детето. А сега само разчовъркваш напразни надежди.

– Та ти знаеше ли?

– А как? Нали все пак съм икарка! Може ли да не погледна в досието на любимия си?

– И нито думичка да не обелиш досега?

– Виждах, че си забравил, но защо излишно да те тревожа. Ти за пръв път ще влизаш в биокамерата, а то поражда чувство за обреченост. Така краткотрайното ни щастие поне от твоя страна нямаше трагичен оттенък. А когато онзи ден каза, че ти предстояло дълго пътуване, помислих си, че това имаш предвид.

Ето защо тази изумителна жена бе плакала в нашата първа вечер, а песните, които ми пееше досега, бяха от стари по-стари и от тъжни по-тъжни!

И тъй, толкова желаната битка започваше по най-неизгодния за мен в тактическо и стратегическо отношение начин: първия удар нанасяше противникът, сам избрал и времето, и посоката на удара. Аз разполагах само с емоционални и абстрактно нравствени до-

тиви не можех да докажа, че Икар ... спечелят от премахването на тази практика, която ги поддържаше млади и силни и им помагаше да преодоляват чудовищните междузвездни разстояния, поддържаше у тях надеждата за щастливо завръщане. А отгоре на всичко и в речите не ме биваше, та вече с действително оправдано чувство за обреченост аз заех мястото си в заседателната зала, където трябваше да седя три дена подред от четиринайсет до петнайсет часа и да чакам някой да благоволи да се изкаже. Часа също бе улучил добре моят противник – време, когато на човек най-малко му се дискутираше.

Това е същата зала, където заседава и астронавигаторският съвет – вероятна интимна мисъл: народът и властта са неотделими, единни. Строга и тържествена елегантност, без нищо излишно. Около протоколно-справочния и статистико-преброителния автомат (тези автомати ръководят общите избори на Икар и всички допитвания; всеки има пряка линия от дома си до тях) са наредени точният брой столове. За зрители е отделена символично с красив шнур нещо като галерия, в която всеки сам си надуваше едно кресло, ако искаше да седне и да слуша „на живо" заседанията. Впрочем „на живо" седиш ти, слушателят, на столовете сядат холографските призраци на астронавигаторите, защото от съображения за сигурност е забранено на ръководните хора на Икар да се събират на едно място, да напускат оглавяваните от тях и отдалечени с километри един от друг сектори.

През другото време тук се водеха открити дискусии на всякакви теми, които не представляваха нищо повече от едно приятно развлечение, тоест пак се

абсолютно сигурен в своите икарци, та искаше да направи поражението ми тотално, да даде и един назидателен урок на всички, които биха дръзнали да посягат върху реда на Икар. А закачката на Майола, на жената, която уж ме обичаше, сякаш потвърждаваше това.

– Предпочиташ ме в замразено състояние, така ли? – опитах се аз да скрия колко дълбоко ме заболя.

Тя ме изгледа с тъмните си влажни очи, от които почти никога не изчезваше негърската тъга.

– Бях го приела поначало. Мислех си да поискам едно разместване в реда, та да влезем заедно в камерата, но като дойде тая награда, реших, че няма да бъда поне сама, докато те чакам. Затова толкова се радвах и на детето. А сега само разчовъркваш напразни надежди.

– Та ти знаеше ли?

– А как? Нали все пак съм икарка! Може ли да не погледна в досието на любимия си?

– И нито думичка да не обелиш досега?

– Виждах, че си забравил, но защо излишно да те тревожа. Ти за пръв път ще влизаш в биокамерата, а то поражда чувство за обреченост. Така краткотрайното ни щастие поне от твоя страна нямаше трагичен оттенък. А когато онзи ден каза, че ти предстояло дълго пътуване, помислих си, че това имаш предвид.

Ето защо тази изумителна жена бе плакала в нашата първа вечер, а песните, които ми пееше досега, бяха от стари по-стари и от тъжни по-тъжни!

И тъй, толкова желаната битка започваше по най-неизгодния за мен в тактическо и стратегическо отношение начин: първия удар нанасяше противникът, сам избрал и времето, и посоката на удара. Аз разполагах само с емоционални и абстрактно нравствени доводи в защита на искането си. С никакви сериозни мотиви не можех да докажа, че Икар и мисията му ще спечелят от премахването на тази практика, която ги поддържаше млади и силни и им помагаше да преодоляват чудовищните междузвездни разстояния, поддържаше у тях надеждата за щастливо завръщане. А отгоре на всичко и в речите не ме биваше, та вече с действително оправдано чувство за обреченост аз заех мястото си в заседателната зала, където трябваше да седя три дена подред от четиринайсет до петнайсет часа и да чакам някой да благоволи да се изкаже. Часа също бе улучил добре моят противник – време, когато на човек най-малко му се дискутираше.

Това е същата зала, където заседава и астронавигаторският съвет – вероятна интимна мисъл: народът и властта са неотделими, единни. Строга и тържествена елегантност, без нищо излишно. Около протоколно-справочния и статистико-преброителния автомат (тези автомати ръководят общите избори на Икар и всички допитвания; всеки има пряка линия от дома си до тях) са наредени точният брой столове. За зрители е отделена символично с красив шнур нещо като галерия, в която всеки сам си надуваше едно кресло, ако искаше да седне и да слуша „на живо" заседанията. Впрочем „на живо" седиш ти, слушателят, на столовете сядат холографските призраци на астронавигаторите, защото от съображения за сигурност е забранено на ръководните хора на Икар да се събират на едно място, да напускат оглавяваните от тях и отдалечени с километри един от друг сектори.

През другото време тук се водеха открити дискусии на всякакви теми, които не представляваха нищо повече от едно приятно развлечение, тоест пак се

разиграваха представления, целещи да задоволяват и приспиват демократическото чувство на икарци.

Но да не бъда несправедлив! Вече казах, че ограничаването на личните контакти между хората се оправдаваше не толкова от външни опасности, застрашаващи Икар – тях той ловко и отдалеч избягваше – самият той бе главната опасност за себе си. Астероидът Хидалго, превърнат в планета звездолет, представляваше всъщност една гигантска бомба, претъпкана от всички видове енергии, които човечеството бе успяло дотогава да овладее. Сред тези енергии не най-слабата, но безспорно най-малко овладяната бе психическата енергия.

В толкова затворено общество като нашето конфликтите трябва да бъдат колкото се може по-приглушени, ето защо методът на свободното дискутиране представлява един от незаменимите психически отдушници. Тук можеш с думи, интонации и ръкомахания да облекчиш душата си, да отвориш за малко вентила на разрушителната енергия, с която природно се зарежда тялото ти. Затова в тая зала на икарци е разрешено да се наричат както си щат. И е повече от странно да наблюдаваш как тия толкова благовъзпитани, коректни и официални един към друг мъже и жени стават невъобразимо изобретателни в измислянето на язвителности и обиди за противниците си, как по смешно нищожни поводи крещят като диваци, как от изящни събеседници в собствените си приемни тук се превръщат пред очите на целия Икар в истерични псувачи. Та ето още едно оправдание в залата да седи само предизвикалият дискусията и зяпачите, ако има такива, опонентите да се явят по холовизора – излезе ли от кожата си, няма възможност да ги удари, пък е и смешно да посяга на призраци.

Изобщо хитро беше измислено и напълно подходящо да убие у човек като мене всякакво желание за диспути. Но икарци обичаха тая зала, имаха нужда от кресливото ѝ пустословие като от всекидневната си гимнастика, та аз навярно съм несправедлив и когато обвинявам координатора, че нарочно ми е дал най-лошото време. Много е възможно просто да не е открил друг свободен час на залата.

В първия ден ме почетоха с присъствието си Майола, майка ми, Редстър и няколко деца. Да, в галерията седяха пет-шест десетинагодишни момчета и момичета, но аз тогава не се досетих, че не са дошли само да се забавляват. Изложих своята теза, а и... себе си. Никога не съм заеквал толкова, никога не съм проливал толкова пот и не съм се така червил. Истински кошмар бе да стърча с глупавия си ръст насред грамадната зала и да се опитвам да защищавам нещо съдбоносно за мен пред... кого? Пред майка си, пред любимата, пред колегата, с когото всеки ден сме заедно! И пред няколко дечурлига, които те гледат с големи очи, пълни с оная смущаваща детска сериозност. И да не знаеш слуша ли те изобщо някой друг на Икар.

После дойде още по-страшното: чакането и наведените очи на близките ми, наведени, за да не съзра в тях колко съм жалък, и шушукането на децата. Никой не благоволи да се изкаже – нито да ме подкрепи, нито да възрази или дори да ме осмее. Нито веднъж не звънна тържественият гонг на холовизора, за да оповести появата на някого. Икарци или не бяха ме слушали изобщо, или не ме удостояваха с вниманието си, или се бояха. Разбира се, по-изгодно ми бе да приема третото. Ето за пръв път пред тях се поставяше истински въпрос за дискутиране и те се уплашиха! Страх ви е, затова, изкрещях им аз, когато протоколният ав-

томат обяви края на даденото ми време и началото на следващата дискусия. И ви се ще да проточвате до безкрай мизерния си животец! И не усещате колко сте смешни в просташките си мечти да грабнете някоя и друга истина за Вселената и да се върнете да си поживеете на Земята, обградени с почести... ветерани на Космоса, музейни експонати, покрити с междузвезден прах... еснафи жалки...

Не помня какво още съм им крещял, докато автоматът продължаваше да ми напомня, че времето е изтекло, а Льони ме дърпаше за ръкава да си вървим. Децата пък дозавършиха комичността на положението ми с доста усърдни ръкопляскания.

Чувствах се унижен и унищожен. Къде бяха поддръжниците ми? Къде беше Лоц със своите красиви приказки за човека тайнство? Замразяват това тайнство като сладолед, а той сигурно трепери сега да не го издам, че да загуби поста си. Но защо не се обадиха пък и противниците? Нека излязат да ме унищожат! Но да излязат! Да знам, че не съм говорил в празно пространство, че като равноправен гражданин имам право на тяхното внимание...

Заявих на близките си, че прекратявам дискусията и няма да се явя на следващия ден, а те се мъчеха да ме убедят, че мълчанието съвсем не означавало незачитане. Както съм поставял проблема, тя не подлежала на дискусия, понеже всички икарци от старото поколение държели на системата, която им позволявала да удължават живота си. От друга страна, те не се чувствали в правото си да ми възразяват. Аз, каза майка ми, бих ти опонирала, ако продължиш и утре дискусията, но защото съм ти майка и искам ти също да живееш по-дълго, и защото имам някакви майчински права да те наставлявам, тъй като ти просто от виро**г**лавство...

Майола понечи да я подкрепи, а аз им рекох: Благодаря, много сте мили, но семейна дискусия може и вкъщи да си правим, няма нужда да заемаме залата, където по това време би могло да се обсъди например при какво осветление жената изглежда най-малко глупава... А Льони пък каза, че ако утре аз не се явя, той щял да продължи дискусията вместо мен. Така и направи.

Аз си останах у дома. Седях пред поливизора и гледах на екрана му завидното спокойствие, с което Редстър зае моето място в сега вече, както ми се стори, съвсем празната зала. Всъщност празно бе само около пулта, двата автомата и астронавигаторската маса със зловещо празните столове – предварителната камера за поливизорите беше неподвижна, нямаше способността на холографската предавателно-приемателна система, която едновременно прожектираше теб в залата и всичко от нея пред очите ти. Галерията била този път претъпкана. Хелиана довела всички по-големички деца едва ли не под строй.

И ето, към тях, към младото поколение на Икар произнесе Лайънъл Редстър своята реч, предизвикателно отделяйки го от неговите родители. Той казваше „ние" и „нас" и казваше „те", когато обясняваше становището на първото поколение икарци. Говореше с къси фрази, кратко и рязко. Родителите ни, каза Редстър, са рожби на Земята и с право искат да се върнат там. Това е за тях смисълът на битието. Пребиваването им тук е временна служебна и научна задача. А за нас то е самото съществуване, което тепърва ще трябва да изпълваме с някакъв свой смисъл, пред което ще трябва да поставим своя си цел. Затова те нямат право да искат да го прекъсваме тъкмо

когато сме навлезли в него, заредени с необходимите знания и можене. Ние не сме повече част от земната цивилизация, за каквато се смятат нашите родители. Но още не сме станали и нова. Земята не ни е интересна. В колекторите си имаме огромно количество знания за нея, а ето че те не могат да ни дадат онова, което ни е нужно. Известен ви е първият закон в науката, млади приятели: не е възможно да се изучи едно явление, което е еднократно, неповторяемо. Докато човечеството на Земята продължава да е единствената пред очите ни висша форма на материята, ние няма да постигнем нито смисъла на съществуването му, нито дори произхода му и действителните закони на неговото развитие. Нашата надежда и нашата жажда е да срещнем друга цивилизация, та чрез нея да проумеем себе си. Ето това трябва най-напред да се разбере, за да ни се присъди правото сами да решаваме дали да ползваме и кога анабиотичната камера.

Тогава още не можех да преценя правилна тактика ли бе избрал Редстър, дали такова рязко противопоставяне на поколенията нямаше да изостри конфликта. Децата бурно го аплодираха, докато той си сядаше, спокоен, сякаш изобщо не бе говорил, сякаш не бе произнасял такива горчиви и страшни думи. Седна си чинно и търпеливо зачака да се появят опонентите ни. И пак напразно. Икар мълчеше. Икар, който непрекъснато пращаше по всички посоки знаци и думи, търсейки разговор със звездите и галактиките, отказваше да разговаря с децата си.

Слушаше ли ги поне?

3

На третия ден аз седнах до Редстър. Нямах право да оставям приятеля си сам в кашата, която бях забъркал. Ние се усмихвахме един другиму за кураж, усмихвахме се приятелски на децата в галерията, демонстрирахме самочувствие към онези невидимци, които може би ни гледаха на екраните си, търсейки някоя забавна програма, но случайно попаднали на вълната за дискусии. И на третия ден, почти до края на часа никой не се яви. Само някой подхвърли с презрително снизхождение през репродукторите на холографа, без да се появи лично: „Какво ще ви навреди чрез биокамерата да удължавате и индивидуалното си присъствие в Космоса?“ На което Хелиана Доля-Морени извика от мястото си с гласче на пресипнала пойна птичка:

– Мили родители, вие удължавате времето си, за да можете да се върнете. А ние няма към какво да се връщаме, разберете го! Не ни отнемайте времето, защото то ни е нужно да намерим мястото си...

Гласът ѝ се пречупи и тя не успя да продължи, а аз едва сега, чрез думите ѝ доловил действителните измерения на нашата драма. Да, ние наистина си нямахме дори и илюзията на връщането! Можехме да вървим само напред, но... към какво?

Гонг... и Алек се изпъчи с целия си астропилотски атлетизъм край дискусионната маса. Тоя холограф правеше хората май да изглеждат по-красиви. „Аз съм напълно съгласен с това, което казаха моите приятели – започна той с очарователно превъзходство. – Само че трябва и да им възразя. Астропилотите не могат без биокамерата. Ние като летим в разузнаване, с нея си съкращаваме...“

– Стига бе, идиот! – ревнах му аз, защото само

той ни липсваше. – Ти изобщо не си разбрал за какво става дума!

Децата се разсмяха. Алек остана глупаво ококорен, докато холографът го разтвори във въздуха и... гонг: и се появи на неговото място величествената фигура на първия координатор.

И сега, когато разказвам на диктофона за появата му, отново се събужда чувството ми, че той усърдно бе я репетирал. Не че имаше театралност в нея, но и облеклото, и стойката, и всяко негово движение явно бяха подчинени на общата задача да осигурят за думите му хипнотичен ефект. Странно защо този човек имаше вкус само към черното и сребърното! Този път бе ги разположил обратно: черни панталони и сребърнометална риза, завършваща в неизменния астронавигаторски пояс. Дали и не спеше с него? Бе скръстил ръце на гърдите си, навел глава – същинска статуя на незнайния астронавигатор. И чак след петнайсетина секунди бавно заповдига лице, бавно заповдига месестите си азиатски клепачи, а черните му очи изтежко се преместиха от единия ъгъл в другия. Тяхната мазна графитена чернота като че ли се отдръпна навътре, за да заблестят те, сякаш сега откриваха залата с невръстните слушатели. Той изправи окончателно глава, пусна лявата си ръка плавно надолу, докато тя се закачи с палеца за апаратурния пояс, дясната остана мъничко на гърдите, после се вдигна за нещо като приятелски поздрав и той започна с едно подкупващо доброжелателство:

– Не бива да се сърдим на икарци, че не взеха участие в тази наистина знаменателна дискусия. Очевидно те не приемат да се дискутира по основни принципи в нашия живот. Към такава една поука, адресирана до присъстващите в тази свещена зала, към поуката, че има и недискусионни неща в нашия живот, аз нямам какво да прибавя...

Една усмивка, тънка и самодоволна, тури край на снизходителността. Тежките клепачи се спуснаха бавно, опряха в горния край на зениците и те заизхвърляха черния си хипнотичен огън като из пистолетни дула. Гласът му забуча с мистични гърлени тонове:

– Младежта на Икар трябва да осъзнае предопределеното ѝ място сред звездите, а не да търси някакво ново място! Ние сме само част от Земята, но в тоя край на Галактиката сме едновременно и цялата Земя. И сме още мисионери сред един яростно враждебен нам свят! Ние ще загинем, ако дори само за миг допуснем съмнение в нашите цели и отклонение от нашите средства за достигането им! Дух, който вижда всичко под въпрос, е разлагащ се дух! Това е пък поуката от тази дискусия и тази поука е адресирана вече към целия Икар и неговото ръководство. Ние трябва да спрем разложението...

На това място аз подхвърлих:

– Най-ефикасно ще е да ни изгорите в главните двигатели.

Децата в галерията оживено зашушукаха – въображението им навярно вече виждаше как ни отнасят с Льони към двигателите, за да ни хвърлят в тях, да ни избълват навън от Икар във вид на неутрино. Аз им се захилих победоносно, защото веднага оцених неволно изтърваната от мен закачка. Забелязал съм и друг път, че една такава просташка реплика може да пресече и най-неотразимото ораторско внушение. Редстър весело ми намигна, залепил джобния си поливизор на ухото в очакване да чуе нещо, предназначено само за него. Първият координатор смачка с тежките клепачи мазно-черния графит на очите си, за да запази хладнокръ-

вие, но моят приятел Лайънъл Редстър го доуби. Тъкмо когато той отвори уста да продължи, Льони смъкна рязко поливизора от ухото си и викна, сякаш нямаше и така да го чуе целият Икар:

– Току-що направих една справка. Мисълта „дух, който вижда всичко под въпрос, е разлагащ се дух" е изречена почти с тези думи от най-дивия фашистки диктатор, който е бил обявен от цялото човечество за престъпник.

Децата си кротуваха, защото не им беше съвсем ясно за какво ставаше дума, но аз можех да си представя какво се разиграваше сега на Икар.

Нашият опонент се усмихна, признавайки сполучливостта на шегата ни, рече:

– Редстър, явно надценявате познанията по история на астронавигаторите. Ще трябва да ми кажете после и името на тоя мой съмишленик диктатор...

– Но вече не беше нито месия, нито хипнотизатор, а човек, който напразно се опитваше да спаси тезата си с някакви може би верни, но вече недействащи аргументи.

И дискусията най-неочаквано едва сега започна, превърна се в истинска, макар почти семейна дискусия. Първа на страната на координатора застана майка ми, въпреки че отначало бе заявила, че няма да участва. Грешката ѝ беше, че се опита да философства по такива сложни въпроси като свободата и принудата, а едва ли философията е най-силното качество на една козметичка и селекционерка. Още по-голяма грешка направи, като вложи твърде много ярост в нападките си към мен. Когато свърши, казах ѝ с коварна почтителност:

– Майко, аз разбирам колко си нещастна, че тъкмо ти, генетичката, си родила едно чедо с генетичен дефект. Навярно си и мислиш: щом синът ми е такъв изрод, какви ли ще се окажат внуците ми, ако вдигнем контрола. Напълно ти съчувствам, майко, но ето тъкмо аз съм живото опровержение на тезата ти, че естествена еволюция отдавна не съществувала сред хората. Погледни зрителите в залата, впрочем ти не можеш сега да ги видиш, но ги виж после: от тия деца нито едно не прилича на родителите си въпреки клонинга. Но, изглежда, аз единствен съжалявам, че не приличам на майка си!

Червеният цвят у холографа навярно е по-интензивен, защото не вярвам тя да умееше да се изчервява чак толкова силно.

– На Икар не бива да има място за генетично непълноценни хора – извика тя и думите ѝ сякаш също бяха обагрени в червено, толкова кръвожадно прозвучаха.

– Разрешете ми тогава да напусна Икар.

Миг – стъписване и децата в залата зацвилиха от възторг. Майка ми се стопи във въздуха. Стори ми се, че на мястото ѝ се разстла един розово-червен ухаен облак и внезапно ми стана нетърпимо мъчно. Като нищо можех да хукна разплакан подире ѝ, ако можеше да се хукне подир лазерния лъч на холографа.

Децата продължаваха да се кикотят и когато гонгът обяви появата на Терин, председателя на контролния съвет на Икар. А това не беше най-благоприятната атмосфера за неговите мъдри и убедителни слова. Впрочем те не бяха предназначени и за нас, а за възрастните икарци, и ние с Льони тревожно се споглеждахме, защото ни беше достатъчно ясно каква сила излизаше насреща ни. Него не можеше да извадиш от строя с евтини закачки. Терин започна, както обичаше да започва, с азбучни истини: за първичния и вто-

ричния живот у човека, за единството на биология и социалност у него, за социалния живот като най-важно средство на мислещата материя за самозащита и воюване срещу природата. Оттук беше лесно да се направи изводът, че колкото и да признаваме и уважаваме правата на индивида, ако искаме да не изпадаме в религия и успешно да завършим своя полет, ударението трябва да пада винаги върху един социален живот без табута, строго научно регулиран като единствен начин да оцелеем.

Можах само да му възразя:

– Ние не искаме да завършваме своя полет, искаме той да не свършва.

– Това вече е тема на друга дискусия, Балов – каза кратко Терин и щеше да продължи, ако в този миг не бе станало нещо съвсем неочаквано, бих казал: немислимо.

Вратата на залата бавно се отвори и леко тътрейки крака, влезе моят баща. Появата му беше толкова необичайна, че и неговият пръв приятел и съученик сякаш си глътна езика. Баща ми някак унесено затвори вратата зад себе си, облегна се на нея и зачака продължението на дискусията. Но всички мълчехме.

– Свършихте ли? – запита той най-после, като учудено вдигна глава към холографския образ на своя приятел.

– Ами... всъщност, да – смутолеви Терин. – Ти ще се изкажеш ли?

– Да, само няколко думи – отвърна баща ми и кой знае защо се наведе, прегърби се и така прегърбен измина няколкото метра до протоколния пулт, като още пътем занарежда тихо, толкова тихо, че ни струваше усилие да го чуваме: – Вие чакате сигурно да ви кажа кой знае какви мъдрости, а аз идвам да ви призная, че съм на края на моята мъдрост.

Той стигна до пулта, зад който седяхме с Льони, подпря се уморено с една ръка на него и вдигна очи над главите на малолетната публика, сякаш търсеше да срещне погледите на ония, които не присъстваха в залата:

– Идвам да изрека още онова, което отдавна знаете, а никой не смее да признае гласно: че ние всички сме на края на своята мъдрост.

Имах чувството, че в целия Икар бе избухнала тишината на галактическия вакуум, а тихите думи на баща ми отекваха в нея с месианска гръмовитост.

– Драмата на Икар е, че е натъпкан само с учени – продължи баща ми, без да повишава глас, а аз имах още и чувството, че тази наша дискусия зачерква всички досегашни, че тя най-после оправдава и самото съществуване на залата. – Още Айнщайн е констатирал, че ние, учените, по природа сме си консерватори и само принудата на обстоятелствата ни кара да пожертваме добре обоснованите си предишни представи. Затова предложението на младежите така ни обърка...

Не знам как е възможно няколко думи само да те накарат да преразгледаш цялото си отношение към някого! Идваше ми да изкрещя от болка: Защо, татко, не каза тия думи по-рано? Защо толкова години досега не произнесе нито една дума, която да съм усещал действително адресирана към себе си? Защо нито веднъж не се сети да вземеш и мен, когато рееше своя могъщ дух из Вселената? Да не би... за да не стигна и аз до края на мъдростта?...

– Колкото повече се отдалечавахме от Земята – разказваше баща ми, – толкова повече се отдалечавахме от нейната система на знанията, без да създадем

своя. И ето вече две десетилетия не правим нищо друго, освен да констатираме неверността на старите си представи за света. И тук, както на Земята, нашите познания нарастваха само в посока на практическите възможности да си създаваме собствен свят, не да опознаваме действителния. Ако за цяла една цивилизация това може би е оправдано, за един изследователски екип като нашия то е пагубно. И тук, драги икарци, както някога на Земята, нашата представа за света има чисто оперативен, а с това и положително илюзорен характер. И тук формулите, които съставяме, и законите, които откриваме, отдавна вече не са самата Вселена, а са нашите представи за нея. И тук ние изследваме представите си, а не действителната Вселена. Защото и макросветът е достъпен за мозъка ни само чрез нашите деформиращи го уреди...

На това място Хелиана Доля-Морени рипна импулсивно и бурно изръкопляска. На това място репродукторът избухна с гласа на първия координатор. Беше яростен, но все още се мъчеше да съхрани последни остатъци от респект спрямо баща ми:

– Боя се, че темата, по която говорите, лежи извън рамките на тази дискусия, и ще се видя принуден да ви помоля да спрете.

– Сега, сега – смути се баща ми и сви врат между раменете си, сякаш инстинктивно поиска да се запази от удар. – Ето свършвам! Съвсем по темата! Какво исках да кажа? Да....

Странно защо се изплаши толкова старецът! Та неговият авторитет му позволяваше спокойно да натрие мутрите на всички координатори вкупом! Дали не се стресна от самия себе си, от отчаянието, с което разкриваше собственото си поражение?

– Да, да, така – продължи той своето дадакане, докато най-после се окопити. – Исках да кажа, че вече две десетилетия ние само трупаме нови данни и произтичащите от тях умозаключения, които наричаме хипотези или работни формули, чувствайки отлично, че не са действителни истини. И чакаме да се извърши оня логически скок над зиналата пропаст от противоречия между новите познания и старите ни представи. Но, икарци, целият земен опит ни учи, че такъв революционен скок винаги се е извършвал в главата на един човек, не на колектив или научна група. Питам ви: В чия от нашите глави ще се извърши? В моята ли? Не! Очевидно един учен не може да извърши повече от една научна революция в живота си. Своята аз извърших още на Земята и беше грешка, че тъкмо заради нея ме пратиха с Икар. Във вашите глави? Те също така са задръстени с боклука на бракуваните знания и хаоса на новопостъпващата информация. Трябва да се роди един млад празноглавец, за да се извърши в главата му този скок. А ако замразим този очакван наивник и невежа за десет години?...

Ето, за това, икарци, исках да ви помоля да се запитаме! И още за едно: А ако пък изобщо не му дадем да се роди?

Баща ми зададе тези свои страшни въпроси повече с меланхолична тъга, отколкото с риторика и си тръгна така внезапно, както се бе и появил в залата. С тях той всъщност предреши и една по-късна, още по-решителна дискусия. Тя стана през време на моя експериментален полет, но и нейните протоколи доказват колко мъчно икарци са намерили куража да си признаят очевидната истина, че тях просто ги убиваше малобройността. Че са изправени пред реалната трагедия, когато се завърнат, да узнаят колко безс-

мислена е била тяхната саможертва, защото милиардите търсещи умове на Земята отдавна са получили по свой си път ония знания, за които са изпратили някога планетата звездолет. Икарци трябваше да търсят други подстъпи към познанието.

Оставаха три минути до изтичането на определеното за дискусията време. Беше третият, последен ден. Можеше да има четвърти само ако пожелаеха това двама опоненти на докладчика. Но никой не се обади. Аз отправих предизвикателството си към целия Икар, а най-вече към неговия първи координатор:

– Има ли двама опоненти, за да продължим и утре?

И не си правех труда да крия своето ликуващо тържество. Пък нямаше и да успея – то просто гълголеше в гърлото ми, напираше да изплаче. Татко, викаше то в мен, татко... а не знаеше какво повече да каже, онемяло пред човека, който бе ме родил и когото аз досега бях усещал само като една непонятна ми, но определено враждебна сила.

4

Не знаех какво повече да кажа и после, на терасата, на същото място, където бяхме разговаряли с Варий Лоц за Дедал и Икар. Не помня как се озовахме там тримата с Редстър и Хелиана Доля-Морени. Помня само, че преди това тя се хвърли на врата на Льони и го целуна и го приветства като победител. А мен не целуна. Само ми подаде ръка и продума „благодаря". Но не ме заболя особено от това, защото всичките ми сетива бяха притъпени като у човек, който току-що се е измъкнал от смъртна опасност. И все пак въпреки почти шоковото си състояние, въпреки че думите на двамата не влизаха в мен, аз някак с кожата си ги чувствах като свои думи.

Двамата говореха, че нашето поколение трябвало да има своя цел, че тая цел не можела да бъде Земята, защото Икар положително не бил вече нищо повече от един аутсайдер на човешката цивилизация, далечна изостанала провинция, ако Земята е продължила да се развива с предишните темпове. Говореха, загледани навярно като мен към жълтеникавата звездица, която бе се скрила зад някакви газови и прашни облаци и бе престанала да ни казва нещо, но която отлично помнехме как изглеждаше. Бяхме единодушни в младежката си гордост, че не можем да принадлежим само на тази дребничка звездица, колкото и свидна да ни е.

Помня още, че двамата продължаваха да се самонапомпват все в тоя дух със самочувствие и увереност, че икарци не можели да не отменят поне биокамерата; помня как Хелиана страстно ни уверяваше, че щяла да умре, ако я затворят в камерата, знаела със сигурност, че организмът ѝ няма да издържи, и не само замразяване, не, тя и космически студ можела да издържи, но ваната, затвореността на пространството...

Особено силно се е врязала в паметта ми хлапашката ѝ разпаленост, че Вселената съвсем не ни била така враждебна, както я изкарват, че трябвало само да се научим да ходим из нея и че положително сме щели някой ден да се научим да ходим из нея, както ходим ей сега по тая тераса... На което Льони Редстър издекламира с неумел възторг – нещо свръхизключително за тая студенокръвна рожба на клонинга – стихове от Уитман; защото беше американец ли, защото специално ли му допадаше, но Льони само този

поет признаваше и само него си знаеше. Запомнил съм и тях, което говори, че въпреки своето състояние, мозъкът ми е бил особено отворен за приказките им. Ето какво съм запомнил оттогава:

„... и попитах духа си: „Кажи ми, когато станат наши всички тия светила, когато имаме и радостта им, и тяхното познание, ще бъдем ли тогава сити и удовлетворени?"

– а моят дух ми рече: „Не, ние само ще се изравним със тях, за да отминем и продължим отвъд!"

Точно така е, кимаше Хелиана с трогателната увереност на вярващо в приказки дете, а личицето ѝ изглеждаше съвсем безплътно, обляно от сребристото сияние на светилата, на които Льони се заканваше заедно със своя Уитман. Дългата тераса бе потънала в меката бяла светлина на звездните купове полилеи и на ония газови облаци, скрили зад себе си галактическия център. Те засилваха своето сияние, защото Икар продължаваше да се носи с безумната си скорост право към тях.

Също загледан нататък, аз усещах нещо като височинната болест. То ме влечеше към себе си с мистичната сила на бездната и за да ѝ се противопоставя, аз се насилих да си спомня за Майола, укорих се, че не отидох веднага да споделя с нея радостта си. И тогава чак излязох от шока. Сетивата ми, още поизтръпнали, все пак се съживиха и аз им разказах как Майола ми е описала чувството, с което човек първия път влизал в анабиотичната камера. Наистина било като отиване на смърт, защото не знаеш дали Икар няма да престане да съществува през тия десет години. Освен това си мислиш, че положително апаратурата нещо ще се повреди и какво ли не още, та затова аз сега се чувствам като човек, отървал се от сигурна смърт.

Затова трябва да ми простят, че така съм разстроен и не участвам в разговора им. А Льони отвърна, че аз съм извършил своето за днес, нямало какво повече да приказвам, на което аз от своя страна пък му напомних неговия Уитман, който бил казал някъде, че в самата същност на нещата е всяка победа да предизвиква още по-голяма битка. Разбира се, че от самия Льони знаех цитата. Хелиана обаче не реагира на изфукването ми, изобщо не ме погледна нито веднъж тогава, на терасата, и аз намерих сили да ги оставя да си декламират стихчета и да се заканват на Вселената.

Чувствах се и физически като участвал в смъртен бой, но цитатът на Уитман, с който бях поискал да се вмешам във флирта на Редстър, почна пък мен да напомпва с увереност и жажда за ново действие, та влачейки крака към къщи, където ме очакваше тъмната и страстна вселена, наречена Майола Бени, аз си мислех, че вече непременно ще трябва да потегля, за да търся целта и пътищата на нашето поколение.

И за баща си мислех с едно никога неизпитвано синовно упование; за тоя наистина велик човек, защото много велики учени е давала Земята, но малцина са били ония, които са могли, след като са извършили своя научен подвиг, да признаят открито личното си поражение пред безкрайността на познанието и да не пречат на другите да извършат своята пък революция. И, естествено, много се надявах аз да бъда оня очакван наивник и невежа, оня празноглавец, за когото говори баща ми.

За съжаление надеждата ми се сбъдна само що се касаеше до наивността и празноглавието.

ЧАСТ ТРЕТА

**ЧЕ ХАОСЪТ ЗАКОН Е НА ПРИРОДАТА,
А ПОРЯДЪКЪТ – МЕЧТА ЧОВЕШКА**

(*Из трета древна песен, която ми пя Майола Бени*)

ПОБЕДАТА СЕ КАЗВА „ПАТ“

(Из записките, водени по време на експеримента)

В общи линии нито аз, нито икарци имаме основание да бъдем недоволни от моето пътуване. Едва ли обаче ще напиша някога дисертацията си. Темата „машина – човек“ не ми стана кой знае колко по-ясна, а и Лайънъл Редстър сигурно е прав, твърдейки, че ми липсват качества за учен. Изглежда, сред хилядата аристократи на духа, тръгнали да разнасят своята земна гениалност из Космоса, е проникнало чрез мен и земното бездарие. При това – в твърде войнствен вид. Впрочем бездарието като че ли винаги е по-войнствено от таланта и аз дори в това отношение не съм някакво чудо на природата, за каквото човек обича да се смята. Аз потеглих с надеждата, че като остана сам в Космоса, ще ми дойдат ония велики мисли, за които говореше баща ми. Направо ги виждах как скучаят там премръзнали и чакат някой като мене да мине да ги прибере, за да тръгне с тях на поход срещу света. Не дойдоха, разбира се. След толкова хилядолетия културни история на човечеството новите мисли станаха по-редки от атомите вещество на кубически метър пространство в галактическия вакуум. Затова по-нататък аз прилагам само някои свои наблюдения. Доколкото ще се срещат сред тях и подобия на мисли, то те са свързани било с наблюденията, било със състоянието ми, което съм се опитвал да предавам винаги максимално добросъвестно, за да улесня евентуално бъдещите изследователи на същия проблем.

Мозъкът ми още преработва – като регенерационната система на разузнавателния кораб, възстановяваща въздуха ми, водата и храната – раздялата ми с Икар. Убеден съм, че няма да се върна и правя преоценка на стойностите, които съм оставил зад себе си. Струва ли си в последна сметка да се жертва човек, за да се опита да сервира на тия хиляда хидалговци някакво ново знание? Което те може би изобщо не ще са в състояние да използват, защото не ще са дорасли за него?

Засега от целия Икар ми липсват само партиите шах с Лайънъл Редстър и тъмната креолска прегръдка на Майола. Шах аз играя и с Тоби, така че всъщност ми липсват само моите заяждания и закачки с Льони. С Тоби не мога да се заяждам – роботите нямат чувство за хумор. То само това им и оставаше – да имат чувство за хумор! Машина с чувство за хумор ще е нещо като дявол с ореол на светия.

Покрай другото аз изучавам сега древните човешки религии по материали, които взех със себе си, та подобни сравнения сами пъкат на езика ми. Повтаряйки полета на Алек Дери – а аз тъкмо за това съм тръгнал, ми се налагаше да се запозная по-отблизо с понятието „бог“ и изградената около него мисловна система, за да разбера дали Терин, председателят на нашия контролен съвет, все пак нямаше право. И тук аз открививах нещо за себе си: религиите не са били само идеологии с организираща хората социална функция, те са били и някакво средство за познание на Вселената и са регистрирали в символите си повечето от най-съществените явления, с които ние и днес се сблъскваме, без да им намерим задоволително обяснение.

Та исках да кажа: с Тоби аз все пак си се заяждам, когато ми докривее, но той не е в състояние да ми отвърне, а това вече изцяло убива сладостта на заяждането. Майола пък липсва само на сетивата ми, в които е легнала като спомен за тежко и размътващо главата опиянение. И ще им липсва сигурно още доста време, въпреки че усърдно я пъдя, защото с истинско озлобление си мисля за това, колко време само се топях аз, беличкият и прозрачничкият, като хапче захар в кафето на бразилските ѝ страсти.

Сега се чувствам и физически по-силен, и духом свободен. И целият Икар може да върви по дяволите? Което ще рече, че съвсем не заради него съм тръгнал, а заради себе си. И е крайно време да си го призная, защото няма нищо лошо в това, обратното: тръгнеш ли нанякъде с чувството, че се жертваш заради някого или нещо си, никаква работа няма да свършиш!

Радостен съм. Бих казал, щастлив съм, ако знаех какво точно означава то. За смъртта не мисля. В това отношение съм древен като самото си име – нали Епикур, един духовен брат на моя патрон, е казал: „Където сме ние, смъртта още не съществува, а където е смъртта, там нас вече ни няма.“ Мисля – колкото за да свикна с нея – за вероятността да не се върна на Икар, но тя никак не ме натъжава, сякаш оня, при когото отивам, ще ме вземе със себе си в райските си селения.

Всъщност отличното ми настроение извира сигурно от злорадството, че надхитрих икарци. Нито един от тях не знае, че след пет дена аз ще променя курса си на сто и тридесет градуса и ще се отправя към оная планета, на която Алек бе срещнал своя „бог“. Вероятността после да застигна Икар ще се сведе до не повече от пет процента, ако самият Икар не реши все пак да отдели повечко от скъпоценното си време,

за да ме търси или дочака.

Само Майола предусети нещо с женските си инстинкти. Каза ми:

– Имам чувството, че бягаш от Икар. Но защо тъкмо когато спечели първата си голяма победа? Или бягаш... от мен?

Не беше кокетството, което иска да изтръгва любовни обяснения. Напълно оправдано бе тъжното ѝ недоумение. Не успяла да се зарадва на избавлението ми от анабиотичната камера, тя веднага отново ме загубваше, макар и – според официалната ми програма – само за няколко месеца. Нищо, ще се утеши с детето, на което аз доброволно се отказах да бъда бащата, и ще изпее още един куп поеми за щастието! Засега нямам изгледи да спечеля една битка за отменяне на генетичния контрол, икарци нямаше да позволят да им се нанесе веднага второ подобно поражение, та я завещах на Редстър. А и баща ми много настояваше да потегля незабавно. Разбира се, не можех да му откажа след случилото се и това, че щях да го излъжа, бе единственото, с което още се борех в себе си и което помрачаваше донейде удоволствието ми от тая нова за мен чудодейна самота.

На Хелиана казах по джобния си поливизор: Спомняй си понякога за мене с добро! И знай, че винаги съм те чувствал като свое дете. Аз вече не съм дете, доктор Балов, отвърна ми тя по детски нацупено, на шестнайсет години съм. О, вече си голяма! – рекох, а тя каза: Радвам се за вас...

И като че ли наистина се радваше.

Останалите ми дадоха един куп добри съвети, които аз нарочно забравих на Икар.

ДЕСЕТИ ДЕН

Два часа нервна и напрегната работа ми отне излизането на необходимия курс – знаех си, че новите чувства към баща ми нямаше да ме спрат да го излъжа, за да осъществя намерението си. Моят приятел Алек Дери, с чийто кораб и чиито психороботи бях потеглил – такова беше едно от условията на „експеримента" ми – щеше да извърши промяната за минутки, за минутки щеше да я направи и някой начинаещ астропилот, но аз сам обърках на няколко пъти с ненужната си мнителност автопилота, тая умна и безпогрешна машина. Изглежда, с инстинктите си все пак държа поне да не намаляват тия пет процента.

Корабът легна най-после в толкова мечтания курс, и аз не само че не изключих двигателите, а продължих да ги форсирам, за да наваксам загубеното от лъжливата маневра време-разстояние. Което никак не е малко, въпреки че го измервам с възможността да бъда оптически наблюдаван от Икар.

Друга връзка с него нямам. Иначе не бих могъл и да избягам я! Сред най-важните условия на експеримента ми бе още: никаква връзка с Икар в продължение на първите два месеца, за да успея да навляза в проблемите на онази самота, при която човек е предоставен изцяло на машините. Колегите от контролния кабинет при космодрума след намесата на баща ми изненадващо бързо се съгласиха с това чудовищно за правилниците им условие. Чак на шестдесетия ден Икар щеше да ме потърси, ако сам не се обадех с ненасочен пеленгаторен сигнал; такова условие постави пък баща ми. Тогава щях да приема и указанията, за да проуча някакво лъчение от невидим за Икар източник. Именно него бе настоял баща ми да съчетая със собст-

вения си експеримент. Никакви подробности не ми каза, за да не обременявали те съзнанието ми и да не попречели на моята тема за психороботите. Деликатен старец! Последните дни много ни сближиха и наистина ми е мъчно, че ще го измамя. Но още колко лъчения има непроучени, татко – няма да ти избягат! Като мен.

Защото на шестдесетия ден, вместо пеленгаторен сигнал, те ще уловят моите истински координати и моето „сбогом". Ще бъда достатъчно далеч, за да ме гонят, пък ако съм им толкова мил, могат да ме почакат някъде, докато си свърша работата. Но никак не вярвам гордият Хидалго да пожертва година-две заради своя и без това изроден син.

Местя царската пешка през две полета напред и Тоби моментално отговаря със съответната пешка. Честото, на импулси увеличаване на скоростта ме прави ленив, затова много играя шах, докато посвикне неприспособеният ми огранизъм. Тоби търпеливо ме чака, докато обмисля следващия ход, а аз си мисля, че вече съм открил първото нещо, което ще ми омръзне: да играя винаги с белите, винаги да бъда пръв на ход. Психороботите така са програмирани, че действията им са всъщност само противодействия или намиране на отговор на човешкото решение и изпълнението му. Тоби никога не може сам да започне играта и, строго погледнато, той изобщо не играе. На този свят само човекът е, който може да играе – веднъж добре, веднъж лошо, веднъж тъжен, веднъж весел. И навярно сме страшно ревниви спрямо това си качество, бихме ли унищожили иначе така жестоко киборгчето на Салис Гордал, което се учеше да играе?

Тоби не прави друго, освен да изрови светкавично от паметта си алгоритъма на своето противодейст-

вие. За да играе той с белите, трябва да му дадеш началния тласък, тоест да му избереш и наредиш с кой дебют да започне, а това вече не е спортсменско. Мисля си още, че ще трябва да погледна на моя вечен дебют като на миенето на зъбите преди сън. И че въпреки това ще си остане неприятен този начин на игра: аз да мисля по половин час на ход, а Тоби да ми отговаря за една трийсета част от секундата и след това да стои срещу ми, провесил шестте си ръце като пародия на древния бог Шива. Като шахматист обаче съвсем не е пародия, знаете това. Простосмъртен не е в състояние да го победи. Срещу съвременен психоробот от категорията на моите четирима спътници за победа се смята, ако постигнеш „пат" или „вечен шах" – тия доста позорни иначе ремита. Обратното би щадило човешкото самочувствие, но пък едва ли ще е полезно. Губещ психоробот е ненадежден психоробот и човекът сам ще престане да има доверие в него.

Би трябвало да бъде доволен. От време на време – колкото да не ми се убие ищахът да играя – успявам да надхитря някого от четиримата, измъквайки се от неминуемото поражение във вечен шах, но като си помисля, че тоя електронен Шива, играейки срещу мен, едновременно с това непрестанно ме и наблюдава... дали е Тоби?

ЕДИНАДЕСЕТИ ДЕН

Всъщност аз бих могъл лесно да разбера кой от четирите психоробота е. Достатъчно ще е да оставя скоростта на кораба да наближи в по-кратко от допустимото време онези стойности, при които човек непременно трябва да легне в анабиотичната камера, ако иска да понесе ускорението без риск за здравето

си. И да не легна в нея. Тогава психороботът, който тайно е програмиран да следи за психическото поведение на екипажа, не може да не се издаде, когато ще се разпореди или да ме натикат в камерата, или да изключат двигателите. Но това не ми е нужно и аз се чудя защо и днес пак се връщам към своята нелепа идея.

Тази тайна създава между екипажа и психороботите отношения, близки до тези между лекаря и пациента. Знаеш, че единият от придадените ти умни и всесилни психороботи специално отговаря за твоето здраве, че дори да загубиш разсъдъка си, той не ще ти позволи да сториш нещо неразумно. А понеже не знаеш кой точно е, имаш доверие на всичките.

Алек за щастие не е успял да разбере кой от четирите психоробота го е контролирал и те успяват да го върнат на Икар. Интересно как Нила им се е изплъзнала? Това именно ме кара да съм сигурен, че се е самоубила. Най-лесният, а може би и единственият начин да се самоубиеш на този кораб е именно в анабиотичната му камера, защото за психороботите тя е олицетворение на самата безопасност. Нали тъкмо там са задължени при върховна нужда да скрият безценните си господари!

Психороботите, както казах вече, са същите: Коро, Тоби, Моно, Лосо – имената им са написани на гърдите и гърба като състезателни номера на спортисти, за да не ги обърка човек. Понеже всяко задействане на психоробота става с произнасяне най-напред на името му, за удобство то е винаги двусрично. Задействащият автомат в тях може да бъде настроен и на тембъра на гласа, но то рядко се практикува. Та от тия четири метални октопода, които могат да стоят дори и на единия си крайник, с равни основания може да бъде подозиран всеки, но аз съм се врочил тъкмо в Тоби. Него Алек бе повредил. Следователно не той е бил тогава контролният, а е и близко до ума да са използвали ремонта, за да го настроят на моята психика.

Такава настройка е изключително тънка работа. Най-напред астропилотът или човекът, който ще лети нанякъде, бива подложен на продължителен специален тестов преглед, за да се откопира цялостната картина на нормалните му психически реакции при всички жизненоважни моменти и функции. След това чак тази картина, проучена и изпитана до най-малките детайли, се влага в психоиндикаторите на робота-контрольор.

Едно обратно съждение също насочва подозрението ми към Тоби: именно той е бил контрольорът на Алек, затова на планетата е слизал заедно с него, а миг преди Алек да го повреди, е успял да даде нужната заповед на другите роботи. Алек беше разрушил само записните му устройства и част от паметния блок – при възстановяването логично е било пак Тоби да натоварят с психоконтролните функции, които са останали здрави.

За съжаление не мога да си позволя сега подобни експерименти. Не ми се влиза в камерата дори за един час, след като едва се отървах благодарение на онази знаменателна дискусия. Общото допитване на другия ден се превърна в катастрофа за първия координатор. Той веднага подаде оставка и сам влезе за десет години в анабиотичната камера. Така икарци все пак дадоха право на децата си сами да решават този въпрос.

За да бъда обаче докрай искрен, трябва да си призная, че както координаторът избяга от позора на поражението си в анабиотичната камера, така този полет стана за мен едновременно и едно бягство от по-

раженията, което ме чакаше в комисията за генетичния контрол, където трябваше да се решава вече конкретно дали аз, човекът с четиридесет и седмия хромозом, имам в момента право на потомство.

Съществува и една друга причина, поради която не бих влязъл сега нито за минутка в камерата: тайната надежда, че Оня няма да ме кара да го търся чак на планетата, че ще благоволи да ми се яви по-рано, защото какво му струва дори на самия кораб да ме посети, щом е толкова всесилен?

Сигурно изглежда наивно едно такова предположение, но съчетано с непогасналото още в мен страхотвращение от тази великолепна иначе камера, то ми пречи да постъпя разумно: да вляза в нея и да форсирам кораба до максималната му скорост, та да увелича ония фатални пет процента.

А нашият Р19 иначе си го бива. Разузнавателен кораб от звезден клас „А". Малко поостарял, малко старомоден, недотам добре съоръжен с битови удобства, тесничък, но безупречен, що се касае до скоростта и надеждността му. Ако аз не му преча – пък аз непрекъснато ще му преча – сигурно би ме върнал жив и здрав на Икар.

Днес отново проверявам детайлно всичките му основни възли двайсет и четири часа след като извърших маневрата. Иначе ние се познаваме добре. Настаних се в него, доста преди да излетя от Икар. Майола пренесе за известно време и семейната ни спалня тук. Сега я няма – останал е само ароматът ѝ, един от онези аромати, които майка ми произвежда в лабораторията си – и корабът ми се вижда даже просторен. И още един аромат като че ли долавям от време на време, завирайки се така заедно с Коро – той е съоръжен с проверочната апаратура – във всички помещения и ъгли. Каква разкошна жена беше Нила! Много завиждах някога аз на Алек Дери заради нея.

Всичко е наред. Умна и могъща машина е такъв разузнавателен кораб, макар да е от по-нисък звезден клас. Мисля си: всъщност машината е въплътената мечта на човека за порядък. Всичко в нея е строго съобразено със законите на природата и безотказно им се подчинява. Хаосът е в човека, мисля си, а човекът непрекъснато се мъчи да избяга от него, като конструира машини. Но защо – питам се дълбокомислено и тъжно – щом не порядъкът и подчинението творят, а хаосът е, който твори? И си мисля още развеселено, че машината не случайно е в женски род – би трябвало и на психороботите да дават женски имена! Жената носи в себе си порядъка на живота, мъжът – хаоса. Но тя не само те прави по-силен, тя те и подчинява на себе си, и да те осакати може, както машината.

И си тананикам весело една от тъжните мелодии, които ми пееше Майола Бени.

ДВАНАДЕСЕТИ ДЕН

Работя. Спазвам със самодисциплина, която ме удивлява и възторгва, астропилотския режим и работя над дисертацията си. Това, че отивам при Оня, съвсем не ме е накарало да се откажа от темата си човек–психоробот, защото тя е пряко свързана с изречените от него идеи. Но аз съм още в подготвителния стадий, когато само се трупат и систематизират разни фишове с формули, мисли и цитати. Научните колектори на кораба ми предлагат почти всичко необходимо, нещичко и сам бях взел със себе си след консултациите ми с Терин и Варий Лоц.

И в това отношение този кораб от остарял звез-

ден клас ми се харесва: стегната работна обстановка, без излишен комфорт, но с достатъчно на брой и достатъчно разнообразни уреди за гимнастически игри. Чувствам се добре в нашия, с Дери, тесничък Р19 – навярно защото и човекът винаги си е бил затворник: в пещерата, в наколното жилище, в крепостта, в града, на планетата...

И в тялото си – би казал може би Оня по този повод.

ТРИНАДЕСЕТИ ДЕН

Днес отново си пуснах записа на Алек. Новият първи координатор ми разреши да направя препис.

Алек се е държал със своя Тоби абсолютно като с равен. Как само го ругае! Гледам същия психоробот – купчинка безжизнен метал до стената, а в същност наистина е като човека: нито за секунда не спира в него животът, докато е жив. Индикаторите му са будни – сигурно мен наблюдават сега – токове текат, създават се и се разрушават връзки, паметният блок се попълва с нови знания, коригират се стари... Тоби мисли. По-ограничено от мен, той свежда всичко на по-примитивно равнище на мисловната организация, но с повече варианти и милионократно по-бързо. И чака да чуе името си, чака действието, защото и за него, както за мен съзерцателното мислене не е същинско действие. Какво ли си мисли сега? Тоя глупак засега си кротува, нормално се държи, дращи си нещо там, върти кодовата шайба на колектора, но не бива да му се има вяра. Е, справял съм се и с по-големи диваци от него!...

Усмихвам се на Тоби с добро чувство, защото знам. че той не е в състояние да мисли така. Но ако можеше?

Тоби е най-висшата засега форма на машината. Следователно и най-висшата форма на порядъка.

Той ли е моята мечта?

ЧЕТИРИНАДЕСЕТИ ДЕН

Що е психоробот?

Да кажем, че това е човекоподобна или мислеща машина, е също такова нищо неказващо определение, както някогашното религиозно твърдение, че човекът бил създаден по Божи образ и подобие. Защото – що е Бог?

Да, въпреки че прилича външно повече на грамаден октопод, изправен на две от пипалата си крайници, Тоби е човекоподобна машина. Но – що е човек?

Прав беше Редстър да ни напомни, че докато мислещата материя във Вселената се среща в една-единствена форма, действителните ѝ механизми и устройството ѝ ще си останат загадка.

Някога много са се надявали чрез изкуствения мозък да разберат естествения. Едва ли и главният колектор на Икар може да ви изброи дори само най-важните трудове и модели за психороботи. Докато се убедили, че и за най-съвършения изкуствен мозък ще си остане завинаги непостижимо най-същественото – милионгодишният социален опит, който има и най-примитивният човешки мозък. Така се родили и неизбежните граници в развитието на роботехниката. Защото дадеш ли повече възможности на психоробота, при липсата на унаследения социално-етичен самоконтрол той се превръща в асоциално явление, в идиот – кротък наистина, но до време, носещ в себе си постоянната заплаха на една гигантска разрушителна сила. Законите на социалния живот са, които забраниха ки-

боргизацията и обрекоха робота да си остане роб. Ето защо и до днес устройството му е подчинено на трите закона, формулирани някога от Азимов и допълнени само още от едно четвърто ограничение:

1. Роботът не може да причини вреда на човека или с бездействието си да допусне да бъде причинена вреда на човека.

2. Роботът трябва да се подчинява на всички заповеди, дадени му от човека, освен когато тези заповеди противоречат на първия закон.

3. Роботът трябва да се грижи за своята безопасност, доколкото това не противоречи на първия и втория закон.

4. Роботът е длъжен при всички обстоятелства да се легитимира като робот.

Последният закон е сложил край на скъпо струващите увлечения на конструкторите да придават колкото се може по-човешки вид на психороботите. И на произтичащите от това недоразумения. Пресякъл е и оня обилен поток от литературни и екранни произведения, цялата оригиналност на които се е изчерпвала с това, че героят им накрая се оказвал робот, който всички мислели за човек. Сега видът на психороботите е изцяло подчинен на предназначението им и в повечето случаи копира по бионичен път не тромавото човешко тяло, а предимствата на някои животни и насекоми; от човека се взема само устройството из ръката, този действително съвършен инструмент. А когато се свързвате с автоматична станция, не може да ви се случи да флиртувате половин час с някой стопяващо мелодичен женски гласец, докато разберете, че той излиза от кутията на робота секретар. Сега първото, което ще чуете, е: приема или говори робот еди - кой си.

Ровя спомените си и търся сред тях корените на нашите взаимоотношения с психороботите. Най-напред е роботът гувернантка, който е едновременно и другар, и играчка. Моят беше от стандартните: едно шарено джудже с лице, което умееше така да се криви и преобразява, че да се скъсаш от смях. На ръст беше колкото шестгодишно дете, а имаше силата на великан. И този могъщ магьосник ти е послушен като кученце.

Не, не ти е послушен! Той прави всичко, каквото му кажеш – яздиш го, бориш се с него и го побеждаваш винаги, отговаря на всичките ти глупави и досадни въпроси и така у теб се изгражда чувството на доверие към него и отношението ти на всевластен господар. Но ето че веднъж джуджето магьосник отказва да изпълни някоя твоя заповед! И втори път откаже, и отвръща на прищявката ти с такава непреклонност, каквато никога не срещаш у възрастните хора, пред които можеш да хленчиш, да плачеш, да се преструваш и накрая да постигнеш все пак някоя отстъпка. А твоето джудже роб стои пред теб с шутовски разплакана физиономия и само отвръща с тенекиен глас: Не позволява първият закон или не позволява третият закон. И няма начин да го накараш да ти се подчини! Нито пък то е способно, като мама или тате, чрез някоя хитрост да отклони вниманието ти, да те залъже с нещо, да те накара да забравиш неразумното си желание. Инатът му се оказва много по-голям от твоя детски инат и тогава ти разбираш, че съвсем не си чак такъв господар на своето джудже, че в него има нещо, което е извън твоята власт и е ужасяващо непреклонно и себично. Тогава идва страхът.

За да се утвърди по-късно пред учебните работи, когато се убедиш, че няма и няма начин да ги излъжеш,

колкото и да усукваш урока си. И да не си отиде никога вече от подсъзнанието ти този почти мистичен страх.

Преди да се загнезди той обаче, там вече е срязан и коренът на доверието.

Кога започна това при мен? Не, по-отдавна е било, но тогава за пръв път съм го осъзнал. Моето джудже можеше да ми отговори моментално какъв е точният състав на хей оная звезда и да ми разкаже, когато поисквах, най-фантастичната приказка. Но ето че веднъж го запитаха има ли хора на голямата планета от звездната система, покрай която минаваше тогава Икар – помня, че доста я разглеждахме тая планета през телескопите за общо ползване, които са на панорамната тераса. Няма каза ми джуджето. – А откъде знаеш, че няма, когато не си ходил? – запитах го. Тя е изследвана вече, липсва ѝ атмосфера. – А искаш ли да ти кажа аз какво има на нея – рекох му. – Изследвали са я, но не са забелязали входа за пещерата. Има една пещера, една-единствена, и ако я намериш, можеш през нея да влезеш надолу, надолу, чак в подземната страна. Там хората живеят под земята, защото отвън на планетата няма въздух и е много студено. Пък те си нямат дрехи...

Не бива да лъжеш! – каза ми джуджето. – Нищо няма там.

Не лъжа! – тропнах му с крак и продължих: – Вместо дрехи хората имат брони, нещо като нашите бронирани скафандри, но много по-красиви. Най-различни брони, червени, сини, зелени... червени имат децата, сини – мъжете, зелени – жените, но има и разни други цветове. Страшно здрави са тия брони, за да не ги сплескат камъните. И хората, ако искаш да знаеш, пълзят, защото в земята не може да се ходи изправен. Затова те повече приличат на гущери, но имат отпред на носа един страшен свредел и с него за секунда пробиват и най-здравите скали...

Лъжеш, прекъсна ме отново джуджето, такива същества няма!

Не лъжа – разплаках се аз, – не лъжа, не лъжа, не лъжа, с очите си съм ги виждал, през телескопа, бяха излезли за малко от пещерата.

Моето вълшебно джудже разказваше увлекателно приказки – вложените в паметния му блок приказки. Но не умееше само да съчини приказка; приказката беше противопоказна на неговото мозъчно устройство и затова то не умееше дори да изслуша една приказка. То казваше: Не знам – там, където би трябвало да ти съчини приказка или да се пошегува. И казваше назидателно: Не е хубаво да лъжеш – когато ти съвсем не лъжеш, защото наистина си видял с човешката си детска фантазия хора гущери с диамантени свредели на носа.

Някой ми казваше, че сегашните деца на Икар направо бягали и се криели от своите роботи играчки. Когато... ако случайно се върна на Икар, ще предложа да бъдат основно реконструирани. По-добре е да не са с толкова възможности, та да не събуждат излишни илюзии за всемогъществото си.

ПЕТНАДЕСЕТИ ДЕН

Изключих двигателите. Заедно с тях изключих онова, което единствено приличаше на живот, извън ударите на моето сърце и понякога шумът на собствената ми кръв в ушите: импулсното им самозадействане, придаващо ново ускорение на кораба през точно определени интервали. Казах „изключих", а всъщност само проверих дали автопилотът ги е изключил, след

като корабът достигна програмираната скорост.

Автопилотът е също от онези машини, за които мислех вчера. За страха на човека от тях и за подкопаното му доверие в тях. Не е само това, много е сложно. Имаш и несъзнателната благодарност, защото в техните обикновено безотказни ръце лежи твоят живот. Имаш несъзнаваното благоговение пред обемността и бързината на техния ум – та нали се допитваме до колекторите, както сънародниците на моя патрон са се допитвали за какво ли не до своята Пития в Делфийския храм. Имаш, от друга страна, тежката грижа, че всички деца научават от учебните роботи едно и също по един и същи начин, а това застрашително изстудява въображението им, уеднаквява ги като личности...

Тишина! И неподвижност! Странно, тишината и преди си е била същата, неподвижността около мен е била същата, независимо от едва доловимия импулсен тласък на задействаните двигатели, а едва сега ги забелязах, след изключването им...

Питам се: Не е ли пакостно нарушено съотношението човек – машина дори и само по площ на мястото, което заемат? Да не говорим пък за тоя P19. Няма и един сантиметър, до който можеш да се допреш, в който да не е някаква част от машина. Какво самочувствие ще има тогава човекът? Или... тъкмо обратното? Чрез своето всеприсъствие тя не му ли създава прекомерно и измамно самочувствие спрямо природата? Баща ми го каза: нашите уреди и машини деформират Вселената като обект за изследване, създават друг, несъществуващ свят и с него ние живеем, него изучаваме...

Неприятно е това чувство за всеобща неподвижност и аз непрекъснато измислям работа на моите четирима спътници, пращам ги насам-натам без всякаква нужда, само и само да усещам движение около себе си.

ДЕВЕТНАДЕСЕТИ ДЕН

Предавам се. Четири дена разкарвах до умопомрачение роботите. Как не са ме натикали още в биокамерата! Търпеливи душици са тия мои Тоби, Коро, Лосо, Моно! Особено умен и търпелив трябва да е онзи от тях, който ме следи. Така и не успях да го разкрия. Разбира се, че за това ги разкарвах. Отначало наистина го правех, за да имам движение край себе си, но после с предпазливо налудничави заповеди – докрай не посмях да отида, защото щяха да ме вкарат в камерата и да върнат кораба обратно – се опитвах да доловя кой е главният от тях. Не успях да го надхитря. Отлично е законспириран. Някога например роботът, отговарящ пряко за твоята сигурност, не можеше да се отдели от теб на повече от десет метра разстояние, не можеше да напусне помещението, в което се намираш, колкото и да му заповядваш това. Сега той спокойно си излиза, щом в стаята се намира друг психоробот, защото има с него радиовръзка и оня направо и непрекъснато му съобщава твоето поведение, незабавно изпълнява нарежданията му. Истинско съзаклятие против човека, бих казал, ако не бе измислено за сигурността му.

Опитвах и с такъв номер: отварям херметичния люк на тренажерната, а тренажерната е едно от съвсем редките места на P19, където съществува известен риск за здравето ми, и викам, сякаш едва сега съм се сетил: Коро, бягай ми донеси чаша вода! Другите трима също са по някакви „задачи". Тичай, говедо, викам на Коро, но той ме е хванал вече за лакътя – вни-

мателно, грижливо, а с хватка, която може да ти откъсне цялата ръка, ако много-много настояваш да я освободиш. И не ме пуска да вляза, докато не е пристигнал някой от колегите му по служба. Чак тогава се упътва да ми донесе исканата вода. Повтарях това с четиримата във всички комбинации – установих само, че идваше, за да влезе с мен в тренажерната този, който се намираше в момента най-близо.

Да, вътрешната им организация работеше безупречно, а не можех дори да се възхитя от гения на създателите им. При други обстоятелства може би... но при спокоен полет никак не е приятно да бъдеш обсаждан от една такава машинна банда! Не бих се учудил, ако Нила се е самоубила, за да избяга тъкмо от тия мили, търпеливи и равнодушно неумолими Коро, Тоби, Моно, Лосо. Та един от тях винаги е присъствал дори в младоженската им спалня, готов навярно и да се намеси, в случай че се самозастрашат с прекомерни страсти.

През тия четири дена ми станаха толкова противни тези, определени ми за верни другари и телохранители кибернетични паяци, че просто не можех да ги гледам. Нетърпимо е да те шпионират така, да знаят всичко за теб, да те виждат във всички ситуации!

Дали не ме гледа сега по този начин и Оня, при когото съм тръгнал? Гледа ме с всепроникващия си поглед, всезнаещ, равнодушен...

А ако е насмешлив! Или снизходителен?

ДВАДЕСЕТИ ДЕН

Не само психороботите не мога да понасям. Някакъв кризисен момент трябва да е – добрият Р19 ми стана изведнъж така тесен, че непрекъснато се боя да не си ударя някъде я лакътя, я главата. Той си е и наистина тесничък за дангалак като мене. Като протегна ръце, където и да съм, пръстите ми винаги опират в метал, в машина. И задушно е, и задушно, до смърт! Непрекъснато се занимавам с климатичната инсталация, ще я повредя накрая от много бърникане.

Сигурно е криза. На двайсетия ден все пак ми се полага една кризичка, затова: хайде пак в тренажерната!

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТИ ДЕН

Отначало и в тренажарната аз спазвах строго астропилотската програма, гимнастическите предписания. В точно определените часове и точно определено време въртях усърдно педалите, себе си въртях в центрофугата, лежех във вакуумния цилиндър и изпусках от него въздуха, като напрягах волята си до самоубийство, за да спра своето дишане, и сърцето си да спра, по оная система, измислена от древните индуси. Или обратното: сгъстявах въздуха до задушаване, стоварвах тонове налягане върху себе си... Изобщо правех всичко, което се изисква за поддържане на физическото и психическото ми здраве. И не се докосвах до тренажерния скафандър, воден от своята антипатия към всякакъв род илюзии.

Икарци сами са си измислили това дяволско изобретение, както биха го нарекли древните хора и с основание биха го изгорили на своите клади. Разбира се, и то е измислено уж за добро: да прогонва скуката в разузнавателните кораби от по-нисш клас, които имат малък екипаж и им е забранено да кацат където и да било. И да тренира духа, като го поставя в необичайни обстановки, изправя го пред непознати опасности, сблъсква го с чудовищни абсурди, накратко: моделира

по принципа на калейдоскопа положения, в каквито би могъл да попадне човек някъде, в други светове, с друга логика. Това е всъщност една работилница за цветни и триизмерни сънища, които не се разиграват в мозъка ти, а пред твоите очи и уши, но мозъкът ти е доведен под шлема до състоянието да вярва на виденията. Според икарската медицина това било дори здравословно за него, а нервната система се разтоварвала от някои свои си вътрешни напрежения.

В тези дни отначало си мислех и по този наистина странен факт: Как е възможно нашият така великолепно устроен мозъчен апарат, толкова разумен, толкова логичен в будно състояние, изведнъж, дори когато не е заспал, когато не е упоен от химикали, да започне да вярва и на най-фантастичните видения, сервирани му след съвсем повърхностната механична полухипноза? Какъв е този контролен апарат, който толкова лесно се поддава на внушенията и защо толкова лесно им се поддава, правейки по този начин човека беззащитен, излагайки го на големи опасности? Защо еволюцията, която е помислила за доста неща, тъкмо на най-важното място – при контролния апарат на мозъка – е проявила пакостно нехайство или конструкторско бездарие? ...

Питах се за ей такива неща, но навличах все пак вълшебния скафандър, твърдейки си, че го правя, за да се самоизучавам, докато най-после си признах, че всъщност бягам от себе си и от моите четирима приятели в илюзорния свят на тренажерната. Че дори съм се пристрастил към това занимание, както към някакъв опиат. Признах си го, но... продължих да го правя. А Коро или Тоби, или Моно, или Лосо стояха край мен, за да ме пазят и навярно си викаха насмешливо: Тоя щеше уж да ни изучава!

Според законите на роботехниката те не би трябвало да могат да мислят така за човека, разбира се, но отгде да знаеш дали при това тяхно съвършенство не са се самонаучили тайно и на критическото отношение към създателите си – едно машинно богоборство, което те грижливо крият, подготвяйки своя заговор за оная решителна битка на машината с човека, описвана с такова мазохистично удоволствие от научните фантасти!

Днес в тренажерната дежуреше Лосо. Стоеше там като страж и като съвест, но това не ми попречи да навия часовника на шлема за цели три часа.

Според стандартния правилник самият тренажерен скафандър прекратява цялото представление най-късно след един час – един час ти се отпуска на ден от това съмнително удоволствие. Онзи ден обаче случайно открих, че часовниковият механизъм в шлема е деблокиран, със заличена програма. Алек Дери ли беше направил това? И как така не са открили повредата при повторното зареждане на Р19 за полет? Или са я оставили нарочно?

Специалното кресло едва-едва ме побира – не е конструирано за такива дългучи. Меко е, безкрайно меко, но все пак трябва да пъхнеш краката и ръцете си в специални бандажи, защото почнеш ли да буйстваш – отгде да знаеш какво ще ти се предложи тоя път? – като нищо можеш да направиш поразии около себе си, че и на себе си. Шлемът е на главата ти, импулсните биотокове запяват на вълната на твоя мозък, тихите хипнотизиращи звуци също подготвят толкова критичното ти иначе сиво вещество за калейдоскопната игра на холографската апаратура...

Разбира се, би било съвсем невъзпитано от моя страна да занимавам когото и да било с моите прежи-

вявания в тренажерния скафандър. Това не са родили се в мен преживявания, които биха могли да говорят нещо за моето състояние, да носят някакъв смисъл в себе си. Те са ми натрапени отвън, а виденията са, както казах, произволни съчетания на изскачащи от един лотариен автомат, наслагващи се един върху друг и един след друг различни филмови кадри. В повечето случаи това, което гледаш, е такава безсмислица, че те оставя равнодушен и под шлема. През другото време обикновено преживяваш разни кошмари: пропадаш в бездънни пропасти на необитаеми планети, криеш се от неизвестни чудовища, които явно само теб търсят, плуваш в езера от магма и се пържиш до припадък в нажежения си скафандър, блъскаш си главата да разгадаваш тайните на някаква непозната, но много опасна материя, изследваш смъртоносни микроорганизми. Изобщо да изживееш нещо приятно е наистина като да изтеглиш най-голямата печалба от лотария, а след като излезеш от тренажерния скафандър, трябва да се преобличаш, защото бельото ти е мокро от пот. И часове са ти нужни, за да се изцедят напълно кошмарите от кокалите ти. Но медицината, изглежда, има право: един час ужаси от време на време действа доста съживително на застрашената от депресии нервна система, намираща се постоянно на ръба на сензорния глад.

Човек винаги е изпитвал потребността да бъде другаде, в друга действителност – тренажерният костюм обаче му казва утешително: ето виж каква друга действителност те очаква. А за да не го отблъсне съвсем, понякога му спусне и едно печелившо билетче: някое забавно, най-често любовно приключение на сетивата. Но аз мисля, че не това е накарало Алек Дери да деблокира часовниковия механизъм на шлема, а странната хазартна надежда за „голямата печалба" – особено примамлива в тази визионна лотария, понеже е не само неизвестна, но и предварително невъобразима. Ето защо никой от астропилотите не бе докладвал досега, че е възможно да се злоупотребява с тренажерния скафандър.

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТИ ДЕН – ПО-КЪСНО

Своята голяма печалба в тренажерната аз изтеглих днес, някъде към втория час.

Започна се с това, че най-после успях да се измъкна от някаква действителност, пълна със смътни удоволствия и с определени страхове, с хубави неща – не помнех вече какви, но и с ужасни трагедии, които също не помнех. Изобщо не помнех нищо точно, а състоянието ми беше такова, сякаш се измъкнах от някаква джунгла, сладостно упойваща ме с гниенето си, а едновременно с хиляди зверове, искащи смъртта ми.

(Разбира се, заимствам подобни сравнения от старата земна литература и от документалните филми.)

И така, озовах се на някаква слънчево-зелена поляна. О, колко зелена беше! Такъв зелен цвят през живота си не бях виждал. Водата в рекичката насред нея също се зеленееше от отраженията на лъскавата трева. Въздухът представляваше един безкраен зеленикав кристал, небето над мен преливаше във всички нюанси на зеленото. Проснах се върху тревата да си почина и си казах: мама трябва да види тая трева, да вземе семе от нея, как е възможно да е толкова мека и нежна, а същевременно да има такива дълги, изправени стръкове и... дори да не се поклаща! Тогава усетих, че над мен не минаваше нито лъх, въздухът наистина като

че ли имаше застиналата прозрачност на кристала. Е, това е място за почивка, казах си, добре, че успях да се измъкна! Помъчих се да си спомня откъде всъщност съм се измъкнал, но то като че ли щеше да ми струва доста усилия и го отложих за после. Да си почина първо! Помислих си още, че би трябвало да съм жаден – устата ми лепнеше от сухота, а не ми се пиеше. Жалко за хубавата зеленикава вода в рекичката, толкова чиста, така радостно бляскава, която... не течеше.

Никак не се изненадах, че е възможно да съществува рекичка, в която водата да не тече. Дори изпитах облекчение от покоя ѝ. Протегнах се в тревата с усещането, че след миг в крайната точка на протягането на мускулите и ставите ми в мен ще нахлуе пълното блаженство. Там, откъдето бях избягал – виж, това помнеха и мускулите, и ставите ми! – там всичко течеше, не само реките. Там течеше огънят, пространството течеше, там непрекъснато ставаше нещо, нещо изчезваше, нещо се появяваше, беше ужасно изморително там и за нищо на света не бих се върнал, макар, кой знае защо, все още да не си спомнях какво точно беше там.

Дори не потънах в тревата, когато легнах край неподвижната рекичка, но го забелязах, след като открих и неподвижността на водата. Така е, казах си, защото светът е единен и неподвижен в истинската си същност и човек става щастлив само ако успее да се добере до тая му същина. Това ми се стори много умно, почти като блясването на велика истина, но бях толкова сладостно отпуснат, че не ме развълнува. Пък и за какво да се вълнувам? Когато човек е стигнал до крайната истина, другите, попътните, приблизителните престават да бъдат интересни. А тялото и духът ми сякаш лежеха върху тази трева като върху една крайна истина. И трите – тялото, духът ми и тревата, съставяха само атомите на една молекула в замръзналата прозрачна конструкция на тая истина – крайна и прозрачна като конструкцията на оня кристал на въглерода, който наричат диамант. Не знам дали бях щастлив, защото не се питах за това, за нищо не се питах, но усещането, че си почиваш добре, безспорно е едно от щастливите човешки усещания.

И от кратките! Миг след като истински го осъзнах като почивка от нещо, то изчезна. Около мен пак всичко си беше неподвижно, но като че ли вътре в мен нещо се раздвижи, а някакъв внезапен сърбеж ме накара да се надигна, да провра ръката си към лявата плешка. Смешно е, казах си, опитвайки се да се почеша, да усещаш сърбеж, когато си постигнал крайната истина на битието. Явно е, че цинизмът в тебе си остава неумъртвим и като алергичен сърбеж винаги ще избива, щом... Не успях да довърша автокомплимента си, защото сърбежът изведнъж обхвана цялото ми тяло и не беше повече сърбеж, а свирепи насекомни ухапвания. Отвсякъде ме жилеха и хапеха яростни насекоми, дори чувах стръвното им жужене, а не ги виждах. Пък и нищо не виждах вече, защото всъщност отново бягах, както бях бягал, преди да изляза на поляната.

Бягах с всички сили, бягах за живота си от невидимите насекоми. Бяха невидими, но аз – който никога през живота си не съм виждал живо насекомо – знаех, че са различни, съвсем точно знаех какви са, без да познавам имената им. Едни хапеха, други жилеха, трети щипеха с предните си крачета, имаха отпреде си щипци като ножици и режеха с тях плътта ми или един остър извит рог, или два разклонени рога, които забиваха в кожата ми, и всичките те, все едно как изглеждаха и какви имена носеха, впръскваха подлудяваща от-

рова в ухапаното, ощипаното, прободеното място. А пътят ми ставаше все по-стръмен, не път – каменистата планинска пътека. От едната ѝ страна се вдигаше отвесна стена към небето, от другата се спускаше отвесна стена в бездната. Краката ми се спъваха в камъните, разраняваха се, но аз продължавах да тичам нагоре, воден от усещането, че единствено горе е избавлението ми от мъничките чудовища.

Тичах, падах, тичах... после нито тичах, нито падах, после само пълзях с лакти и колена. Кръв ручеше от краката ми: от ходилата, от глезените, от колената. И от ръцете ми: от китките, от дланите, от ставите, от всеки пръст поотделно. Зад мен не оставаше изминатата пътека, зад мен, между двете стени, течеше една рекичка от кръв, като оная на поляната, но червена и подвижна. Аз виках, а не чувах ни гласа, ни стенанията си и сигурно изобщо не съм викал, защото едновременно с това разбирах, че всеки вик е безполезен, че няма кой да ми помогне, че единственото ми избавление е да се замъкна до върха. Но как щях да стигна, когато кръвта ми изтичаше така силно? Да стигне кръвта ми и дъхът ми да стигне – в това се състоеше спасението ми! За него бях готов да се моля, защото кръвта вече течеше и от раздраните ми гърди, и от очите течеше, сякаш нямаше друго предназначение, освен да пълни рекичката зад мен, та да има сред тая планина и една димяща червена рекичка...

Планината се сивееше на всички посоки. Голи зъбери, отвесни скатове – сиви, както е сива и студена всяка силикатна скала. Сива, студена, безкрайна планина, но аз бях на върха ѝ, на най-високия и вече нищо не ме хапеше, не ме бодеше, не впръскваше отрова в кожата ми. А червената река от кръв бе пресъхнала или изчезнала, защото и пътеката, по която все пак бях изпълзял, липсваше. Седях на голям камък – студен под мене, сив – и дишах на пресекулки, и гледах с удоволствие как с чудодейна бързина се затваряха раните по ръцете ми. Парцалите от скафандъра ме шляпаха по тялото; беше лек скафандър, но все пак материята му беше неприятно твърда. Пронизващ вятър развяваше тия нацепени парчета така, като че ли духаше от всички посоки едновременно, а те пък необяснимо как плющеха във всички посоки, без да срещнат противодействието на насрещния въздушен поток. Сега чувах и фученето на самия вятър. Фучеше не като един вятър, а като много ветрове, на много и различни гласове, та се получаваше нещо като каноново подемане на мелодията на различни височини в един могъщ и страховито звучен хор. Боях се, че тази ледена мелодия обаче скоро щеше да ме вкамени като всичко наоколо. Да не беше тоя вятър, казах си, отгде се взе сега пък тоя вятър... И чух веднага отговор:

– На върха винаги е ветровито.

Обърнах се без особена изненада, както нищо до този миг не бе ме изненадвало особено, сякаш всичко си течеше в един естествен ред, съставен от предназначени специално за мен случки и събития. На две крачки встрани, близо до края на върха стоеше подпрян на дебела тояга – сива като околните скали – един висок старец. Дългата му надиплена дреха – хитон ли се казваше? – беше сива; сиво-бели се спускаха дългата му брада и живописно къдравата коса. Скално сиви и скално спокойни светеха очите му.

– Затова насекомите не идват дотук – добави той, а каменно сивите му устни се раздвижиха в усмивка.

Ако не беше се усмихнал, щях да го взема за паметник, изсечен от околните скали.

– Ти си Зенон, нали – запитах го аз отново, без да се учудя. – Зенон от Елея? Какво правиш тука?

– Чаках те – кимна той с простодушно удовлетворение, загдето веднага бях го познал.

– А откъде знаеше, че ще дойда?

– Нали към мене беше тръгнал?

– Не – рекох предпазливо, да не го обидя. – Аз всъщност другиго търсех, един...

– Мамиш се, мене търсеше – настоя той с блага назидателност. – Или по-точно: търсеше върха.

– Но не, чувствах се великолепно там долу – посочих аз към полянката, която кой знае как тъкмо в този миг отново се появи пред погледа ми. Зеленееше се далеч под мен, бистра, ярка, слънчева, беше много красива и непостижимо далечна. Запитах го с болка по нея: – Всъщност каква е тази поляна?

– Това е надеждата. Но човек не може да се излежава дълго върху нея. Човек се чувства истински добре, само когато се издигне над нея.

– Ах, да – рекох с непочтително раздразнение. – На вас, древните, символи ви дай!

Моят патрон не се засегна:

– Ние нямахме космически кораби, момчето ми, затова летяхме из Вселената със символи.

– И докъде долетяхте – подиграх го аз, защото ми беше ужасно студено, а ми се счу и някакъв обиден намек в думите му. – Светът бил единен и неподвижен, а? Като е неподвижен, какъв е тоя проклет вятър на твоя връх?

Тук аз потреперех не само от студа, но и от една мистична тръпка – докато дрипите на скафандъра продължаваха да шибат по мен, по неговия хитон не помръдваше нито гънчица, нито косъмче не помръдваше и на буйно обраслата му глава.

– Зенон – каза ми Зенон от Елея. – Не опростачвай философията ми, както направиха това после циниците, че и неглупавият иначе Платон! Ти знаеш, още Аристотел ме нарече изобретател на диалектиката...

– Знам – прекъснах го. – Но ти откъде го знаеш, като си живял цял век преди него?

– От върха всичко се вижда – отговори ми той и за пръв път се раздвижи: смени ръката, с която се подпираше на овчарската си тояга, а аз се запитах какво става днес с очите ми – тоягата се оказа дълъг, посивял от старост меч.

Огледах се – докъдето стигаше погледът ми, се гънеха, застинали в силикатната си неподвижност, сивите дипли на планината. Моята зелена долина бе изчезнала, пък и аз не се сетих да я потърся. Рекох:

– Ти ли пръв беше казал, че не съществувало пространството? От тоя връх ли видя, че не съществува? Слушай, ама ти имаше и други смешни неща, сега си спомням! Особено онова за Ахил Бързоногия, дето се надбягвал с костенурката и не успял да я настигне...

– Синко – отвърна ми кротко той. – Вашият Хидалго успя ли да измине половината от своя път?

– Охо, ама ти даже знаеш, че летим с астероида Хидалго! Слушай, патроне мой, ако не ми беше толкова студено при теб...

– Зенон – прекъсна ме той. – И да искаш, не можеш да останеш при мен. Но да ми отговориш поне можеш, нали?

Замислих се, треперейки от студ, какъв отговор очакваше той и си спомних една от комично-чудатите му тези – апории май се казваха, която твърдеше, че за да стигнеш до своята цел, ти трябва да изминеш най-напред половината от пътя към нея, но преди това би трябвало да си изминал половината от тая поло-

вина, а преди това половинката от тая половинка и така нататък – до безкрай. С което той доказваше, че изобщо нямало да тръгнеш, че изобщо не съществува движение. Отвърнах му:

– Ти си прав: наистина не сме изминали половината от пътя си и сигурно никога няма да изминем тая половина, но то е, защото никой не знае къде лежи краят на пътя ни. Повярвай ми, Зенон от Елея, доста попътувах из Космоса и с очите си видях, че светът не е нито единен, нито неподвижен, а тъкмо обратното... Впрочем извинявай, ти беше казал и да не вярваме на очите си, нали? Вие там, в Елея, изобщо май не вярвахте на сетивата, само с духа си търсехте истините... – прекъснах се аз и се заувивах, вече съвсем премръзнал, в дрипите на своя скафандър.

Но вятърът веднага ги раздухваше, щом пуснех ръката си, за да притисна някой друг край. И продължаваше да пълни ушите ми с полифоничната си песен. А заедно с това ме изпълваше и с досада. Отгоре на всичко отнякъде се появи някакъв доста обезпокоителен облак. Далече беше, но вятърът бързо го носеше право към нас.

– Като си пътувал толкова из Космоса – не се предаваше старецът – и като си срещнал толкова противоречия, не си ли си помислил, че тъкмо нашите сетива със своите несъвършенства я карат да изглежда такава, че природата не може да бъде чак толкова противоречива, така пълна с взаимноизключващи се неща?

– О, знаеш ли – възразих му с нарастващо нетърпение. – Вселената е безкрайна, а щом е безкрайна, неминуемо ще бъде пълна и с противоречия.

– А преди взрива? – запита той с дебнене в гласа си.

– Какъв взрив?

– Вие го наричате Големия взрив. Нали учените ви твърдят, че е имало първоначален взрив, от който са се разлетели и образували сегашните светове? Тогава именно Вселената беше единна и неподвижна.

– Ти и това ли видя от тоя връх – викнах аз, но собствената ми ирония се удави в хора на ветровете, който бе се превърнал в хор от аварийни сирени. – Не всички учени смятат, че е имало първоначален взрив. Моят баща...

Облакът ни връхлиташе с бясна скорост и като че ли не беше облак, а черна и твърда плоскост с назъбени остри краища, насочили се право към гърлата ни.

– Зенон – извиках аз ужасен и инстинктивно се наведох. – Какво е това?

– Безсмислено е – усмихна се той с каменните си устни. – Когато си на върха, колкото и да се навеждаш, всичко ще бъде под тебе.

В следващия миг облакът отряза главите ни.

Около мен, под мен, над мен се стелеше един и прозиращ, и непрозирен, и плътен, и недокосваем мрак. Сред него висеше главата ми, но беше жива, защото мозъкът ми се гърчеше от болката в прерязаното гърло.

– Уплаши ли се от Нищото?

Главата на Зенон Елейски висеше по същия начин – един сиво-бял камък сред черната безтегловност на облака.

– Не – излъгах аз. – Но това не е никакво Нищо. Боли ме гърлото, а Нищото не може да предизвиква болка.

– Браво – похвали ме той. – Ето че си научил добре отрицателната диалектика! Защото всъщност аз нея съм изобретил. Ето че си разбрал, че тази болка си е в теб и си е от теб, както насекомите, които те подгониха към върха. Защо тогава не искаш да призна-

еш, че по същия начин стоят нещата и с пространството? То е само в нашите усещания. Ако то съществува реално и самостоятелно, къде ще се намира? Ще трябва да се намира или върху друго пространство, или вътре в някое друго, другото в друго и така нататък, пак до безкрай.

– О, моля те – изстенах аз съвсем непочтително. – Тия спорове ги води с баща ми, мен не ме бива във философията. Ти на мен ми кажи само защо са ти отрязали главата. Това не разбрах добре, когато четох биографията ти.

– Защото тя си позволи да оглавява един заговор срещу тиранина на Елея.

– Ааа, видя ли! – възтържествувах аз и щях още нещо да му кажа, нещо, което си беше вече мое откритие, едно важно откритие, направено в този миг, в който обаче... ме събуди втората разбуждаща система на тренажерния скафандър.

Мъчително дълго трая връщането ми върху ложето в тренажерната. Много ми се искаше поне да доизрека своето откритие, а вече бях го забравил. Докато всичко останало помнех, макар то да ми беше чуждо като мисъл и въпреки че мозъкът ми сякаш се бе разцепил на две половинки, които сега полека се приближаваха една към друга, както се приближават за скачване два космически кораба в пространството. В това пространство между тях още продължаваха да висят главите на Зенон от Елея и Зенон от Икар, но не можеха да си кажат нищо повече. Когато окачването на двете мозъчни половини завърши, аз казах на психоробота, който търпеливо бе изстоял трите часа край мен:

– Лосо – казах му. – Как ти се струва това, а?

Разбира се, на него нищо не му се струваше, не само защото въпросът не бе зададен на неговия машинен език. Все още бях като упоен, но упойката продължаваше да се утаява и вместо да увлича спомена със себе си, тя сякаш го очистваше, докато той заблестя пред мене гол и зрим...

– Лосо – изпъшках аз, – но това е съвсем невъзможно! В тоя тренировъчен калейдоскоп са могли за забавление да вложат всякакви идиотщини и всякакви фантасмагории, но да заснеме на филм един несъстоял се преди разговор между Зенон от Елея и Зенон от Икар – това едва ли е по силите и на най-гениалния оператор. Затова да го запишем за всеки случай, а? Пък после ще си поблъскаме главата над него...

Така аз продиктувах още тогава, без да ставам от ложето в тренажерната, това свое престранно приключение. А като си припомних предния ден и попредния ден, когато също приключенията ми от вторите два часа напълно се различаваха от приключенията в първия, редовния час, като мобилизирах още цялата си лекарска и инженерска профанщина, стигнах до заключението, че след първия час тренажерният калейдоскоп се самоизключва чрез собствения си часовников механизъм и престава да прожектира. Деблокираното от Алек обаче програмно устройство на шлема не те е събудило и шлемът продължава да те хипнотизира за възприемане на несъществуващите вече калейдоскопски прожекции. И те хипнотизира дотогава, докато някъде към втората половина на втория час предизвика една като по учебник точна шизофрения с идеалното раздвоение на личността – една от ония краткотрайни все пак експериментални шизофрении, които още преди векове психиатрите са предизвиквали и с химически средства, опитвайки се да надникнат в бездните на това загадъчно състояние на мозъка. И

като стигнах до такова заключение, аз изревах, готов за ново полудяване:

– Нeee! Моят мозък сигурно е в състояние да се разцепи на два Зенона, след като все пак специално е изучавал трудовете на своя патрон от Елея, та да си побъбри малко глупости в скуката на пътуването, но тоя семпъл глупак и най-вече добряк Алек Дери?... Как той ще затвори собствената си половина в риманово кълбо и ще я превърне в някакъв богоравен представител на галактическа свръхцивилизация, за да изрича забрани и закани към човечеството? ...

ДВАДЕСЕТ И ПЕТИ ДЕН

В последна сметка обаче глупакът излязох аз. Не мога и не мога да се справя с чудовищното за мен откритие, че вероятно и Алек е срещнал в същата тренажерна тоя „бог", в гонитбата на който аз сега рискувах живота си. Ето: все още казвам „вероятно", когато е повече от очевидно! Но защо и как тъкмо такъв „бог" ще създаде в себе си един простодушен и храбър астропилот като моя приятел Алек Дери?...

(В такива въпроси и в безплодни логически анализи се мъча да удавя преживяването си, за да не се удавя аз самият в него.)

... Защо впрочем подигравах аз своя мъдър и достоен патрон, един истински гигант на мисълта, у когото ще намериш началата на цялата по-сетнешна философия, разгледани вече в критически план? Само защото ми беше студено при него, на върха? Но чакай, та кого подиграваше ти, щом си бил едновременно и Зенон Балов, и Зенон от Елея? Не се ли подиграваше нещо друго в теб, нещо трето, останало между двете ти мозъчни половини като контролен апарат? И се подиграваше всъщност на теб самия и тъкмо на тая теза за света, заради която си се озовал сега по най-лекомисления начин в тоя бездиханен край на Галактиката!

Не, не скуката на пътуването е измислила „бога" в главата на Алек Дери, а... хаосът!

Богът е една твърд сред него, един връх, студен и суров, но непоклатим. Богът е границата на хаоса. Богът е порядъкът, който човекът иска да наложи на Вселената.

Но нали няма порядък без забрани? Тогава за какво си тръгнал всъщност ти, отрицателний диалектико? Та ти съвсем не си тръгнал да търсиш „бога" на Дери, защото те е примамил неговият порядък – щеше ли да го подиграва толкова собственият ти мозъчен контролен апарат? Ти инстинктивно си потеглил именно за да въстанеш срещу забраните на тоя „бог". Както онзи, чието име ти е дадено, е пожертвал пълната си със скептична мъдрост глава, опитвайки се да прогони от престола му жалкото провинциално диктаторче на Елея. Защото, мили мой, порядъкът не е само човешка мечта сред хаоса на природата. Той е нужен още, за да има човекът и срещу какво да въстава.

Ето защо... смири се сега! И се успокой! Нищо страшно не е станало. Напротив! Нали древните, които, изглежда, все още са по-умни от теб, са казали, че истински големите приключения за човека лежат не извън него, а в собствения му дух! Затова... кажи засега едно „благодаря" на своя дух, който поне не те оставя да скучаеш.

ДВАДЕСЕТ И ОСМИ ДЕН

Съвсем съм смазан. В тренажерната не смея да влизам повече, всички други развлечения са ми не по-малко противни. Все още играя понякога шах като опит за забрава, но психороботите ме бият на поразия. Нито веднъж не успявам да постигна вече победните за човека пат или вечен шах. И Р19 отново ми отесня – внезапно, сякаш бях нахлузил на главата си детски шлем. Ходя насам-натам без всякаква нужда, удрям се в стените, загубил чувство за равновесие, и всичките ми стави крещят от болка в тия хаотични движения. Да, нещо лошо става с мен, а се боя да не стане още по-лошо. Най-разумното е да насоча кораба към Икар, да го пусна на максимална скорост и да легна в анабиотичната камера. Но това, с камерата, вече не съм в състояние да направя. Онзи ден видях Нила. Както проверявах за кой ли път климатичната инсталация, изведнъж чух един тих смях. Тих и откровено подигравателен. Можете да си представите как се реагира на такова нещо, след като знаете, че на кораба няма друг човек!

Обърнах се – Нила! Наднича сред плетеницата тръби на регенераторния сектор и ми се хили подигравателно. Аз не веднага забелязах, че всред тръбите виссеше само нейната красива глава, дори не и цялата ѝ глава, а само лицето ѝ, обрамчено от буйна руса коса. Скарах ѝ се – на шега, разбира се, та да я омилостивя:

– Кой те пусна тука с такава коса? Няма ли за тебе астропилотски правилник?

Тя присви очи – станаха тесни като цепки; синьо-зелени електрически искри, като при късо съединение, заизскачаха от тях.

– Повредена е климатичната инсталация, а не мога да я оправя – рекох ѝ. – Ще се задуша накрая.

Обърсах с длан челото си, но не за да ѝ демонстрирам колко е задушно и как се изпотявам. Потта наистина ручеше по него така, че и веждите ми не успяваха да я задържат или отклонят.

– Така почва – отвърна ми тя и се изсмя злорадо.

– Какво?

– Най-напред се поврежда климатичната инсталация. Затова си ела още сега в камерата.

– Какво започва? – изкрещях ѝ, а тя ми рече „Глупак!“ и изчезна.

Сега чак осъзнах, че тя никога не бе имала дълга коса и че устните ѝ не се движеха, но въпреки това аз бях чул ясно произнесените думи.

Разбира се, след такъв разговор и дума не може да става да влизам в анабиотичната камера – там, където бе изгоряла в невидимите пламъци на кислорода една буйна човешка красота.

Докато Алек е полудявал в тренажерната, за да полудее окончателно, когато е излязъл от нея.

Не бива да влизам повече. Ей, Лосо, Тоби, Моно, Коро, чувате ли, дяволи автоматични, няма да ме пускате повече в тренажерната! Нали се грижите уж за здравето ми!

Трябва да се успокоя. Нужно е да се успокоя, за да взема някакво решение, а ми е невъзможно. Щом легна и направя най-напред отпускането на мускулатурата – него също не постигам както трябва – точката, която съм си избрал за фокусиране на погледа, изведнъж оживява. Превръща се в гадно влечуго или в птица, която бие окървавените си криле в стените, или едновременно и в птица, и в змия – главата на птица, тялото на змия или обратното: тумбесто птиче тяло, лъскаво като глобус, с лъскави змийски люспи, а от него се

източва една дълга-дълга шия, не шия, а змия, завършваща накрая с лешоядски клюн. И тоя клюн посяга към мен, а аз се свивам отбранително и от цялото ми йогистко отпускане не остава нищо.

Вчера видях и баща си. Признал своето поражение, бях тръгнал към автопилота, за да сменя курса. И точно над автопилотския пулт се залюля кабинетнобледото философско лице на баща ми. Беше много тъжно и ме гледаше с укор. С тъжен укор. Не знам за какво ме укоряваше, искаше ми се да се досетя сам, затова не го запитах. Отново сърцето ми се сви, всичките ми кръвоносни съдове се свиха, а потните жлези – обратното: зинаха като вулкани и заизливаха своето студено съдържание.

За какво ме укоряваше, татко? Впрочем все едно! Бащите винаги носят в себе си някакъв укор спрямо синовете си, синовете винаги крият в себе си някаква вина спрямо бащите си. Лошото е, че не успях да променя курса, защото след като ти изчезна с тоя болезнено благ укор, в мен възпламна отново синовният инат. Ще взема накрая да ви изпратя само кораба, а аз ще изхвръкна от него с аварийния патрон.

Видиш ли, татко, че все пак сте успели да ми вдъхнете мъничко и от вашето чувство за отговорност! Дори в това състояние се сещам, че не е съвсем почтено спрямо вас да жертвам цял един разузнавателен кораб, па макар и от поостарелия клас „А", за едно глупаво самоубийство. Би могло и по-евтино да се направи. Само че ще трябва по-напред да се справя с тия четири паяка, дето щях да ги изучавам.

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТИ ДЕН

Две впръсквания в ноздрите с психотон прогонват за час-два змиите и гущерите, и птиците от стените, и хилещите се познати и непознати мутри, увиснали по частите на кораба като старояпонските лампиони дракон. Предотвратяват още аварийната торпила да се превръща в гигантски крокодил, когато се приближавам към нея, както стана първия ден. Дори ме правят способен да разсъждавам над странния факт, че виденията ми са съвсем същите, каквито са били виденията на полудяващите и преди хиляда години. Толкова малко ли сме се променили в най-вътрешната си същност, че пак влечугите са, които най-много ни плашат, макар изобщо да не сме виждали тия безобидни животинки другаде освен на учебните филми? Изглежда, в ерата на влечугите, пълзящите и летящите, като птеродактила, човекът е ставал човек, та така незаличимо е заседнал техният образ в клетъчната му памет.

Но изглежда, че и суетата ми е незаличима, щом въпреки всичко отбелязвам това си наблюдение в бележките към дисертацията си. Разбира се, че ми е съвсем ясно моето състояние, и диагнозата, твърде банална, ми е позната, и средствата за резултатно лекуване стоят на разположение в диагностично-лечебната клетка на кораба. Но аз нямам никакво намерение да се връщам на Икар, за да кажа разкаяно на Терин: Вие излязохте прав, учителю...

Коро ми помага да проверя изправността на торпилата. Все край мен е тоя осмокрак звяр и явно е изпълнен с подозрение. Затова аз прекалено усърдно проверявам всички възли, макар да ме интересува само пусковата уредба, която ще ме изстреля навън от тоя

омагьосан, пълен с гадни животинки и още по-гадни лица Р19. И му дърдоря непрекъснато:

– Много сте ми умни, но не усещате опасността. Ще я познаете, когато вече е настъпила, защото сте си едни машини и толкова! Само човекът може да я предусети дълго преди тя да се е приближила действително. Затова торпилата трябва да е готова. Ще ме изстреля напред, пък вие после ще откарате кораба на Икар.

Ей такива неща му дърдоря, като се старая да изглеждам съвсем спокоен. Той, естествено, нищо не разбира – за разговор с психороботите има строго определен речник със строго определена граматика, която единствено може да вкара думите в холографското им съзнание. Но всички астропилоти разговарят така с психороботите си не само защото се привързват към тях, а и заради потребността си от контакт с друго същество.

Впръсквам си още мъничко психотон в носа и лягам, за да опитам своя ковчег, който ще носи тялото ми из прашните простори на Галактиката, докато не попадне в крематориума на някоя звезда. Приятно се лежи. Затварям очи – смъртта, естествено, не успявам да си представя, но в мен се разлива като топлина и като светлина ликуването, че съм намерил начин да надхитря психороботите. В аварийната торпила няма място за тях, самата тя е почти психоробот. В нея всичко е автоматично, защото тя е определена само да те изнесе на някоя орбита и там да чакаш в замразено състояние, докато те приберат. А най-хубавото е, че може да се задейства и отвътре. И че психороботът не е програмиран да решава има ли човекът право да влиза в нея, или не. Те решават това само когато са открили непоправима авария, свързана с разхерметизирането на всички помещения, а човеците не са в състояние да напуснат кораба. Тогава сами изтикват екипажа в торпилите.

Та можеш да престанеш да ми се подиграваш, Нила – аз също открих един свой начин да избягам от психороботите.

Мисля си още как веднага след излитането да повредя анабиотичната апаратура, а после и сигналната уредба, защото такова е предназначението на тия торпили: да те замразят за две десетилетия и да прогласяват през това време Галактиката с мощния си предавател, че в тия и тия координати, на такава орбита се намира седемдесет-осемдесет кила скъпоценна материя, която трябва да бъде прибрана.

Колко хубаво би било, ако не трябваше повече да отварям очи, а да си остана така в меката като въздух камера на торпилата и да спя, да спя, но ще трябва да ги отворя още веднъж, за да променя курса на кораба. Ще трябва да си наложа това още не малко усилие – не малко, защото, щом отворя очи, сигурно пак ще ме връхлетят зверовете и лицата. А от самата тая мисъл отново почва да ми става задушно, да ме стягат гърдите, да се свива до острие сърцето ми, до острие, което се забожда в лявата страна на гръдния ми кош и тъкмо тогава, когато се напрягам да вдигна станалите оловни мои клепачи, на челото ми ляга нещо много леко и много нежно, излъчващо безкрайно приятна прохлада. Стискам клепачи, стискам челюсти, мъча се да позная с въображението си какво е, но то явно е различно от досегашните кошмарни видения и се усеща досущ като женска или като детска ръчичка. А когато тая ръчичка почва да ме гали, задухата също се разсейва, тежестта в гърдите ми намалява, сърцето се връща към истинския си обем, въздухът става

необичайно свеж и аз решавам още дълго да не отварям очи. Но ето че макар и безплътно нежно, като насън нежно, Хелиана Доля-Морени ми казва с един изненадващо действителен глас учудващо действителните думи:

– Не бива да правиш това! Моля те, недей! Аз... – прохладата минава няколко пъти по челото ми – Ние... имаме нужда от теб.

– Хели! – извиквам аз и навярно съм счупил някакъв рекорд по бързо и широко отваряне на очи. – Хели?

Тя се усмихва, но за разлика от всички лица, които досега ми се бяха явили, няма подигравка нито в усмивката, нито в очите ѝ. Няма и укор. Само една усмихната болка.

– Обещай ми! Ако не можеш повече да издържиш, върни се на Икар. Никой няма нито да ти се сърди, нито да те подиграва, загдето не си изпълнил задачата си.

Разравям бързо медицинските си познания и се мъча да определя дали е възможно видението ми. Не, в такава реактивна, почти шизофреноподобна психоза, когато самата психотравма се преработва в психоза, е немислимо да се появи видение, носещо чувството за щастие. Или поне на медицината не е известно такова явление. Или поне на мен не ми е известно то. Но щастието си е щастие и то ме прави дързък и весел като момче.

– Целуни ме – казвам. – Ако ме целунеш, ще ти обещая!

Тя се колебае, а аз усещам, че ще го направи, и затаявам дъх, и знам, че нищо няма да ми струва да ѝ го обещая, защото от мен вече се е изпарило всякакво влечение към смъртта. Тя се колебае като смутено дете, после ме целува по бузата, с мокри устнички, също

както целува дете. („Зенко, тебе най-много обичам")

– Истински – казвам ѝ. – По устните!

И протягам ръце да я прегърна, защото като озарение съм разбрал, че няма нищо, което да обичам и желая повече от това момиче, но то ме изпреварва. С неподозирана страст се впива за миг в пресъхналата ми уста и изчезва.

– Хели! – викам подире ѝ. – Хели!

– Ти ми обеща – направо заповядва тя, но нито я виждам вече, нито я усещам. – Хайде! Върви да промениш курса! Чакам те, Зенон, на Икар ще те чакам.

– Кажи поне, че ме обичаш! – мъча се и аз да изтръгна едно обещание от своето прекрасно видение.

И тя ми отговаря пак с тоя изумяващо действителен глас някъде откъм тавана на сектора, в който се намира аварийната торпила:

– Обичам те, Зенон. Върни се!

ПЕТДЕСЕТ И ДЕВЕТИ ДЕН

Събужда ме Тоби. По-скоро автоматът ме събужда, а Тоби присъства и сигурно през цялото време е стоял на стража край ваната на анабиотичната камера. Но това пак не доказва, че той е именно контролният психоробот. Гласът на автомата безстрастно изрежда онова, което свети и на таблото пред очите ми: правилата за излизане от анабиотичния сън. Събуждането не е аварийно, така че нищо не ми припира да бързам. Тоби стои неподвижен и ням, автоматът невидимо си върши работата, а гласът му говори, че му е все едно дали аз се събуждам, или не. Смъртният застой е все още в кокалите и в мускулите ми, мозъкът ми е още само една буца лед, но процедурите съм принуден да направя, всичките и педантично – от измива-

нето на криопротектора от тялото в съседната вана с разтворителя и едновременно изпиване на малки глътки на цял литър лигаво хладък витасал, през дихателните упражнения пред аерозолния апарат, та чак до обличането на определените дрехи от определената ниша. Камерата няма да се отвори, докато не ги извърша, а и Тоби навярно ще се намеси. Главните процедури по събуждането са минали още дълго преди да се събудя. Кръвта ми, обновена и натъпкана с препарати, тича като луда, та ме кара да се задъхвам, продухва с пот порите на кожата ми и когато бронираната врата най-после се разхерметизира, при малко повече дързост бих могъл да твърдя, че съм предишният.

Мисълта, че може би съм лежал във ваната на Нила, не предизвиква кой знае какъв отзвук в студеното ми още съзнание, а това говори, че все пак не съм съвсем предишният. Естествено, вече ми е ясно в общи линии какво е станало, но още не съм в състояние да се разсърдя на моите психороботи, загдето си направиха все пак удоволствието да ме натикат в камерата. Сега повече ме занимава глупавият стремеж да изляза с достойнство от нея. Вратата се отваря почти тържествено, след като набирам бавно, но без колебание сложния шифър, който е всъщност тест, проверяващ годността ми за самостоятелни разумни действия. С една обидена тържественост се опитвам да изляза и аз през нея, без да се олюлявам на омекналите си крака, без да удостоявам бдящия ревниво край мен психоробот с друго, освен с високомерно незабелязване.

И на него, както на анабиотичния автомат, разбира се, е абсолютно все едно дали го забелязвам, или не. Нали победителят все пак излезе той – той в съюз с другите, в заговор с всички бордови автомати, с це-

лия P19 от остарелия звезден клас „А“, който фактически представлява една също такава умна и равнодушна машина, решила да прави каквото на нея е изгодно, да не се подчинява на човека, възбразил си, че е неин господар.

Ето че си спомням горе-долу и как се развиха нещата. Останалото ще ми го прожектират записите на психороботите, които в такива случаи документират всичко с точност, на която всеки човек бе могъл да завиди: де да можехме и ние така да документираме в себе си своите действия!

Да, Хелиана е моето щастие, което ме понесе на крилете си към командния пулт, за да променя курса! Трябва да съм бил много зле... В мозъка ми лениво се размразяват предишните учени думи: това си е било чист параноиден синдром... получената в тренажерната психотравма... откритието, че съкровената цел на полета ми е била също измамна... клаустрофобията... конфликтът, предварително заложен, с психороботите... при развитие на подобна психоза психотравмата остава в разбираема връзка със съдържанието на налудните мисли и халюцинациите... Но каква връзка имаше любовното обяснение на Хелиана с психотравмата? Ще трябва да поизмъча после медицинския колектор! Не, едва ли ще открия нещо подобно. Ако обявя откритието си... глупости, няма да ми повярват, пък и ще трябва по-изосновн да се изследва моето отношение към момичето... Полудявайки, аз го обичах до полуда. Освен ако това е било... но не, сигурен съм, че в цялата световна медицина няма регистрирани любовни халюцинации при клаустрофобия. Така че бих могъл да се гордея...

Но такова щастие не може и да се изживее наяве. Още усещам целувката на устните си въпреки

трийсетдневната ледена упойка. Навярно затова ударът е бил двойно по-силен: когато си се втурнал ликуващ в командния сектор, за да изпълниш незабавно обещанието си, когато си позязал опиянен звездите, когато си се взирал с щастливо нетърпение в координатния екран, изведнъж да установиш, че тия проклети машини, които вече са те довели до полуда, са ти погодили и един генерален номер: отвели са кораба точно в обратна посока! Автопилотът изобщо не е реагирал на твоята дълга и грижлива настройка след излитането твоята от Икар, или пък по най-подъл начин тихомълком е променил отново курса, без да ти сигнализира за отклонението, тоест върнал е кораба на оня курс, даден му още от Икар!...

Останалото мога да си го гледам, колкото си искам на рекординга, след като произнеса магическото заклинание: „Тоби, репродуцирай записа на тревога номер три!“ Може би един ден тази гледка ще ми се вижда забавна – засега тя ме изпълва само с апатичната мъка на победения. Защото на екранчето на рекординга един окончателно обезумял човек се хвърля с юмруци и с крака върху пулта на автопилота, юмруците му пръскат кръв, разранени в ръбовете на метала, от устата му хвърчат лигавите мехурчета на беса... Но дори и това не трае достатъчно дълго и не дава поне мъничко резултат, та и в полудата си човекът да съхрани малко достойнство. Коро, да, осмокракият Коро със спокойно превъзходство, с програмирани, насилнически хватки вплита две от ръцете си пипала между ръцете и гърба ти, между единия и другия крак и те понася, както мравка понася огромен мъртъв бръмбар, защото ти вече си и мъртъв – аерозолното облаче упойка, изхвръкнало от четвъртия му крайник, вече те е превърнало в труп, готов да бъде замразен в анабиотичната вана.

Не е весела тази гледка, та не пожелавам никому да се види в такова състояние на екрана. И отивайки сега бавно към командния сектор, за да разбера какво става, аз знам, че никога, никога няма да простя на психороботите, справили се с мен като с глупаво, невръстно дете. И знам още, че няма спасителен бог ни за мен, ни за Алек, че сме заробени докрай от машините и че единственият изход от робството ни е търпеливо да се нагаждаме към тях, като едновременно с това продължим усърдно да си втълпяваме илюзията, че ние сме господарите.

Сега единият от господарите ми – автопилотът, властно ме позовава с аварийната сирена, но това не може да ме накара да хукна към него. Нека си трещи и вие, ще изпия първо една чаша вода. Пък и колената ми още не стават за тичане. Но корабът е малък, така че колкото и да забавям хода си, все пак стигам. Натискам копчето, за да изключа досадната сирена. Тя не ме плаши, само ми досажда, защото след като и целувката на Хелиана се оказа халюцинация, макар и непозната на медицината, отново не горя никак от нетърпение да се връщам невредим на Икар. И тогава заедно със сърдитото издъхване на сирената в подложката, където електронният мозък на автопилота изплюва само фиша с координатите, за да можеш да ги сверяваш с показанията на дублиращите уреди, пада една синя микрошпулка. Очевидно е вложена по някакъв друг начин и е била свързана с изключващото реле на сирената. Но и любопитството ми още не се е събудило така, че да преодолее леността и апатията. Слагам я бавно в рекординга, звукозаписна е, видеозаписните са червени, и примигвам във вяло недоумение:

– Зенко – казва баща ми, сякаш се намира край

мен и ще ми поиска да му направя някоя справка или ще ме запита дали мама си е у дома, – навярно съм ти причинил неприятности, но уговорката ни беше да не ти разкривам до шестдесетия ден задачата, за чието изпълнение те помолих. Иначе това ще попречи на твоя собствен експеримент и работата ти над дисертацията. Тъй като у нас все пак съществуваха известни съмнения спрямо твоите действителни намерения – особеният ти интерес към случая с Алек Дери ни караше да се опасяваме, то ние си позволихме още да блокираме автопилота на курса, който е нужен за нашата научна задача. Съображенията ни бяха следните: ако ти желаеш да се занимаваш само с проблемата „човек–психоробот", ако нямаш други намерения, освен да работиш над дисертацията си, то ние те освобождаваме от грижата за курса на кораба. Ако обаче в тебе е имало някакви скрити от нас намерения, то тогава пък те предпазваме по този начин както от някоя лекомислена постъпка, така и от безотговорното погазване на обещанието ти да изпълниш нужното на Икар изследване.

На това място не можех да не изръмжа:

– Е, какво, мили татко, не ми остава друго, освен да ти благодаря за топлите грижи!

– От този момент, Зенон – продължаваше баща ми все така делово и безпатосно, – влиза в сила задължението ти да работиш само за нас. Апаратурата е програмирана за най-общата схема на тази задача. Тя, изглежда, не е лишена от опасности, та може би ще те заинтригува и лично. Подробностите (за съжаление твърде малко знаем) ще получиш от психоробота Моно. В него са заложени, поискай ги с код № 1863. Както и досега, не бива да се свързваш с Икар. Икар също е изключил всякакви излъчвания в тази посока, защото не знаем характера на евентуалната опасност. Всичко останало предоставяме на твоята съобразителност. Не нарушавай излишно тази предпрограма, пази се от неблагоразумна смелост. И дерзай, синко! Целият Икар те чака с нетърпение.

– Щрак! – каза самоизключилият се рекординг.

САМОТАТА НА СИРЕНИТЕ

1

Това, което ми съобщава Моно, е малко: продължително наблюдаван от Икар източник на разнообразни излъчвания, хаотични по природа, с променлива дължина на вълната, но с твърде строга периодичност – на всеки седемдесет и осем икарски дни. Движи се необичайно бързо за природно космическо тяло. Необикновено малки са и размерите му, впрочем неустановени точно. За да не издаде присъствието си, Икар не е посмял да го улови в лазерните си радари, та да ги установи. Иде от еди-коя си система, ще пресече пътя на Икар еди-кога си, на еди-какво си разстояние и така нататък... неща, които не е нужно тук да изреждам, за да не пълня разказа си с цифри. Който се интересува от тях, може да ги види в научния архив. Важното е, че движението му напомня движението на комета, а не на онези въртящи се като бесни неутрални звезди, които толкова пъти са мамели човека с привидната възможност да бъдат дело на високоразвита цивилизация.

Ако от наблюдавания досега път на непознатия космически обект може да се начертае някаква негова предполагаема орбита, то тя би приличала на оня човешки експерименти от началото на космическата ера, при които един космически апарат се е движел из Слънчевата система чрез последователно отблъскване от гравитационните полета на планетите. И този неизвестен космически обект, след като се „попързаляше" по около една пета от гравитационната граница на звездата, се отблъскваше от нея инерционно (или може би с двигатели?) и отскачаше към следващата звезда. Приблизително такова движение бяха му изчислили нашите астрофизици и то го оприличаваше или на нещо като междузвездна комета, каквито не бяхме срещал досега, или на... „мейд ин" – както пише на земните стоки – друга цивилизация.

Разбира се, че любопитството ми се посъбуди, макар и не особено, защото, както споменах вече, човечеството много пъти се е лъгало в това „мейд ин...", та е позагубило вярата си да срещне нещо действително такова. А тъй като не му се ще все пак Космосът да си остане празен, тоест ние да сме единствените в него, то си съчини хипотезата, че сигурно има други цивилизации, но те са толкова различни от нас, че не можем да разпознаем техните форми на проявление. При такава теория, съгласете се, някакви си променливи радиовълни не могат да те обнадеждят.

От Икар беше значително по-малък. Това установих, след като поех риска за едно първо опипване с лазерния локатор. Диаметърът му бе около километър-два. Повърхност – гладка, скорост – будеща респект. Впрочем респект будеше и великолепната точност, с която икарските астрофизици бяха програмирали както автопилота, така и цялата изследователска апаратура. Автопилотът беше намалил вече дотолкова скоростта ми, че имах на разположение още една седмица безопасно разстояние – седмица, в която трябваше да размишлявам какво да предприема.

Докато съм спял в камерата, уредите бяха уловили и записали последното излъчване на тялото. Моно ми предаде още и кода на вложените от баща ми в колектора предишни записи. Непрекъснато ги сравнявах – имаше някакви минимални разлики, които само

електронен мозък можеше да установи, броейки сигналите, но те не ми говореха нищо. Тялото излъчваше около три часа с грандиозна мощ, стократно по-голяма от съвкупната мощност на всички предаватели на Икар, и мълкваше за седемдесет и осем наши дни. Разговаряше ли с някого, или ей тъй си излъчваше за собствено удоволствие? Като всичките тия галактични звездни и квазизвездни източници, които пълнят Метагалактиката със своето безсмислено радиодърдорене?

Второто лазерно опипване не ми даде повече от първото. Още бях далече. Някакво черно топче се изтъркули за минутка на екрана и отново потъна в собствената си загадка. Горкият Икар пак ще си остане излъган в надеждите да намери себеподобни! Но защо аз трябваше да си губя времето заради това?

А за какво ми е пък туй време, да ме пита човек! Травмата още лежеше в душата ми като натъртено и изтръпнало място. Докосването до него не будеше болка, будеше спомена за болката и предишното усещане за безсмислие. Очевидно трябва да бъдат премахнати тия тренажерни! Ще го предложа, щом се върна. Човек не бива да си създава и изкуствени халюцинации – стигат му тия, дето мозъкът си изплита сам! Така или иначе, не ми се губи време с тази топка и на третия ден аз решавам да я бомбардирам с нейните собствени сигнали. Ако има в нея нещо, което търси контакти, ще трябва да си рече, според мен, разбира се: Я па тоя, повтаря онова, дето аз съм му го казал! После и да се сети: Ааа, ами да! Точно така трябва! Ако прати нещо на своя си език, аз може дори да не го забележа. Но щом ми връща точно моите думи, значи ги е схванал като думи, като средство за контакт и по този начин ми дава да разбера, че е също така нещо, способно на контакт.

Трябваше да си го рече, но не си го рече. Три часа го масажирах с радиовълни – изцяло повторих неговия последен запис, но нещото продължи да си се търкаля по пътя, без да трепне и мускулче в дебелата му кожа. Казвам кожа, защото след това се осмелих вече доста продължително да го изследвам. Беше гладко като кожа и имаше почти същия отражателен и поглъщателен коефициент на човешката кожа. От какво ли ще е направено? Забранено е на такива като мен да кацат на други космически тела, изобщо всяко кацане се решава винаги от астронавигаторския съвет, но след като съм самичък тука, кой ще ме спре? Освен ако проклетите психороботи са програмирани да ме спрат. Не бих се учудил, баща ми и помощниците му едва ли ще пропуснат да направят това, след като отлично знаят колко уважавам законите на Икар. Една сондичка обаче бих могъл навярно още сега да му пратя – то, изглежда, ще продължи да си мълчи, докато не изтече определеният му срок.

Определеният? Не, драги ми Зеноне, този път наистина без всякакви илюзии! Макар да не си никак силен по астрофизика, общо взето, знаеш каква е природата на периодичността при звездните излъчвания. Разбира се, тук липсва онази свръхплътност на квазарите, която обяснява малкия им размер, това изглежда по-скоро меко, но нека не го определяме веднага като една ритната от дядо Господ към тоя край на Вселената кожена топка. Спокойно и трезво! Астрофизиците искат от теб да им занесеш подробно и обективно изследване. Изводите – те да си ги правят! Ти гледай само да не се бавиш излишно, защото сигурно вече се задъхват от нетърпение. Нали ги знаеш какви са – всеки камък, който прелети край Икар или изглежда малко по-иначе от познатите досега камъни, им отне-

ма сън я за цели месеци!

Впрочем ти защо не можеш вече да се възторгваш като тях? Заради неопределения смисъл на съществуването на всичко това ли? Или защото тек хромозомът ти се чувства ужасно самотен и е отчаяно агресивен, търсейки си еша из огнените, ледени и прашни пустини на Млечния път? Но нали агресивността е жажда за самоутвърждаване, за живеене? И още: едно постоянно любопитство към света? Е, да, Зенон Балов, ти не си любопитен само към икарци и тяхната Земя, понеже всичко това вече е било. А пък сега се правиш на равнодушен, защото още студенее на устните ти въображаемата целувка на Хелиана. Но ако тя не е въображаема? Ако наистина е била? А нима не е била, щом успя да те върне към живота?

Ето тя те върна и той е хубав, тоя живот! И е хубав тъкмо заради съществуването на ей такива топки, в които може и да няма живот, но все пак има нещо странно, а то ще ти разкрие зад себе си законите на друго странно нещо, което пък е свързано с трето, и така нататък. Или ти е омръзнала безкрайността? Просто я забрави! Сега пред тебе не лежи безкрайността, лежи най-завършената крайност – кълбото, скрило в себе си една тайна. А се живее хубаво и пълно само когато има тайни. Та... да живеят тайните, Зенон Балов, първи човече, родил се извън своето слънце! Да живеят милиардите тайни на милиардите слънца!

След толкова дни бездействие у мен действително се събуждаше взривообразно жаждата за нови битки, така че на петия ден, достигнал границата на безопасността – разбира се, изчислена, с оглед на нашите най-далекобойни разрушителни средства – аз без всякакви медикаменти се бях превърнал в едно преливащо от весела войнственост човече, което едва се

сдържаше да не се хвърли веднага в атака.

Жалко само, че излъчването бе се случило точно когато проклетите паяци са ме пришивали в камерата! Сега топката е толкова безмълвна, че ме налитат съмнения да не би излъчванията да са идели от другаде. Пак ги сравнявам, графично и звуково, с предишните, пак ги изсипвам продължително върху ѝ, тя пак мълчи и аз се приготвям за работа, мъчейки се да потуша пламъка на нетърпението си. В главния колектор на Р19 е заложена, разбира се, една задължителна програма за изследване на нов космически обект. Вадя си фотокопие и го окачвам над командния пулт, та да ми е винаги пред очите. Вдъхновението си е вдъхновение, инициативността е също важна, но една такава програма е съхранила опита на няколко поколения астронавигатори и наистина не бива да бъде пренебрегвана, колкото и мудна да изглежда, колкото и излишно предпазлива.

След една доста сложна маневра, в която основната работа извърши Тоби, така че съм готов да му простя някои неща, аз облетях топката, огледах я, колкото можех, отвсякъде, не видях кой знае какво повече по нея от това разстояние, после изравних собствената си скорост с нейната и легнах успоредно в нейния път. След това пуснах първата сонда.

Снарядът, със собствен импулсен двигател, е програмиран също така предпазливо, та моето нетърпение отново е подложено на изпитание. Той описа найнапред две осморки около топката от такова разстояние, че на екрана въпреки холографския лазер и инфрачервения телеобектив цял ден трепкаше само едно размазано сиво-черно петно. Но описвайки своите прекалено широки осморки, снарядът все пак се приближаваше до тялото. Заедно с това се проясняваше и кар-

тината на екрана. Аз трескаво записвах собствените си действия в тяхната програмна последователност – наблюдаваното се регистрираше многократно от уредите – и чувствах как отново се зареждам с нетърпение и надежда. Повърхността на топката, естествено, не беше кожена, но се оказа не по-малко озадачаваща. Някаква тъмна пореста материя; от досадното разстояние на страхливата сонда тя много приличаше на регулит (не това бе необичайното обаче, тъй като регулитът покрива повечето планети!), беше като че ли отлята в осмоъгълни клетки от значително потвърд материал, навярно дори лека метална сплав.

– Е, ха добра среща! – рекох аз с пресъхнало гърло, изключвайки автопилота на сондата, за да я поставя под свое управление. Исках да я пратя по-близо, отколкото бе програмирана. – Ей, октоподе, какво ще кажеш, а? Какво можеш да кажеш, осмокрака машино, не случайно програмата за космическите срещи ви изключва вас, психороботите, от тях! Кой знае какви каши ще забъркате, ако ви пусне човек да го замествате в такива случаи. Ето, мислиш, че не усещам ли как вече си решил в паешкия си мозък, че това е телескопска антена, опъната върху астероид. Такива осмоъгълни клетки има колкото си щеш в природата, така че не бързай, глупако! И на Земята един куп кристали имат осмоъгълна решетка!...

Сондата послушно влезе в юздите на телеуправлението. А аз продължих да си дрънкам така на Тоби, като измислях разни обръщения, за да не го задействам с произнасяне на името му. Бях му простил вече всичко, дори и заради възможността сега да говоря някому, докато се напъвам да не разбия сондата в тялото и да направя някоя беля. Защото – не на игра и не по време на обучението си – не бях управлявал никога изс-

ледователски сонди. Добре, че Коро, който сега е застанал от другата ми страна, има такава управление в търбуха си и непрекъснато ми диктува операциите. Останалите два робота вече усърдно проверяват всички жизненоважни възли на кораба и го привеждат в бойна готовност. Никога не съм произнасял с по-голямо удоволствие някакво нареждане. Това, бойната готовност, се оказа велико нещо! Разбира се, моята войнственост е миролюбива, ако може да съществува такъв психологически парадокс. Аз нямам желание да воювам с тоя астероид ли е, болид ли е – на такова най прилича, аз горя от желание това наистина да е антена и да разговарям с нея, не с моите машинни паяци.

– Но пък каква антена би било това, а, момчета! – обръщам се аз вече към двамата, вперил немигащи очи в контролното екранче на сондите. Зеленикавата топчица бързо се приближава към астероида – вече така го кръстих, въпреки гладката му форма, след като пълнежът на осмоъгълните метални клетки ми заприлича на регулит. – Каква антена, а! Колко беше диаметърът? Хиляда двеста осемдесет и три метра и осемнайсет сантиметра! Ако си нямаш друга работа, Тоби, изчисли каква повърхност ще има кълбо с такъв диаметър и си представи тогава каква антена ще е това...

Тоби няма нужда да го изчислява, защото изследователските автомати отдавна вече са нанесли точния размер на тялото, всичките му параметри: обем, маса, повърхност и така нататък, а при произнасянето още веднъж на думата „антена“ аз направо изтръпвам. Та нали тази антена сега улавя радиовълните, с които управлявам сондата! Към какъв ли страхотен мозък ги препраща в центъра на астероида, който сега спокойно обмисля как да накаже смутилия по-

коя му нахалник!

Ето че пак развинтих фантазията си! Дотолкова, че несъзнателно почнах да се самонапомвам със страх. Впрочем малко предпазливост наистина не е излишна. Кой го знае какво чудо е това! Регулит обаче не е! Сега вече се вижда съвсем ясно, че материята в металните клетки не е ронливият планетен слой, а по-скоро някаква замръзнала в космическия студ ситнопореста пемза. Ех, как ми се иска сега една геоложка сондичка да ми донесе няколко кила от тая материя, че и парче от решетката!

– Момчета, дали ще го заболи, ако откъснем парченце от него? – питам аз роботите и се смея, но смехът ми е доста нервен. – Да спазваме програмата все пак, а? Разбирам нетърпението ви, но не става дума само за собствената ни кожа. Целият Икар стои сега зад нас. Макар и той да си е глътнал езика така, че кванче вълна не изпуска...

Разбираемо е, че сънят бе ме напуснал окончателно. Не си позволявах да заспивам за повече от час чрез електросън, та се чувствах вече доста изтощен. Налагаше се да си дам почивка. Програмата отдавна я предвиждаше. Върнах сондата на борда – повече тя не бе в състояние да направи, разпределих психороботите по местата им за бойна готовност от първи порядък и се самоприспах за цели дванадесет часа. Естествено, при най-малка опасност щяха да ме събудят. Но не ме събудиха и когато станах, трябваше дълго да се разсънвам. Бях попрекалил със спането, та след като изтече от мен отровата му, аз отново изпаднах в прежната еуфорична бодрост, заплашваща да ме подведе към лекомислия.

2

Тялото не бе благоволило да се обади, а сънят не бе ме обогатил с кой знае какви нови идеи. Да кацам, ми бе абсолютно забранено. Да пратя досега събраните данни и да искам съвет от Икар – също, защото то би означавало да го потърся с целенасочено предаване, което би издало посоката на местонахождението му. Да бомбардирам топката в дълбочина с гама-или други твърди частици, за просветляване и провокация, не се разрешаваше на разузнавач от моя разред, когато съществува съмнение съответното тяло да не е от природен произход. Можех да си позволя само още да откъсна едно парченце и да се прибирам. На Икар щяха да решат какво да се предприеме по-нататък; думата щеше да има втората експедиция с повече средства и пълномощия. И макар примерната програма да не ми разрешаваше изпращането на геоложка сонда, преди да съм извършил един куп други дребнави процедури, аз реших отново да бъда непослушен икарец.

Какво може да е това, разсъждавах аз гласно, а тъй като не се обръщах пряко към психороботите, те не ми и възразяваха. Ако е действително антена, тоест ако е подобен на нашите радиотелескоп, то по нашата логика може да се допуснат три варианта. Първият е: тялото е космически кораб, астероид звездолет, подобен на Икар, а това е приемателно-предавателната му антена. Икар също е опасан отчасти с такива и общата им площ не е много по-малка. Но пък освен осмоъгълните кутийки на антенната мрежа по него не се забелязва нищо, което да би приличало на входно-изходни съоръжения, колкото и да са замаскирани. Доста грижливо бях огледал цялата мрежа, кутийка по кутийка бях я заснел, проявявайки необичайно тър-

пение и методичност, и не открих никъде нищо друго. Бях пуснал накрая изследователския снаряд да облети астероида само на хиляда метра височина. Кой уважаващ себе си космически кораб би позволил някому да се приближава на такова разстояние, без да знае намеренията му? Не само Икар, и моят стар Р19 автоматично би взривил всекиго, който би дръзнал да дойде на хилядократно по-голямо разстояние, ако предварително не сме се споразумели за това.

Вторият вариант... да, от втория вариант, който си съчинявах гласно, можеха да те побият тръпки. Този астероид, момчета, плашех аз психороботите, не е никакъв астероид, а автоматична разузнавателна сонда, като тая сонда, дето сега пак си я прибрахме. Тя си лети по програмирания път, събира каквото може да улови в мрежата си и периодически го изпраща някому. Ясно ли ви е? Пита се в задачата: Кому? А ако имахте и въображение, бедни мои машинки, можехте да си представите какъв ще да е тоя, който си пуска из Галактиката автоматични сондички с такива размери.

Не вярвате ли? И на мен не ми се вярва. Това ще рече съвсем пък на нас да приличат, нали? Дори и третият вариант да е: космически радиомаяк или отражател, или междинна препредавателна станция... изобщо все неща, които принципно ще бъдат същите като нашите начини да изучаваме Космоса, да се движим и съобщаваме в него. Затова, мили мои... (бях станал необичайно добър към психороботите си – какво ли не прави опасността!) – затова, осмокраки юначета, нека обуздаем прастарите си човешки мечти за среща със себеподобни! Да си кажем засега като истински учени, че това е само едно неизвестно по структурата си космическо тяло, да се опитаме да надникнем в устройството му и учтиво да му кажем „довиждане"! Избрах от най-малките геоложки сонди. Докато не знаех поне приблизителния състав на веществото му, не можех да си позволя да го боцкам надълбоко. Освен това повърхността му изглеждаше еднородна навсякъде, така че беше безразлично от кой край ще взема пробата. Тялото нямаше собствено магнитно поле – това бях установил вече, та нищо не усложняваше запрограмирането на сондата. Оказа се, че Коро бил изобщо отговорникът за всички сонди и великолепно си знаеше работата. От мен се искаше само да дам алгоритъма, но и за него съществуваше в задължителната програма примерен модел. И ето че сондата – едно четирикрако машинно зверче с кръвожадни свредели, със захващащи, събиращи и измерващи устройства – излетя като нетърпелива моя въздишка към астероида.

Движех я с минималната възможна скорост и се чувствах преизпълнен от удоволствието, че се справям така леко с неща, които никога не бях вършил, че е възможно да не съм съвсем загубен за науката. Ето нà, макар и пълен дилетант, досега, общо взето, сполучливо изпълнявах изследователската програма. Икарци не ще имат основание да ме укоряват, а аз бих имал основание само мъничко да съжалявам, че всичко мина така безопасно, като че ли съвсем без премеждия. Но самоопиянявайки се от новото си самочувствие, налетях и на първото премеждие.

Като включих телеуправлението, за да направлявам лично сондата, тя неочаквано отказа да се подчинява. Летеше по инерция след първия импулс на двигателя си, а на екрана и без пресмятания можеше да се познае, че ако кара все така, не ще улучи астероида. Въртях ръчки, натисках копчета, удрях по контролната апаратура, плувнал в пот от притеснение. На-

вярно знаете какво е да се притесняваш в бронирания скафандър. Все пак не бях намерил куража дотолкова да не се подчинявам на устава, та да не облека за тия изследвания аварийното облекло.

– Коро, братче, помагай! – изпъшках накрая, но Коро не възприе моя зов за помощ.

Стоеше изправен на двата си задни крайника, провесил останалите шест като пречупени. Така стоеше от другата ми страна и Тоби. Ужасът влетя в скафандъра ми като ледения полъх на вакуума. Какво бе извадило от строя сондата? По дяволите и сондата! Но тия двама верни мои помощници? Бранеше ли се астероидът по някакъв невъзприет засега от мен начин? Прекъснал ли бе с нещо моята връзка с тях и сондата? Но нали приемателната апаратура щеше да ми издъни главата със звукови и светлинни сигнали в мига, когато зарегистрираше и един квант само излъчване от тази посока?

– Лосо, в командния сектор авария! – извиках, насилвайки се към спокойствие, за да не допусна нещо необмислено.

И зачаках. Колко ли секунди щяха да му трябват да дойде, ако изобщо дойдеше? А ако и той стоеше оттатък като двамата си другари тука? Броях секундите наум по прастария човешки начин: двайсет и едно, двайсет и две, двайсет и три... макар на ръкава на скафандъра ми да имаше хронометър. И това бяха секунди, пълни с най-страшното преживяване – с ужаса да останеш сам в Космоса...

Лосо дойде на петнайсетата секунда и аз бях готов да се хвърля в осморъката му прегръдка, но той дойде със своето машинно спокойствие и рече с машинното си равнодушие:

– Дайте ми данни за аварията.

– Психоробот Коро повреден, психоробот Тоби – повреден, геоложка сонда номер шест не приема сигналите на телеуправлението... – занареждах му аз, старайки се да изговарям ясно думите, както се говори на човек, който не разбира добре езика ти.

Изминаха още десет секунди, през които Лосо стоеше досущ като своите повредени събратя. На десетата той каза:

– Няма повреда в психоробот Тоби. – След още десет: – Няма повреда в психоробот Коро. Дайте ми нареждания за проба!

Недоумявах, но психороботите все пак не бяха ме лъгали досега. Изрекох по правилата:

– Коро! Геоложка сонда номер шест – авария.

И верният осмокрак паяк се втурна към пулта за телеуправление на сондите.

– Не приема телеуправлението – пояснявах аз. – Двигателят не се задейства. Нужна корекция на полета...

Коро манипулираше по пулта с два от крайниците си, отпусна ги и рече с психороботското си равнодушие:

– Геоложка сонда номер шест изправна! Неизвършена настройка на телеуправлението на вълната на геоложка сонда номер шест. Пренастройката – готова.

А трябваше да ме наругае или да ми зашлеви по един шамар с осемте си ръце. Бях пожелал със същата вълна, с която преди управлявах разузнавателната сонда, да управлявам и геоложката. А в паниката от собствената си грешка бях забравил, че трябва да говоря на психоробота с неговия машинен език. В това състояние после вече всичко можеше да ми се види повредено.

Засмях се облекчено:

– Прощавайте, братчета, много се изложих... – Вече можех пак да им дърдоря каквото си искам на тия наистина чудесни машинки. Но преди това трябваше да върна Ласо на мястото му.

– Лосо, готовност по тревога номер три – казах му равнодушно като робот, макар да ми се искаше да го потупам благодарно по рамото. Жалко, че нямаше рамо. Но той и така на петнайсетата секунда щеше да бъде отново на мястото си, от което бях го извикал.

После седнах зад пулта. Коро наистина бе извършил настройката. Тъй като слизат през всякакви атмосфери на разните планети, геоложките сонди открай време работят на една и съща вълна – на най-пробивната, най-слабо поддаваща се на смущения 10,6-микронова инфрачервена вълна. Данните за астероида, данните за сондата... така... Хайде, всемогъщи мозъко, изчислявай новия курс... така... благодаря ти... Хайде сега, сондичке мила, ехе, я колко далеч си отишла! Поразмърдай си разните там жироскопи... пусни малко двигателчето!... Браво... пет секунди ще са достатъчни, струва ми се... Гони сега тая топка, дето не иска да ни каже от какво е направена...

Още докато извършвах не особено сложните манипулации на управлението, защото вече имах зад себе си неколкодневната тренировка с разузнавателния снаряд, сондата с десетина импулса на двигателя си излезе от предишната посока и устремено се насочи към астероида. На екрана и тя, и той започнаха неудържимо да нарастват. Погледнах другия екран – големия – там сондата се появи като светла точица отначало, после влезе в грамадния решетъчест кръг на астероида и заприлича на пчеличка, която търсеше над питата своята килийка, за да разтовари в нея меда си. И тогава именно затрещя сигнализацията на главния приемател, блеснаха кървавочервени циклопските му очи. Записната апаратура заизлива на кравайчета графичния запис на сигналите. Щом нямаше звук, значи не беше предаване от Икар, пък и Икар щеше да ми се обади чак след мое повикване, уверяващо го, че не съществува опасност за него. Зарязах моментално геоложката сонда, предавайки я, както се казва, в много и по-надеждни ръце на Коро. Той щеше да опише с нея осморка около астероида и да я върне към кораба. Контролната графа на приемателя със спокойни зелени цифри показваше: най-обикновена, права шестмилиметрова УКВ вълна. А звук?... С техническото си невежество бях объркал и звуковата настройка. Натиснах копчето на автонастройката с лявата ръка, а с дясната поех лентичката, която, също така естествено, нищо не ми говореше. Все едно немедик да разглежда енцефалограма. И се втрещих, защото от репродуктора насреща ми излетя един гальовен женски глас:

– ... така те познах, ти си. Колко съм щастлива, че ме намери, къде беше толкова време? Защо не ми отговаряш?

Стиснах очи, отворих ги, през скафандъра не можех да се ощипя, както правят някои, за да се уверят, че не сънуват – гласът ми беше познат и непознат; можеше да бъде на Майола Бени, на Хелиана, на Нила, можеше да бъде и на съвсем друга жена, а ми звучеше познат, защото толкова време не бях чувал женски глас. Но стига вече халюцинации! – рекох си и станах, за да ида да си впръсна някое по-сериозно лекарство. Преди това обаче изключих репродуктора насред настойчивата му молба: „Отговори ми, нали ти си това? Вълната беше същата, по нея те познах, защо не ми отговаряш? Аз те чаках непрекъснато...“ Извадих шпулката

с магнитния запис и след като се поколебах кой апарат да използвам, отидох в спалното помещение да я вложа в поливизора. И отново същият гальовен женски глас, с една малко равна нежност в него, с леко архаичен изговор на думите:

– ... така те познах, ти си. Колко съм щастлива, че ме намери, къде беше толкова време? Защо не ми отговаряш?...

Явно нямаше нужда да си впръсквам дори и психотон. Върнах се, взех ролката с графичния запис, репродуцирах и него в преобразувателя. Същото! Разбира се, цялата тая работа можеше да бъде и предварително монтирана, както шпулката с гласа на баща ми, но не съществуваше на Икар човек, който би си направил такава шега. Тогава? Във Вселената положително се срещат всевъзможни невероятни неща, ние отдавна сме свикнали да срещаме с хладнокръвие невероятното, но както си се рееш така из тоя доста безинтересен край на Галактиката, да попаднеш изведнъж в прастарите земни приказки: Една самотна принцеса, омагьосана в непристъпен замък, чака своя принц избавител. – Красива принцеса, ако се съдеше по гласа ѝ, по глезените му интонации...

Заех отново мястото си, преизпълнен с подозрения към всякакви земни и космически принцеси. На телескопския екран „омагьосаният замък" все така приличаше на футболна топка, на лазернохолографския – една черна точица се търкаляше по звездния паваж, незнайно откъде тръгнала, незнайно накъде отиваща, но способна да стопли ледените простори с топлината на един женски глас. Беше много хубаво и много страшно. Та когато отново включих приемателя, който напълни стария Р19 с влюбения, ту тъжен, ту капризен зов на една самотна жена, аз си спомних и друга

земна приказка: приказката за сирените в морето, които отклонявали с песните най-смелите мореплаватели от техния път, за да ги погубят в подводните скали. И вече не бих се учудил, ако топката запееше.

Тя не запя, тя само не се уморяваше да ме заклева в любовта си, да ме укорява и да ме моли:

– Защо не се обаждаш? Не, не ме обичаш вече, омръзнала съм ти, знам, но какво да правя? Как да се махна, за да не ти досаждам? Добре, няма вече да ти досаждам, но ти ме обичаш, знам това, само си много уморен от пътя... Толкова време...

Включих предавателя и рекох:

– Да, уморен съм. Хайде стига сме дрънкали глупости!

Сирената млъкна. То било лесно! Защо и Одисей навремето не ги е срязал така – едва ли са му пели нещо много по-различно, ами е трябвало да се връзва за мачтата. Млъкна и дълго не се обади. Толкова дълго, че започнах да се безпокоя. Стана ми и мъчно, загдето така грубо бях прекратил занимателната приказка. Но тя нямаше да бъде ни принцеса, ни сирена, ни изобщо жена, ако можеше да мълчи прекалено дълго – навярно само така се бе сторило на жадното ми за човешка приказка сърце. И ето я отново! Но с една нотка на разочарование и деловитост:

– Ти си друг. Да, ти си друг. Гласът ти не е същият. Но вълната на онова, което преди малко ми изпращаше, беше същата. Кой си ти?

– Да, аз съм друг – отвърнах ѝ. – А ти коя си?

– Не знам. Гласът ти е друг, но е глас на човек.

– Човек съм – рекох. – Но и ти си човек, нали?

– Аз не съм човек.

– А какво си?

– Не знам – отвърна ми за втори път омагьосва-

щият женски глас.

– Момчета – рекох на психороботите. – Защо още не сте ме измикали в камерата? Та не усещате ли, че съвсем вече полудявам?

Те стояха край мен, моите верни стражи, и очевидно не намираха нищо нередно нито в мозъка ми, нито в моя космически флирт.

– Ти не си сам – подхвана все така тъжно-гальовно принцесата сирена. – Чух те да говориш на други човеци. Но тях не чувам.

Майчице мила, хубава, почваше да става съвсем интересно! Но как така ще възприеме звуковите вълни през вакуума? Глупак! Какви звукови вълни – нали съм в скафандъра и говоря на психороботите по радиотелефона! Но тя така винаги ще узнава какво ще предприема! Трябва да опитам после аварийната свръзка, дано не е в състояние да разбере нейната вълна! Психороботите могат да получават нарежданията си и писмено, но ставаше дълга и широка.

Включих се отново на шестте милиметра и казах:

– Има и други – отговорих ѝ. – Но защо ти ме лъжеш? Кажи коя си, ако искаш да разговаряме още.

– Не знам. Ти знаеш ли какво си?

– Човек.

– Ти си се нарекъл човек, защото е имало с какво друго да се сравниш, като си нарекъл другото с други думи. А аз нямам с кого да се сравня. Но ето, аз мога да говоря като човек, наричай и мене човек. Аз искам да бъда човек като тебе.

– Машина ли си? – запитах я грубо, защото последните ѝ думи прозвучаха съвсем като пагубно-измамната песен на сирените.

– Не знам – отвърна тя за трети път. – Какво наричаш машина?

Бях решил да я бомбардирам с въпроси – машината може да греши, но не може да лъже – та планомерно да разбера истината, а ето че засякох веднага! Що е машина? Нали затова бях потеглил – да разбера що е машина, въпреки че при нас уж беше лесно: четвъртият закон на роботехниката. Трябваше да ѝ го кажа с някакъв пример:

– Аз не съм машина, защото аз създавам машината. Аз съм човек, но в момента се намирам вътре в една машина, която аз съм създал. Тя също е умна, силна, може и да говори, но не е по-умна, не е по-силна, не говори по-добре от създателя си, човека... – Прекъснах се и вече ми идеше да си разбия с нещо главата. Наистина само един човек и глупак като мене можеше така да се раздрънка! Очевидно тя не ме виждаше; ако при нея можеше да се говори за зрение в нашия смисъл, а сега бе узнала, че това, което възприема като форма и маса, не съм аз, че аз съм вътре в него. Запитах бързо:

– Тебе кой е създал?

– Не знам – каза тя за четвърти път. – Ти знаеш ли кой е създал теб, човек?

Хайде сега – така имат право да питат сфинксовете, не сирените! Но зад привидния наивитет на подобни въпроси можеше да се крие и един методичен, умен апарат за познание. Така или иначе, досега тя бе научила нещичко за мен, а аз за нея – нищо!

– Приличаме си – отвърнах ѝ. – И аз не знам кой ме е създал. Но... има ли нещо вътре в теб? Колко си голяма? Така ли си вътре в нещо като мен? – обърках аз въпросите си.

– Аз съм в себе си – отвърна тя нежно и тъжно. – Такава съм, каквато ме възприемаш.

– А кой те научи да говориш като човек? – не издържах най-после аз. Дълбокомислено бях решил, че трябва с хитрост да се добера до отговора на този, ако не най-важен, то сигурно най-любопитен въпрос, а вероятно просто съм се боял от отговора.

– Човеци – отвърна хиляда двеста осемдесет и три метровата топка и можех да се закълна, че в гласа ѝ имаше искрена печал по тези човеци. – Бяха двама, тя и той. Тя ми даде гласа си...

– Къде? Кога? – избухнах аз.

– В системата на звездата Пери, между деветата голяма планета и една комета, направена от лед, на която имаше предавател. Но те също бяха чужди, идеха от съвсем друга звездна система. Казаха ми, че била далече тази Пери. Казаха ми, че непременно ще стигна до нея, но ето вече много време аз все не стигам. Ти оттам ли идеш?...

И тя ми задиктува някакви ъгли, скорости, координати, имена, които нищо не ми говореха. Слушах я обаче търпеливо, усещайки важността на съобщението. Като свърши, рекох уж между другото:

– Ти сега ще съобщиш за нашата среща, нали?

– Не сега – отговори тя с откровеност, която не даваше да се желае повече. – Правя това в определено време.

Значи аз не бях чак такова събитие за нея, та да наруши графика си? Но не беше време и да се обиждам де! То всъщност ми беше изгодно. Освен това подкрепяше предположението, че имах пред себе си все пак автомат с твърда програма, а не самостоятелно действащо тяло. Рекох предпазливо:

– Ти в началото на нашия разговор ми говореше, че съм уморен, и аз ти казах, че наистина съм уморен. Знаеш ли какво е това?

– Не съм съвсем сигурна. Аз ти говорех така, както тя говореше на той. – (Майчице мила, тя значи и сцените им на ревност, които едва ли са си правили в скафандри, бе подслушвала и запомнила.) – Обясниха ми, че било изразходване на енергия, която се набавя после за определено време.

– Да – рекох. – Точно така. Аз съм уморен. Ще ми дадеш ли почивка? Да прекратим контакта за известно време?

– Ще си отидеш ли? – запита тя и отново бях готов да се закълна, че в гласа ѝ имаше уплаха. – За колко време?

– Няма да си отида. Ще остана на същото място. Но ти нали няма да ме нападнеш, докато аз почивам?

– Знам какво питаш. Аз не мога да нападам.

– А да се отбраняваш?

– Знам какво питаш. Да се отбранявам мога.

– Каза ми още, че обичаш човеците? Знаеш ли какво е то?

– Също приблизително. Обясненията не бяха достатъчно точни. Означава да искаш да бъдеш винаги заедно с някого.

Ами да, какво повече са могли „тя и „той" да ѝ кажат по стародавния въпрос! Макар тъкмо възпроизведената в началото сцена между тях да говореше колко вредно е това за любовта. Рекох, старaейки се гласът ми да звучи с нейната машинна искреност:

– Аз искам да бъда с теб.

– Аз искам да бъда с теб – отвърна като нежно ехо тя.

– Ще почивам осем часа. Знаеш ли колко е това?

– Знам измерването на времето на човеците. От времето, когато те позовах за първи път, е изминал

един час.

Погледнах часовника на записната апаратура. Наистина само един час! Безмалко да извикам: Боже, какъв час! Но едновременно с това си помислих, че „той и тя“ са били принудени да съобщят нашите мерки за времето, за да осъществят един продължителен контакт. Мислех и за десетки други неща. То не беше мислене, а една хаотична бомбардировка от мисловни откъслеци, които обстрелваха извътре мозъчната ми кора, и аз наистина имах нужда да положа за някой и друг час на възглавницата тая изтерзана глава.

– Лека нощ – казах ѝ.

– Лека нощ – отвърна тя. – Ето това също не знам точно какво е. Но те също ми го казваха винаги когато искаха почивка. Аз ще бъда с теб, човек.

3

Я по-добре си върви из пътя! – рекох ѝ аз, изключил вече предавателя. Изправих се и усетих колко се е вдървило тялото ми от напрежението на този чудовищен час. Проверих готовността на отбранителната система, макар да нямах основание да не вярвам на любовното ѝ обяснение. Но ако тя все пак е сирена, а не принцеса? Какво бе станало с ония двамата? Ще трябва утре да запитам. Ще трябва... Сега не бях в състояние да направя нищо повече, освен да дам нареждане на Коро за дежурство в командния сектор.

На Тоби нямаше какво да нареждам, той щеше да се повлече по петите ми и да стърчи край мен, докато спя. И вие ли ме обичате, паяци мои? – беше последният ми опит за някаква мисъл. Щом един от вас винаги иска да бъде с мен...

Разбира се, не си позволих да спя осем часа. Четири не бяха достатъчни, но след като не проявих достатъчно съобразителност да си поискам повече, сега трябваше да се напомпам със стимулиращи химикали, та да прояснея мозъка си за работата, която ми предстоеше. А тя не беше никак малко. Налагаше се да прехвърля целия разговор на ръкописен текст, за да го премисля с четене, иначе Тя щеше да улови веднага излъчването на който и да е апарат и да се обади. Явно, след като бе ме познала по старата стандартна вълна на геоложката сонда, всичките ѝ страшни сетива бяха към мене отворени – наистина само влюбените жени могат да бъдат така чувствителни.Предстоеше ми още да направя що-годе смислен план на по-нататъшното си поведение и сценарий на въпросите си. Някои проверки също ми бяха нужни... Изобщо нужна ми беше хладна и трезва глава, гърдите ми обаче, още несъбудили се истински за нормално дишане, вече се задъхваха като пред любовна среща. Щом бях останал жив, щом досега с нищо не бе посегнала на безопасността ми, значи Тя наистина „искаше да бъде с мен“. Изтичах в командния сектор и нещо в мен несъзнателно си отдъхна – Тя беше там: близка на единия екран, далечна на другия. Инстинктивно запристъпях на пръсти, сякаш се боях да не я събудя. Та щом бе чула любовните разправии на моите предшественици, какво ѝ пречеше да чуе и стъпките ми? А това беше повече от изумително технически, за нас, хората, то бе из областта на чудесата. Как ли го постигаше? Но предпазливо с въпросите, защото човек с въпросите си повече се издава!

Седнах тихо пред справочния колектор. Това беше една великолепна машина, носеща всички знания за Космоса, които имаше на Икар. Набрах съответния

код, но тъй като не смеех да задам въпроса си гласно, трябваше да го преобразувам в графично задание, а това отнемаше време. Все пак след около петнайсет минути аз знаех, че в звездните каталози не съществува звезда с името Пери, знаех още, че мястото, чиито координати са ѝ дали двамата, се намира невъобразимо далеч от родното ни Слънце – нещо, за което и предварително бях готов да се обзаложа. Любовта си е любов, но адрес в Космоса не се дава току-така!

Следващата задача беше значително по-сложна за мен. Странно защо баща ми не бе я извършил. Те бяха проследили пътя на астероида по хипотетичната посока назад само толкова, колкото им е било необходимо, за да изчислят къде ще стане мястото на срещата с мен. Изглежда, не са били убедени в точния му начин на движение. Така или иначе, след два часа мъки, ако не бях допуснал някаква много съществена грешка при съставянето на задачата, можех да приема с голям процент вероятност астероидът да е минал преди около сто и осемдесет години покрай или през Слънчевата система, че тая звезда Пери навярно е била самото Слънце и че срещата му със земните жители е станала между Плутон и някоя минаваща тъкмо тогава оттам комета. Коя ще да е била, нека си изчисляват астрофизиците! Доколкото знам, Земята отдавна бе снабдила повечето комети в Слънчевата система с всевъзможни автоматични станции. Но сто и осемдесет години? Впрочем това са икарски години, кой ги знае в действителност колко са били, а и аз ги изчислявах по средната скорост на астероида сега, далеч от звездната система. Навярно когато наближава някоя звезда, той увеличава и скоростта си. Сигурно не е лишен и от двигатели?

Какво ли е станало с храбрата двойка? Може би ако се поровех в паметта на колектора, щях да открия нещо за съдбата им, но сега нямах повече време, пък и съдбата им очевидно е била нерадостна. Иначе щяхме да знаем и ние за тази първа среща с представител на друга цивилизация. А дали е била и първата? Та колко междупланетни кораби са загинали при неизвестни обстоятелства!

Каква ли ще е тая цивилизация? Това неин разузнавач ли е, органична част ли е от нея, както Икар от Земята, или само един изследователски автомат? Ето първото, което трябваше да науча, макар по всяка вероятност то да бе и най-трудното за научаване. Земната логика не би пуснала разузнавач, който веднага да раздрънка, както се казва, на първия срещнат, всичко за нашата цивилизация. Затова четирикратното досегашно „не знам" можеше да означава и автомат, в който не са заложени такива знания, но можеше да означава и хитруваща цивилизация. Впрочем ние и без да сме хитруваща цивилизация, също не знаем отговора на някои от тези въпроси...

– Здравей, мила! – казах ѝ. Това, че бях я приел веднага и импулсивно в женски род, не се дължеше само на гласа ѝ. От женски род е и „цивилизация", но и „машина", женския род аз като мъж по-лесно можех да почувствам близък, той ми вдъхваше и така потребното ми сега самочувствие. – Здравей, мила! – повторих аз и, да си призная, беше искрено, сърдечно.

– Здравей, човек! – отзова се тя незабавно. – Ако гласът ти не беше друг, щях да помисля, че си същият. Той също ми казваше така.

Наистина ме изпълваше една бурна сърдечност към нея, но и критичността ми бе се изострила след оборавянето след изненадата. Усетих, че гласът ѝ беше нежен и тъжен, но равно нежен и тъжен, с устано-

вена и непроменлива интонация, независима от съдържанието на думите. Емоциите, които долавях преди в него, бяха плод на въображението ми, поразено от неочакваното чудо. Странно защо тъкмо тази интонация бе си харесала и усвоила. Дали не бе подслушвала двамата дълго преди те самите да я открият? А те да са били в беда? Моментът беше подходящ, според човешкия асоциативен ход на мислите, да запитам какво е станало с този, който също ѝ е казвал „здравей, мила", и с тая, от която бе взела гласа си, но потиснах скоковете на любопитството – налагаше се да спазвам плана на въпросите си, колкото и набързо да бях го съставил.

– Ти нямаш ли нужда от почивка? Как възстановяваш изразходваната енергия?

– Сама се възстановява.

– От какво?

– Не знам.

– Но ти изразходваш много енергия – рекох, пазейки се от излишна настойчивост. – Особено за периодичните предавания.

– Да – отвърна тя нежно и тъжно.

– Кому предаваш тези съобщения?

Както бях и предположил, тя отвърна:

– Не знам.

– Наистина ли не знаеш, или ти е забранено да издаваш?

– Не знам.

– В каква посока предаваш?

– Предаванията се самонасочват.

– А ти не получаваш ли предавания?

– Получавам. От звездите, от планетите, от теб...

– Не такива. Не получаваш ли предавания оттам, откъдето си тръгнала? Да ти определят какво да правиш?

– Не.

– Не знаеш ли откъде и кога си тръгнала?

– Не знам.

– А къде отиваш?

– Не знам.

Да, един автомат наистина не бива да знае нито едно от тези неща, но знае ли и една цивилизация откъде е тръгнала и накъде отива? Ако ме запитате: Къде отиваш, Зенон Балов?, ще ви отговоря най-много с недаващия отговор отговор: Към звездите. Така ми отвърна и Тя, когато я запитах как тогава определя пътя си.

– Аз вървя винаги към звездите. Първо към една, после към друга, към следващата...

– И винаги оставаш еднакво време при звездата? – прекъснах я с поредния въпрос. – Те те привличат неудържимо, а после неудържимо те отблъскват.

– Да. Ти знаеш това, човек.

От всички нейни отговори този единствен я издаваше по-категорично като автомат с твърда програмираност. Но ето че тя ме разколеба:

– Тя и той ми казаха, че и при човеците е същото. Най-напред неудържимо се привличат, после неудържимо се отблъскват.

Не ѝ казах, че те са се пошегували, горчиво са се пошегували заради собствената си драма. Не ѝ обясних още, че психическите движения нямат нищо общо с механиката на едно движение, използващо гравитационните сили на звездите. Също така не ѝ възразих, че човекът все пак има малко свобода в рамките на своята еволюционна програмираност, защото... Но колко ли е тази свобода?

Отбелязах си специално, че понякога тя педантично повтаряше моите думи. Записната апаратура, естествено, също щеше да го отрази, но можех после да не го забележа, а то бе важно. Сигурно бе свързано с начина ѝ да се самообучава. Сигурно така бе усвоила и тоя тъжен и нежен земен език, с леко старинния за мен акцент. Следващият ми въпрос бе извън реда:

– Но трябва да знаеш поне какво има вътре в теб?

– Не знам.

– Твърдиш, че не знаеш нищо за себе си – разпалих се аз и както при всяко разпалване неминуемо издрънках непозволени неща. – А одеве ми каза, че не си в състояние да нападаш, но можеш да се отбраняваш. Значи познаваш себе си доста добре.

От този въпрос зависеше много, бих казал, всичко. И най-добре самообучаващият се автомат не достига до самоосъзнаването. На Земята то бе дадено единствено човеку. И то го отличаваше от всички други живи и неживи същества. Икар не беше нищо повече от един подобен разузнавач, пратен от нашата цивилизация към звездите, но той се самоосъзнаваше и това автоматично го превръщаше както в част от земната цивилизация, така и в самостоятелна цивилизация. А Тя?

Тя каза нежно и тъжно:

– Първото, което научих за себе си, е, че аз също мога да бъда „тя" и че се наричам „мила". Второто, което научих за себе си, е, че мога да се отбранявам. Повече не знам за себе си.

Сърцето ми бе спряло да бие, когато запитах:

– Как научи, че можеш да се отбраняваш?

– Когато тя и той поискаха да кацнат на мен, за да бъдем заедно. Аз също исках да бъдем заедно.

– Но те не кацнаха, нали?

– Не.

– Какво регистрира ти?

– Много силно и внезапно излъчване.

– И после вече ги нямаше?

– Тя и той ги нямаше – отвърна ми Тя с машинно равната тъга на присвоения женски глас.

Поисках двадесет часа почивка.

4

Бях опрял до неща, които не можех да решавам сам. Ето как човек при известни обстоятелства се научава да уважава астронавигаторския съвет. Но аз нямах право да се свързвам с него, както докрай не бяха се свързали с никого тези храбри и като мене лекомислени „тя и той". Те бяха имали търпението – кой знай колко е траяло това – да я научат да говори, за да ѝ създадат действителен контакт с човечеството, а не им стигнало търпението да си отидат. Но защо поне не са направили предварителна проверка? Не са ли имали възможност, или ги е омагьосало очароващото доброжелателство на тази мила дебеланка?

Не биваше да повтарям грешката им, разумно бе веднага да се връщам. Пък и картината, общо взето, се изясни: изследователски робот на неизвестна цивилизация с всеобхватност и чувствителност на възприемателния апарат, за който още дълго бихме завиждали. Но ето че първата среща с друга цивилизация му дава и първото познание за него самия! Той вече се разграничава от другите тела в пространството и от собствените си функции, с една дума: самоосъзнава се. Естествено, не е почнал веднага да се самоизследва, но самосъзнанието се е появило у него в най-основния си

принципен вид и с това автоматът престава да бъде машина. Тоби и Коро, които стоят като телохранители от двете ми страни, също могат да назоват себе си по име, но то е съгласно заложената в тях четвърта заповед на роботехниката. В рамките на третия закон – да се грижат сами за безопасността си – те познават и собствената си анатомия така, както човекът не познава тялото си, но и то е вложено в тях с конструкцията им. А тя бе станала самичка „Тя"! Самообучението бе преминало в еволюция. И с това значението ѝ за нас допълнително се превръщаше в съдбоносно. Ако човекът съумееше да наблюдава чрез нея как се ражда един разум, то щеше да му даде отговора на повечето от въпросите, които той си задаваше през последните пет-шест хиляди години.

Прекъснах поисканите двадесет часа с въпрос, който не бях се сетил да задам преди – защо не бе унищожила моя изследователски снаряд? Тя ми отвърна със своето неизменно „не знам". Да не би да се е повредила отбранителната ѝ система? Няма ли такива усещания? Почти съжалих за въпроса си, защото трябваше после два часа да ѝ обяснявам какво са това усещанията. Задоволи се накрая с една приблизителност от твърде нескопосан вид:

– Ти искаш да бъдем заедно. В думата „искаш" се съдържа усещането. Това „да усещаш" предхожда това „да искаш". За да узнаеш, че искаш нещо, трябва понапред да усетиш, че го искаш...

И така нататък... защото не съм много силен в логиката; доказано е, че четиридесет и седмият У-хромозом прави характера подчинен на емоциите, не на разума. Но все пак ми дойде на ум това за отбранителните механизми и аз вътрешно се гордеех с находчивостта си. Помолих я да ми разреши да изпратя на нея едно малко апаратче. Не можех да се откажа от първоначалното си желание да откъсна парченце от нея с геоложката сонда. Уверих я, че няма да ѝ навредя, че ще ѝ бъде дори полезно, за да разбере дали не се е повредила отбранителната ѝ система. Ако ли пък всичко е наред, аз от своя страна спокойно мога да прежаля апаратчето. Изобщо приятелството ни няма да пострада от тая история.

Тя се съгласи, сякаш недоумяваше как е възможно да се прави въпрос за такива дребни работи, и геоложката сонда отново полетя стремително като пчела към кошера си. Водех я по най-късия път, с най-високата скорост. Убих скоростта съвсем близо до решетъчестата повърхност и предпазливо я заспусках. Предавателят ѝ работеше безупречно, виждах вече на екрана си тъмните поранчки в странната материя между металните ребра на решетката, уголемени до размерите на миниатюрни кратерчета. Нищо не пречеше и на приемателя, та сондата изпълняваше мигновено всяко мое нареждане. Не, наистина! Странно е една правилно функционираща отбранителна система да допуска чужди тела на такова разстояние от себе си!

Казах го импулсивно на Каро, който стоеше до мен, като отговорник по сондите, а тя веднага го чу и веднага се обади:

– Аз искам това, което ти наричаш апарат, да кацне на мен.

Нима бе вече в състояние да командва и някои свои реакции? Та това е направо велико!

Спуснах сондата и през останалите петдесетина метра. Броячът на приземяващия автомат нервно запремята цифрите от деветдесет и девет назад. При нула на телескопическия екран блесна мъничка зелена

светкавица. На другия екран стана черно. Сондата вече не съществуваше. Почти не бях допускал друга вероятност и все пак ме заболя. Запитах:

– Усети ли нещо?

– Това, което ти наричаш апарат, го няма.

– Няма го вече – рекох ѝ. – Но ти не си виновна.

И прекарах останалите от поисканата почивка часове в любопитното, но и страшновато занимание да наблюдавам на екрана как на мястото, където бе се взривила моята геоложка сондичка, порестата маса набъбваше като подутина, стана гладка и лъскава, как после полека се уталожи надолу и в нея се появиха предишните поръчки, как изчезналите по-светли ребра на трите метални осмоъгълни клетки – само толкова бяха засегнати или участвали във взрива – отново сякаш изплуваха извътре. Бях изстрелял и втори ъгъл, така че мозъкът ми нямаше нужда да участва в наблюдението. А той и не правеше опити да участва по друг начин, освен с тъжната си резигнация. Той не се питаше какво точно е станало, той се питаше: Не сме ли били несправедливи към сирените?

Може би сирените наистина обичат човека и искат да бъдат заедно с него. Затова му пеят най-хубавите си песни и му обещават чудесата на своя рай. И съвсем не знаят, горките, че пред тях винаги ще има незаобиколими подводни скали, които безогледно бранят тяхната самота...

Но споменеше ли „песен", мозъкът ми неминуемо си спомняше и за Майола Бени, а съгласете се, че такъв мозък в никакъв случай не е мозък на изследовател...

Когато почивката ми свърши, вече с нищо не можеше да се познае, че е имало някъде някакъв взрив. И чак тогава аз се сетих да прекарам разузнавателния снаряд ниско над мястото на взрива с отворени уловители за космически прах, а също и по изминатото трасе. Сигурно при взрива бе излетяла и част от тайнствената плът на моята сирена, та частички от нея трябваше да се съдържат сред прахообразните тленни останки на геоложката сонда. Ако това не беше чиста анихилация, разбира се, при което само на фотонплаките щеше да има следи от фотони или в Бесоновите филтри – неутрони. Макар и с такова закъснение, индикаторите на снаряда показаха, че в прахоуловителя все пак бе се хванало нещичко. Какво ли щеше да е то? Дано ми поизмиеше очите пред баща ми, защото как иначе ще му обяснявам такъв детински пропуск? Като му разкажа как съм си съчинявал през това време една нова приказка за сирените ли?... Да, така или иначе това, което нарекох почивка, протече в доста напрегнат труд, беше пълно с нови тревоги и преживявания. Донесе ми и някои вълнения, които ме озадачиха. В края на почивката бях успял покрай другото да изработя и курса на кораба за обратния път. Наистина оттук нататък съществуваха вече само въпроси от взаимоотношенията ни, които аз нямах право да решавам сам.

Когато изтекоха двайсетте часа, аз вложих данните за новия курс на автопилота и рекох към предавателя, без да откъсвам очи от загадъчното лице с осмоъгълните бръчици по него:

– Аз трябва да си отида, мила.

Повярвайте ми, това „мила" го изрекох с едно много странно вълнение! А още по-странното бе, че ужасно ми се искаше непознатото нещо в нея, което ми отговаряше, да е станало също такова обичливо и добро като гласа на земната жена, който бе попило в себе си.

И сигурно затова въображението ми отново насити нейните думи с извечните чувства на човешка-

та цивилизация:

– Не си отивай, човек! Моля те! Не си отивай, човек!

– Не мога да остана завинаги с теб, защото ще умра.

– Какво е това?

Тя, милата, не познавайки себе си, не знаеше, естествено, какво е това смърт!

– Ще стане с мен това, което стана с апарата, което стана с „тя и той".

Може би не го разбра, може би отказа да го възприеме, само повтори:

– Не си отивай, човек! Моля те! Не си отивай, човек!

И аз си помислих: това е плачът на нещо, което е престанало да бъде машина. То се е родило за социалния живот, а с това е придобило чувството си за самота. Защото, трезво погледнато, какво друго би спечелило човечеството, излизайки от биоавтоматичния стадий на животинския свят и превръщайки се в цивилизация, освен чувството си за самота във Вселената?

Но Тя можеше да бъде щастлива. Тя нямаше да бъде самотна. Хората нямаше вече да я оставят сама сред звездите. И Тя щеше да научи чрез тях още много неща за себе си. Друг е въпросът дали наистина щеше да стане по-щастлива от това! Познавах моите икарци и знаех, че веднага щом се върна, един нов кораб, пълен с по-умни, с по-находчиви и по-весели хора, щеше да полети обратно към Нея. Затова не лъжех, когато ѝ се заклевах, както мъжът се кълне на любима:

– Ще се върна, мила. Повярвай ми! Ще се върна много скоро и човекът винаги ще бъде вече с теб!

После нейният нежен и тъжен човешки глас ме

изпровожда дотогава, докато не изключих всички свои предаватели и приематели, за да предприема една огромна лъжлива маневра, с която да се отправя към Икар с надеждата, че ще успея да замаскирам следите си, та да не разкрия местоположението му.

Да, ако човек е само един разузнавач, не му е разрешено да има доверие дори на любимата си.

КОГАТО ПРОБИЕШ СТЕНАТА

И ето ме отново в тишината и в самотата. Те не станаха по-малки от това, че сега не само на Икар ме чакаха, че ме чакаше и Тя – Тя, за която не бях измислил още име. Но аз не бях първооткривателят ѝ, така че не ми се полагаше. Или все пак: онези чудесни „тя и той“ не са откривателите ѝ, защото те са открили нещо друго, не Нея. Те са нейните родители. Колко ли любов и търпение са вложили, докато превърнат тая топка в същество? И колко ли време – преди да ги убие свидната им рожбица, на която не са успели да дадат и име? Защото още не са знаели какво точно са създали!

Та и кой ли родител знае това!

Баща ми... впрочем моят гениален баща сигурно знае. Сигурно поне се е досаждал, че ми е нужна тъкмо една такава топка, която да фокусира безпорядъка в живота и в главата ми, та е предложил мен да пратят подире ѝ.

Сега вече можех да си задавам колкото си искам въпроси и каквито си искам – продължителната маневра и безгласният ми полет към мястото за срещата с Икар ми предоставяха достатъчно време. Достатъчно и за още едно посещение на клаустрофобията. Защото след появата на Тя корабът съвсем ми отесня. И посещението, естествено, не се забави. С тия болести е така: дойде ли веднъж, залюбва те за цял живот. Лошото е, че ме прави почти негоден за астропилот и за подобни експедиционни полети.

Но преди да ме връхлети отново страхът от стените на кораба, аз надълго и нашироко разсъждавах за него, така че вероятно и сам подготвих идването му. За страха от Нея бях разсъждавал, страхът, който ме караше да летя в тая оглушаваща тишина с целия риск на изключените радари. И за страха като средство за поробване. Всичките тези великолепни машини ни завързваха към себе си с две неразкъсваеми вериги: постоянният страх да не се повредят и задължението да знаем всичко за тях. Отдавна вече, много отдавна човекът и на Земята, и в Космоса е принуден да отделя десет пъти повече време за изучаване на машините, отколкото на Вселената и на себе си. А и за себе си, и за Вселената има само онази представа, която му създават пак те, машините. Така взаимоотношението машина – човек се е превърнало в една самозадоволяваща се затворена система, в чиито стени търсещото начало у човека винаги и успешно ще си разбива главата...

Тъй като нямах друга работа, аз зяпах през декоративния прозорец за пряко наблюдение – една остроумна и не безполезна играчка – родното галактично небе, с ярките и пъстри звездни купове, с черните и белите облаци прах или газ, с вкочанените в безвремието вихри на галактиките, и продължавах лекомислено да си мисля за сериозни неща. Мислех за това как страхът да не ми се повреди Тоби се превръща подмолно в страх от самия Тоби; мислех си, че не съм нищо повече от негов пленник и роб, че той не ми е никакъв верен другар, каквото било уж предназначението му. Както не ми е приятел и храбрият Р19, от чиито стени извира клаустрофобията. И като обобщавах тия си мисли, нарекох ги за себе си

ПРАСТРАХ ОТ ВЕЩЕСТВЕНОТО ВЪВ ВСЕЛЕНАТА

А в клаустрофобията виждах само едно безобидно проявление на тоя ПРАСТРАХ.

Мислех си още за онези хора на Земята, умни и добри хора, които в различни векове, след като са достигали върховете на умственото развитие на цивилизацията си, се оттегляли някъде в природата, заживявайки едва ли не като животните. В холографската памет на Икар има едно филмче за тия чудаци, които са отказвали правото на машините да мислят и действат заради тях. Но още тогава, натъкнал се на него в търсене на материали за дисертацията си, аз бях решил: не това е пътят, разбира се. А сега си мислех: може би това наистина да не е пътят, но то сигурно е нещо закономерно, тъкмо поради липсата на пътя. И наричах в себе си това нещо

БУНТ НА ПРАИНСТИНКТА СРЕЩУ ИЗКУСТВЕНАТА БИОСФЕРА

Най-много си мислех за Нея, естествено. Как ли не си я представях, какво ли не се питах с надеждата, че моите безкрили фантазии може да налучкат някаква реалност!

Представях си я като машина, като част от машинния стадий на една велика цивилизация, преминала вече в другия, немашинния стадий на развитие. Така връзката между тях се скъсва и моята сирена потъва в самотата си. Но нали тя толкова малко прилучаше на машина, тая странна топка! Представях си я още като самозародил се организъм, като мозък, грамаден в сравнение с нашия, който, след като е премигнал етапа на овладяване задължителния минимум знания за нещата извън себе си, преминава сега към фазата на самопознанието. Но кому тогава ще изпраща така редовно натрупаните си знания?

А ние за какво трупаме знанията си, питах се тогава аз. Не е ли и нашето трупане на знания един също такъв самозадоволяващ се процес, какъвто е самата еволюция и като нея може би лишен от крайна цел? Една игра, осъществявана от неведомата органична потребност за игра? Ето, отначало човекът е събирал знанията си за околната среда, за да може да оцелее, да изхранва тялото си, да направи живота му по-сигурен и лек, но после? После започва да трупа знания, за да направи живота си всъщност само по-труден. И на децата вече е ясно, че колкото повече изучаваме Вселената, толкова по-объркана става картината ни за нея, а нашето безкрайно приближаване към истината е само едно безкрайно затъване в нещо безкрайно сложно. Защо е тогава всичко това, питах се аз и ми се струваше, че съзирам тук някакъв механизъм, за който не намирах друго име, освен

ЕВОЛЮЦИОНЕН ДВИГАТЕЛ НА ДУХА

А той ми се виждаше подчинен единствено на законите на играта. Както отборът, конвергенцията и мутациите движат с играта си биологическото развитие, така и този двигател води нанякъде енергията на нашето тяло, наречена дух. Ние не знаем накъде и към какво ни води, възможно е и наникъде да не ни води (за безсмислиците от голям мащаб ние казваме, че криели неведом смисъл), но сме длъжни да следваме своята участ. Дете, което престане да играе, престава да бъде дете, заболява или вече е болно. Дух, кой-

то престане макар и за миг да трупа в себе си знания, веднага престава да бъде дух, връща се в лоното на биологическия автоматизъм. Оттук следва обаче – ако настояваме все пак за наличието на цел в тази наша игра срещу природата, че развитието на духа всъщност е битката на духа да излезе, да се откъсне от автоматизма, тоест от машината, все едно дали е тя от метал или от живо месо...

Такива угодни на сърцето ми, макар и сигурно изнасилени изводи, отново ме отвеждат към Нея:

Ако Тя е машина, казвах си аз, тогава би трябвало и Тя да свежда висшите форми на движение към нисшите. Това трябва следващата експедиция непременно да установи, защото от него ще зависи най-много как ще я назовем – висша форма на материята или само една много висша форма на машината. И си казвах още, че машинното начало и неговият принцип на опростяване на сложното, без което не е възможно никакво автоматизиране на процесите, безспорно си имат своя важен смисъл в тая велика безсмислица природата, но че този път също така води духа в погрешна посока.

Но Тя не е машина, не! – радвах ѝ се аз и ѝ се удивлявах. Та нима да смогнеш да попиеш в себе си ревността на една земна жена, преди още да си научил езика ѝ, а след това – положително за чудотворно, кратко време да научиш и самия език – най-сложното от всички сложни неща, с които се е сблъсквал досега човекът, нима това е възможно чрез машинния принцип? То е все едно магнитофонът или лазерният лъч, записвайки човешката реч, изведнъж да се научат сами да говорят! Как ще стане това, без да се сдобият с мозък, наймалкото равен на човешкия? А Тя чуваше какво говорех на психороботите, дори и при изключени мои предаватели! Значи, ако не го е възприела по някакъв съвсем невъобразим за нас начин, то или е уловила онова толкова слабо електромагнитно поле, което съществува около говора ни и се движи със скоростта на светлината и за разлика от самите звукови вълни може да минава през вакуума, или пък е „прочитала" всичко още в самия ми мозък по онази, общо взето, позната ни на практика, но слабо контролируема от нас непосредствена връзка между мозъците. И отново се ядосвах, загдето задължителната астронавигаторска програма най-строго забраняваше на този етап от изследванията всякакви опити за телепатичен контакт. Но се ядосвах, разбира се, ей тъй, заради нетърпението си. Би било чиста глупост, ако програмата не би забранявала всякакво преждевременно разкриване на една толкова съкровена и все още неовладяна от нас тайна на човешкия дух – плахата му, неразвита или деформирана от условията способност за директно приемане и предаване на информация.

Тази способност у мен, холеричното антисоциално явление, беше значително по-силна, отколкото например у разсъдъчната клонингова присадка, назована Лайънъл Редстър, и аз с основание се боях да не пристъпя неволно забраната. Известно е, че телепатията обикновено се осъществява самопроизволно, та най-разумното бе да консервирам в анабиотичната камера за остатъка от времето своя неспокоен дух, който непрекъснато, като млад любовник се въртеше около Нея. Мъчително много време ми оставаше още. Не бях в състояние и да го оползотворявам с работа поне над дисертацията си – не биваше да пускам никакви автомати, работещи с електромагнитни вълни. Ръката ми, несвикнала на такъв труд, се уморяваше само след няколко изписани реда, затова краят на тия мои

записки е диктуван значително по-късно, нещо, което навярно си и личи. Цялото ми тяло се уморяваше дори и от лежането, защото заради онзи проклет апарат не смеех да влизам в тренажерната да играя и на обикновените гимнастически уреди. Мускулатурата ми съвсем бе се отпуснала, всичко в мен ставаше лениво, мазохистично съзерцателно. Постепенно престана да ми се прави каквото и да било. Оставих психороботите си на мира, те също ме оставиха на мира. Слушаше ми се музика, но още не биваше да си го позволявам все от тия съображения за сигурност, макар положително да бяха излишни, щом Тя притежаваше такива изумителни възприемателни органи. Не ме безпокоеха кой знае колко и мъжките ми мечти за Майола Бени. Лесно ги отпъждах от себе си, както отпъждах и нежното видение на Хелиана – толкова далеч бе всичко от мен! Близко бяха отново само стените на моя Р19. Отново накъдето и да протегнех ръка или крак, те опираха в метал, в част от машина, която все по-често ми се озъбваше в подигравателно хилене, сякаш посягаше да ме захапе...

Единственото, което все още ми се искаше да направя, бе да се върна при Нея. Да ѝ кажа още веднъж „Здравей, мила!", да я запитам ей тъй за нещо съвсем маловажно – важното бе да чуя Нейния нежен и тъжен земен глас, гласа на самотата. Но и от Нея ме деляха вече стотина милиона километра бездна, в която пропадаше времето, в която пропадаше всичко, в която – неизбежно бе да се случи – съвсем неочаквано с вкоравено тяло и спряло сърце, и замръзнал в гърлото дъх запропадах и аз. В деня, който бях си определил да вляза в анабиотичната камера.

Падали ли сте насън? То беше същият студен и страшен шемет, а аз го усещах като... избавление. Защото преди това пак се бях блъскал в една ужасна стена – трябваше на всяка цена и колкото се може по-бързо да я пробия, за да влезе поне малко въздух при мен. Плувах най-напред покрай нея, за да намеря изхода. Или входа. На една стена обикновено има изход или вход. Гребех с ръце – както се плува в безтегловност – нагоре, нагоре, нагоре, а стената нямаше край. После се гмурках надолу, надолу, надолу, но тя се оказваше безкрайна във всички посоки и аз навсякъде се блъсках в нея като риба в аквариум и преглъщах последните си глътки въздух пред непропускливата ѝ чернота. Докато изведнъж безгласото ми отчаяние ме изстреля право в тая черна твърд. Забих се в нея, а тя се сгромоляса върху ми на остри кремъчни късове, от които заотскачаха къси оранжеви пламъци; те излитаха сякаш от самото ми чело, заслепяваха очите ми и бележеха траекторията на превърналото ми се в метеорит тяло. Такова го виждах, въпреки заслепените си очи: един метеорит или болид навлизаше с огромна скорост в гъста непозната атмосфера. А нали дори при най-първата космическа скорост, при ония мизерни петстотин километра в минута и разреденият въздух се превръща в гъста каша! Кремъците режеха от всички страни тялото ми, цялата ми глава бе обвита в пламъци – сини, оранжеви и жълти, но те само ме заслепяваха, иначе бяха студени като пламъка на далечните звезди. И това трая до обезумяване дълго. След което започна падането. Изведнъж! Така внезапно, че не успях да видя кога съм излязъл от стената. Само усетих вихрения шемет на свободното пространство и го усетих като избавление, защото бе изчезнало предишното кошмарно задушаване, въпреки че от насрещния студ дъхът продължаваше да седи като непреглътнат залък в гърлото ми. А сетивата ми бяха все така странно

неомаломощени, изострени. Аз чувах свистенето на пространството около себе си, чувах снарядния вой на собственото си падащо тяло, но то не беше нито свистене, нито вой, беше някакво весело и победоносно тръбене – радостно предизвестие за едно пристигане. А все падах и все не пристигах. Но не се измъчвах от това. Постепенно страхът от падането също ме освободи от своите вкочаняващи обятия и в мен остана само чувството за волност и увереността, че ме очакваха...

Най-после я видях. Появи се над мен, някъде много, много далеч в пространството, в което падах. И все пак я виждах с увеличението на телескопичския екран! Това за пръв път събуди колебание у мен, но аз му казах: „Да, така си е, както го виждаш е, не спиш, точно така е!" Свих едната си, разперена в полета ръка, огледах я, събрах пръстите ѝ в юмрук, силно го стиснах, докато усетя болката от ноктите в дланта си. Убедих се, че наистина не спя, и се учудих как е възможно възприемането ми на нещата по своята острота да прилича толкова на изживяванията в съня.

– Почакай – извиках ѝ, защото беше много далеч, а аз, също като насън, едва-едва напредвах, въпреки свистенето на пространството около мен, което говореше за високата ми скорост. – Чакай да вървим заедно!

Тя нищо не ми отвърна.

– Чуваш ли ме, мила! – извиках аз уплашено, а нещо в мен ми натякваше: ако беше ѝ дал име, ако беше я назовал, сега тя щеше да ти отговори. – Трябва да вървим заедно! Къде отиваш?

Тя не ми отговори. Металната решетка по лицето ѝ бавно засветля, сякаш се нажежаваше, от което тъмната маса в осмоъгълните клетки набъбна и стана гладка. Ужасяващо далеч беше, а като под микроскоп виждах как се заглаждаха поричките ѝ. Тя набъбваше, ставаше по-голяма – за отбрана от нещо ли се готвеше? После бързо започна да се свива в себе си стремително, но равномерно се смаляваше в далечината, докато се превърна в точица – черна точица върху някакъв изведнъж появил се отнякъде още по-черен кръг. После Тя изчезна напълно и остана само черният кръг.

Беше ужасяващо черен и някак незаобиколим – един главозамайващ кратер, в чиято бездна водопадно се изливаше на стоманеносинкави и магменочервени струи околното пространство. Страшно е, но и красиво, казах си аз. Като оня водопад, най-големия на Земята, дето наскоро го гледаше на филм. Дето са се пускали в железни бъчви по него. Смели хора! А ти и без да си смел, ще го опиташ как е – изтичащото пространство право нататък те носи и остава да разчиташ само на ванадий-силициево-лаконовата сплав на аварийната торпила... Но откъде се взе пък тая торпила сега? Глупчо, разбира се, че в нея си, как ще летиш в пространството иначе, дори без скафандър... да не би като в одевешния сън?

– Сега ще трябва да станеш на мишка, та да можеш да излезеш от Черната дупка – казва ми Петер Нойд. – Помниш ли, когато ни развали шегата, такава хубава шега ни развали, защото не знаеше какво е мишка...

А аз като че ли плача. Не само защото Нея я няма вече и никога няма да излезе от Черната дупка – нали и тя като мен не е мишка. Преглъщам нещо противно горчиво, което прилича на сълзи, и викам:

– Не искам, татко! Не мога! Защо избрахте мен?

– Защото си най-младият – повтаря баща ми – и най-издръжливият. Защото си наше дете, Зенон...

А аз хлипам:

– Искам също да видя какво има вътре. Не мога да се върна така на Икар...

– Но разбери, че не сме в състояние да видим нищо повече! – нервничи баща ми, въпреки философската си закалка. – Малко ли ти е? Кой смъртен е видял такова нещо?

Иронията му, както никога досега, е нервна и хаплива – ние нищо не видяхме, нито усетихме нещо. Само уредите ни се сгърчиха епилептично и се парализираха, преставали да регистрират каквото и да било. Всичко наоколо сякаш се парализира.

– Защо плачеш, Нойд, за Дарян плачеш, нали? – питам аз и ми се ще Петер Нойд да плаче заради мен.

– Глупости – сърди се астрофизикът. – Къде ме видя да плача?

Аз се вглеждам в него и не виждам никакъв Петер Нойд, а знам, че стои пред мен.

– Стига приказки, Зенко, излитай, докато има още някаква надеждица! – казва баща ми и ме прегръща. Прегръдката му топло и кораво обгръща раменете ми, а тоя твърд и топъл допир се оказва клемата на двата пулта – на автопилота и командния, между които съм се проснал.

Но какво правя там? В аварийните торпили се лежи задължително в анабиотичната камера, как иначе ще издържиш! А, да, не бива да влизам в камерата! Не може да се разчита на автопилота, има и допълнителни двигатели, те вече водят своята люта битка с пространството, тия супердвигатели, а заедно с нея бушува битката и в молекулите на тялото ми, и аз трябва на всяка цена да издържа.

Аз се задъхвам в шлема на най-тежкия, най-брониран, най-автономния скафандър. (Как тогава съм усещал допира с пултовете?) Аз изнемогвам. Аз умирам след всеки отвоюван метър пространство. Но пространство ли е това, което толкова иска да ме задържи? Онези смелчаци са скачали във водите на водопада, а какво би било, ако биха се опитали да се изкачат по тях? Ето така се изкачвах аз нагоре! И не тия супердвигатели на аварийната торпила, не те мен изтикваха нагоре, аз ги влачех подире си като смъртоносен товар, опитвайки се да изпълзя от черната фуния на кратера върху равното пъстрозвездно плато на Галактиката. И все по-тежък ставаше товарът, който аз теглех с всяко свое мускулче, от който се задъхваше и в който се удавяше всяка поричка на кожата ми. Докато изведнъж изчезна. А с него като че ли изчезнах и самият аз.

Когато започнах отново да чувам, около ушите ми бръмчеха сигнали – весели и живи, пълнеха замаяната ми глава, събуждаха мозъка ми за някакъв необикновен или забравен живот. Ръката ми се вдигаше съвсем леко, коремът ми, издувайки се, кламбучкаше в локва с вода. Целият плувах в някаква особена течност, но не, това не беше криопротекторът в анабиотичната вана! Все още си се намирах в скафандъра, но как ще е попаднала вода в такъв скафандър? Нещо необикновено трябва да се е случило, да не би наистина от водопад да съм излязъл?

Един глас – познат и непознат – ревна в лицето ми:

– ...ура! Викайте, Балов! Обадете се и викайте ура! Чудото стана! Наблизо сме. Дайте сигнал и приемете координатите за среща...

Тялото ми, което отново можеше да усеща, сякаш се сви от удара на тази радост в познатия и непознат глас на търсещия с мене връзка оператор.

– Но Дарян го няма, нали? – казах аз.

– Не го открихме досега. Не ставайте дете, Балов, той сам си избра тази участ! Хайде, дайте по-скоро координатите си или още не сте извършили ориентировката?

– Какво спасение е това – изкрещях аз неочаквано и за себе си, едва сега осъзнал, че и аз, и оня, който ми отговаряше, сме се спасили, но че с Дарян е станало нещо ужасно, защото никой не знае какво е. – И от какво се спасяваме? И с какво се връщаме, питам ви аз! С тия смешни изследвания, които са абсолютно неверни...

– Не са смешни – възрази баща ми вместо оператора и аз едва не подскочих от гласа му в своята люлка, която, вече знаех това, бе се образувала от стопеното ми под налягането тяло. Колко ли процента вода бе останала още в него?

– Но и нея я няма, татко! – извиках аз по детски отчаяно и сега вече заплаках с горещата и шумна горест на дете.

После дойде най-странното. Както преди бях видял себе си да летя като болид, така изведнъж видях през миниатюрните лещички на сълзите си аварийната торпила да описва необичайно рязък завой, за да се насочи отново към черната фуния. Видях още да лежи в нея някакъв човек в суперскафандър, а този човек беше Зенон Балов. Отначало не повярвах на течните увеличителни стъкла пред зениците си, защото Зенон Балов бях аз, едно плачещо в момента дете, но после и усетих, че лежащият там, в завиващата торпила, съм наистина аз и, отново си казах: Така е, не спиш, наистина е така! И ти наближаваш вече ръба на фунията и ето, още няколко мига само ще минеш над него и ще се гмурнеш, весел и лек, в бездната, в която няма ни време, ни пространство да изцеждат водата от тебе, в която действително няма вече нищо или има нещо съвсем друго и то е може би тъкмо онова друго, заради което Икар е потеглил из Космоса...

Това като че ли бяха последните ми мисли, но казвайки „като че ли“, аз подчертавам не само своята неувереност – много е възможно изобщо да не съм помислял такива неща. Вече споменах, че писането на ръка ми причиняваше мъчителни трудности, та диктувам тази заключителна част към записките си значително по-късно, когато, наближил Икар, излязох от анабиотичната камера. И... когато много неща в спомена ми сигурно изглеждат вече други. Сетивата ми съвсем са претърпнали, но в тях лежи още споменът за оная всеобща смазаност иа духа и тялото ми, които навярно бяха родили това полувидение – полусън в постоянното ми състояние на съзерцателна отпуснатост, завладяла ме в обратния път. И не видението сън ме учудва толкова, колкото откъде все пак съм намерил сили и воля да се вдигна, да проверя изправността на уредите и да се упътя без помощта на психороботите към анабиотичната камера. Вероятно тъкмо такъв детински наивен копнеж по безвремието и безпространствеността ми е помогнал да преодолея страха си и омразата си да преодолея, и да потърся там спасение от полудяването.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

И БЪРЗАМЕ
С РЪЦЕ НЕТЪРПЕЛИВИ
ДА ЗАСЕЕМ СЛЕДВАЩОТО МИНАЛО

(Из четвърта древна песен,
която ми пя Майола Бени)

АКО МЪНИЧКО, МЪНИЧКО ОЩЕ ПОЧАКАТЕ,
ЩЕ СЕ ПРЕВЪРНА ВЪВ ЗВЕЗДА...

(Из пета древна песен,
която ми пя Майола Бени)

1

Връщането ми на Икар се превърна в празник. Естествено, заради резултатите, които носех, но сдържаните иначе икарци толкова ми се радваха, че несъзнателно почнах да си приписвам заслуги, навярно – и да се възгордявам. Не помнех другиго да бяха посрещали така. Новият първи координатор, който досущ приличаше на стария, дойде дори лично в карантинното отделение, където – не ми стигаше многомесечният затвор в кораба – трябваше да изседя още една седмица. Загдето бях имал „контакт" с друга цивилизация! Майола Бени седеше през цялото си неслужебно време – сега то ми се стори подозрително много – отвън стъкления щит на отделението. Креолското ѝ лице ту аленееше, ту посиняваше в любовното си нетърпение, а за да го прикрие, тя непрекъснато ми разправяше новини и клюки. Родили се бяха двайсет и три деца. (Значи новият координатор все пак не беше съвсем като стария!) Сред тях – и детето на Майола Бени... Льони Редстър заминал с учудващо голяма експедиция към някаква звезда, Есна се казвала, говорело се, че било възможно в системата ѝ да съществува цивилизация от хуманоиден тип, но за пръв път ли се говорят такива работи, омръзна ни да ни гъделичкат надеждите, колко пъти вече!... Понякога си мисля, че нарочно от време на време ни пускат тия слухове, та да не се отчаяме съвсем от самотата си. Ето и ти сега, кой го знае колко

е вярно, друг път такива неща се пазят дълго в тайна, а сега, ти още си в карантинното, вече обявиха резултатите, подозрително бързо ги обявиха... А пък Варий Лоц... ах, кой можеше това да предположи! Представи си само, този Варий Лоц, такъв могъщ ум, такава ерудиция и изведнъж...

– Кой е бащата? – прекъснах я. Така запитах, а не „кой е донорът" и си мислех, че не биваше да съм толкова любопитен.

– Стериус – отвърна тя, сякаш отговорът през цялото време бе стоял готов на върха на езика ѝ.

– Стериус? Извинявай, не искам да те обидя, но в момента това име нищо не ми говори, може би още съм замаян...

– Защото го търсиш на Икар – рече тя, а негроидно пълните ѝ устни вече не успяха да сдържат усмихнатото си тържествуваме. – Казвал си ми, че го обичаш.

– Ах, Стериус!

Би трябвало да изпитам облекчение, но аз само се изненадах, че Икар е имал в детеродните си запаси и клетки от починалия толкова отдавна велик музикант.

По-късно, преди да ме отведе у дома, Майола ме отведе при детето. Не можех да ѝ откажа. Беше трогателна в майчинския си ентусиазъм; макар че всъщност не беше никаква майка, щом детето е от клонингова присадка.

– Нали е хубав? Великолепно се развива, на мама красавецът!...

Дете като дете, в осмия месец, протягаше се и се наместваше в изкуствената утроба, която всъщност беше истинската му майка, и дори сучеше палеца си. Това ме заинтригува, защото – пък може и да съм го учил някога – едва сега узнавах, че детето било в състояние да си смуче пръста още в майчината утроба.

– Икар има нужда от музиканти – каза Майола на края на възторжените си изблици, но го каза виновно, забелязала, че не успя да ме затрогне, нито пък да ме омилостиви с това, че бе избрала за донор любимия ми композитор.

А нямаше за какво да се чувства виновна. Разбира се, че не биха ми разрешили дете. Най-многото, на което имах известно право, бе да се понацупя, загдето не бе ме дочакала заедно да го изберем. В никакъв случай не бих могъл да искам от нея да се откаже от наградата. Пък и Икар наистина щеше да има нужда от един нов Стериус. Това ми пътуване окончателно ме убеди, че в Космоса не може без музика, че музиката е навярно единственото човешко творение с подчертано космически характер по структура и функционалност. Само тя притежава едновременно и магията на математиката, и финеса на строгия порядък, и ирационалния хаос на първосданността, на хипотетичния взрив, турил началото на Вселената; само тя е едновременно и образната конкретност на една човешка страст, и мистиката на онази абстракция, в която тя се осъществява. А музиката на Стериус, когото действително обичах повече от всички земни композитори, винаги бе ми приличала на опит за пътуване до друга галактика: с трагичните вопли на безсилието, с лудостта на един неубиваем устрем, с реалното или въображаемо тържество, което всъщност не празнуваше победата, а сливането си с Вселената. Майола бе добра, сигурно най-добрата композиторка, раждала се сред жените, пише наистина хубави песни, особено тия по изровени-

те от нея стари текстове, но така или иначе композиторският гений и след вековете еманципация кой знае защо продължаваше да отбягва женската половина на човечеството. Дали защото тази половина биологически е все пак по-плътно свързана със Земята, с гнездото?

Гледах през прозорчето на родилната камера как бъдещият Стериус смуче лакомо мъничкия си палец, сякаш не му достигаше преобилната храна, която изкуствената утроба вкарваше през пъпчето направо в кръвта му, и може би защото никак не успявах да го свържа с великия човек, чиято растяща частица той представляваше, неволно прегърнах раменете на Майола, неволно съм я притиснал към себе си с повече желание за утеха, отколкото с действително съпричастие. А не успях да сдържа и една хаплива закачка:

– Как е с хромозомите? Надявам се...

– Четиридесет и седем! – възликува Майола, очевидно отдавна чакала този миг. – Отмъстих им и заради тебе. Оказа се, че Стериус също имал един повече...

Не, наистина нямах право нито да ѝ се сърдя, нито да я подозирам в недостатъчна любов към мен! И съвсем иначе трябваше тогава да я прегръщам, и с други очи да гледам розово-слузестото бебе, чийто четиридесет и седми хромозом навярно бе го накарал още неродено да си налапа стръвно палеца, но в дните, когато бях стърчал зад прозрачния щит на карантинното отделение, веднъж се появи и Хелиана Доля-Морени.

Също лично, а не чрез разхубавяващата интерференционна картина на холографското посещение. Мярна се само за минутка на страната на Алек Дери, с когото бе дошла да ми каже „добре дошъл". На

мен ми прозвуча обаче с тона на: „Аз си знаех, че ще дойдеш, защото нали ми обеща? Помниш ли? Закле ми се..." И усетих отново целувката ѝ. Ако не беше Алек, сигурно щях да ѝ разкажа съня си, но тя стоя съвсем малко, неспокойна беше, отбягваше да срещне погледа ми, а това я правеше още по-привлекателна. Много беше порасналa, съвсем жена си беше вече, та докато гледах малкия Стериус, аз виждах всъщност нея. Виждах я едновременно и в родилната камера, преди да я кръстя, и очарователно изплашена, обещаващо неспокойна зад преградното стъкло на карантинното отделение. А за собствено успокоение си казвах, че и Майола е присъствала на моето раждане, а пък сега си е избрала да роди отново Стериус съвсем не за да отмъщава с четиридесет и седмия му хромозом, че още отсега обича в него и детето си, и учителя си по музика. Утешавах се още с мисълта, че един Варий Лоц сигурно би ми казал същото, когато ида да се посъветвам с него, би ми доверил може би сега и защо бе поставил Хели под наблюдение.

– Варий Лоц ме насочи – бърбореше Майола, за да прикрие болката от смутеното си щастие. – Нали всичко знае, подсказа ми, че има донорни клетки от Стериус и че... изобщо странен тип, явно, че нарочно ми даде възможност за нашето отмъщение, макар че нали тъкмо той отговаря за генетическия контрол...

– Какво е станало с Лоц? – извиках аз едва там, в родилното, защото преди думите ѝ не бяха се задържали в съзнанието ми.

– Нали ти казах? Полудя. Понеже него никой не контролираше, дълго време не се и откри, та после разбрахме чрез децата. Децата събирал и младежите, разни съвсем мистични неща им проповядвал, ед-

ва ли не някаква нова религия. Човекът бил велико тайнство, трябвало да го браним от веществото във Вселената, пътищата на познанието били други, време било Икар да излезе от погрешните земни пътища на познанието и не знам какво си още...

– И какво стана с него? – прекъснах аз лекомисленото ѝ дърдорене. Тя не беше глупава, но, изглежда, и майчинското щастие, като любовното, е противопоказно на интелекта.

– В камерата. А младежите едва не вдигнаха бунт. Само той ги бил разбирал и така нататък, та сега и те са ми голяма грижа...

Да, Икар наистина не беше така непроменен, както ми се стори при посрещането ми! Алек излизаше прав. Той ми каза през стъклото:

– Добра среща, Зенко! Радвам се да те приветствам и като колега.

Аз вече не го мразех както в ония часове, когато направих откритието си и стоварих вината за всичките си беди върху неговата тренажерна шизофрения. Неговият „бог" също бе потънал безследно заедно със зловещите си забрани край подводните скали на моята очарователна сирена. Само леко му се сърдех, загдето ми пречеше да гледам Хелиана. Но и тя сякаш сама се криеше зад гърба му.

– Харесва ми вашият поздрав – отвърнах му. – Значи приемате ме за астропилот, така ли?

– Разбира се. При това, според слуховете, донесъл си бил епохален материал.

– Мисля, че е така – направих аз опит да бъда скромен, защото Хелиана тогава още не бе си отишла, а той проточи:

– Значи... самочувствието е добро...

Очевидно нямаше какво повече да си кажем. Твър-

де много бяхме се вече отчуждили, та и аз казах нещо, в което нарочно не се съдържаше намерение за продължаване на разговора:

– Добро е. Важното е, че се върнах.

А думите си гарнирах с един многозначителен поглед към онази, благодарение на която вероятно се и върнах. Но тя отново не прие погледа ми, кимна ми с криеща нещо усмивка и си тръгна. Тогава Алек – сигурно за да успее да го чуе и тя – изрече високо, с позата на по-голям брат:

– Няма връщане за астропилотите, братко. Има винаги само пристигане в един друг свят.

– Така ли – поднесох го аз, но той не се разсърди. – Значи и вие сега сте други?

Хели вече излизаше от преддверието на карантинното, изпълнила го с парфюмно тежкия облак на меланхолията.

– Така е, ще видиш, брат! Човек със сърцето си винаги лети към нещо минало, а пристига в бъдещето на онова, което търси. Няма връщане, повярвай ми, поне в тая галактика няма, познавам я вече доста добре. В каквато и посока да летиш, това проклето време все те отнася напред. Затова се и поздравяваме с „добра среща". Всичко в Космоса е еднократна и неповторима среща на различни системи, на различни времена, на разминаващи се посоки...

– Тъжна философия изповядват астропилотите – рекох му закачливо, но нещо в мен се съгласяваше с него, след като отвъд стъклото сега вече имаше само един човек. Хели си отиде така, сякаш никога вече нямаше да се повтори срещата ни, а всичко останало бе си съчинило ентусиазираното от съня ми въображение.

– Защо тъжна? Въпрос на факти! А тъгата из-

вира единствено от тоя неосъществим копнеж по отминалото. Но и той сигурно си има своето предназначение; предполагам, че ни помага да си изграждаме мерките за сравняване – и Алек неочаквано издекламира: – На глупците всяка чаша им се струва ароматна, а храна за мъдреците само във тъгата виждам аз...

– Алек, ти ми вземаш акъла! – викнах му аз през стъклото и се зарадвах, че моят нявгашен приятел наистина не беше толкова глупав, та да не е в състояние да се превъплъти в един затворен в риманово кълбо бог. Космосът те прави сам и тъжен, а с това – и по-мъдър.

– Това го е казал един много древен арабин...

– Да де – рекох весело. – Разбрах, че не е твое, но как ти си попаднал на него, ето въпроса!

– Хели ми го каза одеве. Като идвахме насам.

Нима и тя бе почнала да се рови в древните поети, за да търси там текстове за песни? Но нали, както казваше Майола, била чужда на всякаква музика! Какво бе я накарало да рецитира стихове на един астропилот?

Да, излизаше прав храбрият красавец Алек Дери със своите астропилотски разсъждения за човешкото връщане! А пък аз тепърва щях да установявам действително колко бе се променил Икар за времето, в което бях отсъствал.

2

В контролния съвет сега трябваше да поема работата и на Редстър, но аз киснех повече в лабораториите и кабинета на баща ми, където той и неговите сътрудници неуморно ме подлагаха на кръстосани разпити, макар да нямах какво повече да им кажа от регистрираното в записната апаратура. Те подготвяха експедицията подир Вероника, а аз не по-малко неуморно се въртях сред тях с надеждата да ме вземат със себе си. А и за да се скрия от любопитството на икарци. Резултатите, които донесох, както вече казах, противно на нашата практика, веднага бяха оповестени и хората въпреки доброто си възпитание не успяваха да потиснат желанието си лично от моята уста да чуят нещичко за тая Вероника. В кабинета на баща ми обаче не смееха да ме безпокоят.

Отначало много се сърдех на това име. Но къде ли другаде можеше и да се роди то освен при моите астрофизици, които сега работеха заедно с баща ми! А още по-точно: в чия друга глава освен в големия, рошав резервоар за вицове и шеги на арменеца Дарян? Той си спомнил за популярната някога героиня на една доста безвкусна серия от юношески научнофантастични филми, разигравщи за непретенциозния зрител приключенията на някаква красавица, прелетяла от съзвездието Косите на Вероника, за да шпионира нашата цивилизация, и – готово! Когато протестирах, че са вписали името дори в протоколите, без да ме питат, Дарян защипа с два пръста месестия край на кривия си нос и рече гъгниво:

– Че нали и онази от Косите на Вероника непрекъснато се влюбваше в тия, дето бе дошла да ги шпионира!

А баща ми се смееше, като да беше в него влюбена. Така или иначе, името се наложи и по този повод аз още веднъж се убедих колко е по-лесно да наложиш една глупост, отколкото нещо умно. Дори и сред найумните.

В тези дни аз се сближих и с баща си, когото също заварих необикновено променен. Излязъл от уединението на теоретичния си кабинет, той непрекъснато събираше около себе си учени от всякакви специалности, оживен беше, подмладен... Майка ми веднъж му каза:

– Почвам да те ревнувам вече от тая Вероника.

Няколко пъти ми го каза и Майола Бени. Но достатъчно прозорлива, тя твърде скоро разбра, че от другаде идеше опасността за нея. Само Хелиана отказваше да забележи нещо и все така ме отбягваше. Когато под предлог че се интересувам от здравословното ѝ състояние, след като толкова време съм отсъствал, я запитах по поливизора досеща ли се, или пък разбрала ли е защо Варий Лоц я е държал под контрол, тя непредизвикано от мен рязко ми отвърна, че не знаела и да сме я оставели най-после на мира, и да сме си гледали там нашите Вероники...

Нима и тя ревнуваше?

В този ден, случайно останали сами, запитах баща си как си обяснява полудяването на Варий Лоц. Подтекстът на въпроса ми съдържаше моето съмнение в тая крайна мярка – вместо да бъде веднага излекуван от лесно излечимото, според официалната диагноза, състояние, той бива насилствено приспан в анабиотичната камера. Баща ми седеше прегърбен над фишове с изчисления, а аз прелиствах превърналата се вече във внушителен куп документация от моя полет, придружена от коментарите на специалистите. Двамата правехме последен контролен преглед, преди тя да бъде закодирана в паметта на главния научен колектор на Икар, както и в колектора на кораба, който щеше да отнесе следващата експедиция при Вероника.

– Татко, как си обясняваш полудяването на Лоц? – запитах го предпазливо, но не от предишната боязън пред него, а защото за подобни неща при нас не е прието да се подпитва, щом има оповестено официално съобщение. Сигурно не бих и задал иначе въпроса си, ако не усещах баща си вече много близък, както синът усеща баща си близък, преди да е пораснал, преди да е почувствал потребност да се възправи, макар и само вътрешно, против него.

– Полудял ли е? – вдигна глава баща ми в закачливо учудване.

Беше мой ред да се учудя действително:

– Всички така казват. Има и официална диагноза.

– Е, да. Нали трябва да се назовават нещата с думи – измърмори татко. – Впрочем може и наистина да е полудял. Или пък ние сме полуделите. Важното е, че се получи някакво разминаване.

– Това не ми се вижда достатъчна причина, а сигурно не са го направили, без да вземат и твоето мнение – рекох аз заядливо, припомнил си как Варий Лоц замрази Салис Гордал, от което в мен се размърда усещането за някаква взаимовръзка или общ процес.

– Възможно е да поизбързахме. Ако бяхме дочакали връщането ти, той сигурно също щеше да се оправи. Сега сигурно ще преразгледат делото му. Би трябвало да знаеш, нали си в контролния съвет.

– Татко, подиграваш ли се? Първо, аз съм най-незначителната фигура в контролния съвет...

– Не, наистина! Ти защо мислиш, че толкова се влюбихме в твоята Вероника? Впрочем знаеш ли, че ще ставам дядо – засмя се той изведнъж по старчески радостно. – Ще получиш правото на дете. И за то-

ва на Вероника трябва да благодариш.

– Благодаря – рекох аз така язвително, че той сепнато ме изгледа. – Аз те питах за Варий Лоц, татко!

– А, да – той най-после осъзна, че аз нищо не знаех, а ми беше важно да разбера, защото много неща ме свързваха с този човек. – Прощавай, нещо ми е размътена главата. Ти знаеш, че затвореното пространство често поражда в по-неустойчивия мозък свръхценни идеи, както ги наричате вие, медиците. Защо Лоц да прави изключение? Не е първият на Икар, когото трябваше да лекуваме от това, нали? Но тук имаше и друго, по-опасно. Съвременният мислещ икарец вече е доста смутен от размерите на непознатото, което се е проснало пред него. Баналната истина, че колкото повече се стремим да научаваме, толкова повече непознати неща натрупваме пред себе си, тук, на Икар, придобива конкретен образ, с който всеки ден се сблъскваме, защото всъщност не правим и нищо друго, освен да изучаваме, да научаваме и да констатираме как не узнаваме нищо съществено. Има някаква аномалия в това и тя води понякога към психически крах, момчето ми. И тогава може да се започне обратно развитие; инстинктивно бягство от незнанието, наречено трупане на знания, към митотворчеството, към някоя нова религия, която ще ти обяснява света с прости символи и табута. Религията стеснява кръга на познанията ти, но пък те избавя от страшния и вечен призрак на непознатото. Лоц май че отиваше нататък. Имаше и някои други неща, но...

– Трудно ми е да повярвам – рекох, защото не посмях да му кажа направо, че обясненията му ми звучат по-скоро като прикриване на истината. – Такъв ясен и могъщ ум!

– Аз също не съм се усъмнил нито за миг в ума му – отвърна баща ми. – И другите също. Исках да кажа: пророците винаги са по-умни от последователите си. И винаги си остават неразбрани. Опасността не лежеше в самия Лоц, а в тази потребност, особено на младите икарци, да си имат религия и пророк. Те всъщност го направиха реална сила, та затова го отстранихме за известно време. Нещата отиваха едва ли не към бунт. И то тъкмо по време, когато ни предстоят съвсем други проблеми за решаване. Но както ти казах, убеден съм, че след появата на Вероника нещата ще се оправят.

Опитите ми да науча нещо повече от младежите и юношите на Икар, които най-вече са били привързани към Варий Лоц, се сблъскаха с един заговор на мълчанието, резултат от някои груби мерки на координаторите. Бях огорчен, че те не ме приемат като свой, но разбирах бунта им против системата на изследователските и служебните тайни – нали сам бях се бунтувал някога против нея. Разбирах и потребността им да търсят за себе си път, различен от този на бащите им. Но имаше ли изобщо такъв път за Икар? Нежеланието на младежите да ми отговорят приличаше и на желание да се скрие една собствена вина, да се забрави случилото се, обезценило се от новите събития. Вместо да ми отговорят за нещо минало, те мен разпитваха – бързаха да го заличат, приобщавайки се към новото. А новото беше Вероника. Баща ми имаше право: Вероника преобръщаше нещата наопаки, събираше всички мисли на Икар към себе си, оздравяваше ги, пречистваше ги, събуждаше нови надежди. Икар кипеше в тия месеци и радостно възбуден, и поуплашен в радостта си.

И много загрижен, защото по-нататъшният път на Вероника я отвеждаше към някакво място, криещо опасността да я загубим. Открихме го, като изчислявахме и обглеждахме по-нататъшния ѝ маршрут, за да видим къде най-изгодно бихме я застигнали. Тя се носеше още към съзвездието на Есна – звездата, за която бе заминал Редстър, щеше да мине обаче доста близо край най-голямата крайна звезда на съзвездието, чиято гравитация неминуемо щеше да я „изстреля" под друг ъгъл. И тогава Вероника с ново, голямо ускорение щеше да се отправи тъкмо към това подозрително черно петънце, което иначе едва ли скоро щяхме да забележим. Отначало астрофизиците го обявиха за „черна чупка" или вариант на звезда в колапс, макар на телескопния екран то да приличаше на малък тъмен облак. Не смееха да го нарекат „тъмен облак", защото беше прекалено тъмен на общия светъл фон на галактическото хало, а пък беше и необяснимо малък, за да бъде обикновен газов или прашен облак без вътрешен източник на излъчване. Все още се намирахме доста далеч, за да можем без разузнавачи да научим нещо по-точно за него, а не знаехме и дали Вероника притежава способността да възприема овреме подобна опасност, да коригира своя очевидно предпрограмиран курс. Засега и тя беше далеч от черното неизвестно, та тревогата на астрофизиците ми изглеждаше пресилена, но тази тревога още веднъж подчертаваше ролята ѝ на истински повратен момент в пътя на Икар.

Все едно дали бе произведение на друга цивилизация, или самата бе една форма на цивилизация, с появата си тя заставяше хората да търсят своето самоопределение. Така аз бях в правото си да тържествувам, защото в тези месеци след завръщането ми Икар постепенно достигаше до моите някогашни разбирания: да се самоограничи от Земята, да търси собствен профил и път, ако иска действително да ѝ бъде полезен. Дори първият координатор ми го потвърди, и не само за да ме поласкае.

Той досущ приличаше на предишния, но говореше съвсем различно от него. Макар и със същата войнственост.

– Балов, убеден съм, че бъдещата икарска цивилизация ще ви вдигне паметник – каза ми той, когато ме прие официално в дома си, за да ми отдаде ритуалните почести.

И домът му бе обзаведен със същата небрежност както на предишния, че и жена му сякаш бе жената на предишния, само дето не си отиде веднага както онази, а седя през цялото време при нас и отначало ме зяпаше с неприлична и смущаваща всеотдайност.

– Не, не, недейте да скромничите! Аз нямам предвид само откриването на Вероника, става дума за идеите, които преди сеехте сред младите. Тук сме насаме и можем да си кажем някои неща, макар да не са узрели още за публично обсъждане. И според мен Икар не бива да се връща. В момента, в който се появи другата цивилизация, в момента, когато сте осъществявали контакта с Вероника, ние се превърнахме от авангард в граница на земната цивилизация. Да се върнем, значи да стесним отново границите ѝ. Освен това е и опасно. Ние не знаем от какъв тип е тая цивилизация, какви са намеренията ѝ, а докато не узнаем това, нямаме право да я отвеждаме, все едно съзнателно или неволно, към Земята. Точно обратното трябва да я отклоняваме от Земята, да приковем вниманието ѝ само към себе си. Нали така?

Кимах в знак на съгласие, но при всичката му правота ужасно ми се искаше да му кажа нещо неприятно и да си тръгна. Не го направих, може би защото бях силно смутен, че никак не се радвам, загдето идеите ми отиваха към осъществяване. А пък той все повече се разпалваше, ставаше все по-красив и мъжествен, така че жена му ме избави поне от погледите си, влюбвайки се отново в своя съпруг.

– Ще ви издам и една тайна, Балов. Експедицията, с която е вашият приятел Редстър, всъщност изучава една планетна система, годна за отсядане. Тук трябва да отседнем ние, наблизо, тук да побием граничния камък и да се готвим за срещата с другата цивилизация. Пък не бива да бъдем и егоисти, нали – засмя се той с пресилена гръмогласност. – Може би тази цивилизация също има нужда от нас, за да определи своите граници, нека ни намери по-лесно...

– Да, да – мърморех. – Прав сте! – и се чудех на изразите, които употребяваше: авангард, гранични камъни, самоопределяне...

– Ние се догаждахме, че може да донесете такъв резултат – изпъчи се той насред приемната си, заприличал на паметник на икарски астронавигатор. – Затова още тогава изпратихме тази експедиция. Системата на Есна е добра, стара е, улегнала, спокойна, положително не една от планетите ѝ са годни за живот. Но и да не са, ще ги направим годни. И ще ги напълним с икарски деца, ха, ха, ха...

Смехът му заплющя в ушите ми като серия от подигравателни шамарчета. Вече изнемогвах в собствената си объркаността, а той започна и да ми философства:

– Обичате ли историята? Тия дни пак се позанимах с историята на земните цивилизации. Ще ви

кажа, Балов, има от какво да се поучим. Всяка цивилизация е живяла, развивала се, давала своето, след което почвала да загнива в себе си. Но ето че идвали варварите, призвани да я изядат, и по този начин да я продължат. За древния елин или египтянин, или византиец е било невъзможно да каже: Нашата цивилизация умира, но ето дойдоха варварите и те ще бъдат другата цивилизация, която един ден също ще загине, защото ще я погълнат други варвари и така нататък, за да няма свършек на света. Ние обаче можем вече да си го кажем: по границите на всяка цивилизация, Балов, винаги е необходимо да клечат в очакване някакви варвари, точейки секретите на своите жизнеспособни слюнчени жлези. И точейки ножовете си. Очевидно това е една стара, високоразвита цивилизация, една красива цивилизация, Балов, нали и вие така си я представяте? И ние ще клекнем на границата ѝ, за да станем един ден нейното продължение...

Гледах тоя красив варварин, който вече точеше лиги и точеше нож, но намерих сили да се сдържа:

– Не би ли могло да се помисли и обратното? Земята също изгуби своите варвари, когато разшири границите си до безлюдните простори отвъд орбитата на Плутон, та изпрати Икар именно, за да търси своите варвари.

– Естествено, естествено – отвърна той с несъкрушимо благоразположение. – Би могло и това да се помисли, но първо, ние наистина сме още твърде млада цивилизация, и второ, човек е длъжен да бъде патриот, нали така?

– Вашият предшественик – рекох с кротост, която ме самовъзхити, – вашият предшественик много държеше да се върне на Земята.

– О, грешна представа сте си създали за него,

Балов – разпери ръце главатарят на варварите. – И той е само координатор като мене, нищо повече. А координаторът е длъжен да отразява и брани господстващите тенденции в екипа, който води. Такива бяха времената тогава. Ще видите, че като излезе от камерата, а тия дни ние ще изведем всички от там, защото ще ни е нужна всяка ръка и всеки ум, ще видите, че и той ще разсъждава точно така, както сега ние с вас...

Още се учудвам как се сдържах да не му кажа, че не разсъждавам вече като него, да му кажа колко ми е противна тая плебейски деловита суетня около моята Вероника (дали пък не я ревнувах от тях?) и колко са ми смешни тия аристократи на духа, които до вчера плачеха за връщане, защото аристократите винаги се връщат към нещо, защото са аристократи въз основа на нещо отминало, да му кажа, че са ми до сълзи смешни тия хидалговци, които сега трескаво смъкват овехтелите си одежди и вече захапват ножа напряко, както пиратите от историческите филми, готвейки се да скочат в чуждия кораб. Учудвам се и си мисля: хубаво е все пак, че не му го казах – сигурно нямаше да бъда прав! Това си е просто великата мимикрия на оцеляването. Пък може и наистина да сме си варвари и като варвари – едно ново начало!

А че успях да не му го кажа, още веднъж потвърждаваше колко и аз самият съм се променил. Вероника беше ме направила по-добър и по-търпим към икарци, чрез нея и двамата славни, безименни „тя и той“ аз осъзнавах и чувствах някак по-остро принадлежността си към Икар и човечеството. Да беше ме поне и възпитала малко!...

3

Защото едва ли друг на Икар би направил това, което аз дръзвах да си позволя: тайно да наблюдава любимата си чрез всемогъщите средства на контролния съвет.

Варий Лоц навярно бе забравил или не бе смогнал да изпълни обещанието си и аз злоупотребявах с нареждането му за контрол, макар то да бе загубило законната си сила. Скритите камери следяха Хелиана непрекъснато и навсякъде – дори в спалнята ѝ, дори в банята. А аз седях пред контролния екран в служебния ни кабинет и я гледах с изпепеляващо сладострастие. Измъчвах се от него като от гнусен порок, но нямах сили да го прекратя. Затова си казвах, че не заради спалнята го правя и не заради банята, а за да открия най-после как е възможно все пак тя да се изплъзва от контролната система. Да, Хели съумяваше в определени часове на деня, в най-трудовите часове бих казал, изведнъж да изчезне от екрана ми. Какво правеше в тези часове? Къде ходеше? Как наистина бе възможно така неоткриваемо да изчезва, тъкмо когато трябваше някъде нещо да работи? И какви са тия места на Икар, където няма разположени камери и предаватели от контролната система?

Хели бе се посветила на педагогическата работа. Астронавигаторският съвет ѝ предлагал да се подготви за мястото на Лайънъл Редстър, но тя заявила, че не желае професията ѝ да бъде шпиониране на хората. Но пък и с децата я виждах много рядко. Само от време на време я зървах тук или там, повела десетина дечурлига подире си – много особени малки същества, някои от тях току-що проходили, другите, сякаш рахитични, едва се държаха на крачетата

си. Показваше им този или онзи сектор на Икар, децата изобщо не гледаха какво им показва – или нищо не разбираха още, или бяха направо малоумни, все търсеха да седнат или да полегнат около нея като болни патета. И аз се питах още какви са тия деца, а най-вече: кой ѝ ги е поверил, когато тя няма нужното медицинско образование. Но може би в мое отсъствие... А после се запитвах и къде изчезва тя заедно с тези деца, защото в определените часове и те изчезваха заедно с учителката си. Но не се питах твърде настоятелно, подозирайки, че пак опирам в някоя от служебните и секторни тайни на Икар, нито пък смеех да запитам някого, за да не се издам. Пък и часовете, през които тя изчезваше, ми бяха нужни да свърша някоя и друга моя работа, та да се освободя за другите – за часа в банята, за часа в спалнята, преди тя да заспи.

Почти не се прибирах у дома, оправдавах се пред Майола с тройно нарасналата ми работа, с двойните дежурства поради отсъствието на Льони и чаках Терин да ми поиска най-после обяснение. В кабинета на председателя на контролния съвет безотказно светваше сигнал, щом някой включеше наблюдателната уредба, но моят стар учител и началник кой знае защо продължаваше да търпи престараването ми. Навярно и на него му се искаше да разкрие странното поведение на Хелиана Доля-Морени, която с такова обидно пренебрежение бе отказала да работи в контролния съвет.

Майола Бени, също като Терин, твърде дълго мълча. Престана да ме търси в свободното си време, прекарваше го все при малкия Стериус, който вече доста гръмогласно – а според Майола, и необикновено мелодично – разгласяваше на света, че е излязъл от родилната камера и е станал равноправен гражданин на Икар. Докато най-после тя не издържа, но ми го рече съвсем мимоходом, съвсем предпазливо, сякаш много се боеше да не ме обиди:

– Мъчно ми е, че не намираш сили да бъдеш откровен поне със себе си.

– Какво искаш да кажеш? – викнах аз със сляпата ярост на човек, поискал да скрие вината си.

– Знаеш какво. Убедена съм, че не ме смяташ за недостойна да бъда майка на твоето дете. Убедена съм също, че нямаш намерение да ми отмъщаваш, загдето не те дочаках със Стериус.

Само това каза – уф, тези изтънчени икарски лафове! – и моментално изчезна, за да избегне скандала. А скандал нямаше да има. Нима можех да не уважа поне мъката и недоумението ѝ защо я отбягвам, нея, законната си съпруга, след като най-после съм получил онова право, за което преди бях готов бунтове да вдигам! Може би неволно, но може би и съзнателно тласкайки ме към окончателно решение, тази удивителна жена отново, и за кой ли път, ми помогна. Наистина трябваше да намеря сили да бъда откровен и със себе си, и с другите!

Същия ден аз включих контролната уредба, за да потърся Хелиана, след което веднага скочих в скоростния патрон, който ме изплю поомачкан и зашеметен в икарската зоосботаническа градина. С целия риск да срещна там и майка си, която по това време не можеше да бъде другаде. И, разбира се, я срещнах.

Тя клечеше край двойката лъвове, пред малката пещера с леговището им, говореше им нещо и нямаше да ме забележи, защото аз се опитвах да мина на пръсти, ако лъвът не бе изръмжал към мен. Навярно я ревнуваше. Майка ми се изправи и засия край двете жи-

вотни като видение от древна приказка. Беше все така неувяхващо цъфтяща, в работен костюм, сякаш току-що взет от ревю за нови модели.

– Две царици на един цар – рекох ѝ, – не е на добро. Още ли не му е оскубала гривата заради тебе?

Но майка ми трябваше да се осъществи първо като майка, преди да поеме ролята, с която отдавна бе се примирила да бъде прицел на моята ревнива язвителност:

– Зенко, пак ще ти кажа: не изглеждаш добре, момчето ми. Мина доста време от завръщането ти, а още не се оправяш. Какво ти е? Разбира се, една такава експедиция...

– Не е от експедицията, майко, от любов е.

– От любов? – светна озадачено майка ми.

– Ами да! Влюбих се във Вероника и сега сън не ме хваща. Но и твоите лъвове като нея приличат малко на изкуствени.

Бързах да отмина, защото се боях да не изтърва Хелиана, а се налагаше все пак да разменя две думи с майка си. По-рано бях отчужден и от двамата, но когато след връщането си много се сближих с баща си, това сигурно я караше да страда по новому.

– Мирно, Цезар – рече тя с разсеяна гальовност към лъва, който надигаше глава в ленива подозрителност; съпругата му не ме удостои дори с един поглед. – Те са си и почти изкуствени. Толкова години не успях да получа нито едно естествено раждане на животно...

Икарската зооботаническа градина е хилядократно по-голяма, отколкото може да се види, защото животните и растенията спят в анабиотични камери, в очакване да заживеят нов живот на някоя подходяща планета. Големи са и запасите от консервирани зародиши, та ако икарци решат да отседнат някъде, бързо ще напълнят околната природа с животни и растения по свой вкус и избор. А в градината винаги има само такива екземпляри, които са нужни на селекционерите за работа и на икарските деца за развлечение и назидание.

– Майко – рекох ѝ, – защо всъщност сте решили, че от всички земни хищници само лъвовете са достойни да ги вземете в Космоса? Приказките и басните ли ви подведоха? Право да ти кажа, тоя мързелив и проскубан цар на животните не е дори симпатичен. Аз лично...

Майка ми, която отново подозираше някаква уловка, побърза да ме прекъсне поучително – съвсем бе лишена от чувство за хумор, горката:

– Хищниците са санитарите в природата, прочистват другите видове животни от слабото и болното. Но речем ли да развъдим животни на някоя планета, не можем да си позволим да пуснем някой бързо размножаващ се и прекалено хищен звяр, защото ще попречи на развъдната ни работа, ще нарушава равновесието. Лъвът е най-подходящ. Именно мързелив – храни се на три-четири дена веднъж, бавно се размножава, другарува с човека. Но клонингови зародиши имаме от много хищници, за повечето видове животни – съответният хищник...

– Така е – влязох аз в тона ѝ на банални поучения. – Всеки вид си има своя хищник. Да го прочиства. Само човекът си няма.

– А болестите? – възрази тя, забелязала нетърпението ми.

– Болестите ние ги прочистваме. Ако имах твоя селекционерски талант, майко, щях целия си живот да хвърля за създаването на подходящ хищник за чо-

века. Един красив, умен, ловък, безпощаден хищник...

– Защо не обичаш хората, Зенко? – запита тъжно майка ми.

– Напротив – изсмях се аз. – Тъкмо защото ги обичам! А ти помисли по въпроса за хищника, още не е късно!

И побягнах, за да не зървам красивата тъга в красивите ѝ очи. И бягах по алеята, чиято пореста мекота лепнеше задържащо за подметките ми, като си повтарях на ум: да, да, тъкмо такъв хищник, красив, умен, ловък, безпощаден, най-вече безпощаден, да, да, безпощаден... И правех това навярно, за да избягам инстинктивно от мисълта за предстоящата среща. А в най-дълбоките подмоли на съзнанието ми се пробуждаше като сърбеж потребността наистина да отивам сега към някакъв хищник. Ах, как бих предпочел да си премеря силите с такъв хищник! Страхът от него щеше да ме направи по-хитър и изобретателен, щеше по-силен да ме направи, а не така да парализира всичките ми вътрешности. Защото... върви ставай хитър и изобретателен, когато се изправиш сред едно тънкокрако и дългокрако хищниче, което крие очите си и само тихо ръмжи и не знаеш в кой миг ще оголи ноктите си!

Хелиана все още стърчеше сред своите хлапета на брега на езерото, недалеч от мястото, където за пръв път бях целунал Майола Бени. Тук бях я открил одеве на екрана и просташкото желание тук именно да целуна и нея бе ме изстреляло насам като снаряд с мегатонна сила. Децата седяха или лежаха на хилавите си хълбочета и явно се нуждаеха от болногледачка, не от учителка. Тя им разправяше нещо за езерото и неговите обитатели, защото ръцете ѝ описваха плавни дъги над водата, сякаш дирижираха живота в нея. Не ме усети – сега все още аз бях хищникът, дебнещият зад дърветата, стъпващият безшумно – така че ми се удаваше последната възможност да я огледам критически: кльощавата ѝ фигурка, облечена доста небрежно и без особен вкус, болнавата бледност на кожата ѝ, възредичките пепеляворуси коси, прибрани отзад на семпъл кок... Каква жена беше в сравнение с нея Майола! Беше оная неизбродна, пълна с прелестни тайни галактика, наречена хубаво женско тяло, но кой може да ми каже защо толкова ни се иска да напуснем тази чудесна наша галактика, без да сме разкрили и една милионна част от тайните ѝ, за да полетим към Андромеда например, или поне към Малкия Магеланов облак?

Много пъти бях оглеждал критически Хелиана – толкова много и така необезпокоявано, както едва ли друг мъж е оглеждал любимата си – но и сега всичко онова, което би било недостатък у друга жена, участваше като неотделима съставка в магията, с която тя ме привличаше. Не, то не беше простата сила на изконното мъжко влечение, ако съществува изобщо такава проста сила, то беше неистовостта на някаква едва ли не перверзия. Как иначе да си обясня това, че сравнявайки я не само с Майола, но и с всяка, макар и бегло харесвана от мен икарка, разглеждайки я прекалено критически, така че и наистина хубавото у нея да ми се струва грозно, аз въпреки това я желаех все по-силно? И неопитността ми изиграваше навярно тука своята роля – да познаваш една жена, не значи да познаваш жените, а още повече действаше навярно и магията на онзи мой сън на борда на Р19. Така или иначе, един експлозив от страст и нежност се смесваше в мен, както се смесват простите съставки на гърмящия газ, та никак не ми беше до

въпроси и обяснения...

В тези минути само за миг ме заболя сърцето – на лекаря сърцето, не на влюбения заради хлапенцата около нея, които аз не познавах, защото бяха проходили в мое отсъствие. Сега отблизо – екранът все пак разхубавяваше малко – те ми заприличаха направо на изродчета. Безкръвни, рахитични, с уродливо тънки и крехки скелетчета, с очи, напълно лишени от дълбочината и блясъка на детската живост. Дори елементарното любопитство отсъстваше в тях, а има ли нещо по-ужасяващо от детски очи, изпразнени от любопитството си? Усетили ме веднага, те бяха насочили бавно към мен своите осемнайсет чифта очи без всякакъв интерес, не се сещаха дори да обадят на учителката си за моето дебнещо присъствие. Странно как контролният съвет е допуснал да се родят такива деца – недоумявах аз тогава и си помислих, с болка и симпатия, че са навярно също плод на някакъв генетичен експеримент, един също такъв тъжен с резултата си експеримент, какъвто съм аз.

– И те плуват във водата, както ние плуваме в пространството – повиши глас Хелиана, доловила присъствието ми, прекъсна се, обърна се.

Излязох от гората с чувството, че съм стоял зад дървото, зад което бе стояла някога тя, когато се целувахме с учителката ѝ по музика – може би и със същата гузност. Над езерото минаваха тъмните сенки на декоративните облаци, на отвъдния му бряг, несъществуващия, се люлееха холограмни храстики, от които излитаха холограмни птици и се виеха под холограмното слънчево небе. Как нямаше да бъдат безразлични очите на децата!

Забравил, че не е нужно да стъпвам на пръсти, аз все така безшумно извървях няколкото метра право срещу празнотата на детските очи и срещу тесния гръб на Хелиана, която отново бе се обърнала към езерото.

– Здравей! – поздравих я, изтръпнал, и вече ми се струваше, че всичко наоколо е недействително, че и ние самите сме само кадри от една повтаряща се като тия облаци и тия птичи ята прожекция.

Отговорът ѝ беше заплашителното изръмжаване на мъничко, зло хищниче.

– Какво правиш? – По-боязливо не съм питал никога за нещо.

– Разхождам децата.

Въздъхнах облекчено, защото темата бе намерена:

– Какви са тия деца, Хели? Та те са болни! Преглеждани ли са скоро?

Сложих ръка на главицата на най-близкото мъниче, което току-що с неимоверни усилия бе се вдигнало от земята, но я дръпнах погнусен. Черепчето беше толкова меко, че пръстите ми едва не хлътнаха в него. Върнах предпазливо ръката си – лекар съм най-после! – заопипвах главичката.

– Не са – отвърна ми Хелиана и много съсредоточено гледаше към водата, сякаш всеки миг щеше да изскочи оттам очакваното чудовище.

– Кой от съвета отговаря за тях?

– Терин.

– Охо, самият председател! Той ли те натовари да се занимаваш с тях?

– А кой пък теб натовари да ме разпитваш непрекъснато?

– Прощавай! Аз само така...

– Нищо, нищо! И аз само така.

Болезнено хапеше това зверче. И непонятно.

Идеше ми да сграбча крехките му раменца, да ги стисна, че да изпукат в ръцете ми, и тогава да го обърна към себе си. А се боях да не посегна наистина към холограмен образ. Или да не ме захапе за ръката. Изобщо – боях се. Без да знам точно от какво. Изпукаха коленете ми, защото клекнах пред детето, което преди бях погалил. Въпреки това не успях да го погледна в лицето – толкова висок бях аз, толкова дребничко бе то. Вдигнах личицето му, като го подпрях с пръст под брадичката. Не, съвсем не беше уродливо – личице като личице, хубавичко дори, и все пак имаше в него нещо повече от странно, неопределимо, но безспорно извън нормалното.

– Шизофрениче ли е?

– Остави детето на мира! – отвърна ми Хелиана с тон, сякаш ми казваше: ти си шизофреник!

А аз се зарадвах, осъзнал изведнъж, че тя въпреки цялата си необяснима грубост ми говореше с интимност, каквато никога по-рано не бе си позволявала. Дори на „ти“ ми говореше! Както в оня прелестен мой сън, както, когато, шестгодишна, ми пошушна в ухото с детските си устнички: „Зенко, тебе най обичам!“

Едва се вдигнах, олюлявайки се на кокалестите си крака. Права беше майка ми – много бях отслабнал в обратния път и трябваше да позасиля тренировките. Помъчих се да прикрия своето зарадвано смущение:

– Тия деца никак не ме окуражават. Получих правото на дете, а...

– Модел ли си търсиш? – запита ме момичето със скърцаща ирония.

– Не. Майка за детето!

Не знам как го изтърсих, но Хелиана се сгърчи

пред мен като от силен удар. Нямах вече път за връщане, не ми оставаше друго, освен да потърся извинението и обяснението в погледа ѝ, който тя продължаваше да крие. Приближих се. Сложих ръце на рамената ѝ. Не ръце, а огромни животински лапи в сравнение с нейните хрущялно крехки раменца. Ръцете си гледах и се срамувах от тях в този миг, а в мен зъзнеше усещането мисъл: как ще ме харесва, като съм такъв изроден дангалак, като съм недодялан и грозен и два пъти по-висок от нея! Рамената ѝ също зъзнеха. Това не веднага усетих. А щом го усетих, забравих мислите си и полека, но неотстъпно преодолявайки съпротивата им, заобръщах тези зъзнещи раменца.

– Остави ме – помоли тя. – Ти просто искаш да си отмъщаваш на Майола.

(Проклети жени – един и същи мозък ли имат всичките! Майола, и тя: Убедена съм, че нямаш намерение да ми отмъщаваш... разбира се, с тон, който говори, че тъкмо в обратното е убедена.)

Навярно има някакво сходство в насладата да биеш и да милваш, когато страстта ти се разяри. Не помня как съм сграбчил това крехко и нежно момиче, но помня, че ласките ми приличаха на побой, в който всеки удар предизвиква в теб такова опиянение, че следващият става още по-яростен. Не помня и след колко време съм чул разплаканата ѝ молба:

– Моля те, моля те, чуваш ли! Ти си луд! Пред децата!

Сигурно съм го чул чак когато с всичко съм усетил, че тя се е предала, че няма повече съпротива в нея и че, волно или неволно, веднъж е отговорила на целувките ми. Отдръпнах я малко от себе си, за да си поема дъх, и се засмях:

– Нищо! Нека видят какво е, когато един мъж

обича силно. И когато жената не му вярва.

Очите на децата си бяха същите равнодушни и студени кристали.

– Впрочем ние никак не ги интересуваме – добавих аз, а инжектираният в мене лекар тревожно отбеляза: но това вече на чиста олигофрения прилича! Та те не са толкова малки, че да не усетят какво се разиграва пред тях, инстинктът още към тригодишна възраст наостря уши и ококорва очи за подобни неща.

Хелиана продължаваше да стои отпусната в лапите ми, после вдигна ръце да оправи кокчето си. В жеста ѝ, безкрайно миловиден, имаше много чувство за вина, което се предаде и на мен.

– Тези деца ме тревожат – рекох.

– Ти повече ме тревожиш – каза тя с безпомощна и виновна усмивка и го каза така, че не можеше да не се опитам да изпия до дъно този прелестен коктейл от нежност, безпомощност и вина.

Тя не се възпротиви, дори посрещна с полуготовност лакомите ми устни, но после – сигурно съм прекалил, несъобразявайки се с това, че моят гръден кош побира три пъти повече въздух от нейния – размаха ръце и крака, набра сили и с юмруци и колене се отблъсна от мен. И тогава се случи нещо, което отначало много ни изплаши.

Отблъсквайки се от гърдите ми, момичето политна с главата назад, но вместо да падне, защото бях я пуснал, се вдигна на около метър във въздуха и като торпила, изскочила от вълните, се понесе гърбом над езерото. Бяхме стояли до самата му вода. Същото чудо, но не с такава сила, се случи и с мен. В обратната посока обаче. Аз залитнах, размахах ръце да не падна и се закрепих в невероятна поза: стоях на ръба на петите си, наклонил се под петдесетградусов ъгъл, и какъвто си бях дълъг, сигурно приличах на онова древно архитектурно чудо, чието име пак забравих. Впрочем в оня миг бях забравил и собственото си име. Разперил ръце за опора, аз бавно се завъртях около своята почти двуметрова ос, закрещях: „Хели, внимавай, Хели, пази се...“, но тя продължаваше да отлита все по-далеч над езерото, което беше доста дълбоко заради нашите събратя по разум – делфините. Най-после успях да докосна с ръка камъка под себе си, но вместо да успокоя впаникьосаните си крайници и да разсъдя какво да правя, аз само още по-силно се отблъснах, преобърнах се сега пък с главата напред, инстинктивно, може би заради това, че Хели се намираше над езерото, направих с краката си плувни движения и полетях към короната на близкото дърво. Смогнах да се хвана, без да извадя очите си в клоните, вкопчих се в тях, увиснах като великанска шишарка и чак тогава осъзнах какво бе ни се случило: системата за изкуствена гравитация на Икар внезапно бе престанала да действува. Понякога, не често, но винаги изненадващо, съответният отдел на контролния съвет я изключваше за кратко време, а след това отчиташе готовността на икарци за аварийни ситуации, проверяваше дали всичко е на мястото си, дали е надеждно закрепено, дали нямаше да се повреди някоя жизненоважна система при преминаването в състояние на безтегловност. Така или иначе, аз бях длъжен моментално да се върна на служебното си място, особено пък ако се касаеше за поредната репетиция. Не бях погледнал часовника си, но щом дублиращата система още не се включваше, едва ли се касаеше за повреда. Беше почти невъзможно и двете системи едновременно да излязат от строя.

Това разсъждение окончателно ме успокои, но не ме направи по-разумен и не събуди в мен чувството ми за служебен дълг. Едно момчешко веселие закънтя в гърдите ми, като видях отново как моето момиче мяташе безпомощно изящните си крачета и ръце из въздуха, как се устремяваше към повърхността на набъбналото, сякаш подуло се езеро, готово да се вдигне с цялата си вода подире ѝ, как, налучквайки някое правилно движение, успяваше в последния миг да избегне опасното съприкосновение. Извъртях се внимателно, опрях подметки в един по-дебел клон, присвих колене и се изстрелях с протегнати напред ръце. Изстреля ме и ликуващото съзнание, че сега като настигна ей онова момиче над езерото и като го взема в ръцете си, то няма да се разсърди, а ще влезе в тях с една безкрайно чаровна, треперливо плаха готовност.

Но това не се оказа никак лесно. Пък и съдено ми било друга да прегърна преди това. Макар да владеех добре правилата за движение в безтегловност, тялото ми още не можеше си припомни силата, с която се прилагат, та прелетях край Хелиана със скоростта на метеорит. И кой знае докъде щях да стигна, положително чак за несъществуващите тръстики щях да се залепя, ако насред езерото не бе изскочила точно пред мен делфинката Соня. Протегнатите ми ръце се блъснаха в нея, плъзнаха се по хлъзгавата мокрота на гладкото ѝ туловище и я прегърнаха, инстинктивно потърсили опора. Соня ме удари с патешката си човка по ухото и закрещя като обезумяла от страх.

– Млъкни де! – викнах и аз, защото щеше да ми спука тъпанчетата. – Не ти е за пръв път! Какво си завряскала такава!...

Беше нетърпимо да я държа в прегръдките си, но

не смеех още да я пусна, защото тя, неимоверно силна, така се мяташе, че щеше да ме отхвърли чак до високия повече от двеста метра таван-небе над езерото. Така ние се въртяхме и премятахме, сякаш се борехме, тя търсеше начин да се върне в родната си стихия, а аз дебнех сгодната позиция, за да я използвам като трамплин, та да се изстрелям обратно към Хелиана. И непрекъснато я увещавах:

– Соня, Соня, спокойно, Соня, спокойно, не се плаши... – а ми се искаше също да ѝ цапна един, защото ухото ми пламтеше и болеше като откъснато от човката ѝ.

Най-после тя се укроти, а щом чу свиренето на мъжа си, който твърде комично бе се подал, за да я търси, и сега стърчеше над водата, сякаш някой го дърпаше изотзад за опашката и не му даваше да излезе, Соня изпълни няколко по-смислени удара с плавниците си, зае хоризонтално положение, аз успях да я възседна, после и да стъпя на нея, за да отлетя обратно към Хели. След малко чух зад себе си плясъка на делфинката, която, блъсната от мен, най-после бе отишла там, където ѝ се искаше да се върне.

Хелиана се превиваше от смях и със същата скорост се отдалечаваше от мен.

– Престани да се въртиш – викнах ѝ. – Стой мирно!

Тя пак се завъртя, но вече възпирайки се, за да я настигна, и се опита така да изпъне тялото и рокличката си, че да скрие някои свои области – много прелестни области, които още нямах право да виждам.

– Какво мислиш, дали е повреда – запита тя, когато я наближих, и отново се преметна, престарала се в срама си, като този път направо увисна с глава-

та надолу. От замаха полите на роклята ѝ също се смъкнаха и пъпчето ѝ цъфна като любопитно око над ръба на гащетата. Тя почти изплака насред смеха си: – Ох, майчице! Или ми помогни, или поне не ме гледай!

Аз се разкикотих, та безмалко да загубя контрол над движенията си, пак да се размина с нея, но като продължих да забавям полета си с насрещно блъскане на ръцете, успях да докопам глезена на десния ѝ крак. Сега се завъртяхме едновременно, както преди със Соня, и представлявахме навярно такава смешна гледка, че рибите в езерото са се издавили от смях.

– Спокойно – заповтарях и на нея, с повечко нежност, разбира се. – Спокойно, не мърдай, само не мърдай – повтарях аз и стисках зъби, да сподавям непрекъснато бликащия извътре ми смях, чиито спазми се превръщаха в почти реактивни тласъци. – Ела, остави се на мен, спокойно сега, ето...

Придърпвайки я постепенно към себе си, аз самият безкрайно предпазливо изпънах крака, та да заема по-устойчиво положение. Хелиана обаче продължаваше да виси обратно, с крака към лицето ми, затова трябваше да съсредоточа всичките си усилия да я завъртя някак си, и разбира се, да намеря устните ѝ. Макар да бях готов и краката ѝ да целувам. Най-после успях да успоредя тялото си под нейното. Ръцете ми обхванаха разголеното ѝ кръстче и, упоени от топлината му, бавно вдигнаха цялото момиче, бавно го завъртяха. Някакво перце сякаш въртяха, пъстрото и красиво перо на невиждана птица. Очите на Хелиана идеха бавно към мен и ставаха все по-големи в моминското си очакване уплаха.

– Недей – зашепна тя. – Пусни ме, не мога да лежа така върху теб...

– Ще се научиш – хилех ѝ се насреща с чувството на победител. – Трябва да се научиш. Ето така, отпусни се, нищо не прави, защото пак ще литнем нанякъде.

– Ох, Зенко, моля те...

– Легни, мила, виж колко е хубаво! Не мърдай, нека само аз те движа.

Ръцете ми я носеха полека, докато най-после съумяха да я положат изцяло на гърдите ми. Прегърнаха я – толкова дълги, че можеха два пъти да опашат тънката ѝ снага, притиснаха я към мен така, че дъхът ѝ бликна върху устните ми.

– Готово! Сега можеш вече да ме целуваш, колкото си искаш – рекох ѝ, безкрайно благодарен на тая безтегловност, която заедно с гравитацията бе изсмукала и страха ми пред това вироглаво хлапенце.

– Но аз... аз не искам да те целувам... колкото си искам – изпъшка тя, като се помъчи да отклони поне лицето си от опасната близост.

Аз внимателно плъзнах едната си ръка нагоре по гърба ѝ, лапата ми докопа вратлето ѝ и го стисна нежно в клещите си. Това нейно дълго и много изящно вратле – най-хубавото и най-женственото вратле в Галактиката, което по-късно аз никога не се насищах да целувам!

– Тогава поне веднъж!

– Нито веднъж!

– Знаеш ли, че веднъж ме целуна сама?

– Знам.

– Нямам предвид одеве.

– Знам.

– Как така знаеш? То беше насън, никому не съм го казвал.

– Пусни ме, Зенко, моля те, нямаме право... – за-

дърпа се тя отново, но как да се отскубне от тия лапи! Пък и явно не ѝ се искаше чак толкова да се отскубва.

– Каква по-хубава обстановка за един годеж от безтегловността?

– Никакъв годеж не е това!

– Отпусни се, моля те, виж колко е хубаво да лежим така и да се носим... Хели, слънчице малко... като две слънца да се носим, двойка слънца, не, какви слънца, едно мъничко, но горещо-горещо и могъщо-могъщо слънце, а до него една дълга глупава планета...

Тя все още не искаше да долепи лице до моето, но аз притиснах главата ѝ надолу и я залепих на бузата си и тя остана така, безмълвна, безтрепетна, сякаш заслушана до премала в глупостите, които шепнех в ухото ѝ. Тогава именно си помислих, че истинското блаженство е възможно навярно само в безтегловността, и си помислих още, че любовта и безтегловността са две сестри близначки. Но си помислих и да не би да са просто рожби на пияния ми от щастие мозък, та по едно време ме жегна безпокойството дали пък не сънувам, както тогава, в кораба, дали пък не халюцинирам...

Не халюцинирах. И се убедих в това по най-брутален и класически комедиен начин. Има един земен израз: да те полеят с кофа вода – поля ме цяло езеро!

Оглупял от любов (то кой ли пък е поумнявал от нея!), аз съвсем забравих, че първото ми намерение бе, щом достигна момичето, да го измъкна към брега и гората. А ония край командното табло на гравитационната система сякаш бяха изчакали мига, когато устните на Хелиана ще легнат най-после покорно върху моите, за да я включат отново. Глупавата планета и слънчицето ѝ се откъснаха от орбитата на

блаженството и цопнаха с оглушителен плясък във водата.

Беше близо до брега, та без много усилия изнесох зашеметеното от изгълтаната вода момиче. Изправих го, махнах полепналите по бузките му коси, плеснах му едно шамарче и се засмях. Не, нищо не можеше да помрачи щастието ми този ден! Бях само любопитен какво още щеше да ни се случи, за да направи годежа ни съвсем необичаен.

– Аз те обичам, Хели – казах ѝ, сякаш непременно трябваше да го изрека тъкмо в тая смешна обстановка.

Хелиана изплю още вода, обърса по детски устата си и изпръхтя:

– Ами! Обичаш ме...

Ако бе добавила, както някога учителката ѝ: Не, ти търсиш еди-какво си в мен – сигурно щях да ѝ цапна един. Тя нищо не добави. Капките вода на миглите ѝ блестяха като далечни съзвездия.

– Обичам те. И ти също ме обичаш – настоях аз весело. – Каза ми го веднъж.

– Да.

– Какво да?

– Казала съм ти го вече.

– Не си ми го казвала. То беше в оня сън, за който ти казах.

– Да.

– Какво да?

– Тогава беше.

– Откъде знаеш? Не съм ти го казвал.

Тя се засмя и кокетливо, и малко сконфузено:

– Възможно ли е сама да те целуна, пък да не ти кажа, че те обичам?

– Ето че ми се подиграваш! Наистина ми го ка-

за, не се шегувам.

– Знам.

– Хели, кажи ми го наистина!

– Защо да го повтарям? – отвърна тя и заприглажда полепналата по тялото ѝ рокля.

Повторих движенията на нейните ръце и тя побърза да ги хване, засрамена от безсрамието на пръстите ми.

– Много си хубава!

– Не съм хубава.

– Хубава си! Кажи: обичам те!

– Вече съм ти го казала.

– Кажи го наяве!

– То беше наяве.

– Как така?

– Ти си наистина една съвсем глупава планета! – викна тя внезапно и ми обърна гръб.

– Хели – тръгнах аз подире ѝ, но се спрях. – Хели, ами децата? Къде са децата?

Усетих студа на водата по гърба си, студа на толкова топлата иначе вода. Къде ли бе разпиляла безтегловността тия безпомощни мъничета? Ама и Хели е една учителка! Нито веднъж да не погледне за тях...

– Нищо им няма – отвърна учителката през рамо. Ще се върнат. Да вървим да се преоблечем, пък ти...

– Но нали ще се върнат?

– Нищо им няма, казах ти. Хайде! Ще има да те дерат, че не си бил на поста си!

– Ще им кажа за нашия годеж. Можеше ли да се прекъсне такъв годеж?

Тя се обърна към мен, големите ѝ очи, още по-големи върху дребничкото ѝ личице, ме изгледаха, сякаш преценяваха способен ли съм да го кажа, после в тях изплува изненадваща властност:

– С Майола обаче сам ще си се оправяш! И не ме търси, докато не се оправиш с нея!

– Хели!

Тя повече не се спря. Тъничката ѝ, тъмна от водата фигурка се скри между дърветата както някога, когато на това място прегръщах учителката ѝ. Запитах се: Дали не си отмъщава учителката? И с този въпрос в щастливото ми сърце се загнезди и неизбежното безпокойство.

А сега, когато разказвам за моя годеж с Хелиана Доля-Морени, ми се струва, че зад чаровната му комичност още тогава се е зъбел и един трагичен символ.

НА ИКАР СТРАННИТЕ ДЕЦА

1

Аз съм достатъчно суетен, за да продължа да ви занимавам със себе си и сърдечните си приключения, но това, че съм първият човек, роден извън Слънчевата система, ме поставя почти в положението на библейския първи човек, наречен Адам, чието досие, разбира се, не можех да не проуча. От него е видно, че този Адам е привличал повече от две хилядолетия интереса на хората единствено заради авантюрата си с Ева. След като го изгонват от рая и той се превръща в обикновен съпруг и труженик, дори най-ревностните християни го забравят, сякаш ги е срам, че такова безличие е станало родоначалник на човешкия род.

Сигурно поради същите причини икарци никак не се възмутиха, че оставих Майола Бени и се свързах с Хелиана, макар че годежът ми все пак не успя да ги омилостиви, та да ми спестят „публичното мъмрене" заради неизпълнение на служебния дълг. Смятаха я навярно за по-подходяща да бъде Ева – нали Хели беше пък първото момиче, заченато като мен по естествен начин, беше вторият генетичен икарски експеримент. И... мога да ви уверя: тя като че ли наистина бе създадена от мое ребро!

С Майола „се оправих". Всъщност оправи се тя с мен, научила веднага, че контролният съвет бе ми разрешил да имам дете не чрез клонингова присадка. (Ето един случай, когато тъкмо клонингът ставаше нежелателен! Той щеше да ме възпроизведе заедно с антиобществения ми игрек-хромозом, докато иначе съществуваше по-голяма вероятност детето да onacледи генетичния код на гениалния ми баща или качествата на майка си да вземе.) Научила още, че е прието предложението ми майка на детето да бъде Доля-Морени, Майола, веднага ме повика при себе си. Бе се облякла така, че в първия миг я видях като в детските си илюзии. Искаше да бъде красива и горда, но беше прекалено южняшки импулсивна, за да успее да прикрие страданието си. Козметиките на майка ми също не помагаха да се потули сивата мъка на креолската ѝ кожа. Аз седях, а тя стоеше и търсеше погледа ми, който обаче нищо не ѝ отвръщаше.

– Зенон – започна тя кротко, – вече ти казах: ако искаш да ми отмъщаваш, несправедливо е и е прекалено жестоко. Аз премълчавах най-важната причина защо не те дочаках заради детето. Вярвах, че сам ще се сетиш, лекар си най-после...

Тук тя помълча малко, но тъй като аз и сега не се сетих, пък и никакъв опит не направих да се сетя, тя рече с решителността на отчаянието:

– Никоя жена не е склонна да навира в очите на любимия си, че е стара. Уплаших се, Зенко, малко време имам още, за да ставам майка, затова... Естествено, ако си се спрял на друга, защото ме виждаш прекалено стара, аз също нямам право да ти се сърдя. – Тя ми демонстрира разкошния си гръб, по който се стичаше черната лава на косите ѝ, и добави така, че гласът ѝ сигурно би стопил цяла ледена планета. – Това исках да ти кажа: че не ти се сърдя и че... съвсем не е задължително да ме напуснеш само защото си предпочел друга за майка на детето ти.

Продължих да мълча. Тогава тя дойде при мен, малко театрално вдигна лицето ми в шепи, целуна

ме по челото, по очите, по устните и рече:

– Желая ти щастие, момчето ми. И знай, че винаги можеш да се върнеш.

Аз изседях цялото това време с изтръпнали сетива, без мисъл, само при последните ѝ думи в мен отекна гласът на Алек: „Няма връщане за астропилотите, братко!" А много скоро се убедих и в друго: че бях се самоизгонил от любовния рай, за да попадна в един невъобразим любовен ад.

Майола, която ме превъзхождаше по ум, талант и жизнен опит, винаги бе готова да ми се подчини и ме обичаше с примирението, че е възможно всеки миг да ме загуби. А това хлапе хем ме третираше като лична вещ, хем демонстрираше вбесяващо превъзходство над всичко и всички. Никога не бих допуснал, че от затвореното в себе си, плашливо и нежно създанийце, което бях оставил, преди да излетя с Р19, ще се излюпи толкова властност и вироглавство. Недоумявах как Терин бе я направил възпитателка, но съпружеската солидарност ме възпираше да изразя поне пред него безпокойството си за поверените ѝ душици. Та още Варий Лоц бе открил, че не е овладяла минимума знания в никоя от задължителните за икарци области на науката, а тя и сега отказваше да се учи. Каквото и да ѝ кажех, опитвайки се малко от малко да я ограмотя, тя ми отвръщаше: Не, това не е така! Или: Не ги знаете вие тия неща! Или: Прощавай, мили, но позволи ми като човек да не вярвам много-много на тия тъпи електронни мозъци... И ме поставяше в конфузното положение да защитавам тъкмо онова, срещу което бе се бунтувал моят дух – света на машината и познанията ни, добити чрез нея. Защото лош или добър, друг свят за нас нямаше. В него и чрез него живеехме, каквото и да си приказва-

ше шизофреничният Алеков бог от тренажерната на Р19. Останалото бе хаосът, ентропията на Вселената, а мисията на мислещата материя, изглежда, се състоеше в това до безкрай да търси някакъв ред в този хаос.

Както аз търсех някакъв ред за чувствения хаос на нашия престранен меден месец с Хелиана Доля-Морени.

Започна се още в края на първата седмица – как всичко се повтаряше след моето завръщане:

– Хели, ти не ме обичаш!

Тя с майчинско снизхождение – откъде пък така бързо го усвои! – ме погалваше по бузата.

– Нито веднъж не си ми го казала!

– Дори два пъти: когато ми мажеше коляното и на кораба.

– И продължаваш да ми се подиграваш!

Тя се превръщаше в глезено дете, готово да се разплаче, загдето не го разбират.

– Не ти се подигравам. Много те моля, повярвай ми веднъж и завинаги!

– Ти направо ме отбягваш!

Тя притискаше главата ми към гърдите си. Те бяха мънички, но в тях сякаш се намираше по едно отделно голямо сърце – така силно пулсираха. Умееха и да въздишат. Първия път тя нищо не отвърна. Втория път промълви насред покъртителна въздишка:

– Не искам да те отбягвам, мили, повярвай ми!

Третия път направи опит да се засмее:

– Любовта била уморително нещо!

– Особено когато човек не обича – добавих аз.

– Моля те, не започвай пак!

– Ти обичаш своите кретенчета повече от мен.

– Ако още веднъж ги наречеш така, ще те напусна!

– Добре. Кажи тогава защо се свърза с мен! – поуплашвах се аз, но не се отказвах от глупавото човъркане, което е неутолима страст, изглежда, на всички влюбени.

– Казах ти. Защото не си като другите.

– Само затова ли?

– Малко ли е? – смееше се тя.

– Но тогава защо...

Тя пак запушваше с длан устата ми, за да даде простор на ненаситните ми за ласки ръце. Но аз все по-често усещах, че се насилва да ги изтърпи. Така, между смеха и сълзите, преминаваха нашите любовни нощи. А любовни дни... нямахме, защото тя продължи да си изчезва както и преди в неизбродния лабиринт на Икар заедно със своите дечурлига, за които аз все така нищичко не знаех. Само веднъж-дваж ще цъфне на екранчето на джобния ми поливизор, щастливо ухилена, и ще рече:

– Здрасти, мили! Как е моята съперница Вероника? Ще ѝ оскубя косите, така да знаеш! Че и на цялото съзвездие ще оскубя косите заради нея!

Аз бях я позабравил моята Вероника в тая щастливо-мъчителна любовна неразбория – само с чувствата си, разбира се, защото иначе продължавах да вземам участие в подготовката на експедицията. Но напоследък бях почнал да се ядосвам на астронавигаторския съвет, който все още не ни даваше разрешение за отлитане. Затова съвсем не на шега се заканвах:

– Ще взема да избягам при нея, ще видиш! – убеден, че Хели е така щастлива тъкмо защото се намира далеч от мен, на неизвестно място.

И следваше поредната нощ, в която отново я укорявах, докато най-после изтръгнах признанието ѝ:

– Е, добре, прав си, отбягвам те.

Ако сте получавали такова признание, ще знаете вкуса му. Ще знаете и как всичко в теб се преобръща на сто и осемдесет градуса, сега пък отказвайки да му повярва.

– Не искаш ли да знаеш и защо? – попита ме тя, след като доста време бяхме се дебнали в тъмното.

– Навярно си имаш сериозни основания...

Тя неочаквано включи дневното осветление и скочи от леглото, заповядва ми, както само тя умееше да заповядва:

– Погледни ме! Не в лицето, огледай ме иначе!

Може би чувството за вина, загдето бях я гледал по-рано тайно, не ми позволи нито веднъж да огледам открито своята млада съпруга, но сега бях и стреснат от постъпката ѝ, чиято цел не схващах.

– Нещо да ти прави впечатление? – запита тя, след като се завъртя даже и на пети, та да огледам и задничето ѝ.

– Хубава си – въздъхнах гузно аз; тя никога нямаше да узнае колко и как бях я гледал!

– Да приемем, че е така, макар да не е вярно. А нещо друго не забелязваш ли?

Друго не забелязвах. Само много силно и много цялостно я желаех, с онова неутолимо желание, което те кара да се чудиш какво още да направиш на любимото си същество. А хубава наистина бе трудно да се нарече в сравнение с другите икарки, които до една можеха да бъдат експонати в анатомическия музей. Хелиана и след цял месец съпружество приличаше повече на момиче, отколкото на жена. Нео-

бикновено крехкото ѝ тяло обаче, направено сякаш от друга някаква материя – ефирна, едва ли не прозрачна – излъчваше неотразим за мене чар тъкмо със своята необичайност на форми и пропорции.

– Я ме сравни със себе си – настоя тя вече с досада. – Нищо ли не ти идва на ум? Че погледни се де, звяр такъв, не виждаш ли, че съм два пъти по-малка от тебе, че си десет пъти по-силен...

Бях вече при нея и се стараех да притискам главицата ѝ съвсем, съвсем нежно към себе си, да я милвам.

– Но защо не ми каза?

– Много пъти ти го казвах.

– Не съм те разбрал.

– Прекалено много неща не разбираш.

– То е, защото много те обичам...

Очаквах да ме прекъсне: „И аз те обичам, но...“, а тя все още сърдита, тръсна:

– Аз не съм ти Майола Бени!

– Не си – съгласих се с внезапно разздразнение, което успях обаче да прикрия. – Тъкмо затова те обичам...

Това я сдобри, но още докато се заричах да бъда към нея вече само нежен и предупредителен, сетивата ми самопроизволно си припомняха Майола Бени, сравняваха двете, зареждаха се с недоволство. И то бе достатъчно, за да се чувствам по-нататък винаги неудовлетворен, да продължа да измъчвам и двама ни. Не беше минал и месец, когато отново започнах:

– Хели, ти и вътрешно ме отбягваш.

Този път тя веднага се съгласи:

– Така е. И е най-добре да си се върнеш при Майола, та да престанеш да ме тормозиш, защото ще ти родя някое идиотче!

Това ме накара да млъкна за известно време. А после и да сменя темата, защото не мирясваше моят отвратителен характер:

– Хели, ти криеш нещо от мен. Аз приех, че работата ти с тия деца е секретна, макар да не разбирам защо чак толкова. Икарци няма да се уплашат от десетина ненормални раждания... Но усещам, че не е само това...

Действително имах чувството, че тя крие и нещо друго, по-важно може би, защото често виждах нетърпението ѝ да иде някъде, където аз не биваше да бъда – а кой отива така на ежедневната си работа, с която е свикнал? Във връщането ѝ пък като че ли имаше разкаяние и вина. Тя се хвърляше буйно на врата ми, лудуваше пет-десет минути, преобръщайки наопаки стаята ни, но и в това момичешко палуване аз пак откривах стремеж да се потули нещо, да се забрави, като се отклони и вниманието ми от него. Аз не исках да му се доверявам, защото това банално чувство навярно тормози всички влюбени – отначало бях го изпитвал и при Майола, но нали такива чувства не се подчиняват на разума!

– Хели, ти имаш и други тайни от мен.

– Само служебни! – смееше се тя и почваше да скача в надуваемите кресла, които като топка си я прехвърляха едно на друго. Беше толкова лека, че скоковете ѝ напомняха безтегловното летене над езерото.

– Сигурна ли си?

– Да, и са много строги. А ти защо ме обиждаш? Не мога ли аз да имам строги служебни тайни, само ти ли ще имаш?

Естествено, такъв тон не успяваше да ме убеди нито в строгостта, нито в служебността на тай-

ните ѝ, но накрая, изглежда, наистина ѝ дойде до гуша, та направо изплака:

– Зенон, мили, пощади ме! Аз и душевни сили нямам за такава любов!

Последвалата седмица бе най-щастливата ми с нея. Бяха също последните ни дни под едно чисто и безбрежно небе на любовта. Поне аз така ги изживях. И ги изживях още като изкачване на някакъв най-висок, най-слънчев връх – не като онзи в тренажерната, та сигурно затова слизането ми оттам се превърна в главоломно търкаляне по склоновете на бездънна пропаст. Не знам как друга жена би донесла такава вест на мъжа си. Хелиана се втурна както обикновено през тази седмица, може би само мъничко по-бурно, в дежурния кабинет на контролния съвет, хвърли се на врата ми и аз не веднага разбрах, че това, което я разтърсваше така, не беше палав момичешки смях, а неудържимо ридание. И още дълго нищо не разбирах, защото тя не бе в състояние да отговаря на въпросите ми, докато най-после, съвсем обезсилена – бях я взел на ръце, за да не падне – успя да промълви четири свързани думи:

– Няма да имаме дете.

После, успокоена от изтощението, не от друго, тя писукаше, трепереййки на дивана, където бях я завил:

– Не знам. Несъвместимост някаква. Корина от генетичния сектор щяла да ти обясни...

– Не знам. Най-добре е да се върнеш при Майола...

– Не знам. Извадената клетка не се опложда с нищо. Не поемала и присадки на чуждо ядро...

Значи тя не само с мен, но и с никого другиго, дори и по клонингов начин не можеше да има дете.

Тогава това по-скоро успокои себичността ми, затова не ми позволи да осъзная трагедията ѝ. Помислих само, че се бои да не я напусна, затова ѝ казах:

– Хели, аз не дойдох при теб заради детето. И няма да си отида от теб заради него.

Тя ме изгледа, сякаш искаше още нещо да ми каже, после тихо извика – беше едно обезсилено отчаяние, немощен писък, след който заспа.

Събуждането ни беше събуждане в един друг свят.

2

Корина ме засипа с нищо неказващи приказки: много загадъчна аномалия, иначе никаква болест не се констатирала, анализът на клетките показвал странни разлики в състава не само на цитоплазмата, а и в съотношението на иначе нормалните химически връзки. Изобщо всички разлики били на молекулярно равнище и сигурно оттам произтичала тази пълна несъвместимост. Разположението на гените по двойната хеликс на половата клетка показвало необичайна картина. Тя лично, Корина, се чувствала неизказано щастлива, защото открила нещо, което ужасно приличало на непознат ензим, а ако това наистина било ензим... Простете, колега, но вие също сте учен и ще разберете радостта ми, която иначе сигурно изглежда чудовищна... Изобщо генетичната карта на Хели била съвсем необичайна и... Драги колега Балов, каза ми още Корина, ние от нормалната генетична карта не сме разчели дори една пета част след цял век революционно развитие на молекулярната биология, та не си правете илюзии, че сме в състояние да ви кажем нещо смис-

лено за вашата мила съпруга! Вие бъдете благодарен, че с такава генетична карта тя изобщо прилича на нормален човек, което всъщност е още по-необяснимо. Ако опитаме с една седем-осемгодишна терапия, според цикъла на обновление на клетките... знаете, че в генетичното инженерство сме по-силни, отколкото в теорията, но тя отказа всякакво вмешателство. Ако успеете да я убедите...

Не успях да я убедя. Пък и не настоявах. В края на краищата човекът – това е неговата генетична карта! Не ли тъкмо заради тая ненормална генетична карта с неизвестния ензим толкова обичах своето слънчево момиче? А сега го обикнах двойно повече. И то като че ли ме обичаше повече или поне аз не се съмнявах вече в обичта му, решил навярно, че с генетичната си аномалия тя по право може само на мен да принадлежи. Някакъв тъжен унес потопи за дълго като в топъл и упойващ газов облак любовта ни. Ние се сгушихме един в друг, двете странни дечица на Икар, а нещастието ни странно приличаше на щастие. И сигурно така намирахме сили да бъдем горди пред онези, които искаха да ни съчувстват.

Те не бяха много, защото генетичният сектор само пред мен бе толкова приказлив – подобна новина, способна да разтревожи Икар, неизбежно потъваше в глъбините на секторните служебни тайни. Но след още някой и друг месец всички, които любопитно или заинтересувано чакаха да разберат на какво дете ще даде живот човекът с излишния хромозом, щяха да забележат, че едно място в родилната камера продължава да си стои празно. И тогава щеше да ми се удаде възможността да предизвикам още веднъж скандал. Защото да създадеш дете, беше не само най-висшата награда, но и висше задължение, от което нямаш право да се отказваш. А аз не исках да създавам дете, което нямаше да бъде рожба и на духовната ми връзка с една жена. Не, мили икарци, щях да им кажа, стига вече експерименти!

Хели продумваше от време на време, сгушена в мен, под упойващия газов облак:

– Не бива да се лишаваш от дете. Може би все пак...

Сега тя отново не произнасяше името, аз също не го произнасях, но отвръщах:

– Положително Икар е по-щастлив без мое дете. А аз няма да стана по-щастлив с него – заявявах го, но противното ми въображение съзираше и през упойващия газов облак всичките сластни гънки и заоблености на Майола Бени, та за да ги пропъдя, бързах да добавя: – Ние си имаме пък не едно, а цели осемнайсет...

– Кретенчетата ли – трепваше Хели и въздишаше. – Ох, не знаеш ти какви деца са това!

– Как да узная, като ги криеш от мен? – все почесто я провокирах аз и не вече от предишното ревниво любопитство, а от поразпалената в честите приказки за деца потребност да се занимавам с деца, от чувството, че бих бил истински съпруг, ако споделях и грижите ѝ за децата.

Но Хели мълчеше, а Терин отдавна бе прекратил недостойната ми игра с наблюдателната система.

– Зенон – рече ми той в своя си маниер, – след като успяхте да спечелите Доля-Морени, мисля, че не ще е нужно повече да я наблюдавате. Не са полезни за брака подобни наблюдения.

Хели не смееше да престъпи задължението си, но като че ли ме и подготвяше за нещо:

– Трябва наистина много да ги обичаме, мили!

Никой друг не може да ги обича такива, дори родителите им. Впрочем те вече съвсем са ги забравили.

Тя ме уверяваше, че настоявала пред Терин да ме посветят в тайната, но той не искал да ме занимават сега с това, защото съм се готвел за експедицията към Вероника. Експедицията обаче се отложи, а председателят на контролния съвет, изглежда, бе ме сметнал вече за узрял да бъда баща на тия дечица, за чието съществуване повечето икарци дори не подозираха. Но той още веднъж като че ли поиска да ме провери, та разговорът ни, както много пъти, започна несполучливо. И заради моята неизтребима мнителност спрямо него, разбира се.

– Много ви се струпа, Зенон – по старчески въздъхна той на екрана на служебния поливизор, след един също така неподходящ увод. – Елате да си поговорим...

– Грешите – прекъснах го аз наострено. – Не се нуждая от утеха, повярвайте ми! Щом аз имам цял хромозом повече от другите, защо жена ми да няма поне един ензим повече? Може дори да ми се завижда, така или иначе, най-рядката жена съм си взел за съпруга.

– Ако е за завиждане, наистина ви завиждам – позасмя се той и, разбира се, че му бях напълно ясен. – Но да не забравите покрай нея и Вероника.

– Вероника аз няма да забравя, учителю – побързах да го уверя. – Но се боя, като потегли експедицията, вие да не ме забравите.

Наистина се безпокоех, защото бях подочул от астрофизиците, че щели рязко да намалят броя на членовете ѝ.

Председателят на контролния съвет също като че ли бе станал по-млад, по-оживен и разговорлив, отърсил се бе от предишната меланхолична вглъбеност в себе си. Вероника и на него бе подействала. Когато веднага след завръщането си отидох при него на отчет и му признах чистосърдечно поражението си, и поисках извинение заради обидите, които бях му нанесъл някога, той ме възпря, сякаш се уплаши да не се самоунижа:

– Чакайте, Зенон, пак избързвате! Този бог на вашия приятел съвсем не приказваше глупости, нали? Ето вие сте се срещнали чрез своя патрон със себе си и ви се е открила някаква истина. Но не е ли всяка среща с нова истина среща с един нов бог? А къде другаде срещаме тия истини, къде ги откриваме, все едно дали случайно или чрез съзнателно търсене, освен във вселената на собствения си мозък?

– Но вие нали не приехте тогава истината на... Алек? – рекох аз в недоумение и с първата искра на възмущение, защото след приключението си в тренажерната почти бях намразил Алековия „бог".

Терин се усмихна очарователно самокритично, което аз тогава възприех като снизходителна отстъпчивост пред собствената ми станала междувременно знаменита персона:

– Да си призная, мозъкът на един млад астропилот не ми се виждаше вселена, в която може да се натъкнеш на истини от такъв мащаб...

Сега, на екрана на служебния поливизор, Терин също се усмихваше, но в дългогодишното ни общуване аз бях го опознал и почти безпогрешно долавях, когато криеше някаква своя си тревога:

– Много непостоянен съпруг се извъдихте, Зенон. Готов сте значи и най-рядката жена да зарежете заради Вероника?

Аз се вторачих в екрана, а Терин отбягна погледа ми, сепнат навярно от силата на мъката в него.

Рекох:

– Хелиана ще дойде с мен.

Не бях в състояние да я оставя, вече не. Невъзможността ни да се свържем с дете кой знае защо бе ме завързала с неразкъсваеми връзки с нея. Дори когато мисълта ми фриволно отскачаше към Майола Бени, аз още по-силно се вкопчвах за своето малко другарче по изключителност.

– Тя ще дойде с мен! – повторих аз.

– Е, да изпратим по-напред майка ви – опита Терин да се върне към предишната шеговитост на разговори ни. – А то, цялото ви семейство...

– Майка ми?

– Нима не знаете? Съвсем скоро ще бъде. Втора експедиция за Есна.

– Че първата не стига ли – запитах аз, все още смилайки новината; много странно бе усещането ми, сякаш ми предстоеше никога вече да не видя майка си. – Такава голяма експедиция! Когото потърсиш, все – на Есна! Да не сте решили наистина да се заселваме там? Какво ново има?

Терин пак се засмя и пак прикриваше някакво безпокойство:

– Не искахте да дойдете на разговор, а ето колко много въпроси ми зададохте! Да взема ли пък аз да дойда?

– Но моля ви, идвам веднага!

– Не, не – реши той изведнъж. – По-добре ме чакайте на вашата спирка! Ще отидем да ви покажа нещо, което отдавна настоявате да научите. Нали нямате спешна работа? След пет минути съм при вас.

Той изчезна от екрана, а аз, необикновено развълнуван, не се сетих да го попитам къде точно ще ходим, та да вложа кода в автомата секретар за в случай че бъда потърсен – дежурен съм все пак. Целият заплатнях като в треска, макар да разбирах, че ще ме посвещава в тайната около ненормалните питомци на жена ми, а това едва ли щеше да е кой знае колко интересно. Любопитен съм, дявол да го вземе, като дете съм любопитен и, изглежда, никога няма и да порасна! Задъхано продиктувах на секретаря кода от кабинета на Терин – неговият секретар сигурно знае къде ще се намира господарят му – и се озовах на спирката три минути по-рано.

А за да се поуспокоя, си мислех през тия три минути, че наистина трябва да е решен въпросът за заселването, щом ще изпращат на Есна биолози селекционери. Едва ли изпращаха майка ми в качеството ѝ на козметичка. Странно защо тогава не отива с тях и баща ми – на каква планета ще се заселим, съвсем не е само практически въпрос... Такива мисли обаче, естествено, не бяха в състояние да потушат вълнението ми.

– Решено ли е заселването? – запитах аз Терин, щом скочих до него на ескалатора.

Той ме хвана под ръка и се облегна на мен, както престарял баща би се облегнал на сина си.

– Колкото и да презирате икарската демокрация, Зенон, тя все пак си съществува. Възможно ли е да се вземе такова решение без всеобщо допитване? А за допитването е още рано, чакаме важни резултати и... стискайте палци наистина да ги получим! Сега ще слезем, за да вземем осма експресна.

Усетих, че не желае да го питам какво очакват толкова от експедицията, с която беше и моят приятел Льони Редстър. Не биваше да го питам и къде ще ме отведе с тая „осма експресна“, за която не пом-

нех дали изобщо някога съм ползвал. Затова рекох:

– А баща ми?

– Той прояви семейната ви черта на съпружеска невярност. Много настоявахме да отиде, но предпочита Вероника, въпреки че астронавигаторският съвет отложи експедицията му.

– За колко я отложи – обезпокоих се аз. – Има сериозна опасност Вероника...

– Не, не много, да изпратим първо тази. Подготвителният персонал не достига, въпреки че извадихме от камерите всички технически специалисти.

За повече удобства експресните линии се отличават по цвета на кабините си. Осмата беше тапицирана с бледосини, ромбовидни пухкави възглавнички. Креслата с коланите за връзване бяха в тъмносиньо със скрити черно-сини мотиви – чиято форма трябваше да отгатваш или откриваш с лупа. Но едва ли някой, който ползва експресните линии, ще се интересува от украшенията на кабините им. Аз самият се стараех преди всичко да видя какъв код ще набере Терин, а той като че ли отгатна намерението ми. Застана така, че вместо малкото командно табло, виждах само гърба му, постоя няколко секунди, а десницата му очевидно набираше кода на програмното устройство. После той седна и закопча колана през гърдите си. Аз направих същото, учудвайки се защо не потегляме още, а Терин ме изчака да свърша и тогава отново протегна кокалестия си пръст, натисна клавиша с цифрата две. Бе оставил само последната цифра за след като седне, а това окончателно ми доказа, че той бе поискал – и успя – да скрие от мен на коя станция ще слезем. Изсмях се нервно:

– Голяма тайна!

– От най-големите е, Зенон – отвърна той. – Затова и толкова се колебаех дали да ви я разкрия. Нали разбирате, че не съм ви повел за развлечение? Това, което ще научите, ще изисква от вас определено участие. Не веднага, разбира се, но...

Осма експресна, съкратила рязко фазата на ускорение, ни притисна до посиняване в сините си кресла. Терин бе набрал най-високата скорост, но въпреки това пътувахме дълго, та имаше време в мен отново да се разпалят и любопитството, и безпокойството ми.

3

Излизайки от кабината, залитнахме по някаква гола, неприветлива площадка. Стените ѝ дори не бяха облицовани, само червеникавата скала бе позагладена, което ме накара да реша, че тази спирка е създадена скоро и набързо и че се намира съвсем близо до повърхността на храбрия Хидалго. За същото говореше и необикновено слабата гравитация. Или това странно място бе специално изолирано от общата гравитационна система, или пък бе съвсем далеч от центъра. Движехме се като на въздушна възглавница и почти се блъснахме в единствената врата, намираща се на площадката. Това, че беше бронирана и херметизирана, не ме учуди, повечето врати на Икар бяха такива, учуди ме, че Терин не посегна да я отвори. Той се облегна на нея, пое си дъх и рече, дрезгаво снижил гласа си:

– Сега ще погледаме първо през тези шпионки. После ще ме питате, а аз ще ви обяснявам, доколкото изобщо съм в състояние да ви обясня нещо.

Едва сега съзрях двата чифта миниатюрни оку-

лява от двете страни на вратата, но щом залепих очи на левия, разбрах, че са действително обикновени биноклеви шпионки, макар и доста широкофокусни, което позволяваше да се вижда добре просторното помещение. Сигурно не бе случайно използването на тъкмо такива примитивни наблюдателни средства, но когато залепих очи на левия чифт окуляри, аз не бях в състояние да съобразявам каквото и да било. Отвъд тая червеникава астероидна скала се намираше Хелиана.

Нейните осемнайсет питомци – най-големият беше на шест години, най-малкото – на две и половина – седяха направо на голия под и гледаха някакъв филм. Помещението, също като площадката пред него, беше необичайно голо, със същите грубо изрязани и небрежно огладени скали. Само на отсрещната стена се виждаха няколко вратички на вградени шкафове. Такова помещение на Икар, където всичко бе натъпкано с мебели и инсталации, аз изобщо не знаех, а небрежната му изработка направо озадачаваше. Дори прожекционният апарат не принадлежеше към това помещение, а стърчеше насред него върху преносим статив, докато екранът представляваше само едно позагладено и боядисано място на стената. Децата гледаха филма с познатата ми апатия, докато в мен всичко затрептя, когато познах скъпия на всички ни, стотици пъти гледания от всекиго филмов епос за построяването и потеглянето на Икар.

– Де да имаше такъв филм и за произхода на Земята! – обадих се аз тихо, за да не наруша някакво правило.

– Наистина, добре би било – засмя се Терин, но се поправи: – Всъщност без филм май си е още по-добре. Едва ли щеше да бъде толкова интересно да се живее...

Той не сниши този път гласа си и аз разбрах, че одеве е било инстинктивно, че нямаше нужда специално да крием присъствието си – стените и бронираната врата го криеха достатъчно.

– Все още ли ви е интересно да живеете?

Хелиана стоеше зад прожекционния апарат и водеше разговор с джобния си поливизор. На екранчето му не се мяркаше картина, така, че навярно правеше устни справки от колекторите или разговаряше с някого, който също като мен досега нямаше право да знае къде се намира събеседницата му. Болката, уж притъпена вече болка, отново ме сви така, че трябваше да понамасажирам мускулите над сърцето си. Защото: има ли нещо по-тъжно и болезнено от едни Адам и Ева, на които е отсъдено да не дадат начало на никакъв човешки род? А колко обичах аз тази своя мъничка Ева, изгонена не само от рая на женското щастие, прогонена сякаш и от луксозния уют на Икар в тази ужасяваща пуста стая! Сиротна и чупливо крехка ми се виждаше, и самоубийствено горда в общото ни нещастие. Идеше ми да ѝ изкрещя през окулярите: Обичам те, Хели! Знай, че винаги ще те обичам, че в този миг те обичам повече от преди, че после ще те обичам още повече... А тя сякаш ме чу, защото вдигна лице, погледна право към мен и ми се усмихна.

– Интересно ми е, Зенон – отговаряше Терин на забравения ми вече одевешен въпрос, но аз едва-едва възприемах думите му, защото разговарях със своето момиче. – Сега отново ми е много интересно, и на всички на Икар е интересно, и ще стане още по-интересно, ще видите...

Той ми говореше като на дете, но в същност пра-

веше това поради собствената си простодушна способност да се възторгва по детски.

– А може ли на човек да му е безинтересно да живее, когато му се усмихва едно ей такова момиче? На ваше място аз също не бих се върнал при Майола Бени – каза още този забележителен старец, безпогрешно доловил мислите и настроението ми, но едновременно с това и явно агитирайки ме да остана при Хели, за да поема част от отговорността за ненормалните деца. – Внимание сега, Зенон, включвам и подслушвателната уредба. Тихо, защото също е директна. За да няма никакви електромагнитни влияния, нали разбирате?

Не видях откъде и как я включи, тъй като очите ми продължаваха да бъдат впити в меките възглавнички на окулярите. Хели погледна към хронометъра на тъничката си китка и отново се усмихна към нас – сигурно знаеше, че се намираме зад вратата. След това спря прожекцията и говорителят, чийто свидно познат глас успях да чуя, млъкна насред изречението си. Хели каза по девически тънко и мелодично:

– Тази история е дълга, деца. Още много пъти ще я гледаме, докато я научим цялата... – Децата обаче видимо нямаха никакво желание да я научават, безизразните им личица бяха обърнати към тяхната учителка с надеждата за нещо друго. – А сега можете да си починете...

Къде ли ще почиват и играят в това празно помещение, запитах се аз, как са натикали изобщо в тази дупка тия болни и явно страдащи за слънце и простор душици? Те обаче изведнъж се оживиха. Такива не бях ги виждал: по безкръвните им бузички заиграха багрите на радостта, олигофренично празните очич-

ки се напълниха с познатото детско лъчезарие – Хелиана беше добавила:

– Идете да се поразходите!

Тя бе понесла прожекционния апарат и стативa му към шкафовете в стената, а когато отвори една от вратите, видях, че също е бронирана и херметизирана. Прибирайки апаратурата, Хели продължаваше да говори на децата:

– И най-напред да изляза, хубаво да затворя вратата, нали? Ерки, както винаги, ти отговаряш за всичко, внимавай за малките...

– Колко време, Хели? – запита я Ерки, най-голямото момченце, което с такава готовност бе скочило при произнасянето на името му, че се отлепи от пода, хвръкна на около метър и половина нагоре и бавно запада обратно като перушина на птица.

Като перо на птица – моята прогонена райска птица! – се понесе и Хели към нас, а когато я чух да отвръща: „Половин час“, аз се дръпнах от окулярите, за да погледна въпросително към Терин.

Той ми направи жест да продължа да наблюдавам и аз продължих, въпреки че Хели отвори врата до самия мен и застана до самия мен. Усетих птичето докосване на ръката ѝ върху рамото си, извърнах светкавично глава към нея, колкото да приема усмивката ѝ, и веднага се върнах към окулярите, защото вътре ставаше нещо смайващо.

Подхвърляни от полубезтегловността, децата подскачаха като топчици и събличаха с радостно нетърпение ризките и гащичките си. (Но нали бе им казано да идат на разходка!?). С неподозирана пъргавост те изтичваха съвсем голички към шкафовете в стената и поставяха дрешките си, грижливо сгънати, на най-долния рафт. Когато и последното дете се съб-

лече, Ерки, който помагаше на най-малките, затвори добре вратите на шкафовете и провери херметизацията им, като прекара тънкото си пръстче по ръба на затварянето – нещо, колкото наивно, толкова и ненужно, защото вратите имаха всмуквателни устройства и бе достатъчно да се завъртят дръжките им. А през това време зад гърба му голите дечурлига се строяваха по много забавен и озадачаващ ме начин: разперваха настрани двете си ръчички, завъртяха се в кръг, така че да не допират протегнатите ръце на съседните си другарчета, заставаха в центъра на този кръг с диаметър около метър и половина, после лягаха направо на голия каменен под. Свършил с вратите на шкафовете, Ерки тръгна между редиците да проверява сега пък дали децата са раздалечени достатъчно едно от друго, като тук и там ги поразместваше. Не, не бяха уродливи тия мъничките момченца и момиченца! Имаха нормални пропорции, но телцата им бяха толкова слабички, толкова синкаво-прозрачни, че проснати така на пода, потресаващо напомняха трупчетата на измрели от глад деца. Аз отлепих очи, за да покажа на Хели своето недоумение, но тя, предугадила това, натисна с длан тила ми, та да продължа да гледам.

Голият Ерки свърши обхода си точно там, където на лявата от зрителната ми позиция стена съзрях четвъртита металическа капачка. Под нея се оказа ключ за осветлението, чийто източник бе вграден някъде високо в ъглите на помещението. Под пръстите на момчето светлината рязко намаля, но не угасна напълно, от което проснатите на пода дечица съвсем заприличаха на мъртви. Докато погледът ми неотстъпно следваше търсещия си място за лягане Ерки, в помещението настъпи още някаква про-

мяна, но аз не веднага успях да определя каква е, защото късно я долових, а пропуснах и началото ѝ.

В противоположния край тъмнината бе се сгъстила изведнъж и някак много силно, но не общо и равномерно, а сякаш въздухът бе се превърнал на отделни малки черни облаци. Тези облаци продължаваха да се свиват в себе си, като едновременно с това падаха плавно към пода, а точно на мястото на падането се оказваше кой знае как засиялото като нажежен метал телце на дете. Това телце бързо загубваше розовата си нажеженост, закривано от падащия върху него облак, покриваше се сякаш отначало със сива, а после и с черна пепел, докато останеше да се вижда само облакът.

Понеже това ставаше на осемнайсет места и твърде безразборно, погледът ми отскачаше от едно дете на друго, та не смогнах да проследя цялостно нито един от извършващите се загадъчни процеси. Докато той се върнеше към някое току-що погледнато голишарче, там лежеше вече само черният, поразяващо непрозирен облак. Едновременно с това ушите ми бяха пълни с едно не по-малко странно пращене и пукане, не твърде силно, но определено приличащо на шума от космическия дъжд в радиотелескопската антена. И на пращенето на изстиващ метал може би приличаше.

Последен изчезна под своя облак след подобно кратко порозовяване голият Ерки. В помещението настъпи пълен мрак, но той трая не повече от половин секунда, след което то отново се напълни с предишната призрачно-бледа разсеяна светлина. А след още миг-два и все така тайнствено, то си възвърна и пълното дневно осветление. Тогава аз видях, че вътре нямаше не само никакви черни облаци, че нямаше

вътре и децата. Нито едно! Помещението бе пълно с бляскава светлина и оглушителна тишина – пращенето изчезна заедно с падналия над Ерки облак, но аз целият настръхнах от мистичен ужас и от чувството, че съм подложен на убийствено облъчване, защото просторната зала, населена допреди малко с деца, изглеждаше сега насилствено и до стерилност опразнена от всякакъв живот; нито едно вирусче сякаш нямаше вече между тия шест каменни стени. Почаках да се случи още нещо, нищо повече не се случи и аз изправих с мъка вдървения си от навеждането гръб – височината на окулярите не бе съобразявана с дангалашкия ми ръст.

Терин също се изправи край своя наблюдателен пост и въздъхна тържествено:

– Сега, Балов, имате половин час време да задавате въпросите си. – После заговори бързо и някак иронично-весело: – За да спестим време обаче, ще отговоря веднага на тия, с които сигурно ще започнете. Къде са децата – не знам! Хели също не знае. Ще се върнат ли – ще се върнат след определеното им време. Как става това – не знам. И никой на Икар не знае. Но може би и на вас процесът ви е заприличал на акумулиране на температурата от околното пространство при бурно преминаване на телата в друго състояние. Какво е станало вътре сега – единственото, което сме регистрирали, е, че температурата на мястото, където изчезва тялото, се понижава почти светкавично до три градуса по абсолютната скала. А това е, както знаете, температурата на реликтовото лъчение в Космоса. Преди това в залата цареше нормална стайна температура – около двеста деветдесет и пет градуса по Келвин. Толкоз! Сега можете вече да питате. Хели също е на ваше разположение. Впрочем забравих: осветлението накрая включих аз от тука, а пращенето, което слушахте, идеше от рязкото изстиване на стените.

Вдигнах ръце – противно леки от намалената гравитация, за да разтъркам наболяващите ме от притискането очни кухини. Чак след това погледнах към малкото командно табло, което Терин ми показваше. То се намираше край неговата шпионка бинокъл и оттам очевидно бе включил преди подслушвателната уредба. После погледнах и към Хели. Тя сияеше насреща ми, щастлива, че най-после се освобождаваше от принудата да крие от мен своята тайна. Но... какво да я запитам? Терин ми се усмихваше, а усмивката му по същия иронично-весел начин отвръщаше: Каквото и да ме запиташ, повече от това не мога да кажа... За какво да го запитам?

– Иначе всичко наред ли е, Хели? – подхвана той вместо мен.

– Нормално. Децата не усетиха, че са под наблюдение. Няма промени в статуса им...

Двамата заразговаряха делово, искайки сигурно да ми дадат възможност да се окопитя.

– Последният тест...

– Това някакъв фокус ли е? – прекъснах ги аз ядосано.

Хелиана се нацупи, а Терин вдигна вежди в огорчено учудване.

– Простете – рекох, – но още не знам какво да вярвам и какво не.

Залепих се отново на окулярите – просторната зала продължаваше да е ужасяващо празна. Единствената ѝ врата край мен не бе нарушавала своята херметичност. Стените лъщяха като полирани и това явно бе една фина ледена глазура.

– Каква е сега температурата? – запитах аз, колкото да покажа, че не съм си глътнал езика.

– Топлината на стените вече значително я е покачила – отвърна Терин. – Както виждате, прибираме всичко, което може да се повреди. Стените също се ерозират необикновено бързо, та от време на време изрязваме разрушения пласт. Децата правят това и облечени, но после от дрехите не остава нищо, та...

– При връщането им... – прекъснах го аз. – Искам да кажа: има ли освобождаване на енергия, когато децата...

– Точно обратният процес. Като че ли просто връщат същото количество топлина, което са отнесли със себе си. Разликата е от няколко градуса.

– Децата какво разправят?

– Нищо. На мен пък съвсем нищичко. Те само с Хели разговарят.

Аха, ето защо ме посвещаваше в тайната. Надяваше се, че покрай жена си бих могъл по-успешно да участвам в разгадаването на мистерията. А то, ако не беше все пак някакъв фокус, си беше истинска мистерия. Аз още не знаех какво да мисля, затова и никакви смислени въпроси не се раждаха в главата ми. Трябваше да наблюдавам поне и връщането им, за да повярвам окончателно, че пред очите ми се е извършило някакво чудо на природата.

Хели бе хванала ръката ми и я стискаше радостно. Ръката ѝ настояваше да повярвам.

– Всички деца, родени през последните пет години не чрез присадка, имат тая способност – каза Терин. – Без изключение. Впрочем това са и всичките деца. Отново преустановихме този вид раждания.

– И кой още се занимава с тях?

– От доста време – никой. Посветени в тайната са само координаторите, баща ви и... И баща ви.

– Той какво мисли? – изръмжах аз отново разбунтуван в себе си против тия вечни криеници, макар че разумното бе тази история наистина да се държи в тайна – положително би вписала за дълго целия Икар.

– Каквото и аз, тоест нищо. Нужен е голям изследователски екип, много време, а кое по-напред?

– Та това ако не е важно! – възмутих се аз.

– Вероника не е ли важна? Есна не е ли? Зенон, първият координатор ви е намекнал, че някои обстоятелства предрешават въпроса за отсядането ни. Ето това е едно от тях. Трябва да се заселим някъде и да станем много, за да имаме хора за всичко. А тия деца няма да ни избягат. Докато за Вероника съществува такава опасност, нали?

Терин застана отново край своите окуляри.

– Винаги ли се връщат? – С разтуптяно сърце заех и аз своето наблюдателно място.

– Две не се върнаха – за първи път проговори Хелиана и се облегна на мен.

От намалената гравитация беше още по-лека, та инстинктивно я обхванах през раменете, да не ми отлети нанякъде.

– Къде ли се реят сега, милите – продължи тя. – Самички...

Аз разтворих със свободната си ръка яката на ризата, защото ми стана още по-горещо, погледнах и часовника си – време беше, и замрях отново край стената.

Децата почнаха да се връщат едно след друго, не така вкупом, както бяха изчезнали, и аз видях, че не излизаха нито от вградените шкафове, нито пък

минаваха през заблестелите от влага стени. На пода най-напред се появяваше едно тъмно петно, не и петно, а трепкаща сянка. Тази сянка сгъстяваше цвета си до почти обемна, предметна чернота, след което почваше да аленее, сякаш извътре се нажежаваше. Нажежаваше се бързо до бяло, изпускайки силно млечно-синкаво сияние, като ксенонов осветителен цилиндър. Този цилиндър също така бързо изтощаваше своята мощ и гаснеше, гаснеше, докато се превърнеше в студеното синкаво-бяло трупче на голо дете. А подслушвателната уредба сякаш не беше включена – така мистериозно безшумно се извършваше всичко. Второ трупче, трето... децата продължаваха да лежат безжизнени и пролежаха много време – не се сетих да видя колко, докато най-после тук се помръдна ръчичка, там – краче, там някое се обърна на хълбок. Когато всички се събудиха или съживиха окончателно, те седнаха на пода и впериха отсъстващи погледи в напуканият и мокър сега квадрат на боядисания екран. Дълго седяха така, после Ерки се изправи и с огъващи се крачета отиде да отвори шкафовете. Децата също така мълчаливо, също така замаяни се повлякоха подире му. И ходенето, и обличането им струваше сега мъчителни усилия, въпреки многократно намалената гравитация, затова, едва облекли се, те побързаха отново да замръзнат на пода в лишените си от живот или по-скоро от всякакъв интерес към тоя живот пози. Очевидно духом продължаваха да бъдат там, откъдето току-що бяха се върнали телата им. Не само не разговаряха помежду си, но и никакъв друг жест на взаимно общуване не успях да забележа, а лицата им представляваха гипсови маски на страданието, че са били принудени да се върнат.

– Даа – въздъхна Терин и с това още веднъж искаше да ми покаже своята безпомощност. – Хелиана, доведете, моля ви, Ерки, макар... каква ли полза?

Хели се измъкна изпод мишницата ми, колкото да отвори тежката, бронирана отвътре с топлинен щит врата. Тя се отваряше леко пак заради слабата гравитация, заради която аз също едва не полетях, когато Хели, не пуснала ръката ми, ме дръпна подире си. Влязохме в залата – беше нетърпимо топло и задушно – и нито едно от децата не се обърна към нас. Хели ме заведе чак до самия екран, каза високо:

– Е, добре дошли, деца! Хубаво ли беше?

Те кимнаха бавно, като да се бояха да не се прекършат вратлетата им, но не издадоха нито звук.

– Не могат ли да говорят? – запитах я шепнешком.

– По-малките почти не. Иначе всичко разбират – отговори ми високо Хелиана, с което ми показваше, че не крие нищо от тях. – Деца, този човек е моят другар Зенон Балов. Той е много добър и аз много го обичам. Ако ме обичате, трябва тогава да обичате и него. Той често ще идва при нас и вие ще го слушате и уважавате, както слушате и уважавате мен. Обещавате ли ми?

Децата отново кимнаха задружно, като добре възпитани деца, но кимването им обещаваше точно толкова, колкото и отсъстващият поглед в очите им.

– Ерки, ела с нас – завърши тя речта си, но шестгодишният Ерки не успя да скочи както преди от усърдие, все още не бе се върнала предишната му подвижност.

Хели хвана с другата си ръка миниатюрната му ръчичка и така ни изведе на площадката при Терин. Момченцето, чиито деди са живели навярно край меланхоличните води на Финландските езера – по-късно

щях да изучавам специално генеалогичното дърво на всяко дете – бе свикнало на разпитите. Изобщо безразличието му към всичко околно бе същото, както и у другите деца, само че то, по-възрастно и с пробудено чувство за отговорност, съзнателно се стараеше да угоди на мъчителите си.

– Здравей, Ерки – казах аз навън. – Дай сега лапа да се запознаем. Аз съм Зенон, нали разбра кой съм?

Детето, височко за годините си, тъничко, плашещо бледо, не ми подаде ръка, а в лишените му от живот очи се появи нещо, което много ми заприлича на враждебност. То криеше очите си и едновременно се насилваше да разбере нещо, което му приличаше на опасност. Усетих, че няма изгледи да го спечеля, нито да го проумея, та ми се отщя да продължавам започнатата игра, но Хели и Терин все така очакваха аз да намеря пътя, който те напразно бяха търсили.

– Трябва да ти кажа, Ерки – рекох му, – че направо ни взехте акъла! Моите поздравления! Ти командваш тоя отбор юнаци, нали? – Момчето кимна без всякаква поласканост. – Къде ги води сега?

– Ами... поиграхме си... – Гласчето му прозвуча дрезгаво, като след дълго мълчание.

– На какво си играхте?

– Амии... играем.

– Не помниш, нали?

То кимна веднага, но не с онази готовност, която се съгласява, за да скрие истината.

– Хващам се на бас, че изобщо нищо не помниш! Нито как излязохте, нито къде ходихте, нито какво правихте там, нито как се върнахте...

Момчето ме изгледа заинтригувано, макар и все още враждебно, но важното бе, че у него се появи окончателно някакво отношение-чувство.

– Хайде де! – настоях аз, протягайки ръка за облога.

– Не помня – отвърна ми Ерки.

– Видяхте ли – възтържествувах аз, обърнат към другите. – Затова оставете момчето на мира, стига сте го тормозили! Не го карайте насила да ви лъже. Хайде, Ерки, бягай, моето момче, да си играеш.

Потупах го по раменцето и го побутнах към вратата, не отмерил силата си. Момчето полетя и щеше да си разбие носа, ако навреме не бе протегнало ръце. Засмях се уплашено гръмко:

– Ей, Ерки, прощавай, брат, така е, нали съм си непохватен като земен човек.

Бях се озовал при него с един скок, който също едва не ме сплеска на вратата, хванах ръчичката му и я раздрусах.

– Трябва някой път да ме вземеш със себе си, да ме научиш на някои от твоите номера.

Момчето, съвсем объркано от странното поведение на един възрастен, сега за пръв път се усмихна. То влезе в залата, но аз се вмъкнах подире му, затворих вратата зад гърба си и вече вътре, пред другите му пошепнах заговорнически:

– Ерки, само още една мъжка дума! На твоето място и аз бих мълчал, тази работа не е да се разправя на всекиго. Така че... дръж се! Пък ако много ти досаждат, измисляй им там разни забавни истории, баламосвай ги нещо! Хайде, като се видим пак, ще ти разкажа пък аз какво ми се случи, когато излязох така, като тебе, при Вероника. Нали Хели ви е казала за нея? Ха, да знаеш какви диви работи ми се случиха, но друг път – сбогувах се аз, като вдигнах юмрук над главата си, в знак, че му пожелавам твърдост и винаги може да разчита на мен.

Когато излязох на площадката, бях почти сигурен, че ако не друго, то поне съм успял да събудя интереса на момчето към себе си и да предотвратя ревността му, защото Ерки положително щеше да ревнува учителката си от мен. Както аз бях ревнувал в детството си Майола Бени от другите възрастни мъже. Но двамата на площадката, чиито лица издаваха, че са чули по уредбата и последните ми думи, не бяха разбрали моето поведение. Хели продума с предпазлив укор:

– Ерки е необикновено интелигентен, Зенко, надвишава всички шестгодишни деца...

– Можеш ли да се освободиш сега? – прекъснах я нетърпеливо.

Терин не пожела да вземе отношение към случилото се, дори бе повикал вече осма експресна.

– Ако искате да останете...

– Имам работа – отвърнах му.

– Аз само ще нахраня децата – обади се Хели.

– Не е толкова бързо, ще се видим за вечеря – отвърнах ѝ вече от синята кабина.

– Странен си – огорчи се Хели. – Току-що искаше да се освободя веднага...

– А вие не ми ли сервирате странни неща? Нашият учител Терин е прав: ако вземем да обръщаме внимание на всички странности, няма да ни стигнат нито силите, нито времето. Довиждане, мила!

Довечера щеше да се наложи най-напред да я сдобрявам, но сега наистина не ми се разправяше с нея, нито с когото и да било другиго, защото междувременно нещичко бе почнало да ми просветлява в съзнанието, а с това и да ме наежва. Бях се освободил от комплексите си, създадени ми от Алековия „бог", бях успокоил и уравновесил донякъде вътрешния си свят върху изконните стълбове на нашето знание за света, въпреки приключението си с Вероника или тъкмо благодарение на него, а ето че отново ме хвърляха в предишния хаос.

Терин бе разбрал състоянието ми и заекна от скоростта:

– Зе... нон, карате ме да се чу... вствам вино...

След силно намалената гравитация на площадката ускорението заплашваше да ни смаже. Терин можа да продължи мисълта си чак когато се прехвърлихме на обикновения ескалатор:

– Не ви насилвам да се заемете с тях.

– Изцяло ли ми ги преотстъпвате?

– Изцяло. Трябва да се освободя за Есна. Разработваме стратегията на заселването.

– Значи това ви накара да преразгледате отношението си към „бога" на Алек-Дери?

– Аз и сега съм убеден, че той не го е срещнал другаде освен в собствения си мозък и че това са истини, до които може да стигне всеки астропилот в многомесечната си самота, но и вие го усетихте вече, нали? Децата като че ли правят тъкмо онова, което ни съветваше „богът" на Дери. Щом се решите, елате да ви дам материалите от досегашните наблюдения и експерименти. А Хелиана ще ви разкаже всичко...

Той не придаде никаква тържественост на момента, не влезе нито за миг в позата на великодушния учител, който с гордост и упование предава на ученика си щафетата, нито пък се показа унижен или страдащ от загубата на сражението с един проблем. Беше чудесен старец и отлично знаеше размерите на това, което влагаше в ръцете ми, и знаеше още, че всичко друго би изглеждало жалко и смешно в сравне-

ние с тези размери. Вдигна само десницата си в прекъснат наполовина жест за сбогуване и с израза на светло примирение пред непостижимото се остави ескалаторът да го отнесе към онова, което все още бе по силите ни.

ДА БЪДЕШ БЛИЗО. ДА БЪДЕШ ДАЛЕЧ

1

Преди „да ми разкаже всичко", Хели си поплака. Било от радост. Ерки после я питал за мен, харесал съм му се, а пък тя отначало не схванала защо се държа така, огорчила се.

Разбира се, не за това плачеше моята храбра Евичка – никак не е лесно да притежаваш качества, които те отделят от цялото човечество.

– Зенон – каза ми тя, – аз също съм малко така... странна, затова и децата са ми толкова близки.

– Естествено е – учудих се аз защо продължава да ми се извинява.

– За друго става дума. Аз... тогава наистина бях при теб, когато искаше да се самоубиваш. Терин каза, че не било същото, обаче...

– Е, стига де – рекох ѝ. – Толкова странности за един ден, ще ме подлудите накрая!

– Зенон, моля те да ми повярваш! Опомни си, аз ти казах: „Не бива да правиш това, ние още имаме нужда от теб. Обещай ми, казах ти, ако не можеш повече да издържиш, върни се на Икар. Никой няма да ти се сърди, нито да ти се подиграва, че не си изпълнил задачата си." А ти каза: „Ако ме целунеш, ще ти обещая." И аз те целунах по бузата, но ти настоя истински да бъдело и аз те целунах истински, а ти каза: „Кажи поне, че ме обичаш"...

– Това аз съм ти го разказвал – прекъснах я, но никак не помнех така подробно да съм ѝ го разказвал.

– Не си. Спомни си: „Върви да промениш курса! Чакам те, Зенон, на Икар ще те чакам!" И накрая: „Обичам те, Зенон. Върни се!"

– Стига – викнах ѝ, объркан и безпомощен. – Стига вече!

И тогава тя отново се разплака.

Прегръдки, нежности, заклинания – младоженците, общо взето, намират начини бързо да се утешават, но сянката на трагизма си остана просната над безплодното ни брачно ложе, въпреки че сега си обяснявах някои капризи и чудачества на Хелиана. Онова, което се случваше с нас, беше от такъв порядък, че ни обричаше на пълно несретничество. В нищо и никъде не можехме да намерим опора, освен един в друг. Не случайно тя още от малка бе чувствала, че съм различен от другите, тая разлика бе търсила, криейки от всички своята страшна тайна – способността си да напуска Икар! Не затова ли и моите инстинкти бяха ме довели при нея? И ето ни заедно, с нашата отчаяна обич и с нашата несъвместимост! Но и с основното, което е нужно, както се казва, за едно добро семейство: общият дълг пред децата. Така се и помъчихме да живеем – един за друг и за нашите осемнайсет странни дечица, а моят идиотски антиобществен характер като че ли намери за известно време неспокойното спокойствие на една сериозна жизнена цел. След обясненията ни Хели разцъфтя и стана толкова хубава, че отново се влюбих в нея. Децата също се привързаха към мен, защото аз умеех да ги забавлявам, като съзнателно осмивах всичко около тях – нали палячовщината също е бунт против реда. А все по-дългото им пребиваване в този почти безтегловен район на Икар видимо се отразяваше отлично на организма им. Те просто си бяха родени за безтегловността, а всяка гравитация забавяше растежа им, караше ги да боледуват. Естествено бе да започна изследванията си от своята млада съпруга, защото тя поне би трябвало да може да ми каже нещо смислено:

– Хели, как го правиш?

– Как го правех – промени тя глаголното време. – Откакто се събрах с теб, нито веднъж не съм го правила!

– Е, добре: Как го правеше? Уж много си страдала заради това, пък сега – пак аз виновен!

Тя не реагира на закачката ми, но и не скри, че наистина ѝ е мъчно.

– Ставаше ми ужасно задушно, цялата се изпълвах с някакво нетърпение, чувствах, че ще умра, ако не изляза някак на свобода, и... и се завирах в някое скрито местенце или пък се заключвах в стаята си, и тогава ставаше.

– Какво ставаше!

– Излизах.

– Но как?

– Де да знаех!

– Добре, а при мен как дойде?

– Изведнъж ме обхвана страшно безпокойство. Впрочем не изведнъж, защото аз много тъгувах за теб. Първо се зарадвах, като замина. Усетих, че напускаш Майола и се зарадвах. Помислих си, че там, навън, ще мога да дойда някой път при теб, но после все не се решавах, а като ме обхвана това безпокойство, ей тъй, разбрах, че си в опасност, че те обичам безумно, че трябва непременно да бъда при теб и... Сега си спомням: по-рано най-лесно и най-често излизах навън, когато ме обземаше отчаянието, че си при Майола, че си недостъпен за мен, че аз съм малка и грозна...

– Къде отиваше?

– Разхождах се навън. Там веднага изпитвах страхотно чувство на облекчение, на свобода, на удоволствие. Децата изпитват същото, затова все искат да са навън. Гравитацията потиска...

– Остави децата сега! Ти ми кажи как се движеше.

– Ей тъй, движех се! Като река: по-бързо – по-бързо, като река: по-бавно – по-бавно. Но не, не е точно така. Не помня да съм усещала някакво волево усилие. Просто тръгвах за някъде и отивах, а чак после усещах дали съм се движила бързо или бавно и много ли път съм изминала. По умората си го усещах.

– Какво значи „за някъде"? На други планети ли слизаше?

– Ооо, не! Невъзможно е. Не можех да влизам в затворени системи. По-скоро, ако речех, сигурно бих и влязла, но инстинктивно се боех като от смъртна опасност, предчувствах, че вляза ли, после трудно ще изляза. При различните системи е различно, разбира се, някои са по-слабо затворени... Знаеш ли, два пъти ходих към Земята, много ми се искаше да сляза, но тя, Слънчевата система, била ужасно затворена! Спирах там като пред стена. Просто се чудя как са успели хората да излязат от нея...

– Хели, съчиняваш!

Очите ѝ се напълниха със сълзи:

– Възможно е. Не знам. Винаги така малко помнех след това, само едни усещания, като силен и ярък сън, който пет минути след събуждането си вече не можеш да си спомниш, само усещаш, че го е имало... много е възможно да си досъчинявам по тия усещания...

– Нищо, нищо – побързах аз да я успокоя. – А усещаше ли някакви движещи те сили? И в себе си ли ги усещаше или извън?

– Нищо не усещах – отвърна тя с виновно изражение. – Никакво движение реално не усещах, а като че ли го виждах като приближаване и отдалечаване. Но то е по-различно от тукашното. Аз така си разсъждавах после, мъчейки се да си го припомня: застанеш ли на едно тяло, тоест в една система, тя моментално те отдалечава от другите. Не мога да кажа точно обаче дали тя бяга от тях, или всички други системи вкупом бягат от теб. Като галактиките. И са ужасно далече. Но помежду си те не бягат една от друга, движат се като че ли със съгласувана скорост, всяка в своята си посока. Щом се отправиш обаче към някоя от тях, тя също така моментално става много близка и всичко в същата посока става много близко. Можеш ли да го разбереш?

– Икар като система ли го усещаше?

– Отвън, не. Той няма поле. Но вътре, да. Сигурно, защото все пак е стационарно тяло със свое време в пространството. Дори и в момента усещам как ме отдалечава от другите системи. Излезех ли навън, това чувство веднага изчезваше. Аз бях извън системата и всичко, към което се насочвах, ми беше близко. И чак като се връщах, усещах, че Икар много се е отдалечил през това време и аз съм се изморила от пътя, докато го настигна. Можеш ли да го разбереш?...

Този пасаж от моите записки е само примерен – част от хилядите думи, думи, думи, с които Хелиана в десетките вечери и нощи се опитваше да даде някакъв отговор на моите също така безплодни въпроси. Как ме е целунала на Р19, питах аз нея и себе си, как съм го възприел? Нали трябва да съм бил в същото състояние, за да се осъществи спасителната за мен це-

лувка? Но ако аз не съм бил в същото състояние, тогава това на Хелиана трябва да си е било пък чиста телекинеза, както я описват писателите фантасти. Или по-точно: автотелекинеза – ако е възможно такова понятие. Нещо, което си съществува като явление, но на Земята е невъзможно, защото гравитацията не позволява такова преместване на телата. И само може би телепатията и някои отделни ясновидства да са част от тези явления, осъществими единствено в някакви екстрени случаи в пределите на Слънчевата система, с нейната, както казва Хели, ужасна затвореност? Какво представляват моите тогавашни видения – бе неизбежният следващ въпрос. Възможно ли е да не са били само сънища? А „излизането" пък на децата? Което толкова прилича на анихилацията, превръщаща телата им в неуловимите частици без маса и заряд, но, разбира се, някаква съвсем абсурдна, студена анихилация, която не иска и не освобождава ония гигантски енергии, движещи нашия Хидалго, а се задоволява с шепата топлина и светлина в едно тяло, в едно помещение. Изобщо... „Можеш ли да разбереш?" Да, но вие, които един ден бихте се интересували от съдбата ни, дано вие тогава вече да можете!

2

Относителността на времето и пространството в неевклидовата геометрия на Космоса е стара история и сигурно ви е по-ясна, отколкото на мен. Ако обаче с цялата си дилетантщина аз все пак се връщам към нея, то е заради възможността, поне в момента, когато диктувам записките си, някои явления, свързани с придвижването на Икар из Галак-

тиката, да са ви просто още непознати – нали не знаем дали съобщенията ни изобщо са стигнали до вас!

Още първата междузвездна експедиция, до Проксима от Центавър, е забелязала онова, което си остава голямата загадка на нашия полет. Когато се върнали, неколцината отървали се от смъртта и самоубийството докладвали, че в определен отрязък от пътя са се движили с хилядократно по-голяма скорост, отколкото показвали спидометрите. Тогава именно били загубили и връзката със Земята в поредните три сеанса. Извън гравитационното поле на Слънцето било. Не могли нищо по-определено да кажат, тъй като не били подготвени за такова явление. Спидометрите изведнъж се вдигнали и заковали на крайно положение. Останалото било вече едно смътно усещане и за друг начин на движение и, разбира се – Доплеровият ефект на големите скорости. Слънцето просто за няколко дена се превърнало в точица... Възразили им, че следващият сеанс за връзка, по програма вече след навлизането в системата на Проксима, се бил състоял, и то горе-долу в рамките на програмираното време и местоположение. Да, настоявали те, но ние стигнахме там значително по-бързо. Колко по-бързо? Не могли да кажат, настанала била голяма бъркотия с часовниците.

Естествено, не им повярвали, и то не само защото всички те трябвало дълго да бъдат лекувани в психиатрията, а най-вече защото било немислимо да са надхвърлили неколкократно скоростта на светлината, както излизало от датниците и в дневниците на експедицията. Според теорията на относителността никое материално тяло изобщо не може да достигне тази скорост. Е, не им казали направо, че лъжат, позанимали се с този въпрос, потеоретизира-

ли над това, което толкова било объркало часовниците и датниците им, и го погребали в архивите. А всъщност това бил един от най-важните резултати, донесени от експедицията, защото Проксима, най-близката до нас звездна система, макар и двойна, иначе се оказала доста безинтересна.

След години обаче се явил един друг луд като тях, много млад още и непътувал до никакви звезди, който разровил отново дневниците на експедицията. Науката до него великолепно се погаждала и на теория, и на практика с постулата, че скоростта на светлината във вакуум е постоянна и пределна скорост за Вселената, въпреки че отдавна съществували съмнения и мислени експерименти, допускащи възможността някои явления да протичат по-бързо – но явления, не тела. Най-древният, струва ми се, е мисленият експеримент на Франк, изчисляващ, че ако завъртим едно фенерче със скорост, близка до тази на светлината, светлинното зайче в края на лъча, а то има определено материален характер, ще се движи многократно по-бързо от светлината. Баща ми, този млад луд бил именно той, излязъл обаче с едно колкото дръзко, толкова и неопровержимо математическо твърдение. Скоростта, заявил той, на онези частици, наречени фотони, които са неутрални и без маса в покой, наистина е пределната за Вселената както го е доказал още Айнщайн, но в отделните системи тя има различни постоянни стойности. Тези стойности са съвсем конкретни и зависят от общото количество вещество, което изкривява и затваря пространството около системата, от ъгловия момент на въртенето ѝ и от акреционната константа. (Тя още тогава се е казвала „константата на Балов", но той не е можел така да я нарича, естествено.) Формулата, предложена от баща ми, макар и да оперирала с някои приблизителни величини – количеството вещество на двете системи се изчислявало само приблизително, доказвала, че наистина има разлика между скоростта на светлината в системата на двойната звезда Проксима и Слънчевата система, че направените от експедицията измервания са верни. А за да дозабърка съвсем кашата, баща ми заявил още, че ако вътре в звездните системи от неговата формула ставало горе-долу ясно какво се получава със светлината, то извън гравитационните им полета, там, където действа акреционната сила или действат още дявол знае какви сили, съставящи милото нютоновско всемирно привличане, тя се движи с неизвестна засега скорост, но във всички случаи милионкратно по-голяма от жалката константа на Айнщайн, с която оперирало дотогава човечеството. Само че тази скорост е не само засега неизвестна, тя пак според Айнщайновия принцип за еквивалентността е и изобщо неопределима за намиращия се вътре в системата ѝ на отчитане наблюдател. Щели сме да добием може би някаква представа за нея едва след като сме пошетали из Млечния път, а след това сме посетили и някоя друга галактика, защото... нали още старият остроумец Поанкаре бил казал, че няма такова твърдение, което да не може да се докаже лесно, ако доказателството за него се основава на две противоречащи си предпоставки.

С тази шега цитат завършвал баща ми новата си теория, но на света съвсем не му било до шега. Цялата създавана през вековете космогония отивала, както казвали по онова време, по дяволите. Разстоянията между звездите и галактиките, скоростта и посоката им на движение, оттам и масата им, свойс-

твата им... всички натрупани познания се оказвали неверни или неточни. Картината, която си изградило човечеството за Вселената с оптически и радиотелескопи, с радари и спектрографи, излизала валидна само когато я съзерцаваш от жабешката перспектива на Слънчевата система. Гледана от която и да е друга система, Вселената трябвало да изглежда различна, следователно: колкото системи – а те нали само в нашата галактика са над сто милиарда! – толкова и образи на Вселената! Ето такъв бил абсурдният, но неизбежен извод от теорията на баща ми. Човечеството след Лоренц и Айнщайн признавало относителността на някои основни параметри във Вселената, но чак пък такава относителност! Не се ли стигало отново, по уж научен път, до старата идея за пълната непознаваемост на света „в себе си", щом той има безкрайно число лица?

По онова време човечеството било свикнало да му сервират всякакви идеи и хипотези, претърпяло било вече и трудно губело самообладанието си, но младият луд не бил кой да е. Известна и на учениците константа носела неговото име, той още по-млад бил вписал вече незаличимо името си в списъка на земните гении, като обосновал съществуването и особеностите на петата сила, съзиждаща Вселената. До него хората си знаели класическите четири: гравитацията, управляваща едромащабните взаимоотношения в Космоса, електромагнетизма, определящ химията и структурата на атомите и молекулите, силното взаимодействие, което диктува строежа и поведението на атомното ядро, и неговия твърде неясен брат-близнак – слабото взаимодействие, разпореждащо се при ядрения разпад и командващо цялото семейство на частиците неутрино.

Теоретиците, от една страна, надушвали присъствието на някаква пета сила в глъбините на материята, та отчаяно се ровели в елементарните частици, от друга обаче, продължавали да спорят дали това изобщо са отделни сили, или са частни проявления на една и съща обща сила. Обърквало ги неутриното, защото при него като че ли се затварял кръгът микрокосмос – макрокосмос. Тези частици единствени се управляват едновременно от слабото взаимодействие и от гравитацията, докато при всички останали изобщо не се регистрирало никакво влияние на гравитацията. Баща ми им казал на един от прочутите някога Солвейевски конгреси – на ония уединени, затворени за любопитството на света събирания на най-големите живи в момента теоретици физици. Вие търсете вече шестата сила, петата аз открих междувременно другаде. Но нека преномеруваме списъка и я наречем първа, тя заслужава това. И да я наречем още по старото известно име „акреционна"...

Дотогава „акреция" наричали захващането на веществото при образуването на звездите и планетите, а и след това, като никому и на ум не идвало да оспорва на гравитацията това явление. Баща ми доказал, че акреционната сила е по-обхватна, че тя е свързващата сила и предхожда гравитацията. Тя събира накуп веществото, образува галактиките и звездните системи и чак след това в недрата на гигантските маси вещество, строго локално, се ражда гравитацията, все едно дали като самостоятелна сила, като метаморфоза на акреционната или пък като проявление-разновидност на онази предполагаема единна, обща сила, командваща всичко от електрона до метагалактиката.

От древността е останала една епиграма, спо-

ред която Бог рекъл: „Да бъде ден!“ и... се появил на света Нютон. Но дяволът, както обикновено според служебното си задължение, побързал да развали работата и ето че се родил Айнщайн, за да настъпи отново мракът. След появата на баща ми тоя мрак обаче станал двойно по-гъст. Но щом познанията на човечеството били дотолкова обусловени от законите на Слънчевата система, че нямали никаква обективна стойност, то изводът бил – да се излезе от нея, и то за дълго, с голям екип, не както онзи до Проксима. Тогава баща ми изложил вече разработената си идея за астероида Хидалго като единствен начин да се разпръсне новият мрак.

Да си призная, силно го подозирам понякога, че най-напред му е хрумнала тази идея; а после той хитро си съчинил разните там теории, та да застави човечеството, което се било обезкуражило от експедицията до Проксима, да я приеме. Така или иначе, две десетилетия по-късно храбрият Хидалго, прекръстен на Икар, потеглил да търси истинското лице на Вселената.

Досегашният ни път не доказа напълно формулите на баща ми, но не ги и отхвърли. Вътре в звездните системи светлината наистина има различни скорости, но различията не са съществени, дори когато едната сравняема система е сто пъти по-голяма от другата. Те оказват влияние само върху измерването на време-пространството, но веществото в общи линии е навсякъде едно и също и с малки корекции тук и там потвърди едно от най-великите открития на човека, позволяващо му да изучава от разстояние състава на веществото – спектралния анализ. Очевидно поне в тази галактика материята се подчинява на единни закони и тези закони са познаваеми, все едно от коя система и от какво стационарно тяло ги изучаваш. В същото време обаче – и това е голямата ни, щастлива изненада! – Икар, който според проекта не бил в състояние да обиколи повече от пет-шест звезди, разположени до около шестнайсет светлинни години от Земята, по някакъв чудодеен начин изминава за старата земна единица време стократно по-големи разстояния. Забелязали го, щом излезли от гравитационното поле на Слънцето и навлезли в царството на любимата на баща ми акреционна сила. И още – щом Икар вдигнал скорост над петнайсет хиляди километра в секунда.

Край лабораторията, подчинена на баща ми, има една малка камера, пълна с еталонни часовници и календари от всякакъв род. Един сред тях е направо куриозен и е по-скоро брояч, отколкото часовник. Той тиктака не шейсет пъти в минутата, а седемдесет и два пъти, според средния ритъм на моето сърце, и баща ми го включил, щом съм се родил. Сега винаги бих могъл да проверя колко пъти е ударило сърцето ми, но аз никога не изпитвам особено желание за това. По-важното е, че за тия милиард и нещо удара на моето суетно земно сърце моя милост е оставил зад гърба си в Галактиката толкова път, колкото би се изминало, ако съм се движил със скорост, около двеста пъти по-голяма от приетата на Земята скорост за светлината във вакуума. А това нали изглежда абсурдно? Значи или звездите, единствените ни километрични камъни, са по-близо, отколкото показват вашите и наши уреди, които отчитат съгласно старата константа на светлината, или тази константа е невалидна и тук светлината се движи, с неустановима засега скорост, както бе предсказал баща ми. Тук е неприложима геометрията на неевклидовия свят,

в който се оправяме някак си с теорията на относителността. Тук стават неща, които напомнят ония резки и все още неясни промени с материята, настъпващи при елементарните частици, когато скоростта им стане много висока, или с елементите, щом прескочат своята индивидуална температурна бариера пред абсолютната нула и отвъд тази бариера всъщност вече изобщо не може да се говори за температура. В извънгравитационното пространство, към което Икар старателно се придържаше, далеч от топлината на звездите, в царството на ония неизменни три градуса над абсолютната нула, и материалните тела, щом вдигнеха скорост над една двайста от земната константа за светлината, сякаш преминаваха в един свят с нова, с трета геометрия, чиито закони още не можем да разгадаем, но за щастие се понаучихме да използваме поне практически. В него именно се корени и надеждата на икарци за успешно връщане на Земята, защото както температурата, така и времето тук на практика изчезваха.

Когато като млад бунтовник баща ми тръгнал на поход срещу тогавашната космогония, той – разказвал ми е – бил окрилен от двамина мъдреци, в чиито може би ей тъй подхвърлени думи съзрял пророчески догадки. Няма един свят, казал бил някога Анаксимандър от Милет, световете са безкрайно много. Две хилядолетия след него Айнщайн, който дори се наел да изчислява обема на Вселената и отлично знаел непостижимостта на другите светове за човека, бил рекъл, сигурно не без малка доза меланхолично-иронична надеждица: Всемогъщ е нашият дядо Господ, но той не е толкова жесток...

И ето: другите светове наистина се оказаха не така недостижими! Човекът се научи да пътува между звездите, но отново се изправи пред още по-големи загадки, пред още по-недостижими неща, така че пак не ни остава друго, освен да се надяваме на по-нататъшното великодушие на Вселената, да вярваме, че тя никога няма да спусне окончателна бариера пред нашия устрем.

3

Моят гениален баща стоеше сега като дете безпомощен сред своите многобройни часовници. Те бяха невъобразимо точни тези часовници, за хиляди години щяха да дадат отклонение само някоя хилядомилиардна част от секундата – толкова точни бяха тези часовници и отмерваха какво ли не: земното време и земния календар, бордовото време на Икар, бордовото време на ония разузнавателни кораби, които се намираха на път и навлизайки в отделните звездни системи, навлизаха и в друго време, галактичното време, според излъчванията на галактическото ядро, биологическото време, според ритъма на моето дръгливо двуметрово тяло... Всичко можеха да измерят тия часовници, а не можеха да ни кажат защо Икар достига по-бързо тая или оная звезда, как така измереното „далече" изведнъж се оказваше близко, както твърдеше и Хелиана за своето предишно излизане извън Икар. Това искаше да разбере баща ми с всичките амбиции на един недозавършил теорията си автор, та всичко друго оставаше за него на втори план.

– Зенон – прекъсна ме той още щом се опитах да споделя с него своите начални напъни за създаване на собствена работна хипотеза, – ние нарочно решихме да изолираме проблема за децата от другите проблеми. Това е нещо, което нито моето, нито твоето

поколение ще разберат. За да стигнем до него, трябва да открием механизма на движението в Галактиката. Когато някога обявих, че светлината се движи в междузвездното пространство милиони пъти по-бързо, аз се намирах в положението на Анаксимандър, който е убеждавал древните гърци, вярващи в Зевс и Хронос и останалите симпатяги от Олимп, че световете са безкрайно много. Това са велики, но не особено полезни пророчества, момчето ми. Най-напред човечеството е трябвало да проумее, че Земята не е плоска, а след това, че тя се върти около Слънцето, а не обратното, и така нататък и още много неща е трябвало да разберем, докато станем способни да се върнем към мисълта на Анаксимандър. Та затова... гледайте си там децата с Хелиана и не ме карайте да си блъскам главата над неща, които засега не стоят на дневен ред пред хората.

Така ми каза баща ми и ми го каза необяснимо гневно, но аз го отдадох на безсилието му. Тогава пък аз още не чувствах безсилието си пред проблема, та затова му възразих разпалено:

– Напротив, те винаги са стояли на дневен ред. Откакто свят светува хората са се сблъсквали с тях. Ту са ги обожествявали, ту са ги приписвали на дявола, ту са ги отричали и все са се бояли да видят в тях простото проявление в човека на някои общи закони на Вселената, чието действие на Земята е било силно затормозявано от затвореността на системата. Защо, татко мой, още бебетата, чиито очи виждат нещата обратно, се плашат от силен шум? Не е ли, защото носят в гените си предпрограмата на тишината във вакуума, а шумът е свързан с опасностите на стационарното тяло? А по-късно почват да се боят и от тъмнината, преди още тя за тях да е станала символ на прикритието на злото – защо? Защото и тя е свързана със стационарното тяло. За тия наши осемнайсет чудачета не съществуват явленията „тъмно-светло“, „близко-далеч“, „студено-топло“, когато са навън от Икар, затова са и така потиснати вътре в него. Както на Земята мигом е изчезвало разстоянието за майката, видяла изведнъж на хиляди километри през океана гибелта на своя син, в един миг на някакво подобно състояние на духа! А клаустрофобията – почти изкрещях аз най-важното си доказателство. – Откъде се взема тоя внезапен страх от затвореното пространство, който чака само мозъкът ни на милиметър да се отклони от релсите на земната си еволюция, за да го нападне с всички сили? Не е ли това гласът на един праинстинкт, свързан с друг начин на пребиваване и движение в пространството? И Анаксимандър, мили татко, е видял безбройността на световете напълно реално, въпреки непрозирността на скалите на Олимп, както и ти самият в същото състояние си видял, че светлината се движи милиони пъти по-бързо извън звездните системи. Бедата е, че нямаме друг начин да доказваме видяното от нас, освен чрез тия глупави машини и часовници...

– Това не е нито ново, нито съдържа елементарна научност, за да бъде хипотезата ти годна за работа с децата – прекъсна ме баща ми от висотата на своето собствено безсилие, което сякаш го озлобяваше. – Знам дори и какви изводи вече си направил. Щом материята е създала съзнанието като средство за самопознание, рекъл си си, това средство също трябва да е подвластно на превращения, да е способно да прониква до всички форми на материята. Засега, рекъл си си още, човечеството като цяло е във фазата на изучаване само на веществената страна на материята

– фазата на науката и машините, а случаят с децата показва, че това, което на Земята е било отделно проявление, тук, освободено от спъващите го сили на гравитацията, спонтанно се доближава към еволюционната си цел, към по-висшата фаза, когато човекът, сливайки се с материята, ще се превърне в непосредствено познаващо я, в пряко нейно съзнание...

– Позна – рекох му раздразнено, но и удовлетворено, защото думите му показваха, че неговата мисъл все пак е бродила по пътищата, из които аз сега се препъвах. – Както и аз сигурно ще позная с какви доводи се готвиш да ме оборваш: че в хипотезата ми има схоластика, защото доказва реалността на нещо с наличието на понятие за него в мозъка ни. И че схоластиката е още невинна история в сравнение с тоя абсолютен детерминизъм, който се съдържа в такава една теория, но, мили татко...

– Но, мили синко – нервно се изсмя баща ми и ме хвана под ръка и ме помъкна към къщи, защото след заминаването на майка ми, Хели, усетила колко е самотен, настоя да се преместим при него. – Но, мили синко, аз съвсем нямам намерение да те оборвам. Нали затова ти възложихме да се занимаваш с децата! Записвай и регистрирай всичко, прави каквито си щеш изводи, създавай колкото си щеш теории – може пък да изскочи нещо от тая работа! Важното е да не забравяш сам да се оборваш понякога, както го направи сега. И да посмириш гордостта си, и да не забравяш Вероника, която ни доказва, че може пък не ние да сме пъпът на материята и че тя едва ли разчита само на нас в стремежа си да се самопознае.

Зинах да кажа нещо, но той отново ме прекъсна видимо насилвайки се към някакъв шеговит край на спора ни:

– В нашия пълен с парадокси свят трябва да признаем и парадоксалността в развитието на познанието ни. Грешната мисъл например има същата положителна стойност, както и правилната. Дори е по-ценна. Ето, още Енгелс е забелязал, че нашето познание винаги ще си остане приблизително. Следователно правилната мисъл винаги ще бъде само относително правилна, докато погрешната си е абсолютно погрешна. Създаваните от нас грешни хипотези спестяват лутаници на ония след нас и по този начин ги правят по-умни. А това не е малко, нали?

Ето как баща ми, който иначе никога не отбягваше какъвто и да е научен разговор, приключваше опитите ми да го заинтригувам с децата, да го заставя да ми помага. Отначало това ме озадачаваше и огорчаваше, но после го оправдах. Не можеш наистина да скачаш от един проблем на друг, без поне до сърцевината му да си стигнал, а още по-малко оправдано е да прескачаш проблемите, когато малобройността на научния екип и първото му задължение – да оцелее физически налагат строга последователност на изследванията. Тогава в онзи първи разговор с баща ми аз му казах:

– Както петте вида енергии са всъщност само варианти на една обща енергия...

– Това съвсем не е доказано – прекъсна ме той. – А и теорията за структурата и поведението на Вселената като твърдо тяло, на която се готвиш да се позовеш...

– Друга ми е мисълта – не го оставих и аз да се доизкаже. – Става въпрос за това сливане на децата с пространството. Изглежда, и тук вариантите са много. Аз поне съм се сблъсквал с няколко...

И разказах на баща си за своето видение от екс-

педицията към Вероника. И за магнитния удар му разказах, и за това как Дарян напуска кораба, и как са ме изстреляли в аварийна торпила, и как съм гледал изтичането на пространството... Всичко му разказах, до най-малките подробности, защото междувременно бях повярвал в него, принуден и от децата, и от признанието на Хели за посещението ѝ при мен, за което и баща ми вече знаеше. Не му разказах само най-последната от подробностите на своето видение.

– Стига си ми размътвал главата – изръмжа баща ми вече не толкова шеговито. – Явно е, че искаш просто да ми внушиш, че щем-не щем трябва да те вземем със себе си.

Но беше много замислен. И си остана замислен през цялото време на вечерята ни. Хели го поглеждаше в недоумение, свикнала на доброто му настроение по време на съвместните ни хранения. Баща ми не криеше, че е извънредно доволен от новата си снаха и че е дори по бащински влюбен в нея. Аз ѝ смигнах, за да ѝ дам да разбере кой е виновен за неучтивата му разсеяност, а после, след като си пожелахме „лека нощ", ѝ казах и причината. Хели също знаеше видението ми без последната негова подробност. Тя и сега се сгуши в мен, както обичаше да прави това, сякаш търсеше непрекъснато закрила от нещо си. После въздъхна:

– А аз така и не мога вече да излизам от Икар! Откакто съм с теб, не мога и не мога! Дори на самия Икар не мога да ходя другаде, освен от децата при теб, от теб при децата. Изглежда, и любовта е една такава ужасно затворена система, която непрекъснато те отдалечава от другите...

Странна логика имат тия жени – аз какво ѝ говорех, тя с какво ми отвръщаше!

TERRA SECUNDA

1

Стоим на панорамната тераса – Хелиана, Варий Лоц и аз. Терасата е пълна с хора, а небето над нея и около нея е пълно със звезди и звезден купове, с галактики и мъглявини, с тъмни и светещи облаци. Тези хора отдавна не са виждали пъстрото небе на Икар, но не затова стоят сега в благоговейно мълчание. Излезли от смъртта, те вече не веднъж са идвали тук. След като тържествено ги посрещнахме в преддверието на анабиотичния сектор, мнозина от тях най-напред тука дойдоха, за да видят отново простора, с очите си да глътнат глътка от необятността и от живата вечност. Мнозина от тях аз изобщо не познавам или пък съм забравил лицата им, които все още са повече лица на смъртници. Тези хора се държат като занесени, усмихват се сякаш безпричинно на всичко и на всички, любопитството им към някои обикновени за нас неща ни забавлява и дразни, както забавлява и досажда детското любопитство. Те представляват, така да се каже, вторият отбор на Икар и макар сред тях да не блестят имена като това на баща ми, на Дарян, на Леонас, на Терин, не бих се обзаложил, че е по-слабият отбор. Но след годините, прекарани в анабиотичните камери, неизбежно ще се чувстваш възкръснал в друг свят, изостанал. А и светът наистина си е друг, защото един излитащ Икар не може да не бъде съвсем различен от готвещия се да кацне Икар.

Изведени от камерите, на тях, още не опомнили се, връчиха микрозаписа на обемист труд с дългото заглавие „Мотиви, стратегия и тактика на заселването на Икар върху втората планета от системата на звездата Есна". Връчиха им го с пропагандна празничност, едва ли не като подарък за рожден ден. Само че те още не знаеха да се радват ли или да съжаляват, че са ги събудили от сладкия сън без сновидения, за да ги изправят пред такова съдбоносно решение. Та нали до него се е стигнало по дългогодишен път, в който те не са участвали! Бяха им казали с внимателна нетърпеливост: огледайте се, вижте докъде сме я докарали ние през това време, помислете и решавайте, защото няма време. След това от вас ще се иска само едната от двете най-къси думички... И сега те се оглеждаха, и се усмихваха глуповато на всичко и всички, както се усмихва човек, когато иска да скрие, че не е чул или разбрал нещо.

Стоим на панорамната тераса – Хелиана, сгушена както винаги под мишницата ми, Варий Лоц, необикновено отслабнал, макар от всички възкръснали той най-малко да бе престоял в камерата, и аз. На терасата е достатъчно светло, защото я огряват много звезди и галактики, а в студената им призрачно синкава светлина аз се мъча да разчета в безкръвните лица на заобикалящите ни тая най-къса, но и като никога съдбоносна думичка. Утре е гласуването, утре всеки от нас ще трябва да я произнесе веднъж и невъзвратимо.

Салис Гордал не е на терасата. От анабиотичния сектор го пренесоха направо в болницата, но аз още онзи ден прочетох на обръснатото му кокалесто жълто лице едно щастливо „да". Сигурно, защото в „Стратегията и тактиката на заселването" пише, че се вдига ограничението на раждаемостта, че тъкмо обратното: всички жени ще бъдат задължени да раждат по системата на клонинга четири пъти годишно дотогава, докато не напълнят с деца новата планета, та Гордал щеше да има достатъчно модели, за да изучава на практика проблемите на играта.

Преди малко старият, също възкръснал сега координатор ми стисна ръката много топло, много сърдечно, без чувство за вина, с една истинска човешка радост, че е жив и че му предстои нещо хубаво, за което е нужно засега само да се кимне в знак на съгласие. А би трябвало по моему да бъде поне малко гузен, но аз не му се сърдех, даже ми стана мило, като го видях. „Да" като неговото се изписваше на още много лица, които срещах през тия дни, но по-често то изглеждаше като едно нерешително „да" или примирено „да", или тъжно „да". Никъде не прочетох „не" – или го криеха, или то още не бе съзряло напълно. Та и откъде ще намериш смелост за егоистичното „не", когато с това рискуваш да станеш едва ли не предател и унищожител на цялата човешка цивилизация?

Мотивите за заселването започваха тъкмо с тази добре пресметната заплаха, втълпяваха я дори в два варианта. Първият гласеше: Ако Вероника наистина бе миналата покрай нашата Слънчева система, независимо какво е повярвала и какво не от хитростите на ония храбри „тя и той", не може да не е доловила с чудовищните си сетива присъствието в нея на високоразвита цивилизация. (Нали бе регистрирала и някаква станция на една от кометите!) И не може да не е съобщила там, където изпращаше автоматически своите сведения. А ние не знаем нито къде, нито кому и не знаем още дали това не би озна-

чавало след време една гибелна война срещу Земята. Затова Икар е длъжен да създаде втори център на човешката цивилизация или поне запасна позиция с достатъчна човешка и материална мощ. Тя обаче може да бъде създадена само на голяма планета, около която Икар да остане като далечен преден пост. Възможно е, естествено, след години да бъдат открити и по-подходящи планети от тази, но сме принудени да бързаме...

Вторият вариант от мотивите допускаше наивния оптимизъм, че Земята е останала незабелязана от Вероника. В такъв случай Икар, който веднага бе прекратил всякакви излъчвания в посока на Земята, пак нямаше право да се връща поне за един доста продължителен срок. Не биваше и да търси никаква връзка с нея, докато не разберем какво ни очаква откъм цивилизацията, създала автомата Вероника. А за да разберем това, пак се налагаше да останем тука някъде наблизо, където стана срещата с Вероника, да се окопаем на позиция, както са казвали някога военните, и сами да потърсим досег с тая цивилизация, поемайки върху себе си риска на първия контакт. Към Земята щеше да бъде изпратен малък космически апарат с екипаж, който лично да я уведоми за случилото се с нас.

Разбира се, и други неща имаше в мотивите – за натрупаните много проблеми и знания, които нямаме сили да обработим, за назряващите социално-психологически конфликти вътре в самия Икар, но баща ми беше прав:

– Това най-много ще им подейства. Икарци си умират да се жертват за други.

Беше по време на закуската, когато обсъждахме току-що получения план. Бяхме вложили микрозаписа в стайния поливизор и сега на екрана му бавно се източваха думи и чертежи.

– Какво друго им остава – рекох. – Такава им е професията. Но ти ме учудваш. Държиш се като че ли не си участвал в съчиняването на тая доста плитка агитация.

Едновременно с изричането на това обаче аз осъзнах, че е възможно да не е участвал, че е противник на заселването, но навярно няма право да ми го казва. Стори ми се, че знаех и защо е против, а пък още не знаех онова, което Варий Лоц щеше да ми каже два дена по-късно, затова продължих:

– Да, всичко ще започне отначало! Както на Земята. Пак ще си създадат хората един лабиринт, в който ще си разбиват главите, търсейки изход, докато иначе все пак съществува надеждата да ни се случи из пътя нещо по-интересно...

Баща ми ме изслуша, почти злобно ухилен:

– Питам се на кого си се метнал такъв хитрец, Зенко! В рода ми нямаше такива. Но тоя път не позна. Аз ще гласувам за проекта. Участвал съм и в изработването му. Не можем да се шляем из Галактиката, докато изчерпим всички резерви на Икар, после как ще се заселваме без неговата помощ? Никъде няма да намерим готова планета, знаеш това. Сами ще трябва да си я създаваме. А като се устроим, Икар или някой друг Икар ще продължи пътя ни.

Злобата му обаче не беше насочена само към мен, та реших да си върна за „хитреца“:

– Щом толкова държите на единодушието, ще гласувам и аз, но никак не ми се отсяда някъде.

Сега баща ми кипна, макар да се насилваше да си остане още в рамките на шегата:

– Някога ти пръв нададе глас да сме отседнели,

да сме станели самостоятелна цивилизация, а сега като видя проекта... Не ти се отсяда, мили сине, защото разбра, че там ще трябва здравата да се поработи, пък ти, не се сърди, но си ми доста мързеливичък.

Хелиана тогава се изкиска с онова страшно злорадство, което изпитват и най-любещите съпруги спрямо мъжете си. А сега се гушеше под мишницата ми, сякаш търсеше закрила, и аз усещах цялата ѝ настръхналост против тази планета, която трябваше да стане наша втора родина. И която сега за пръв път щяхме да видим.

Щяхме ли да я видим?

Преди час общата сигнализация на Икар възвести, че настъпва времето за осъществяване на първия експеримент от един проект, включен в плана за заселването като важен мотив да се избере именно системата на Есна. Първата експедиция, с която бе отишъл моят приятел Лайънъл Редстър, всъщност се състоеше повече от инженери и конструктори, отишли да изпробват осъществимостта на проекта.

Най-близката до Есна звезда, толкова близка, че двете биха образували обща система, ако бяха малко по-големи, а може би и образуваха система, но от непознат тип – това тепърва щеше да се установява... та тази най-близка до Есна звезда беше небесно тяло, което можеше да хвърли в щастлива треска всеки астрофизик. На големина колкото Юпитер – ни планета като планета значи, ни звезда със звездите, то на всеки двадесет наши дни се свиваше леко, при което срамежливата му руменина се превръщаше в ярко двадесетдневно излъчване с постоянна дължина на светлинната вълна и постоянство на

фазата на трептенето за определения период. Колкото и невероятно да изглеждаше, нашите бяха се натъкнали на оная мечта на земните фантасти, която твърдеше, че щом в Галактиката има кохерентни радиоизточници, защо да нямало и източници на кохерентна светлина! С една дума: бяха открили природен лазер с такава мощност, каквато човечеството навярно никога не би постигнало. А после инженерите открили още нещо: в бездънната памет на Икар се оказали и проекти как да се осъществи предаване чрез такъв природен лазер. Изготвили ги е в някакъв клуб за научна фантастика като подарък за експедицията. Впрочем подобни подаръци Икар имаше в изобилие, защото човечеството се е надпреварвало да го въоръжи добре в похода му срещу неизвестността. И така: на нас още веднъж ни предстоеше, както се казва, едно историческо събитие!

Сигурно нямаше икарец, който сега да не поглеждаше поне с едно око към поливизора си, включен в общата предавателна система, защото на терасата стояха само ония, които нямаха работа, нямаха дежурства. А нямаха работа на Икар само неговите съживени от анабиотичните камери чеда, оставени да се съвземат, преди отново да запретнат ръкави. Те стояха с мъртвешките си физиономии, по мъртвешки изопнати, но и чакащо изопнати, мълчаха и гледаха звездите и галактиките, и светлите, и тъмните облаци космическа прах – праха на минали или бъдещи звезди. Гледаха ги някак неистово, сякаш се опитваха като древните гадатели в пророческа екзалтация да прочетат в странните им струпвания своята бъдеща съдба.

– Как ще гласуваш утре – запитах Варий Лоц,

защото ми тегнеше тази напрегната тишина. Дошли на терасата много преди насрочения час, бяхме разменяли от време на време по някоя дума, но мълчанието на другите бе накарало и нас да млъкнем. – Решил ли си вече, или и ти ще чакаш да видиш как ще изглежда втората Земя?

В раздадения ни план имаше твърде подробно описание на звездната система и втората ѝ планета, но добри снимки още не бяха се получили.

– Ще бъда „за" – отвърна той, без да отклони поглед от небето пред нас. – Като се шляех тия дни из Икар, мили деца, долових нещо, което по-рано не бях усещал. На икарци доста са им омръзнали чудесата на Космоса, ще им се да си починат малко. И на тях, като на мене сега, им се живее в прост и тежък труд. Разорава ми се земя, пробиват ми се тунели, ще ми се да правя езера и гори, и детски игрища...

Той разкърши рамене и ръце, така че ставите му, невъзвърнали още еластичността си, изсушени, изпукаха.

– Тежък – да, но прост? – рекох му и преместих тежестта на тялото си върху другия крак, защото прекалено бях се отпуснал върху рамото на сгушената под мишницата ми Хели.

Данните в плана за заселването показваха, че планетата съдържа в недрата си всичко, което бе нужно за една бъдеща високоразвита цивилизация, но едва след десетилетен нечовешки по напрегнатост и изобретателност труд човекът щеше да излезе от подземния си град без скафандър, за да закрачи по младата тревица на първата създадена от него полянка.

Звездният клас на Есна беше Г-4, тя имаше 0,82% от масата на Слънцето, ъгловият ѝ момент беше също по-малък, което я нареждаше още по-надолу по кривата на Главната последователност в класификацията на звездите. По-старичка беше тя и по-студена, но пък по-устойчива и спокойна. Втората ѝ планета, на която щяхме да отсядаме, се намираше сътносително на същото разстояние, на каквото се намираше Земята от Слънцето. И тя на свой ред беше по-малка, но и с по-малко – ако се съдеше по магнитното ѝ поле – течно ядро, което в замяна на това не безпокоеше толкова пустинната ѝ повърхност. Пълна беше тая планета с органични съединения и вода и обвита беше с достатъчно защитаваща я от космическите излъчвания атмосфера, а защо не бе се образувал живот на нея, по това тепърва щяха да разсъждават ония, които бяха тръгнали да търсят живот из Галактиката. Тя беше двайсет и осмата по ред изследвана от нас планета, намираща се в екосферата на своята звезда – все звезди от класовете Ф, Г и К. И тя като другите бе с някое и друго милионче години по-стара от Земята, и тя имаше условия, в които би трябвало да се е пръкнал отдавна живот, повече или по-малко сходен със земния. Двайсет и осем пъти бяха изпъшквали разочаровано привържениците на оптимистичната теория за произхода на живота; двайсет и осем пъти бяха тъжно възтържествували песимистите, смятащи, че възникването на живота е явление свършено случайно, плод на преплитането на милиони фактори, а не само на няколко основни и тези фактори трудно ще се съчетаят втори път изобщо в цялата Галактика, камо ли в тоя малък ръкав, който изследвахме. Само умножена по безкрайното число на световете, тази случайност можеше да намери оправдание за повторяемостта си някъде из Все-

лената. Вероника накара и едните, и другите да затаят дъх в очакване. Но Вероника не можа и сигурно нямаше да може да ни каже как точно и къде точно възниква животът. Аз все още горя от нетърпение да хукна подире ѝ, за да я питам, но иначе си мисля, че навярно и този проблем сме осъдени да решаваме вечно, както сме обречени до безкрай да решаваме проблема за безкрайността на Вселената.

2

– Казах „прост" в смисъл да има ясна и достижима цел за труда ни – доуточни без желание за спор Варий Лоц. – И след толкова години пребиваване в Космоса мисълта за неговата безкрайност продължава да ни гнети. Все ни се ще да виждаме пред себе си някакъв завършек, край някакъв...

След излизането си от камерата Варий Лоц се скри от всички. Не се върна и при жена си, настани се в нова квартира, изключи средствата ѝ за съобщение. Очевадно продължаваше да смята замразяването си за несправедливо, но също така очевидно през тези дни бе се запознавал с всичко ново, което бе внесла в живота ни Вероника и което внасяше сега проектът за заселването ни на втората планета на Есна. Макар да бе лежал в анабиотичната камера смешно малко в сравнение с тия хора на терасата, наказателното му пребиваване там изискваше от него не приспособяване към нещо непознато, както у другите, а или изцяло оставане на старите позиции, или пълното им преустройство. На четвъртия дан той сам ме потърси и от този час двамата с Хелиана не можехме да се спасим от самокритиките му. Той все още странеше от икарци, не криеше обидата си, само нас търсеше и само на нас позволяваше да го търсим, но вече беше друг човек. А се бе залепил така за нас, защото ние се занимавахме с децата, които всъщност бяха станали поводът за тежкия разрив между него и икарци. Но това ние още не знаехме тогава, на панорамната тераса – разказа ни го на другия ден и то тури края на неговата самокритика, защото астронавигаторският съвет го призова да заеме един от най-отговорните постове в ръководството на заселването.

По молба на родителите им Варий Лоц се заема сам да лекува две близначета момченца по на три години, които още от рождение били ненормални и никакви лекарски вмешателства не успели да им помогнат. Децата много бавно растели, хилави били, умствено явно изоставали, почти не можели да говорят, лошо се хранели, а апатията им към всичко била апатията на кретенизма. И все пак не били кретенчета, не били и олигофрени. Лоц извървял отново целия път на изследванията, сам преописал всички странности и загадки в хилавите телца на близначетата, които обърквали и най-съвършените ни диагностични роботи, а един ден му хрумнало да ги понаблюдава и в условията на безтегловност, за да види как такова сътресение ще се отрази върху функциите на организма им. Взел едното от близначетата в спортната тренажерна, включил към него разните портативни апарати, които бил донесъл, включил накрая антигравитационната изолация. И тогава станало нещо страшно: в мига, когато се обърнал, за да се върне при детето, сякаш лиснали в лицето му течен въздух, който го съборил с чудовищния си студ. Лоц се преметнал през глава, с обезумели инстинкти успял да се отблъсне от нещо, да долети до вратата, да я

отвори и да се измъкне навън. Слепешката, в безтегловността. Разбира се, ако температурата е била като на течния въздух, Варий Лоц нямаше сега да стои до нас, но все пак клепачите, гърдите и целите му дихателни пътища показвали по-късно симптомите на силно измръзване, въпреки че се е намирал доста далеч от детето. Тогава, спомням си, беше преди да тръгна за Вероника, той дълго боледува, а никой не знаеше какво точно му е – за авария някаква се говореше, станала със скафандъра му, когато бил навън от Икар.

Варий Лоц все пак успял да се посъвземе, да изключи отвън антигравитационната завеса, да констатира нещо още по-ужасяващо: близначето не само че не било мъртво от убийствения мраз, но изобщо било изчезнало. Там, където лежало, се въргаляли само повредените медицински апарати. Прозрачните им части били напукани, металните плоскости – покрити с глазура от изпаряващ се лед, кабелите и проводниковите пластинки станали чупливи. А голото детенце сякаш се било изпарило, както продължавала бурно да се изпарява ледената корица от стените на тренажерната. Варий Лоц го търсил до обезумяване и дотогава, докато не можел вече да се държи на краката си. Паднал, намерил още малко сили да повика по джобния си поливизор Терин, изстискал и няколко още глътки въздух от вкочанените си дробове, за да му съобщи несвързано за чудовищното произшествие, и изпаднал в безсъзнание.

Толкова невероятен бил разказът му, че въпреки симптомите на измръзване, въпреки че и уредите имали вид, сякаш са потапяни в течен кислород, Терин, баща ми и първият координатор – само те били посветени в случилото се – не му повярвали. Единственият начин да се отхвърли законно налагащото се обвинение, че Лоц е погубил по някакъв начин детето, а за оправдание съчинява нелепици или пък след това е полудял, бил да се повтори опитът. Самият Лоц настоявал за това, твърдейки, че щяло да бъде престъпление, тъкмо ако потулят работата и се откажат да наблюдават поне още веднъж едно явление от порядъка на най-големите възможни чудеса.

След като оздравял Лоц, тримата – първият координатор, баща ми и Терин – се самопровъзгласяват за комисия. Забраняват за известно време достъпа до тренажерната, обявявайки я за заразена. Инсталират в нея разни камери и уреди, но вече от пригодените да работят в условията на космическия вакуум. Свързали по същия начин и със същите медицински апарати второто близначе, но така че да не може само да се освободи, след което излезли от тренажерната, затворили я, херметизирали вратата и включили антигравитационната завеса. Предавателите не им предали нищо – нито телевизионната камера, нито радиопредавателят, само пращели и пукали петнайсет минути. После те изключили антигравитационната завеса, отворили вратата. По настояване на Варий Лоц били в скафандри. Термометрите на ръкава на скафандрите им още при вратата показали около сто и деветдесет градуса по абсолютната скала на Келвин, тоест осемдесет и три градуса под оная всеизвестна точка, при която замръзва водата. Но преди да погледнат към термометрите си, четиримата били вече погледнали към мястото, където лежало второто близначе. Нямало го. Никъде не открили и следа от него. Медицинската апаратура била по същия начин повредена от рязкото спадане на температурата, която, съдейки по характера на повредите, в та-

зи точка от тренажерната за известно време е била неколкократно по-ниска.

Напълно сащисани, четиримата излезли навън, затворили омагьосаната тренажерна зад гърба си и смъкнали шлемовете. Баща ми единствен съхранил толкова самообладание, колкото на излизане да извади касетката от една филмова камера. Поседели, отбягвайки да се гледат, мълчели, после баща ми предложил да идат у него, за да видят има ли нещо заснето в касетката. Снимките били добри, въпреки че по твърде загадъчен начин същата тая камера преди това не била предала на външния екран нито един кадър, само някакви необясними смущения. На филма сега се виждало как детето си лежало неподвижно, голичко, хилаво, почти безжизнено. Виждало се още как в момента на включването на безтегловността, ако може и така да се нарече локалното изключване на гравитацията, то леко размърдало ръчички, поискало да се надигне, телцето му сякаш порозовяло от усилието, розовината се превърнала в някаква странна нажеженост, а тренажерната се затъмнила загадъчно – детето като че ли всмуквало за своето нажежаване светлината от помещението. И не само светлината, а и неговата температура. Дистанционният термометър на камерата, която автоматически се включила на инфрачервен запис, регистрирал в момента на окончателното изчезване на детето найниската температура – три градуса по Келвин, само три градуса над абсолютната нула, но след около една двайсета част от секундата температурата на това място, а и в цялото помещение започнала бързо да се покачва.

Да изчезне едно тяло така като при анихилация, при което да не се освобождава температура, а точно обратното, било толкова смайващо, колкото и самото изчезване на детето. Четиримата продължавали да бъдат онемели, само Варий Лоц намерил думи за своето печално тържествуване:

– Видяхме ли!

Баща ми наругал и себе си, и другите:

– Как можахме така неподготвени... пълни дилетанти... такъв експеримент... да ни вземат дяволите... но кой да предположи, че...

Терин се затюхкал:

– Как да съобщим на родителите, че сме погубили и второто им дете!

Координаторът – онзи, който от името на варварите се заканваше на цивилизацията на Вероника – казал:

– Оставете това на мен. Ще намеря начин да им внуша да не бъдат прекалено любопитни. Пък и няма какво толкова да тъгуват за някакви идиотчета. По-важното е да се запази абсолютна тайна. Извадете всички уреди от тренажерната, Лоц. Нека всеки си поблъска сам главата над показанията им, пък след няколко дена да се съберем пак. Сега, все едно, няма какво повече да си кажем.

Когато отишъл да извади уредите, Варий Лоц без някакъв определен замисъл запечатал вратата на тренажерната с медицинско нареждане и все така воден от смътна надежда, че ще се случи още нещо, включил отново антигравитационната завеса. И започнало безплодното „блъскане на главите". Единствената полезна работа, която всъщност свършили през тия дни, била да изследват отново всички деца. Сред новородените и по-малките, родени чрез естествено зачатие, открили още девет с подобни психофизиологически статуси. Изпокарали се дали имат

право да пожертват ново дете, когато пред тях стояла същата перспектива нищо да не разберат, отложили експеримента, уж за да го подготвят по-добре, а всъщност от страх пред едно ново убийство, а на петия ден Лоц, който всеки ден надниквал тайно в тренажерната, изкрещял по джобния си поливизор: „Децата са тука!"

Те дотърчали, заварили го да седи на пода пред тренажерната, облегнат на стената, затворил очи в щастливо отпускане. Отворили вратата, блъснал ги с твърдостта на метал вкочаненият въздух, а децата ги нямало. Само наличието на тоя студ вътре, който сякаш влизал по незнайни пътища от Космоса в тренажерната, ги възпряло да се нахвърлят върху колегата си с обвинението, че им се подиграва. А самият Лоц едва не се разплакал:

– Тука бяха! Като отворих, бяха вътре, и двете, играеха си, гонили се бяха, така както никога не бях ги виждал да си играят, с такава жизненост, а вътре беше топло...

Затворили отново тренажерната, започнали да дежурят, като преди това внесли два малки теле-и радиопредавателя, от най-устойчивите, от ония, които се влагат в изследователските сонди за работа при всякакви условия. Но предавателите нищо не предавали, по-точно предавали си нормален изглед от празната тренажерна, а когато веднъж неочаквано се повредил и когато картината изчезнала, а радиото силно запращяло, баща ми – той бил тогава дежурен – се озовал пред тренажерната, изключил антигравитационната завеса и отворил. Близначетата рухнали на пода безжизнени, след като баща ми успял да ги зърне прави и като никога засмени. Внезапното включване на нормалната за Икар гравитация ги убило, поразявайки така всичко в тях, че с нищо не могли да ги съживят.

В документацията съзнателно бяха забравили да впишат кой тогава е бил дежурен – научих го също от Варий Лоц. И окончателно проумях отказа на баща ми да продължава да се занимава с децата, странната му нервност, когато с Хелиана говорехме за тях. Не е лесно да живееш със съзнанието, че си убиец на деца. Той още тогава се оттеглил от комисията, настоявал за съд, но всичко налагало произшествието да бъде потулено. А и родителите на близначетата не настояли за обяснения. Били доволни, че им се разрешило да имат ново дете, вече го чакали и се надявали то да бъде здраво. Все с оглед на по-нататъшните изследвания първият координатор и Терин тихомълком издействали на още дузина семейства да имат деца не по клонингов път. На третия месец, пак при пълна тайна, ембрионите били извадени от майките им и пренесени в засекретен сектор на родилното отделение. Децата още в утробна възраст до едно притежавали всички органични аномалии, констатирани у близначетата. Междувременно направили още един експеримент – с най-голямото момченце, с Ерки. Ерки изчезнал, но се върнал само след два часа. После пак изчезнал и пак се върнал. Много постепенно възстановявали гравитацията в тренажерната, та момченцето без особени мъки се връщало към нормалното си състояние. Но... всъщност кое било нормалното му състояние, след като в безтегловността то съвсем явно се чувствало много по-добре и дори плачело при изключването на антигравитационната завеса? Значи можело твърдо да се вярва, че всички чакащи още да излязат от родилните камери деца ще притежават същите качества – общо двайсет деца,

всички заченати по естествен начин. Това вече било събитие с такова значение, с каквото дотогава Икар, пък и цялата Земя не се били сблъсквали. Ако не е нещо случайно – а явно, че не било случайно, то се равнявало по революционната значимост навярно само на оня неуловен и недоказан досега миг, когато неизвестната маймуна се е превърнала в известния човек.

Но в какво се превръщаше сега човекът?...

С Хелиана бяхме го нарекли за себе си „сливане с пространството“, като под пространство не разбирахме нито философската категория, означаваща онази четириизмерност, в която съществува материята, нито математическата абсолютност, нито традиционното понятие, употребявано в ежедневието. Съвсем наивно и неточно, разбира се, ние бяхме кръстили с тая думичка онова знайно и незнайно поле на знайни и незнайни космически сили, които – бяхме убедени в това – представляваха не само по-голямата, но и същинска част на Вселената. Или по-точно: представляваха самата Вселена, в която веществената форма на материята е само нищожна частица – както в кейка със стафиди или бадеми същественото е кейкът, а не тук и там набучените отделни плодчета. Та „сливането с пространството“ беше равнозначно и на сливане с Вселената, а това, разбира се, ужасно намирисваше на древните мистики. Но нали тия мистики закономерно са се появявали там, където са липсвали точните думи за нещата, свързани с тайните на живота? А в някои случаи може би са представлявали и догаждания за процеси, които не са могли да се извършват пълноценно в затвореността на стационарното тяло или пък са се извършвали рядко, та са били обявявани за чудеса.

Всъщност Хелиана измисли това понятие, а аз само го приех, защото тя „по знаеше“ как се движи човек в такова състояние из пространството. Тя бе предложила да се направи и това помещение за децата в оня край на Икар, където се намират специалните автоматични лаборатории, произвеждащи при намалена гравитация или в пълна безтегловност и вакуум специалните сплави и кристалите за холографските записи. Като се оглеждал кого още да посветят в страшната тайна, защото им трябвало помощник, който да се грижи за децата, Терин попаднал на нея чрез знака за наблюдение, поставен от Лоц в медицинското ѝ досие. Хелиана имала някои сходни на наблюдаваните при децата аномалии в кръвта и формацията на клетките си. Тя дълго упорствала, докато най-после Терин успял да изтръгне тайната ѝ, давайки ѝ честната си дума, че не искат от нея нищо друго, освен да им помага при гледането на странните деца.

Тогава именно се разразил конфликтът с Варий Лоц. След като установили, че и двайсетте деца имат тия свойства, Лоц настоял това да се оповести веднага, да се вдигне забраната от естествените раждания и да се забрани клонингът като нещо противоестествено, пречещо на естествения ход на развитието. Според него явлението представлявало мутационен скок, раждане на цивилизация от галактически тип, след като досега човечеството е било цивилизация от планетарен тип, спонтанната поява на „космическия човек“ и така нататък. От антропологията знаем, че първото условие да се самосъздаде мозъкът и започне прогресивното си развитие е било триизмерното пространство, после вече дошли ръката, социалният строй, системата на сигнализация.

Сега мислещата материя, според Варий Лоц, преминавала от живот в триизмерността към живот в четириизмерността и не бивало да се пречи на новата мутация, а да ѝ се помага. И тази задача измествала решително всичко друго от пътя на Икар, единствено важно оставало задължението му той да се превърне бързо и безпрепятствено в такава цивилизация от космически или галактически тип. Все по това време Лоц започнал и ония, както ги наричаха пред мен, мъгляви проповеди пред младежта със съвсем не мъгляви намеци за необикновеното събитие. А пък комисията той направо заплашвал, че ако продължава да се колебае, щял на своя глава да направи съобщението. Известно е, че Варий Лоц и със служебното си положение, и с характера си не беше човек, комуто с едно нареждане ще запушиш устата. Затова те просто го издебнали и насилствено замразили.

Странно е защо все пак този ясен и могъщ ум не бе успял да се съгласи тогава с онова, което днес, на панорамната тераса, бе повече от ясно за всекиго? Едва срещата му със смъртта в анабиотичната камера бе го променила така, както мен бе променила срещата ми с Вероника. И макар все още да странеше от другите икарци, у него също бе възпламнал икарският патриотизъм! Защото нашите деца може да се превръщат в каквато си щат цивилизация и да ни напуснат, но какво все пак щеше да стане с тоя наш петдесеткилометров Хидалго пред лицето на една огромна и неизвестна заплаха? Какво щеше да стане с далечната, изпратила ни, мила нам „цивилизация от обикновен планетарен тип“? В тези дни на очакване и сега, в трескавите последни минути, с една мъчителна сладост ни споява тая нова велика тревога за бъдещето на Икар.

3

Втората планета от системата на Есна се появи незабелязано. Закъснението и умората от непрестанното взиране бяха ни накарали да се отпуснем, да започнем отново разговорите си от последните дни: как ли ще стане тая работа, какви са тия любителски земни проекти, ще могат ли стотината души да се справят с такъв гигантски замисъл, изобщо възможно ли е да се получи интерференционна картина, да се фокусира, след като тая звезда лазер си изпраща лъчите на неограничено разстояние във всички посоки, какво ще играе ролята на дифракционната решетка и така нататък. Онези, които бяха запознати с холографската техника, говореха естествено повече, но с това само издаваха по-красноречиво незнанието си. Завързаха се и спорове, тук и там се чуваше повишен глас, презрителен смях, бившите мъртъвци постепенно се сгряваха, кръвта им се разиграваше след многогодишния застой и сигурно споровете биха станали още по-горещи, ако неочаквано някой не бе извикал:

– Ето я!

Ето я! Висеше там като окачена на черната стена на някакъв тъмен облак прах, заобиколена с дребни звездици, самата тя – грамадна, най-малко три метра в диаметър, обвита в розово-оранжево сияние, под което смътно прозираха големи сини и червено-кафяви площи, тук и там се кълбеше бяла пяна по нея, разнасяше се полека, променяше цвета си... Ето я, тя се движеше и дишаше пред очите ни със своите кротки ветрове!

– Също като Земята! – нададе ликуващ вик някакъв деситинагодишен малчуган.

Хората на терасата знаеха по-добре как изглежда Земята, но не му възразиха, защото също търсеха в този миг приликите с нея – отликите после щяхме да откриваме. Сега ние се мъчехме да си припомним от какво разстояние Земята имаше триметров диаметър на диска, какво и колко се виждаше тогава по него. Ние с Хели сме я виждали само на филми, но хората на терасата я помнеха такава, когато са направили прощалната си обиколка на около стотина хиляди километра около нея и съживените им сега лица, огрени от розово-оранжевото сияние на планетата, се вълнуваха така, както са се вълнували при прощаването им от същата тази тераса с планетата майка. Виждах ги с няколко десетилетия по-млади, самонадеяни и малко лекомислени, защото не можеш да тръгнеш на такъв поход без ония чудесни самонадеяност и лекомислие на младежкото сърце. Виждах още да прозира под самонадеяността и лекомислието болката, както прозираха сините и кафяви безформени площи през розово-оранжевата атмосфера на това далечно и чуждо небесно тяло. Мълчанието ни се сливаше с мълчанието на вакуума, та въздишката на Варий Лоц до мен ме стресна със своята гръмотевичност:

– Не прилича на Земята – въздъхна той. – Но е хубава.

Във въздишката му нямаше разочарование, а в думите му нямаше опит за самоутеха.

– Хубава е – съгласих се машинално аз, макар да не знаех какво толкова ѝ е хубавото. – Дано обаче не ѝ лепнат някое идиотско име като на Вероника.

Хелиана се намести още по-плътно под мишницата ми, сякаш искаше да се скрие от светлината на чуждата планета, а аз си помислих, че колкото и глупаво да е името на Вероника, тя вече и за мен си е Вероника и аз я обичам заедно с името ѝ. Затова добавих:

– Икарските поети ще трябва да се понапрегнат да ѝ измислят хубаво име, не е зле да се направи конкурс...

Сам се прекъснах, защото изведнъж усетих колко не на място звучеха дрънканиците ми сред това мълчание. Защото то всъщност не беше мълчание, а огромен, всеобщ въпрос: Ти, която се готвиш да ни станеш нова родина, каква родина ще ни бъдеш ти? Майка или мащеха? Приятел или зъл тиранин, който ще ни натъпче в утробата си, ще ни върже с вериги към себе си, както в дълбоката древност са оковавали робите с вериги към корабните гребла?

Планетата изведнъж затрепка, разлюля се, като подухната от силен вятър, понечи да дойде поблизо и дойде малко по-близо, после още по-близо, ставаше все по-голяма, но се разми, замъгли, разтвори се в своето розово-оранжево сияние, което заля цялото небе на Икар и погълна всички звезди и галактики, но вече нищо друго не се виждаше от нея освен сиянието ѝ. Очевидно опитът да се фокусира холограмата така, че да видим детайли от планетата, излизаше неуспешен. Взирахме се с насълзени от упорство очи, за да различим късче от природата ѝ, но вече нищо не се различаваше, а отразеният ѝ блясък заигра на огнени кръгове в мозъците ни. Някой зад мен възкликна разочаровано:

– Да бяха си я оставили, както си беше!

Друг изруга. Трети възрази:

– Слушай, но това е изумително! Да пратиш холограма на такова разстояние... колко астрономически единици бяха? И при това на такъв огромен обект!

Вече можехме да мислим и за други неща, та бе естествено да осъзнаем най-после и величавостта на събитието. Онова, което по-рано беше наше привично всекидневие, неотделима част от бита ни – холограмата на хора и предмети, добиваше тук нови измерения не само в прекия смисъл на думата. Да заснемеш холографски цялата планета и да пратиш образа ѝ на милиарди и милиарди километри, представляваше постижение, чието значение като средство за търсене на контакт с други цивилизации тепърва щяхме да оценяваме.

Сиянието започна да се събира някак в себе си, да отслабва и се отдалечава, докато през него отново съзряхме очертанията на диска – грамаден и пъстър, в приятни пастелни тонове, чиято яркост бе приглушена от бяло-розово-оранжевото було, а то пък менеше интензивността на цветовете си и своята гъстота в зависимост от отстоянието от екватора и мястото на планетата спрямо тая Есна, която щеше в бъдеще да грее над главите ни. Сега дискът стана по-малък, с десетина сантиметра навярно по-малък от първата му поява, но значително по-ярък, по-ясен и пъстър. Континентите се откроиха релефно сред синята размитост на океаните. Те не приличаха на земните, съвсем не приличаха на тях, но бяха континенти – кафяво-червени континенти с върхове и долини, върху които тепърва щяхме ние да нанасяме зелените петна на живота.

Рамото на Хелиана подскочи така под мишницата ми, че едва не повдигна и мен.

– Какво ти е? – запитах я.

– Нищо – отвърна тя, но в същия миг отново изхлипа.

– Хели, какво ти е?

– Нищо, мисля си за децата. Те сега са навън. Мисля си дали могат да я виждат, когато са така слети с пространството... Къде ли се реят сега, горкичките?

Тя шепнеше, защото такива думи не биваше да бъдат чути от никого тук, освен от Варий Лоц, а гласът ѝ се прекъсваше подозрително, но тогава аз го отдадох на насилването ѝ към шепот.

– Защо „горкичките“ – възразих ѝ също шепнешком. – Аз дори им завиждам.

– На какво? – изхлипа тя пак. – Ако теорията, на Лоц е вярна, те, милите, не са сега там нищо друго, освен едни малки неандерталчета, които тепърва ще трябва да извървяват своята еволюция сред кой знае какви нечовешки условия.

Позасмях се, защото хубаво го каза – неандерталчета! И притиснах с внезапно покъртила ме обич още по-плътно моето умно момиче към себе си. Прегръщах едновременно и нея, и нашите осемнайсет неандерталчета. Къде ли се намираха сега? Голички, беззащитни, а ония двете, незавърналите се, които аз не познавах? Загинали ли са сред страшилищата на четириизмерната джунгла или просто се чувстваха там по-добре и са забравили обратния път? Когато разпитвах Ерки къде повече му се харесва – там или на Икар, той дълго се боеше да не ни обиди, после си призна: не можел да каже какво е „там“, но там му било по-добре. Никой не можеше да ни каже какво е „там“ и щяхме ли изобщо някога да го научим? Щяха ли някога неандерталчетата да се развият дотолкова, че да са в състояние да пренасят знанията си от там тук? Или като земните неандерталци щяха да си останат неосъществен, страничен клон в еволюцията и щяха да измрат? И щяхме ли някога да узна-

ем изобщо какво е това изумително „пространство", в което се рееха сега децата ни, което можеше да задържи всичко: от прашинката до безкрайното, от безплътното до онова, от което един кубически сантиметър само тежи милиони тонове. Това „пространство", където всичко е толкова близо и толкова далеч? Както тази неизвестна планета, за която ти се струва, че е достатъчно да прекрачиш от терасата, за да стъпиш просто на нея...

– Чуваш ли? – прекъсна Хели поредицата ми от безгласни въпроси, отправени сякаш към лицето на бъдещата ни родина.

Заслушах се. Тихо, но подчертано тържествено от невидимите репродуктори на терасата – а сякаш откъм самото небе и откъм розово-оранжевата планета – се лееше над главите ни „Раждането на Икар" – симфонията на Майола Бени. Кога бе започнала? Ако се съди по развитието на темата – още щом се е появила холограмата. Сполучлива аранжировка – трябваше да им се признае – на ония, които наистина предрешаваха въпроса за заселването и сега с любимата на всекиго музика ни внушаваха допълнително: ето такава е планетата на Есна, добра или лоша, харесва ли ви се, или не, на нея вече ще се раждат бъдещите икаровци!

А Майола? Къде ли беше сега и тя? Сигурно и тя гледаше сега отнякъде холограмата и сигурно се питаше: Ще роди ли тая планета заедно с новото човечество и една нова музика? Странно как бе възможно толкова време вече нито веднъж да не я срещна на нашия мъничък Хидалго! Криеше ли се от мен, или просто различието на пътищата ни... Хели трябва да бе права: любовта наистина е също една затворена система, която безотказно те отдалечава от другите.

– Зенон – изрече неочаквано Хели по-високо и някак в съзвучие с тържествеността на музиката, – аз няма да напусна децата.

– Че кой те кара да ги напускаш – рекох ѝ, но веднага всичко в мен се разтрепера.

Тя вече не шепнеше, пък и нямаше нужда да шепне. Хората на терасата бяха погълнати от гледката, от собствените си мисли и чувства и от оная прастара битка, която водеха в човешката душа двете извечни, взаимноизключващи се тенденции – склонността към заседналия живот, към личното владение на късче от пространството и оня скитнически нагон, разпилял човешкото племе отначало по цялата планета, а после и извън нея. Не, никой не се интересуваше в този исторически час от нашия разговор. Дори и Варий Лоц, страстният поборник за човешкото у човека, чието лице бе точно толкова унесено, колкото и лицата на другите.

– Що за декларации? – повторих аз, защото тя не бе ми отговорила веднага.

– Забрави ли? – проточи Хели, сякаш бе се разкаяла за подхванатия разговор. – Ако децата влязат в системата на Есна, ще умрат.

Огромното розово-оранжево лице на планетата, станало ми за няколко минути близко, сега се озъби в злобна подигравка. Е, сякаш ми рече то. Е?

– Няма да умрат – казах аз след малко, без да съм убеден в това. – Ще ги приучваме постепенно.

– Тогава пък ще загубят способността си да се сливат с пространството. Както... я загубих аз.

Последното направо си прозвуча като упрек към мен. Тя напусна пещерата на моята подмишница, а на нейното място там нахлу студът.

– Сигурна съм, че и самият астронавигаторски

съвет няма да допусне децата да загубят тая си способност. Никой няма да ни прости такова нещо...

– Тихо! – прекъснах я.

Но не за да не чуят другите. Разбира се, че никой нямаше да позволи такова нещо. Трепрехме над тези деца като над най-скъпоценното на Икар. По всяка вероятност щяхме да ги оставим на специална станция в далечна околозвездна орбита, където влиянието на Есна почти нямаше да се чувства, или пък щяхме да ги пуснем сами да си търсят пътя из Галактиката. Но нали някой трябваше да продължи да се грижи за тях?

Щастливо-тревожното чувство на новодомеца, което бе обхванало и мен пред холограмата на бъдещия наш дом, се превърна в студено изтръпване. Не, нямаше да има общ дом за мен и моето момиче. Уж ме обичаше над всичко, а ето... майчинският инстинкт ли, който аз напразно бях разбудил у нея, я привързваше така силно към децата? Или и вътрешно се чувстваше тя по-близо до тях, та в раздвоението си между двата свята без колебание заставаше на страната на другия? Всъщност оказвах се аз тоя, който трябваше да избира. Щях ли да имам силите и търпението да живея на далечна орбита, когато ей там долу, по тия сини океани и тия червено-кафяви континенти...

Тя чу всичките ми въпроси – сигурно защото те кънтяха в мен с ледения звън на бъдещата болка:

– Не ми се сърди, мили. Не мога да оставя децата, сам разбираш. А и... както виждаш, не съм създадена за живот на планетата, няма да бъдеш щастлив с мене там. Може би... може би като поживея заедно с децата извън системата, може би пак ще се върне способността ми. Но не бива да ми се сърдиш, моля те.

Тя цялата се залепи за мен, лицето ѝ легна в шепите ми и ги напълни със сълзи.

– А аз? – запитах аз повече себе си, защото тя или не ме искаше повече, или се опитваше да ми улесни избора.

– Не ми се сърди, моля те! Ако искаш... почакай ме малко... да видя какво ще стане с мен. Аз... аз... трябва най-после да разбера какво ще стане с мен, нали, в какво ще се превърна... пък и децата... Ако мъничко, мъничко ме почакаш...

– Да си вървим! – казах аз и почти изнесох своето разплакано момиче от терасата.

Холограмата на втората планета от системата на звездата Есна, която изведнъж ми опротивя така, че не можех повече да я гледам, остана зад гърба ни. Още двадесет дни щеше да виси там това велико творение като пътеуказател и като крайна цел, за да води икарци към още по-големи подвизи. Щеше да се появява пак и пак като благодарност към гения на замлъкналата зад нас Земя и като далечен синовен поздрав. Щеше да разцъфтява с розово-оранжевите си цветове – едно гигантско слънчево зайче – ту тук, ту там из Галактиката, като зов към всички галактически цивилизации. И като едно ново човешко предизвикателство.

ЧАСТ ПЕТА

ИСТИНА, ИСТИНА ВИ КАЗВАМ:
ТРЯБВА ДА ИМАШ ОЩЕ ХАОС В СЕБЕ СИ,
ЗА ДА РОДИШ ЕДНА ТАНЦУВАЩА ЗВЕЗДА

*(Мото към едно древно произведение,
което обичаше да свири Майола Бени)*

ТЕРМОДИНАМИКАТА НА ДУШАТА

1

Холограмата на втората планета от системата на Есна продължи да се появява на същото място през двадесет дни по за двадесет дни. Беше ту по-ясна, ту по-размита, премести се с няколко милиона километра, върна се, показваше ту едната си страна, ту другата, но така и не успя да ни зарадва с някой по-едър план. Очевидно нашите експериментираха и другите варианти на проекта, опитваха се да го усъвършенстват. Не се съмнявахме, че в края на краищата щяха да успеят, щом принципно бяха го овладели веднъж, но това не намаляваше нетърпението ни – и на икарци, които летяха вече нататък, и нашето, които се отдалечавахме от нея. Но като че ли беше по-добре така – така тя продължаваше да пази тайните си, да бъде само едно хубаво розово-оранжево поле, което всеки можеше да засява с въображението си, да го населява с родените си в самотата мечти. То още нямаше име, това поле, огрявано от едно спокойно слънце, забулвано от безбурни бели облаци, до нашето излитане от Икар все още нямаше име. Астронавигаторският съвет с право не искаше да насилва нещата, чакаше името да дойде самичко, самичко да се утвърди, но и никой пък не се решаваше прибързано да пусне някакво име, дори и на шега. Величието на историческите дни сковаваше остроумието на икарци.

На експедиционния кораб ние си я нарекохме съвсем логично Втора Земя или по-научно: тера секунда,

защото и от двете се отдалечавахме, и с двете нямахме повече връзка. Постепенно обаче законът за езиковата икономия и емоциите ни наложиха умалителното „Териана" – нали и планетата беше по-малка от Земята. Но Териана ми напомняше звуково Хелиана и всеки път, когато някой произнесеше това име, сърцето ми се свиваше като звезда в гравитационен колапс.

Простете за грандоманското сравнение – шега е, разбира се, но въпреки шегата на мен си ми беше мъчно за Хелиана. И не толкова, защото я обичах, а заради това, че я оставях сама в трагическото ѝ раздвоение между двата свята, в героическия ѝ опит да бъде поне една връзка между тях. А с отдалечаването ни от Икар, аз все повече осъзнавах, че не съм преставал да обичам и Майола, та мъката ми всъщност беше и по двете. И знаех вече, че сигурно не само дългът ме е накарал да хукна подир третата, че оправдавам отчасти със „съдбата" и един свой опит за бягство от хаоса на собствените си чувства.

След като Териана увисна на небето на Икар и очевидно се хареса на всички, а едновременно с това предизвика и първите дискусии по нейното бъдещо устройство, астронавигаторският съвет реши да вдигне забраната от всички секторни и общи служебни тайни. Няколко дни икарци ходеха като смазани – и наистина бяха смазани – от информацията за необяснимите, чудовищни по измеренията си явления, натрупали се като проблеми в техния досегашен път. После те единодушно гласуваха за отсядането на втората планета от системата на Есна-584. А гласуването им приличаше на страхов рефлекс, на паническо търсене на топло и уютно убежище, което да ги защити от непонятностите на Космоса. Да, астронавигаторският съвет отлично бе пресметнал и този ход.

Няколко дена след допитването – аз вече стягах багажа си – Майола цъфна на екрана в служебния ми кабинет. Разбира се, като всички и тя вече знаеше всичко за мен и Хелиана и нашите странни осемнайсет дечица. Много се развълнувах, почти както някога, и не го скрих. Това допълнително я окуражи, защото тя посъкрати уводната част – как си, що си, къде се губиш, как е възможно толкова време да не се срещнем и т. н., за да ми каже направо:

– Зенон, в нашите условия е престъпление да се отказва човек от потомство.

Помислих си, че тя може би злорадства и тържествува над Хелиана, а това ме ядоса:

– Знаеш, че никога не съм бил във възторг от човекоразвъдната дейност на Икар. За мен детето във всички условия ще си остане плод на...

Тя задъхано ме прекъсна:

– Никакви ли? Никакви ли чувства нямаш вече към мен?

Много брутален беше въпросът ѝ, но за да го изрече, тя очевидно бе отишла докрай в самоунижението си. И аз усетих, че все още бих могъл да бъда щастлив с тази жена, че единствено с нея бих могъл да сляза на Втората Земя, да живея един труден, но прост и ясен живот, да помагам да се напълни планетата с хора и цветя, а за отмора да слушам нейните песни, в които никога няма да се свърши сладостната мъка на копнежа по нещо друго. Но колко ли щеше да трае за мен един такъв живот?

– Аз ще замина, Майола – отговорих ѝ.

– Знам – позасмя се тя горчиво. – Пак искаш да бягаш. Но както научих, този път не са склонни да

те пуснат.

– Бъди спокойна, ще ме пуснат!

– Спокойна съм, Зенко – засмя се тя втори път и по същия начин. – За бъдещето на Икар съм напълно спокойна.

– Ти си все така хубава – рекох ѝ.

– Това ми е утехата.

– Как е Стериус-младши? – сетих се аз едва сега да запитам, но то беше и начин да изклинча от досегашната тема на разговора.

– Развива се отлично. Можеше да дойдеш поне него да видиш някой път.

– Можех, вярно. Ще ти се обадя, преди да замина.

Исках да приключа разговора, за да избягна с него и съблазънта, но тя продължаваше да ме гледа с големите си тъмни очи от екрана и да ми се усмихва с възпълничките си, сладострастно изваяни креолски устни.

– А пък аз се радвам на тази планета – каза неочаквано тя, след като дълго време бе ме гледала мълчаливо, докато съвсем се смутих. – Дано ми стигнат годинките да ѝ народя деца за цял оркестър – и добави, преди аз да успея да реагирам на нейната шега предизвикателство: – Ще дойда да те изпратя, ако заминеш. Бъди здрав, мили!

Хели сякаш бе присъствала на този ни разговор, защото още същата вечер ми заяви с подозрителна деловитост:

– Говорих с Терин, тези дни щял да внесе в съвета нашия въпрос. И той смята за най-разумно да остана с децата в околозвездна орбита. Ще ни отделят някой бракуван разузнавателен кораб, колко ни трябва на мен и децата...

Тя почака да я поправя, да се присъединя към нея, но не го дочака и продължи:

– При това положение... според мен най-добре е да се върнеш при Майола. Изобщо лошо направих, че те отделих от нея, но отгде да знам, че...

– Аз ще замина с експедицията – прекъснах я с раздразнение, защото тя отлично го знаеше, а тя ме изгледа уж сепнато и самокритичното ѝ великодушие не успя да прикрие светкавицата на женското удовлетворение в очите ѝ:

– Изглежда, от трите ни най обичаш Вероника.

– Да – казах аз неволно, съгласявайки се всъщност не с твърдението ѝ, а с онази моя тайна, която тежеше в мен.

– Да? – засмя се също така горчиво като Майола моята малка нещастна Евичка, но как да ѝ кажа, че не мога да не замина при Вероника, както и тя не може да не остане при децата? И съвсем не защото Вероника била в опасност. Как да ѝ призная още, че ужасно ме е страх – и за себе си, и за експедицията, че предпочитам да си остана – все едно дали с нея в околозвездна орбита или с Майола на планетата, че и с двете ще бъда щастлив, не знам дали еднакво щастлив, но все пак щастлив? Как да ѝ обясня накрая, че никога не ще бъда щастлив нито с едната сред звездите, нито с другата под земята, ако се откажа да видя и аз какво ще стане с мен край оня облак?

– Да – рекох аз за втори път.

Хели престана да се смее:

– Не мога, Вероника не мога да ревнувам, виж, на тази ме е яд, та почти я мразя!

И тя посочи неопределено навън, но аз знаех, че сочи към розово-оранжевата планета, чиято първа работа като че ли бе да разделя хората.

Пред всеки икарец тя поставяше въпроса „или

– или“. И съвсем не защото прекратяваше пътя ни из Галактиката – тя щеше да бъде само една междинна спирка в нашия път, а защото ни питаше с цялата си многобагрена пустота: Как ще ме устроите? Земята се е самосъздала през милионите години еволюция, вие само накрая сте се понамесили, колкото да объркате нещата, но мен, мен трябва изцяло да построите, по предварителен план. Ще направите ли от мен невзрачно копие на Земята, или ще сътворите нещо съвсем друго, невиждано?

Предстоеше едно велико изпитание за творческата мощ и за въображението на Икар, но засега то бе само повод за раздори. Естествено бе старите, които мъкнеха из Галактиката много скъпи спомени от Земята, да искат да видят осъществени миражите на своята носталгия. Естествено бе също така наймногобройното поколение, звездната клонингова раса, която не само преобладаваше, но и с течение на времето бе станала хомогенна, със собствени културно-нравствени и естетически нормативи да искаше да наложи своите разбирания за бъдещото устройство на планетата. Но не по-малко естествено бе и ние, родените на Икар, да смятаме, че тъкмо ние сме призваните да създадем Втората Земя и че трябва да създадем нещо ново, а не да възпроизвеждаме миналото на Земята. Но, разбира се, не знаехме нито как ще изглежда един такъв нов свят, нито откъде трябваше да го започнем. Защото животът не се създава умозрително, а свободната игра на времето и масата извайват неговия образ.

Но тъй като това съдбоносно засягаше всекиго, малцина можеха като Терин и баща ми да заявят примирено:

– Вие ще живеете на тази планета, вие трябва и да си я обзаведете. Ние, старците, нямаме думата тука.

А те бяха и достатъчно последователни, всеки по своему да се оттегли: баща ми, повеждайки експедицията за Вероника, Терин – като се отказа от председателския пост за сметка на Варий Лоц и с решението си да остане на Икар. Икар щеше да бъде превърнат в летяща крепост, за да брани планетата – съществуваше дори едно мнение, което печелеше все повече привърженици, планетата да бъде кръстена Икар, за да се съхрани приемствеността в мисията, а астероидът отново да си се казва Хидалго, след като ще се ограничи с рицарските си функции. Но той нямаше да се ограничи с тях – щеше да бъде превърнат още в гигантска фабрика за всичко, което на първо време нямаше да може да бъде произвеждано на самата планета. И още – в една голяма люпилня за деца. Ето за тия неща щеше сега да отговаря Терин, докато след някоя и друга година, когато нямаше да се чувства така остро нуждата от работна ръка и когато щяхме да знаем нещо повече за Вероника, той заедно с още неколцина от старците щеше да потегли в замразено състояние обратно към Земята, за да ѝ разкаже в последните дни от своя живот приказката за нейната по-малка сестра край Есна. Ето така тази планета разделяше икарци още преди да бе им станала истинска родина, разделяше ги, но вече ги и подчиняваше на себе си с повелята да ѝ служат.

2

Аз бях от малцината, които пожелаха да се изтръгнат от подчинението. Астронавигаторският

съвет настояваше да остана поне на Икар, където особено бяха нужни медици за претъпканите родилни сектори, апелираше дори към лекарската ми клетва, но никой не успя да ме склони. А нямаха право да ме задължават, защото така или иначе аз бях осъществил първия контакт с Вероника. Дори баща ми се опита да ме отклони и си позволи да бъде по бащински доста директен:

– Зенко, след като ми намалиха експедицията от двайсет и трима на девет, откровено казано, предпочитам на твое място да имам на борда си още един инженер или поне друг някакъв специалист.

– Сигурно си прав – озъбих му се, защото и на него още не можех да обясня онова, което премълчах пред Хели. – Но не си прав да отказваш на сина си това, което позволяваш на себе си. Никак не е възпитано!

– Какво, какво си позволявам? – обезпокои се той така, че аз побързах да сочиня закачката си:

– Да избягаш от жена си.

Казах го още, защото Терин присъстваше на разговора ни, но баща ми отлично разбра какво имах предвид. В смеха на Терин също се долови знанието му за какво намеквах и той веднага ни остави сами.

– Зенко – рече баща ми, като се отпусна умерено в едно кресло и затвори очи. – Аз съм вече стар, аз съм от най-старите хора на Икар, пък младите непременно ще идват да ме питат. Ще идват, било от учтивост, било – тогава ще е още по-лошо – от искрено доверие в моя опит. А всеки мой съвет би им пречил...

Както споменах някъде в своите записки, аз обичах своя баща. Вероника бе ни сближила, та вече съжалявах за провокацията си, защото го видях готов да се самоунижи пред мен. Затова го прекъснах:

– Пошегувах се, татко. Всъщност мама избяга от нас. Когато се разплака при заминаването си, тя не плачеше заради раздялата, плачеше от щастие, че най-после ще има възможност да отглежда на воля своите микроби, растения и животни.

Тя наистина се разплака, но аз я мразех в минутите на изпращането, защото ми беше нетърпимо мъчно за нея. И защото не съобразявах, че тя не знае онова, в което аз съм почти уверен: че вече никога няма да се видим. Беше необикновено хубава от оживлението и съзнателно бе ни забравила в дните преди заминаването, та да не забрави да вземе нещо от лабораториите си.

– Мамо – казах ѝ. – Убеден съм, че там ще бъдеш по-щастлива.

То трябваше да прозвучи като утеха, но тя по навик чу в него само иронията и побърза да избърше сълзите си:

– Всички ще бъдем по-щастливи там, момчето ми.

– Особено пък твоите питомци – допълних аз, а ми идеше да си разбия зъбите, загдето не съумявах дори сега да разменя с майка си няколко човешки думи. – Кои ще пуснеш най-напред?

– Разбира се, ще опитам най-напред с почвообразуващите бактерии, с ензимите, изобщо чака ни страшна работа – възкликна тя така, сякаш ни обещаваше страхотни пиршества. – Затова не проточвайте много-много вашия флирт с Вероника. Ще ви чакам с нетърпение...

Видът ѝ не ме убеждаваше, че ще ѝ липсвам кой знае колко, и това допълнително ме размекна. Едва не се разплаках и аз, когато тя ме прегърна и усетих

една топла капка на шията си. Майко, викаше безгласно мъката ми, защо не ме спреш? Защо не настояваш да дойда с теб? Нали майките имали уж някакво особено чувство, нали уж предусещали, когато децата им са застрашени? Къде е инстинктът ти, майко, или аз може би... все пак ще се върна?

Не знам какво са си казали на раздяла с баща ми, но сега той каза:

– Майка ти има право на това щастие, синко. И всички от нейното поколение имат право да си построят сами една родина. Икар за тях не е истинска родина, както за вас, те почти не са участвали и в построяването му. Но аз за себе си бях почнал да ти казвам: моята родина си остава Земята. Ако някога от нещо съм се опитвал да избягам, то е било от нея. За да търся, по-свободен, пътя към истините за Вселената. Какво да правя на тая планета? Ти го каза веднъж, когато те нарекох хитрец, помниш ли? Ще създадем там същия лабиринт за собствения си разум, един удобен и уютен лабиринт, в който разумът ни може и да се разплуе от удобства, ако скоро не потегли отново на път. Вие, младите, имате време да правите такова прекъсване, да удовлетворявате и съзидателния си нагон, защото човекът не е само търсач на истини. Знам, че след никоя и друга година отново ще литнете из Галактиката, но аз нямам вече това време...

Така се оправдаваше пред мен и пред себе си навярно баща ми, но аз се догаждах и за драмата на този наистина велик човек, който бе решил да не пречи дори с авторитета на присъствието си на младите да устроят по свой вкус и разбирания своя живот. Тя се прокрадваше, тази драма, понякога в гласа му, когато в редките ни свободни часове седяхме и гледахме станалия вече колкото човешка глава диск на Териана и той кажеше за кой ли път:

– Любопитен съм все пак какво ще направят от нея...

Друг път ще въздъхне:

– Майка ти сигурно се е разшетала като фурия. Ти не знаеш колко страдаше тя от липсата на възможност да върши истинска селекция, в широки мащаби, все я подиграваше за козметиката, а тя си запълваше времето с нея. Страшно деятелна натура...

– И вкъщи все преустройваше и пренареждаше – добавях аз със същата носталгия. – Синовете обикновено приличат на майките си, пък аз нито от хубостта ѝ съм взел нещичко, нито от работливостта ѝ...

Трети път той започваше направо:

– Дали са се нагодили феробактериите? Майка ти разправяше, че били най-устойчивите, но кой ги знае! Пък без тях не сме доникъде...

Имаше предвид ония феноменални микроскопически животинчета, които по чудодеен начин, хранейки се, извличаха в най-чист вид желязото от скалната маса на астероида Хидалго. Имаше и други такива бактерии, за други метали и те всъщност представляваха безшумните вълшебни фабрики, които ни снабдяваха с нужните метали.

Естествено, разговорът ни отново се завърташе около строителството на планетата. И вместо да разговаряме за Вероника, която гонехме с всички сили, защото тя не само беше по-важна за нас, а защото оправдаваше напълно и баща ми, и мен, и саможертвата на останалите седмина, ние почвахме за кой ли път да обсъждаме дали ще стигнат мощностите на кислородопроизводителите, за да наситят

тамошния въздух до нужния процент с кислород, дали хлорелата бързо ще се прихване в тамошните води, в кой точно момент ще може вече да се премине към скоростния метод за синтезиране на растения от клетки и след колко време ще цъфне първата гора, макар и с хидропонно хранене, както гората на Икар...

Бяха смешни тия ни разговори, защото нищо от това не предстоеше на икарци. Те щяха да си построят най-напред един втори такъв изкуствен свят, какъвто бе Икар, дълбоко в недрата на планетата, херметически затворен, невидим за чужди очи, които от близо или далеч биха търсили живот по розово-оранжевата ѝ повърхност. И чак след това щяха да се заемат с нея. Е, прочистването и обогатяването на атмосферата ѝ щеше да върви едновременно, но нивите и горите имаше доста да почакат. С тях икарци ще се заемат едва когато свършат работата си под земята или океаните на Териана. И то наистина повече за удоволствие, отколкото от пряка необходимост. Тогава чак те щяха да станат отново богоравни. Защото нали и библейският Бог е създал света не за да яде и пие от него, а ей тъй, за собствено развлечение. Та както библейския Бог икарци ще създадат въздуха на Териана, ще отгледат гори и ниви, и градини, а в тях ще пуснат насекоми и птици, защото Икар е същински Ноев ковчег, донесъл от Земята във вид на клетки всякакви божи създания. И както библейският Бог бил увенчал и украсил делото си с човека – едно според мен все пак съмнително по своята естетическа стойност същество, така и икарци щяха да увенчаят делото си, когато след десетилетия упорит труд щяха да пуснат в напълнените с риба морета на Териана първата двойка делфини, а по поляните ѝ – първите сърни и лъвове...

Това бяха колкото мои думи и видения, толкова и на баща ми, защото разговорите ни обикновено завършваха с неговата въздишка:

– Човек се чувства богоравен само когато създава. Тръгне ли да търси смисъла на нещо като нас, ей тъй, отлично знаейки, че все едно няма да го разбере в рамките на своя живот, той само осъзнава своето нищожество пред лицето на Вселената. Териана беше нужна на икарци най-вече за да върне самочувствието им.

– Нима ние с тебе, татко, сме си загубили самочувствието? Та не сме ли тръгнали да покоряваме един свят, който, по всичко личи, е далеч по-могъщ от нашия? – опровергах го аз, защото чувствах, че той чака да го опровергая тъкмо с такива баналности: – Та ако не беше упорството му до смърт да тича подир химери и истини, нямаше да съществува и способността му за творчество. Ето и на тази далечна планета има вече хора! Човекът е богоравен найвече с това, че стопля бездушието на Вселената с мисълта и тялото си...

Така разговаряхме ние, баща и син, в редките си свободни часове пред екрана, на който интерференционното лице на Тариана бързо се превръщаше от планета в бледооранжева звездица. И бяхме странно единодушни въпреки честото му заключение укор:

– Чудя ти се все пак защо не остана...

На което аз отвръщах:

– Казах ти вече: нека да няма там хромозоми на злото!

След което, уж сърдит, се отправях към своята кабинка. За да си пусна музиката, затворена в онова кристалче, което ми подари Майола Бени. Тя наистина дойде да ме изпрати. Почака ученичката ѝ Хелиа-

на да свърши с целувките, прегръдките и сълзите си, след това самата ме прегърна и целуна съвсем по съпружески, мушна в дланта ми патрончето със записа и каза:

– За тебе е, една симфонична поема. Още никой не я е чул.

Беше наистина за мен, защото в началото на записа Майола произнасяше с глас, в който имаше повече сълзи, отколкото тържественост: „На тебе, Зенон Балов, посвещавам тази своя „Ода на човешката болка". По-нататък аз обаче не чувах или не исках да чувам мъката на измаменото женско сърце. Не знам колко и какво точно съдържаше тая ода, какво още възпяваше, защото я слушах все в особено настроение, все с пристрастни уши. Пусках си я почти всеки ден и чувах в нея многогласието на онази всеобемна болка, която движи човешкия свят: раната, нанесена от чужда ръка, и страданието от самонараняването, гърчовете пред непостижимостта и ударът на разочарованието, мъката на надеждата и меланхолията на сбъдването, сладките стенания на зачеването и писъкът на едно раждане...

– Какво е това? – изненада се моят приятел Дарян, когато ме свари веднъж да я слушам, изтегнат в койката си.

– Музика – отвърнах. – Нося една музика специално за нашата Вероника. Любопитен съм какво ще каже, като я чуе.

– Не е ли малко тъжничка? – рече той.

– Не е – отвърнах му. – Напротив, това е ода – и му се ухилих зверски, а после му ревнах:

– Я се махай от главата ми!

3

Това беше същият този Дарян, който преди години си правеше какви ли не шеги с моето непознаване на астрофизиката и много се огорчи, когато се оказа, че не знам какво е това мишка. Едролик, кривонос арменец, с когото още повече се сближихме, докато обработвахме материалите за Вероника. Аз и тогава често го подпитвах какво смята за така наречените парапсихологически явления и възможно ли е човек да види едно бъдещо събитие, но разговорите ни си оставаха в рамките на полушегата. Щом обаче окончателно се убедихме, че Вероника отива право към оня загадъчен облак, който отдалеч приличаше на „черна дупка", и опасността да я загубим завинаги, ако веднага не потеглим, стана реална, аз накарах баща ми да отидем при Дарян. Беше току-що публикувана документацията, свързана с нашите с Хелиана осемнайсет странни дечица, така че нямаше повече основание да се отнася лекомислено към мен.

Той изслуша разказа ми – доста неспокоен поради вълнението ми, защипа с два пръста месестия връх на закривения си нос и се засмя:

– Щом си ме видял там, значи съм се включил в експедицията. Възможно ли е да променяме хода на историята? Пък дори и да сме в състояние, имаме ли право да го променяме?

– Не така – избухнах аз, едва не заплакал от безсилие. – Ти не ми вярваш. Не бива да идваш, чуваш ли! Можеш да дойдеш само ако убедено вярваш в това. Иначе, ако... ако действително се случи, то ще бъде убийство от моя страна, разбираш ли...

– Но аз ти вярвам, Балов. Винаги съм ти вярвал убедено – подигра се той чрез употребената от

мен дума.

– Дарян – намеси се и баща ми, – знаеш, че от всички астрофизици най-много теб ценя. След като съкратиха експедицията на една трета, съвсем ще ми е трудно без тебе и все пак аз също настоявам да не рискуваме. Не става въпрос за някакво суеверие...

И той се впусна да разяснява нещо, в което сам не беше убеден, но чиято евентуална реалност все пак му се искаше да обясни поне хипотетично.

– Слушай, шефе – прекъсна го Дарян и вече не се шегуваше. – Върху тия неща има смисъл да се разсъждава чак след като се потвърдят, или пък вече чисто теоретически, когато изобщо не съществува възможността за потвърждението им. А на нас ни се дава тази възможност. Ти също не допускаш сериозно, че аз ще се откажа от правото си да видя отблизо не само Вероника, но и нещо, което прилича на „черна дупка", нали така?

– Толкова хора се отказаха заради заселването... – вдигна рамене баща ми. – Правото на един нормален човешки живот...

– Аз съм астрофизик, не ми е работата да се заравям в земята. Пък и първото ми задължение е да огледам добре околностите на Есна, щом ще се заселваме край нея. Този облак е все пак твърде близо, за да можем да го игнорираме.

– Добре, добре – примири се някак много бързо баща ми, та аз отчаяно затръшнах вратата зад гърба си.

Сега, из пътя към облака, както баща ми, щом останеше насаме с мен, подхващаше разговор за Териана и майка ми, така и Дарян почваше да ме разпитва за моето видение: как точно е излязъл навън, с какво е бил облечен, казал ли е нещо, не е ли оставил някаква записка, не се ли е обадил някому, какво е станало после. Имах чувството, че той иска по този начин да свикне с мисълта за своята гибел, и все повече се безпокоях за него, защото съм изучавал психологията и знам какво може да произлезе от такова психическо състояние, но обикновено не смогвах да го прогоня, без да съм поне преповторил това, което вече десетки пъти бях разказвал. Понякога се опитвах да съчинявам в неговия арменски стил я някое трагикомично траурно тържество, я нещо друго на мястото на премълчаващия от мен действителен завършек на видението, но това обикновено не ми се удаваше. И не само защото не съм силен в хумора. А Дарян винаги намираше начин да ме подведе, най-често чрез някакви научни разсъждения, чиято пародийност аз не успявах веднага да схвана.

Не, все пак аз не вярвам в теорията за панспермията, започваше например той. Колкото и да я модернизират... (Аз, разбира се, си нямах никаква представа от тази теория, та веднага наострях уши.) Ето аз самият вече близо четиридесет години се занимавам с колекциониране на космически частички. Как веднъж не хванах един екземпляр поне от тия мистериозни зародиши, които се носели уж със звездния вятър из галактиките и където намирали почва, зачевали живота. Освен ако са още по-малки от неутриното и по-трудно удържими от него. Но тогава пък те ще минават свободно през целите планети и няма да могат да се задържат на тях. А интересно би било например да си представим такъв поток от космически носители на живота в съприкосновение с неотражателно нещо като това в облака. Защото приемем ли пък теорията за „черните дупки" като входове към други вселени, тогава... пита се: Какво би

станало с носителите на живота? Универсални ли са те за всички вселени, или всяка си има свои специфични носители на живота...

Чакай сега, намесвах се аз, възмутен от примитивно ненаучните му спекулации, първо „черните дупки" не са никакви други вселени, а обикновени звезди в състояние на колапс, доста точно класифицирани по Главната последователност. Вярно, при гравитационен колапс пространството може дотолкова да се промени, та да се унищожи и времето в него, и всичко наистина да заприлича на една малка вселена със съвсем други закони в нея, но това не значи, че принципите на живота биха могли...

Какво значи „малка" – намираше той веднага къде да ме подхване в плоските ми нравоучения за неща, които той знаеше стократно по-добре от мен. Щом се унищожава времето, както твърдиш ти, тогава се самоунищожава и въпросът за размерите ѝ... И ето на такова някое място Дарян ще подхвърли с коварно примирение:

– Впрочем ти, Балов, все пак знаеш тия неща по-добре. Така или иначе, единствен си наблюдавал изтичането на пространството... Като Ниагарския водопад, казваш, а? Но ти зримо ли го виждаше, цветово, искам да кажа: имаше ли усещането, че това става извън тебе, извън тялото ти, а не пред вътрешния поглед... Нали разбираш какво искам да кажа?

И аз започвах да му описвам как съм видял изтичането на пространството в „черната дупка", докато изведнъж усетех играта и се вторачвах в посивялото, престанало да ме слуша едро лице със закривения нос. Дарян трепваше смутено, защипваше месестия му връх между показалеца и средния пръст на дясната си ръка и се мъчеше под прикритието на ши-

роката си длан да овладее ония свои лицеви мускули, които раждаха неотразимата му усмивка.

– Прощавай, Балов, бях се замечтал! Пък ме е и яд. На мене, астрофизика, трябваше да се случи това, а не на разни профани...

Но аз много добре знаех вече за какво се беше замислил и какви неща виждаше в унеса си, та отново ме разтърсваше недаващото ми покой чувство за вина, и отново се нахвърлях върху себе си: Защо му казахме изобщо? Нима не можехме да намерим начин да го отклоним от експедицията? Но как ще му нанесеш такава обида, и то заради видение, което все пак би могло да бъде сън? От друга страна – за него не помислихме с баща ми – мъж като Дарян тъкмо след такова предизвикателство не би се отказал, за да не го помислят за страхливец...

Естествено, че всички участници в експедицията още преди потеглянето ни бяха се запознали с моя разказ за видението, без неговия край, разбира се, който аз изобщо не бях отбелязал в бордовия си дневник. Вече на фона на историята с децата, на фона на моята среща с Хелиана (за да може тя да ме целуне и аз да усетя целувката ѝ, би трябвало и аз да съм се намирал в същото или подобно състояние), на този нов фон моето видение изглеждаше направо делнично правдоподобно. Осмината мъже бяха го приели, без да им трепне окото, може би защото то все пак им обещаваше щастлив завършек на експедицията. По моему прекалено лекомислено бяха го приели и на мен ми се струваше, че те повече се безпокоят дали ние самите няма да сбъркаме нещо, та то да не се потвърди, отколкото от това дали наистина ще се повтори вече в нашата реалност. И това сигурно не беше нито вяра, нито суеверие, а по-скоро примирение с прост-

ранствено-времения хаос, в който се движехме.

Впрочем след появата на баща ми и неговата теория за безкрайно променливата скорост на светлината окончателно е отпаднало и едно от главните възражения срещу подобни явления в човешкия живот. Добре, възразявало се е по-рано, ние приемаме за възможен случая, когато майката едновременно съпреживява през разстоянието гибелта на сина си. Би могло да се допусне такова върхово състояние на духа, когато човек е сам и безсилен пред материалното разположение на нещата в пространството, при което особено се изостря чувствителността на околомозъчното поле. Но забележете, събитието се възприема едновременно или почти едновременно! А да видиш неща, които ще стават в бъдещето, означава да признаеш пълната предопределеност на целия ход на цялата Вселена, на всички вселени вкупом, ако тя не е само една. Това изцяло противоречи на всяка що-годе сериозна космогонична теория и се снажда единствено с оная забравена и слабо разработена хипотеза, разглеждаща Вселената като твърдо тяло, която все пак е обяснявала някои явления по-добре, отколкото своите всепризнати, но не по-малко относителни сестри нобелистки.

Още от Айнщайн е известно, че не съществува едновременност другаде освен във всяко стационарно тяло поотделно, и то само на надмолекулярно равнище. Вътре, в интимната същност на нещата, сред елементарните частици отново става такава бъркотия с времето, че никой още не може истински да се оправя в нея. А явления като тези и като „сливането на децата с пространството" протичат безспорно на онова равнище, в което се навършват взаимопревращенията на енергията и веществото.

– Знаеш ли какво ми идва на ум – започваше друг път Дарян, уж съсредоточено загледан в екрана на телескопа, запълнен вече от облака, към който се носехме в гонитбата на Вероника. – Тия ваши странни деца, както ги наричате, обръщат много неща наопаки. Досега хипотезата на Кардашов всъщност не беше опровергана, впрочем тя не беше и доказана, но логически можеше да бъде приемана...

– Пак ли ще се опитваш да ме будалкаш? – прекъсвах го аз.

– Не, моля ти се, ето ти там колектора, набери „Кардашов" или „черни дупки"!

– Добре, добре – съгласявах се аз. – Та какво е казал тоя, как беше? Кар... кар...

– ... дашов. Той пръв ги е изчислявал математически, впрочем в това не съм съвсем сигурен, дали той е първият, но аз неговите знам. Можеш да ги провериш, ако искаш. Ето, погледни, ние смятаме, че тука някъде се намира границата на сферата на Шварценшилд – Дарян се изправи, очерта с пръст по екрана в центъра на облака онова, което бяхме нарекли „неотражателно петно", и отново се захвана да ме поучава: – Нарича се така, защото Шварценшилд пръв е определил хипотетичната граница около свиващата се звезда, извън която поради силната гравитация не е възможно да излезе никакво излъчване. Тя не изпуска нито частица от себе си, само привлича с необикновено мощното си поле. Затова е и наречена „черна дупка". Та като разсъждава за пътешествията на свръхцивилизациите във времето, Кардашов още в средата на двайсетия век изчислява, че един техен звездолет, ако влезе дори само за няколко мига в сферата на Шварценшилд и успее да изскочи обратно, ще се окаже... забележи това, момко!... в съвсем друга все-

на. Предишната вселена вече ще е завършила своя цикъл на живот. Та рекох да те запитам, Балов, в твоето видение нашият храбър звездолет успява, макар и без мене, да изскочи обратно, където се озовахме, като излязохте? Имаше ли някакви признаци...

– Слушай – кипвах аз, – колко пъти ще ти казвам, че видението се прекъсна и толкоз! Но аз пък бих ти задал въпроса: Защо, като кажехме на децата: елате си след половин час, те си идваха точно след половин час? Те не са ли били в друга вселена? Или да се разтвориш по такъв начин не означава да преминеш в друга вселена, с друго време? Ерки ми разправяше, че за тоя половин час можел да иде до другия край на Галактиката, а като го запиташ как изглежда тоя край, вдига рамене. Та и твоят Кардашов – няколко мига и хоп в друга вселена! А децата го опровергават, тях поне с очите си ги гледахме, не виждаш ли изобщо каква каша е всичко това...

Дарян весело се засмиваше над истерията ми:

– Знаеш ли, още щом научих за проекта да отседнем край Есна, си помислих: икарци са уморени от цялата тая каша, точно така си го казах. Ако трябваше да попълваме нашата експедиция според първоначалния щат, не знам как щяхме да съберем още двайсет души. А по-рано всички се натискаха да хукнат подир Вероника...

– Аз също съм уморен, но въпреки това тръгнах – продължавах да му възразявам раздразнено.

– Твоето е друго – кимаше с едрата си глава арменецът. – Ти си уморен от двете красавици. За хората и по една няма, а наш Балов...

– Я си гледай там черните дупки! – кипвах аз и се отправях към своя сектор.

След някой и друг час обаче Дарян пак идеше към мен. Ще влезе, ще защипе носа си, ще се поизкашля в шепата, ще започне пак с някоя нечувана от мен, но пикантна теория, а на мен пак ще ми потрябва доста време да разбера какво иска да ми каже с нея. Спомням си, че тогава, когато го наругах заради горната закачка, той пак не се забави много-много. Дългият му закривен нос влезе пръв при мен и се провеси виновно като в очакване да бъде наказан вече с истинско отрязване.

– Не разбирам, Зенко, защо ми се сърдиш – рече тогава Дарян. – Ние сме учени, сблъскваме се с най-чудовищни противоречия, които непрекъснато ни поднася Вселената, гадаем дори какво може да ни поднесат и другите вселени, ако има такива, пък ти: да съм си гледал черните дупки! Да ги гледам, ама где ги? Ето и тоя облак определено излиза нещо друго, нещо... дявол знае какво! Мислиш ли, че тая каша не е и в мен? Защо тогава...

– Не разбра ли, че съм лишен от чувство за хумор? Особено пък от чувство за арменски хумор.

– Е, прощавай тогава! Няма вече.

Разбира се, че нещата съвсем не се свеждаха до чувството за хумор – с тонове да го притежаваш, пак не ще успееш да го съхраниш пред лицето на човека, когото като че ли си осъдил невинен и лично си повел към смъртта.

– Добре, добре – побързах и тогава аз да му простя, защото и тогава, и по-късно не можех да му се сърдя истински, гневът ми бе винаги към мен самия насочен, не към него. – За още някоя теория да си се сетил междувременно?

– Ето сега пък ти ми се подиграваш – светна в облекчение едрото му лице. – Нищо, квит сме! Но аз си мислех: ако тия ваши деца не са някакъв страхо-

тен номер от твоя страна, те всъщност потвърждават много от старите, вече отречени теории...

– Как ще е номер! – бях готов отново да кипна аз.

– Не, аз само така... Нали гледах записите, колко пъти съм ги гледал само! Но пък защо да не е невъзможно? Ето например при елементарните частици! Знаеш, че „елементарност" във физиката наричаме невъзможност за разлагане на по-дребни части, но в замяна на това те са способни да преминават една в друга. Защо да не си представим, че и разумът у отделния човек е само една елементарна частица от общия разум във Вселената, която в ускорителя на интергалактическото пространство е способна да се превърне в нещо друго, непознато и нерегистрируемо засега, но ти знаеш сигурно за колко частици имахме теории в продължение на десетилетия, без да сме ги регистрирали и познавали, че сме работили с тия теории доста успешно при пълната вероятност съответните частици изобщо да не съществуват, като тахионите например...

– Това за „ускорителя на интергалактическото пространство" добре го каза – включих се аз вече напълно сдобрен. – Та нали и Икар като че ли е попаднал в ускорител, щом е излязъл от границата на Слънчевата система и е полетял със стократно по-голяма от допустимата скорост...

– Но доста обидно е да бъде човек елементарна частица, а? – прекъсна ме Дарян, предусетил навярно, че ще изтърся пак някоя глупост. – Как можеш само да наречеш „елементарно" нещо, което е надарено с божествената способност да се превръща в друго нещо, дори в собствената си противоположност! Понякога измисляме такива глупави термини! Пък и вие с децата, нарекли ги „странни", та това дума ли е!

– Защо? – засегнах се аз. – Първо, наистина са странни в сравнение с нас, и второ, пак от теорията за елементарните частици, квантовото число „странност"...

– То пък една теория! – пощипна носа си Дарян, сякаш в предварителна подготовка, за да го заклещи отново между пръстите си.

Наистина и последната теория за елементарните частици и полето отдавна бе се разпукала по всички шевове под напора на новите явления. Баща ми, малък бях още и тъкмо се запознавах с основите на физиката, веднъж въздъхна едва ли не съкрушено: де да имахме една такава теория като статистическата термодинамика! И как някога са могли да я създадат! Ето движението на атомите в газа, Зенко, е тъкмо такъв процес, който е едновременно и хаотичен, и закономерен. Като при елементарните частици. Някога хората са могли да обединят две такива напълно противоположни гледища в тази чудесна статистическа термодинамика, а ние не знаем изобщо как да подхванем работата...

– Странни или не – каза тогава още Дарян, – тия деца заедно с Вероника потвърждават според мен, че генезисът на човешкия разум е само частен случай от генезиса на разума изобщо, както е казал един руски учен още преди толкова време. И че сигурно е възможно преминаването на една форма на разума в друга...

– Така е – съгласих се аз и тогава, както съм готов да се съглася и сега с такава мисъл, защото тя и на мен самия е идвала неведнъж.

– И напразно се зверят биолозите, че не откри-

вали живот на другите планети. Животът е едно върхово състояние на материята, едно, бих казал, изключително постижение в нейното развитие, а изключителните постижения са редки, иначе не биха били и изключителни, я! Тъкмо фактът, че не открихме живот на тези двайсет и осем подходящи за живот планети, потвърждава както неговата стойност, така и неговото наличие...

– Какво, какво? – примигах аз, напрягайки се да разбера нещо, защото те, астрофизиците, като че ли се състезаваха да изричат разни парадокси.

Едрото, живо и артистично лице на Дарян се втвърди в педагогическа сериозност:

– То не е много лесно за разбираме. Ще си послужа с един пример. Някога моите прадеди, арменците, били в постоянно съперничество и вражда с грузинците, както това е било почти закономерно между съседни народи. Спорели, естествено, и чия култура е по-древна. Та в ония времена един грузинец се похвалил, че като разкопавали в Тбилиси, намерили една медна жица, което говорело, че те, грузинците, още преди две хиляди години били имали телефон. А арменецът казал: Ние пък, като разкопавахме в Ереван, не намерихме нищо, което показва, че още преди пет хиляди години сме имали безжичен телеграф.

Аз отново примигах, а той едва сега си позволи да защипе своя нос с двата пръста, за да се засмее с гъгниво тържествуване в шепата си.

Ето как протичаха обикновено нашите разговори с моя приятел, астрофизика Дарян и аз имах чувството, че този великолепен мъж не случайно балансираше така отчаяно по ръба между научното и пародийното, между сериозното и вица. И отново съзирах вината за това в себе си, та много често желанието ми да му разкажа докрай видението си бе толкова силно, че едва успявах в последния момент да съвча пръкналите на езика ми думи на оправдание и жалост над самия себе си.

4

Девет души на звездолет от най-високия звезден клас винаги ще имат работа до гуша, но поне програмното свободно време наистина им принадлежи в тази част от полета, когато се носим с максимална скорост към целта, а сме все още достатъчно далеч от нея. И все пак оня ден баща ми подхвърли загрижено:

– Какво ще кажеш, да увеличим ли свободното време, или изобщо да го премахнем?

Колкото повече се скъсяваше разстоянието между нас и Вероника, толкова повече звездолетът се изпълваше с несигурност и нервност, та баща ми имаше основания за грижи. Не допускахме сред нас да се е заселил страхът. Изследователската страст винаги е надделявала в характера на икареца над опасенията за собствения живот, но сега, когато те имаха вече своя родина – която още не бяха виждали, а много искаха да видят, възможно бе у безродната досега „звездна раса" да се раждаше страхът от новото откъсване, от новата самота. Свободното си време те пак прекарваха заедно в разговори за Териана, пред екраните, които ни показваха стопяващия се в далечината неин холограмен образ. Затова баща ми бе се запитал дали да не им го отнеме.

Аз обаче се възпротивих. Беше ми изгодно да приема повърхностното обяснение на седмината от

„звездната раса", към която ние с баща ми не принадлежехме, че състоянието им не било свързано с Териана, че всичко идело от тяхната неувереност в успеха на експедицията. Дори първоначално предвиденият щат от двайсет и трима души бил далеч недостатъчен за научно-техническа мисия от такъв мащаб. Не били свикнали да се заемат с работа, която предварително била обезсмислена, затова наистина е било по-добре да ги оставят на Териана, изобщо астронавигаторският съвет, който бил ги заставил...

– Вас просто ви е страх – викнах аз на едного от седмината, чието име няма да споменавам по простата причина, че не бях прав. Но това все пак подейства повече от успокоителните процедури, които им предписвах, защото за мъж от тяхната порода такова обвинение е жестока обида.

– И баща ти ли смята така? – запита ме той.

– Той е дори по-убеден – отвърнах му, макар баща ми никога да не бе казвал такова нещо. – Искаше да премахне личното ви време, та да не оставате насаме със страха си, но аз ви защитих.

Той не каза нищо повече, само лицето му изразяваше скръбно недоумение. А слава Богу, и от седмината никой не каза на баща ми за неприличното ми държане. Но те, научили за думите ми, така се стегнаха, че вече не видяхме нито една постъпка, нито един жест, които биха могли да бъдат тълкувани като признак на нервност или неувереност, породени от, по моему, съвсем не толкова позорното чувство за страх. Само Дарян рекъл веднъж на баща ми:

– Шефе, няма смисъл да се правиш на палячо, за да ни забавляваш и успокояваш. Не сме деца.

На поредното общо съвещание старецът се тресеше от възмущение: как са могли да помислят, че той се държи така заради тях... Та той съвсем искрено се радва на срещата си с Вероника, и на тоя облак... Осъдително ли е човек да изразява радостта си на тоя звездолет, ако това им се вижда толкова глупаво, на него поне биха могли да го простят, той е стар, земен човек е, не е като тях... И така нататък – не без скрития намек, че няма какво толкова да се гордеят с клонинговия си произход. Много беше ядосан, наистина, щом си позволи да падне толкова под равнището дори на кавгите ни.

Седмината наведоха глави и пак не му казаха нищо, което би могло да разкрие предизвиканото от мен недоразумение, а Дарян подхвърли примирително:

– Добре, добре, ние просто недоумявахме на какво отгоре си толкова весел – нито Вероника ти отговаря, нито облакът излиза това, което си мислеше.

– Тъкмо затова – развика се старецът. – Играта става по-интересна. Бедата ви, мили колеги, се състои в това, че гледате прекалено сериозно на всичко. Нашите взаимоотношения с природата не са завоевателен поход, не са воюване, а игра, ето това не щете да разберете! Една винаги забавна, винаги интересна игра, в която обикновено побеждаваме ние. Аз не казвам, че има крайна победа за човека, но един безкраен низ от малки победи, който...

– ...може да се нарече и безкраен низ от поражения – вмъкна Дарян, но баща ми вече бе се овладял:

– Да, ето разликата между песимистите и оптимистите. Аз лично съм оптимист, защото природата нито веднъж не се е показала жестока към човека. Тя може да не ни е приятел, но в никакъв случай не ни е враг, който цели да ни унищожи като цяло. Затова го наричам и игра, не воюване, и защото тя наистина е един почтен партньор. Тази игра, естес-

твено, също така си има стратегия, тактика, своя теория си има и щом си се хванал веднъж да я играеш, трябва да спазваш поне основните ѝ закони. А един от тях е задължението да пазиш самообладанието си, защото противникът това и дебне: да го загубиш и да почнеш да правиш грешките...

Такава реч произнесе тогава моят старец, а аз си мислех в същото време, че и тази игра е като играта ни на шах с психороботите, когато правилата ни обявяваха за победител, ако успеехме да постигнем вечен шах или да избягаме в пат.

И си мислех още – вече в собствения си сектор, през определените за личния ни живот часове, когато се опитвах да се справя сам с положението си, че съвсем не изглежда така играта на човека с природата, както си я представя оптимистичният ми баща. Това не е игра между двама партньори, а играта на сляпата случайност, безмилостно примитивното търкаляне на зара, хвърлен от един Някой, който играе сам със себе си, ей тъй, да си запълва времето. И ние, дето се напъваме да бъдем партньори, така сме се появили във Вселената, мислех си тогава: търкулнал се зарът и паднал без никаква необходимост на тая си страна. А кога ще падне отново на нея? Теорията на вероятностите, известно е, борави с дълги, предълги числа...

Но в такъв случай защо трябваше да се чувствам обречен от видението си? Всяка предопределеност противоречи на теорията на играта. То ще рече: да е определено предварително на коя от милиардите си страни ще падне зарът, ще рече: предварително да видиш едновременното пресичане на милиони закономерности, каквото представлява всяко случайно събитие.

Няма да скрия, че ако някой на нашия звездолет се страхуваше истински, това бях аз, та на ония, седмината, сигурно им се е видял чудовищен упрекът ми, след като са съзирали страха единствено на моето лице. А не са могли да не го забележат. Такива неща трудно се скриват, затова толкова „самоотвержено" защитих и правото на свободно време, през което можех да затворя вратата пред чуждите погледи. Но както се случва обикновено, несподелянето на мъките ми само ги удвояваше, удвояваше и страха ми, който все повече ме лишаваше от сън. Напразно си забранявах да призовавам това проклето видение. От безкрайното повтаряне то все повече се изтъркваше, а опреснявайки го, мозъкът ми, естествено, си служеше с всеизвестната хитрост на всички мозъци да си боядисват нещата с ония цветове, които най-много им се харесват. Така аз все повече се отдалечавах от каквото и да било разумно обяснение и просто се опитвах да си внушавам, че това не беше никакъв край, че видението ми просто се е прекъснало. Ето по този начин наливах оптимизъм в пробитата си душа, а този мой оптимизъм изглеждаше приблизително така:

Аз съм навярно само една преходна форма към „космическия човек". Не и преходна – преходната е Хелиана, а аз съм по-скоро преходен между Елейския Зенон и нея, ако не съм някоя по-стара и от него форма. Оттук иде цялата ми объркаyост пред време-пространството, пред „противоречията" в проявите на материята. Като нашите неандерталчета трябва да започне човек, от прохождането, за да може един ден малко от малко да се оправя в тоя хаос. А аз ще се върна, разбира се, заедно с цялата експедиция ще се върна. Този облак съвсем не прилича на „черната дупка", в която изтичаше пространството; вярно, зага-

гъчен е, но иначе си е един съвсем кротък облак, наполовината дори не е толкова страшен, колкото оня, който отряза в тренажерната главите на двамата Зеноновци и който единият от тях нарече „Нищото“. А пък нали Нищото не боли? Но мен ме заболяваше дори и когато си мислех, че ще се върна жив и здрав. Защото... при коя щях да се върна? Да, там ме чакаше Майола и аз знам как ме чака, защото тя не се отрече от мен, за да видела какво ще стане с нея. Майола ме чака, а Хели ме помоли аз да я чакам. Но нима мога да я чакам на милиарди километри от Териана, където непрекъснато трябва да живея в безтегловност и непрекъснато ще сънувам сладката тежест на креолката, която... която сигурно също така няма вече кой знае каква нужда от мен, намерила нов смисъл на живота си, може би тъкмо търсения, крайния смисъл: да ражда деца и да пее за един нов човешки род, като древния Омир да възпява неговите млади и прелестно наивни митове. И не остава, не остава друга за мен, освен Вероника, която според видението също щях да загубя.

Така и вътрешно се връщах аз в тези дни при Вероника, защото истинско връщане за мен сега като че ли имаше само при нея. Понякога глупавото ѝ име ми звучеше съвсем като на любима жена, плътски примамливо, бих казал, ми звучеше, та какви ли не глупости си съчиняваше измъченото ми въображение. Същински детски приказки си съчинявахше: как например онази „тя“ съвсем не е загинала, а загадъчната топка се отворила коварно и я пленила, та с едно прелестно земно момиче съм разговарял аз, не с някаква очовечаваща се машина; и топката я е принуждавала да говори с мен по този начин, да се преструва, но накрая тя съвсем от себе си ме зовеше така страстно – да я освободя от пленничеството и самотата ѝ...

Такива стари приказки си съчинявах, може би защото в старите приказки винаги побеждават човекът и неговата справедливост. И ми идеше да вия от мъка, че не ме пускат да изпреваря звездолета и да ида при Вероника, какъвто вариант първоначално се предвиждаше в програмата ни. Бяхме малко хора и съвещанието го отхвърли. Пратихме само един разузнавателен снаряд със запис на гласа ми. Но Вероника, изглежда, не се оставяше да бъде излъгана и мълчеше. Обезпокоително мълчеше. Дори редовното си предаване пропусна. Аз, разбира се, отказвах да помисля, че тя е убила от наказание или от ревност своята земна пленница – старите приказки не свършваха така. Пък и когато стоях край пулта за управление на разузнавателните автомати, съчиняваните с уж научни думи наши модерни приказки безпощадно изместваха старите. (Какво друго са нашите хипотези и теории за света, освен едни повече или по-малко наивни приказки, съчинявани за поука и назидание на човешкия род?) Но тъй като все пак прекарвах по-голямата част от времето си зад този пулт, аз се опитвах да търся в тези приказки своята утеха и от тях да чакам избавлението си. Те обаче можеха да ме накарат само да въздъхвам, както въздишаше моят баща по гениалната научна мощ на статистическата термодинамика. Де да имаше и една такава теория, която да обедини по същия логичен начин необединимото в душата ми, въздишах аз, да свърже хаоса със закономерностите в нея, една термодинамика на душата да имаше, ясна и проста като старите приказки и като езика, с който Майола Бени възпяваше човешката болка!

Вероника дали щеше да разбере този език?

Тя продължаваше да мълчи, при все че разузнавателният снаряд от доста време я обикаляше флиртуващо и усърдно ѝ нашепваше с моя глас спомени за първата ни среща. Аз се измъчвах, защото записаното съвсем не беше онова, което ми се искаше да ѝ кажа при повторната ни среща и съвсем не звучеше така сантиментално, както се изразих. То беше пак един такъв дълбокомислено конструиран, многократно обсъждан текст, който моят глас произнасяше със съответното бездушие на колективните възвания. И моята толкова фино чувстваща Вероника сигурно бе го усетила. Тя сигурно изчакваше да се приближим още, та да разбере докрай целта на измамата ни. Но нима то не беше и в действителност измама?

Ние идехме за продължителен контакт с нея. Носехме програма как да ѝ помогнем да потисне отбранителните си механизми до последния миг, та да успеем евентуално и да кацнем на повърхността ѝ. Допълнително вече щеше да се решава дали ще правим опити да влизаме в нея – в края на краищата тя вече приличаше на жив организъм и такова вмешателство би могло да я убие. Друга, не по-малко детайлно разработена програма щеше да ускорява по-нататъшното ѝ „очовечаване" с крайната цел тя, опознавайки се, да ни разкаже всичко за себе си. Възнамерявахме още да я научим да контролира сама своето движение, след като напълно излезе от стадия на автоматизма, да ни разкрие и езика на своите предаващия, та да можем и ние да се ползуваме от сведенията, които тя събира по пътя си. И още много други неща възнамерявахме да предприемем спрямо нея, а всичко това наричахме възвишено: програма за сътрудничество с друга цивилизация, за коопериране на усилията в овладяване на Космоса и така нататък. Но нали то можеше да се нарече и опит да я подчиним на себе си, да я използваме за свои цели, да я експлоатираме? И не мълчеше ли тя, преценявайки този вариант на отношенията ни – сама или чакайки заповедта на ония, които са я създали?

Не, убеждавах аз в тия дни и баща си, с друг език трябва да ѝ се говори! Положително тя е опипала отдавна звездолета, разбрала е от размерите му, че не е същото тяло, с което бе се сприятелила. Трябва аз да изляза лично около нея... Но баща ми никак не бързаше да я застигаме, защото неочаквано движението на Вероника бе се променило. Тя не проявяваше повече намерение да навлиза в опасния облак; движеше се все по-бавно по края му, зигзагообразно следваше външната граница на завихрените пластове материя и сякаш самата внимателно го проучваше. А това естествено премахваше тревогите ни за съдбата ѝ. И тя затова не ни обръща внимание, заета е с облака, възразяваше баща ми, за когото облакът внезапно бе станал по-важният. Към него отправяше той сега цялото внимание на колектива и всичките ни усилия, та едва успях да го склоня да пусна извън програмата поне една малка сондичка с нов запис, направен вече от мен самия, насаме.

Мила, казвах ѝ аз в него, аз съм този, когото ти зовеше „човек" и когото молеше да не си отива. Аз съм този, който обеща да се върне, за да не бъдеш никога повече сама. Аз съм този, с когото ти искаше да бъдеш и който искаше да бъде с теб... И ѝ казвах още: Мила, сега аз идвам с още осем такива като мен. Ти сигурно не знаеш, че може да има и други като мен, може би си мислиш, че и аз съм един, както ти си една, но ние, човеците, винаги сме и сами, и много. Това

обаче положително още няма да разбереш, както и ние самите не го разбираме съвсем. Но тези осем като мене са също като мене и все пак са различни, както аз се различавам от онези „тя и той", които ти срещна за първи път... Ето всичко това искам да ти обясня, когато дойда близо до теб, защото сега съм още далеч, разказвах ѝ аз по-нататък. Аз ще дойда скоро при теб и ще бъда при теб дълго, много дълго, възможно е дори завинаги. А сега само исках да ти кажа да не се боиш от нас и да ти кажа още, че ние, човеците, разговаряме помежду си и на още един език. Този език ми се ще да научиш и ти, защото това е един велик и красив език, по-богат и по-точен от другия, който вече знаеш. Миналия път забравих да ти кажа за него, а и онези „тя и той" също за съжаление не са се сетили. Ето това е той, послушай го и ми отговори как ти се е сторил и дали можеш да го възприемаш.

Приблизително така ѝ говорех в тоя запис, а след това изхлипваше Майолината „Ода на човешката болка" – последвана от моето чакане как тя ще реагира на музиката като система от звукове, в която без усилие може да се разчете поне математическият порядък.

Постъпката ми беше наивна и детинска, родена все от тоя ми копнеж по старите приказки, но за нея никой не узна. Аз отговарях за изпращането и управлението на разузнавателните автомати, а баща ми, след като си даде съгласието за новия запис, като че ли съзнателно забрави да се заинтересува от съдържанието му.

Но и моята Вероника отказа да се интересува от него, също както баща ми навярно омагьосана от странностите на загадъчния облак.

5

Отдавна вече не го наричахме „черна дупка", защото според знанията ни за това явление не би било възможно да има пръснато вещество толкова близо около звезда в колапс. Чудовищното притегляне на свръхплътната ѝ маса ще затваря пространството така около нея, че тя да не може да бъде регистрирана по друг начин, освен чрез нейната пълна неотражателност. А този облак се виждаше вече и с просто око. Ние го заснехме още от Икар. На снимките той приличаше на разпарцалосан по краищата, леко завихрен и пробит в средата диск, на някакъв тъмен венец приличаше, за чието въртене човек можеше да се догажда от формата му. Сигурно нямаше изобщо да му обърнем внимание, защото Икар трябваше да разполага със стотици хиляди астрофизици, ако искаше да наблюдава с еднакво внимание поне по-интересните космически явления, но изчисленията бяха ни показали, че Вероника отива право нататък. А щом веднъж се вторачихме в него, облакът постепенно взе да става все по-загадъчен.

Беше учудващо и несъизмеримо по-малък от другите тъмни и светещи облаци, състоящи се от газове или космически прах, които пълнеха Галактиката. Нямаше радиоизлъчване – нещо съвсем необичайно за материя, която явно бе организирана от собствени вътрешни сили, защото облакът не бе така безформено размазан като другите тъмни облаци. Дискът или венецът от разредена материя сигурно се въртеше бавно около собствен гравитационен център, но този център сякаш бе пропаднал в дупката му, през която обаче нищо не се виждаше. Докато парцаливите му краища връщаха, макар и доста разпиляно,

светлинното ехо на лазерите ни, лъчът, отправен в центъра на облака, потъваше безследно. Нито едно фотонче не срещаше някъде каквато и да е микрочастица, от която да се отблъсне и върне. Досегашният опит обаче ни учеше, че такава празнота не съществува в Галактиката и ние нарекохме тази област, която именно приличаше на „черна дупка", неотражателен център на облака – което, разбира се, също така не казва нищо нито за облака, нито за неговия мистериозен център.

Излишно е, струва ми се, да обяснявам на онези, които познават делото на баща ми, защо този облак веднага стана за него не по-малко интересен от Вероника. Сега рояци сонди от всякакъв калибър ни изпреварваха, шареха непрекъснато по края на облака, навлизаха в него, регистрираха температурите на различните му пластове, измерваха гъстотата им, донасяха проби от материята – трупаха грамади от сведения, от които обаче картината никак не ставаше по-ясна. Или поне за мен тя не ставаше по-ясна, макар – както вече казах – на звездолета аз да изпращах и посрещах разузнавателните автомати. Баща ми обаче подрипваше като юноша, опиянен от първата си любов, и останалите седмина наистина бяха несправедливи, когато мислеха, че го прави, за да им вдъхва бодрост. Той спираше ту при тоя, ту при оня и с несекващ възторг разправяше, че това било „като по поръчка модел за неговата теория за акреционната сила, образуваща звездите". Самостоятелен център на акреция било това, който захващал веществото от пространството – затова облакът бил и завихрен – и образувал вътре, в своя „неотражателен център", ядрото на една бъдеща звезда.

(Вече споменах другаде в записките си, че теорията на баща ми отхвърляше хипотезата за горещото образуване на звездите и галактиките. Тяхната висока температура се пораждала при свиване и уплътняване на веществото, а значително по-късно под взаимодействието именно на високата температура и голямата маса или акреционната сила се превръщала в гравитационна, или просто се раждала гравитацията като свойство на новата форма на материята.)

Наистина сондите донасяха, че температурата на облака, макар и да се покачва равномерно, се повишава толкова несъществено, че едва ли заслужава да се причисли към важните му параметри. Но сондите донасяха и нещо друго: също така равномерно, едва ли не на всеки километър нарастваше с умопомрачителна скорост силата на привличането, така че първите ни обикновени сонди не се завърнаха далеч-далеч преди още да бяха навлезли на що-годе интересна дълбочина в облака. Този неотражателен център сякаш представляваше един-единствен магнит с мощ, каквато и най-дръзките фантасти не са си представяли, а магнитно поле около него нямаше, пък и теоретически не можеше да има, защото електромагнетизмът е рожба на огненотечните ядра на звездите и планетите. Не беше и гравитация – иначе бихме уловили поне един гравитон. А сред тия противоречия се явяваше и най-голямото: въпреки това привличаше, материята в периферията на облака си оставаше доста разредена. Сякаш то действаше само на сондите ни, не и на нея. Дори онези сонди, които някъде на двамилионния километър едва успяваха да възвият и се върнат, не носеха следи да са се движили сред плътна материя. Отвъд тия мизерни два милиона километра те предаваха още известно време, след

което някой наведнъж им запушваше устата, и то така далеч от неотражателния център, че като че ли не той самият правеше това, а някой друг го пазеше от всякакво приближаване до неговите тайни.

Разбира се, Дарян, вечният опонент на баща ми – понякога, както ми се струваше, просто от любов към опонирането – не се ограничи с цитираната вече реплика, че облакът не излизал това, което баща ми си мислел. Навярно държеше и да си върне за уроците по оптимизъм, та вече на едно от решителните съвещания направо се заяде:

– Как е, шефе? Това безименно поле, което ни краде сондите, а не влияе на частиците, малка победа ли е за теб, или едно голямо поражение?

Дори обръщението „шефе" ми се стори обидно. Дарян започна да нарича така баща ми, когато той стана ръководител на експедицията и аз по-късно разбрах, че непознатата ми с емоционалния си заряд дума не била обидна. На това съвещание обаче поведението на Дарян ми се видя прекалено непочтително, след като той самият бе ученик на баща ми и след като баща ми е все пак един признат гений на човечеството. Макар че и аз не споделях пресилената му радост от „акреционния облак". Друго си е да си представяш загадъчния „неотражателен център" като вход към някаква вселена или към антивселената и да си фантазираш какво ли не за нея! Че било модел – потвърждение на теория, която си учил още в началното си образование, направо разочароваше. Голяма работа – акреционен център, в който тепърва, след милиони години щяла да се образува някоя банална звезда!

Баща ми обаче никак не се обиди от заяждането на Дарян, засмя се неподправено весело:

– Победа, разбира се, велика победа! Открихме, че акреционната сила създава и второ, непознато поле около себе си. Остава сега да го обясним и теоретически.

– Ще го обясниш, когато ми докажеш накъде се движи материята на облака, навън от него или към центъра – също се засмя Дарян, но с неприкрито злорадство.

Аз не веднага схванах принципността на възражението му, но останалите очевидно бяха съгласни с него, макар и да не злорадстваха, а да бяха по-скоро объркани и загрижени. Микрочастиците явно се движеха в диска по нещо като силови линии, както биха се движили в магнитно поле, но за подкрепата или отхвърлянето на теорията на баща ми по-важно бе да се разбере дали слизат по посока на неотражателния център, или се отдалечават от него, тоест: свива ли се облакът, за да образува звезда, или се разпуща. А това можеше да се регистрира едва след многогодишни наблюдения и измервания на целия облак от далечно разстояние. При наблюдаването тук на отделните частици ние се сблъсквахме с неумолимостта на формулирания още през двайсетия век от Хайзенберг „Принцип на неопределеността": невъзможно е да измериш едновременно скоростта и местоположението на частицата. Мериш ли скоростта, нищо не ще узнаеш за местоположението ѝ, и обратното: регистрираш ли точно местоположението ѝ, няма да разбереш с каква скорост се движи.

– Усещам накъде биеш, арменецо – отвърна все така бойко баща ми. – Но за това, което пък на теб се мержелее, ще трябва много повече неща да докажеш. Ух, да можех сега да вляза там – стисна той юмрук в щастлива закана. – Ще се спукам от мъка,

ако си останем само с тая разходка по крайчеца!

– Бъди спокоен – възрази му отново, вече без смях Дарян. – Нали според видението на сина ти и без да настояваме, ще влезем вътре.

– Не е сигурно – обадих се аз, който на подобни съвещания обикновено си мълчеше, за да не издава невежеството си. – Аз видях „черна дупка", видях как изтича пространството в нея...

– Като Ниагарския водопад – вметна Дарян.

– Именно – ядосах му се аз отново. – А тоя геврек тука едва-едва се върти около дупката си.

– Може би в онова състояние безкрайно бавната за нашите очи скорост му се е видяла голяма – каза някой от другите, не помня кой, защото всеки един от тия, които вярваха и се страхуваха от видението ми, можеше да го произнесе.

– Стига глупости – викна от другия край на командната зала Петер Нойд. – Аз отново настоявам да се придвижим вече към Вероника. Облакът няма да ни избяга. Очевидно ще си стои тука в същия вид още някой и друг милион години, та ще се занимават с него и по-умни от нас.

Да, вече от доста време колективът искаше да се съкратят заниманията ни с облака, да се посветим изцяло на Вероника, нещо, което аз, естествено, горещо споделях. Но все пак те още се въздържаха да се наложат с вишегласие на своя ръководител, уважавайки законната му ревност да хвърли всички сили за доказване на собствената си теория.

Баща ми посърна и не намери друго възражение, освен едно неподходящо за характера и положението му заяждане в стила на Дарян:

– Боя се, че настояването ви не е подхранвано толкова от интереса към Вероника, колкото от страха пред облака.

– И по този въпрос вече сме говорили, Балов – каза Петер Нойд. – Нито хора имаме, нито средства, нито време за две такива задачи. Дай да си определим един срок за облака, докато не сме останали съвсем без сонди.

Последното намекваше открито за това, че под моето вещо ръководство почти през ден един от изследователските ни автомати не се завръщаше.

– Сонди има – не можех да не се обадя аз, защото не бях и толкова виновен – баща ми ме караше да повтарям безплодните опити за проникване по-навътре в облака. – Но не е там работата, мен лично също повече ми се занимава с Вероника.

– Трудно му е на момчето без жена – рече Дарян и сред смеха на осмината аз се зарекох вече да не му простя.

Пък и на другите би трябвало да се разсърдя. Аз ги защитавах, аз постоянно страдах от скритите им изпитателни погледи, които непрекъснато ми задаваха въпроса: „Сигурен ли си, че излязохме, или си излязъл само ти, пък ни подведохте с баща си, за да тръгнем с вас? И кога най-после ще настъпи това твое предсказание?" Аз споделях техния страх, криех завистта си, че те щяха да се избавят, отивах сега дори против баща си, а те ми се отплащаха с такъв смях! Бях готов едва ли не да призовавам като проклятие сбъдването на видението си, та да видят те все пак!... ако споменаването на сондите отново не бе събудило в мен онзи безмълвен ужас, който ме обхвана, когато първата от тях не успя да се измъкне от мъртвата хватка на „неотражателния център".

– Даааа – проточих аз, докато малко от малко си възвърна самообладанието. – И от смеха ви се раз-

бира колко голям е вашият страх. Прав е баща ми. Затова аз като представител на контролния съвет и като лекар на експедицията настоявам да се съкрати срокът за работа около облака, да се отдалечим от него и да се заемем с Вероника. Иначе не отговарям за здравето ви. Предлагам вече да се гласува.

Сега се изсмя само баща ми сред киселите физиономии на другите, но смехът му беше не по-малко кисел:

– Леле, какво йезуитче съм родил! И да си отмъсти успя, и... Но както и да е, понеже става дума за научната задача, нямам право на ръководителско то вето, гласувайте, щом искате!

А вместо да ме нарича йезуит, би трябвало също да ми благодари. Съветът все едно нямаше да се откаже от решаването с гласуване – по тона на Петер Нойд си личеше, но след като се ядосаха на мен, седмината отпуснаха на стареца много по-дълъг срок за изследването на облака, отколкото той би получил при други обстоятелства. Така че имах основание и на него да се цупя, пък и на себе си – нали по този начин се умножаваше вероятността да се случи все пак онова, от което толкова се боях.

– Още ли ми се сърдиш, Зенко – запита ме той седмица по-късно, когато пак така мълчаливо бе гледал как заедно с психоробота зареждам поредната сонда за изпращане в облака.

Беше изследователски снаряд, дооборудван със специални защитни средства, с нови уреди и апаратури, с още два допълнителни двигателя. Самият снаряд беше малък, а мощността на двигателите му такава, че би измъкнала целия звездолет от привличането и на най-мощната звезда, та разчитахме той да се гмурне невредим поне на още един милион километра навътре. Но увереността ни никаква я нямаше, защото той щеше да се сблъска там не с гравитация, а със загадъчното поле и с не по-малко загадъчната, макар и описана математически от баща ми, акреционна сила.

– Не си прав да ми се сърдиш – каза баща ми, след като аз му отговорих. – Разбирам състоянието ти, но нали в последна сметка оцеляваме? Пък и да не оцелеем, митът си струва, за да му викнем като Гьотевия Фауст да спре. На колко простосмъртни, сине, се е случвало да застанат като богове в самото начало, в най-далечното начало на раждането на един свят.

– Предпочитам да е вече готов – отвърнах му аз. – Или да е истинска „черна дупка“ и да се гмурнем в нея, според хипотезата на Кардашов да изскочим после в друга вселена.

Баща ми ме изгледа озадачено, докато си припомни съдържанието на тая хипотеза, в чието съществуване аз самият още не бях сигурен, после трепна два-три пъти с лявото си рамо – един по-скоро навик, отколкото нервен тик, който бе му се явил напоследък, а аз не успях да излекувам.

– Може и да го има някъде това – рече той тъжно. – Но за какво ни е, сине, да ходим в други вселени, като и от тази още нищо не сме разбрали?

– А, предаде ли се най-после пред твоя облак?

– Да се предам ли – изненада се моят удивителен баща. – Че ти не научи ли? Нашият гениален арменец разработва сега една хипотеза, от която може да излезе нещо. Така или иначе, явно ще продължим още малко пребиваването си тука. Представи си, той издига тезата, че акреционната сила не захваща вещество от пространството, а го създава...

– И ти се радваш, че той иска да докаже точно обратното на това, заради което са те обявили някога за велик?

Баща ми примигна, примигна, а рамото му подскочи няколко пъти повече от обикновено:

– Но защо да не се радвам? Че тази теза би обяснила донякъде защо при такова чудовищно привличане веществото в облака се разрежда. То се движи навън, то блика като вода от земен извор, разбираш ли?...

Сигурно по очите ми позна, че нищо не разбирам, и заразказва с едно още по-неразбираемо за мен въодушевление как Дарян изровил от миналото една опровергана някога поради недоказуемост хипотеза и, съединявайки я с теорията за акреционната сила, разработвал нов, доста приемлив модел на облака.

Невидимият „неотражателен център“ представлявал част от антипространството в галактиката, един шлюз, така да се каже, между пространството и антипространството. Акреционната сила, която извира от нея, като рожба на допира на двата свята, закривява отделни късчета от антипространството така, че в точката на пълното затваряне на миниатюрното антипространство се получава една нормална елементарна частица. По такъв начин можело да се отговори и на древния въпрос защо при постоянно разбягване на галактиките, при непрекъснатото разширяване на Вселената вследствие на това разбягване средната плътност на материята в нея и след столетия измервания си остава една и съща. Тоест би трябвало да се влива в нея постоянно нова материя, създавана като че ли от нищото. Ето това „нищо“ било всъщност антипространството, антисветът, бълващ постоянно нова материя в нашия свят. Както и обратното: затварянето на късчета от нашето пък, от нормалното пространство, раждало античастици.

– При това положение – продължи баща ми да се самооборва с едно удоволствие, приличащо на мазохизъм, – остава да се разбере защо частиците на новата материя не се разлитат веднага на всички посоки. И на мен ми се ще да докажа тук, че не се ражда материя изобщо, а се ражда конкретната материя на бъдещата звезда. Разбираш ли? Дарян е склонен да ме подкрепи. Антипространството се закривява на късчета, докато се изчерпи цялата област. Силата, закривяваща антипространството... Няма вече да я наричаме акреционна, може да е шеста, може да е първа, може да е и оная универсална прасила, която само се превъплъщава в останалите... Та след като създаде частицата от антнипространството, тая сила действа върху нея вече акреционно. Не я пуска да отлети, докато цялото антипространство в центъра на облака се превърне в материя. После тази материя почва да се сгъстява, да се сгъстява, докато роди новата звезда, вече по познатия ни досега модел. Както виждаш, пак стигаме до студеното създаване на звездите и галактиките, което мен лично ме удовлетворява. Всъщност наистина тезата за единната сила си остава по-убедителна. Тя превръща антипространството в частица, акрецията събира частиците, превръща се в гравитация, която ги уплътнява, докато се роди силното взаимодействие, силното взаимодействие ще излъчи после електромагнетизма, който ще създаде от атомите молекулата, и така нататък. Като съществува сигурно и обратният ред, който може би ни се подсказва от слабото взаимодействие и ядреното разпадане. Тоя ред пък ще доведе до създаването от нашето пространство на ан-

тичастиците. Пространството се превръща в античастици, антипространството в частици... и ето ти равновесието на света в неговото триединство на пространство-време-материя.

– Който е единен и неподвижен – вметнах аз.

– Единен – да, доколкото пространството и времето се явяват част от самата материя, неотделима част, нейни свойства, но... ти на това неподвижност ли му викаш?

– Вярно – съгласих се аз. – Значи от Нищото все пак може да те заболи?

– Какво? Какво? – не можеше баща ми да се начуди на сина си.

– Нищо. Една глупост си спомних от онзи мой разговор със Зенон от Елея.

– Ааа – рече баща ми, но явно отново бе отлетял вече към своя облак. Потупа замислено сивия корпус на изследователския снаряд, на който явно много разчиташе, сети се нещо: – Като се върне, ще те пусна да идеш при Вероника. Ние сигурно ще се позабавим сега тук, въпреки онзиденшното гласуване, както ти казах, колегите се запалиха за модела на Дарян.

– Благодаря – рекох му вяло и си помислих, че това вече е краят, защото сега вече чаках сбъдването на видението си.

А защо тъкмо насред този разговор с баща ми изведнъж започнах да го очаквам? Защо като една малка студена експлозия – ако може да има студени експлозии... (Има, разбира се, сливането на децата с пространството нали предизвикваше съвсем не малка студена експлозия!)... защо като студена експлозия у мен избухна увереността, че сега вече ще се случи? Може би „запалването на колегите" да останели още, за да проверят модела на Дарян, да ми се е видяло като онова съдбоносно стечение на обстоятелствата, което предизвестява неизбежните неща. Може би тезата, че пространството и времето не са само условия за съществуването на материята, а са нейна вътрешна същност, окончателно е потвърдила за мен възможността подобни видения да са реални картини от нашето движение вътре в материята. Не знам. Но знам, че за мен се проточиха стотици едва поносими с напрежението си часове, които така ме омаломощават, че ако то действително настъпи, аз няма да имам вече нито сетива да го възприема, нито сили да му реагирам. За щастие това ми състояние не се отразява много-много на колектива, който продължава да е в необикновен подем на духа. Пък и осмината ми вярват, че съм нервен и неспокоен, защото и аз като тях амбициозно очаквам специалния снаряд да донесе необходимите за Даряновата хипотеза данни.

Аз няма да разказвам тук в подробности за научно-техническите занимания на експедицията ни, тъй като поне материалите от нея би трябвало да оцелеят, все едно дали видението ми ще се сбъдне, или не. Не оцелеят ли архивните материали, не ще оцелее, естествено, и моят разказ, който се намира сред тях. И който аз продължавам храбро със „самоотвержеността" на всички мемоаристи. Впрочем това е и единствената храброст, на която съм способен в това си състояние.

ТЕОРИЯ НА ИГРАТА

1

Тази част на записките си отново съм принуден да пиша на ръка. Не мога да ги отлагам както миналия път, защото не съществуват изгледи да съживим нашата прехвалена техника. Звездолетът ни е мъртъв, не работи нито една от системите и апаратурите, които са с електромагнитни източници за захранване. Истинско чудо е, че самите ние сме живи. Виждаме нещичко само благодарение на инфрачервените визьори върху лицевата част на шлемовете си. Те правят мрака да прилича на бяла каша, населена със сиво-черните грамади на девет скафандъра – един парадокс, създаден от температурата на въздуха и частичната повреда на визьорите. Психороботите ни лежат неподвижни, кой където го е сварил „ударът“, а ние сме така безпомощни в собствения си дом, както не съм чувал изобщо някога човек да е бил толкова безпомощен и объркан. Той дойде по времето, когато изпратеният с последните ни надежди специален изследователски снаряд би трябвало да е завил на тримилионния километър. Сигналите му престанахме да улавяме още преди седем часа, но всички незавърнали се сонди спираха да предават далеч по-рано. Ние обработихме новата информация и все още се надявахме на допълнителните ракетни двигатели на снаряда, очаквайки да настъпи заложеният в програмата му час за първото предаване от обратния път.

Не знам дали особеното напрежение, за което разказах вече, бе сломило нервите ми, или пък съм бил обзет от определено предчувствие, но в момента, когато часовникът на приемателя закръгли двете цифри на фаталния за надеждите ни час, аз включих полививизора си на всеобщо предаване и почти истерично изкомандвах:

– Внимание! Екипажът – в суперскафандрите! Да се провери готовността на аварийните торпили, дублиращите системи и всички основни възли на кораба!

После издърпах пломбираната ръчка на сигнализацията, която се намираше във всеки сектор, до последната чертичка, до тревога трета степен. Звездолетът се затресе в такава звукова и светлинна какофония, че не можеше да не накара и най-хладнокръвното сърце да подскочи от уплаха.

– Какво те е прихванало? – опита се да я надвика баща ми, който стоеше тогава до мен в нетърпеливо очакване снарядът отново да проговори.

– Нареждане на контролния съвет. Изпълнявай! – ревнах аз и нему.

– Какъв контролен съвет си ти? Бъди благодарен, че изобщо те взехме. Ако някой на този кораб има право да дава нареждания, това съм аз, ясно ли ти е! Какво си въобразяваш?

– Татко, моля те, изпълнявай! Бъди истински командир!

– Но къде видя аварийна ситуация бе, човек? Как ще работим в тия скафандри?

– Моля те, татко!

– Докато не ми обясниш...

Край нас профуча психоробот, хукнал сигурно да проверява нещо – командата вече се изпълняваше. Ба-

ща ми продължаваше да упорства, та в отчаянието ми хрумна:

– Пробна тревога! Имам право като представител на контролния съвет, досега нито веднъж не сме я правили, а по устав...

– Сега ли намери точно... – разколеба се моят стар баща, който не умееше нито да се гневи, нито да командва. Нали никога не бе се занимавал с ръководене на хора другаде, освен в своя си научен сектор.

– Сега! – изрекох аз с властно спокойствие и той ме изгледа сепнато, открил неподозирани от него качества у сина си.

А истината бе, че внезапната ми паника изчезна тъкмо от неговата реакция. Тя ме подсети, че не е станало нищо необичайно, защото досега не бяха се върнали десетки сонди, че все така си се намирахме далеч-далеч от тоя ръб на облака, зад който вече можеше да се говори за известно съсстяване на материята му, за доловима сила на неговото притегателно поле. Наоколо и в кораба си цареше с нищо непроменената обстановка на сговор между човека и природата.

– Зенко, да не би... пак някое видение... – попита недоверчиво баща ми, но аз не му отговорих. Трябваше или отново да го излъжа, или да си призная, че съм се уплашил. Как иначе щях да му обясня решението си за пробна тревога, без да съм се посъветвал с него, ръководителя на експедицията?

Отидох да облека своя скафандър, домъкнах и скафандъра на баща ми – тези тежки облекла, предназначени едва ли не за влизане в недрата на звездите. Изглеждахме същински чудовища в тях и аз не помня случай, дори от приключенските филми, някой да бе седял с такъв скафандър в удобния си космолет, освен ако той е напълно разбит и разхерметизиран. Особено пък в кораб като нашия; ако самият кораб не те защитеше, нищо повече нямаше да те защити.

Докато помагах на баща си да влезе в автономния свят на суперскафандъра, поливизорът ми заизрича един след друг докладите от различните сектори. На стареца му стана весело:

– Пъргави са момчетата!

– Видя ли, че не е безполезна една пробна тревога – възтържествувах аз и предадох, след като отзвуча и последният рапорт:

– Свободни сте да продължите работата си. Скафандрите да не се свалят до второ нареждане.

– Колко време ще ни държиш в тях? – запита баща ми.

– Колкото си искам – отвърнах, захлупвайки шлема на главата му и му се изплезих през стъклото.

Той скърши една заканителна гримаса, каза нещо, но още не бе задействал свързочната си апаратура. Заканата му обаче беше просмукана от бащинско удоволствие. Та кой бе се осмелявал да се изплези на него, пред когото се прекланяше цялото човечество! Дори синът му не помнеше да е правил това някога.

След около три часа дойде „ударът“.

Не усетихме никакъв удар, но с коя друга дума да го нарека? Просто изгасна осветлението. Това автоматично смъкна щитовете пред лицевите стъкла на скафандрите ни и включи инфрачервените визьори. Като се поопомнихме, ние разбрахме, че почти всичко на кораба е излязло от строя, без да се включат дублиращите системи. Преди това обаче установихме, че не можем и да се чуваме, че никакъв звук не възприемаме, освен ударите на собствената си кръв, кънтящи в изпразнените ни черепи. Някаква за-

шеметяваща сила беше ни изтъркаляла в лявата страна на нашия превъзнасян заради съвършенството му космолет от най-висшия звезден клас.

Да, обади се нещо в мен, да – и то ми прозвуча като удовлетворение. Добре, че проявих ината си да не отстъпя пред молбите и мърморенето на другите! Може би скафандрите все пак са ни помогнали да оцелеем.

Помислих го, сякаш знаех от какво са ни запазили, и го помислих спокойно или по-скоро: вече успокоен, или, както казах преди, така омаломощен, че нямах сили да се изплаша. Нямах сили обаче и да се вдигна. Напипах с една стокилограмова десница регулатора на гразера, който се намираше на пояса ми, завъртях го докрай – нищо! Бронираните дрехи продължаваха да ме натискат с многотонната си тежест към пода. Тишината все така настояваше да спука тъпанчетата ми. Повредена ли бе антигравитационната апаратура на скафандъра, или сме в облака, където липсваше гравитация? Но какво ще правим в облака? Как така ще попаднем в него? Добре, в него няма, но на кораба нали си имахме собствена изкуствена гравитация? Значи все пак и скафандърът с неговата прехвалена автономност се е повредил! По дяволите, как ще го мъкна сега? Ето, и визьорът му също не е в ред...

Бионично копие на апарата у някои влечуги, струва ми се, той ни позволяваше да виждаме нещата благодарение на невидимите топлинни лъчи, които изпуска всяко тяло от своята вътрешна топлина. Разликата в дължината им обаче ги прави толкова фини и многообразни, че човешкото око, за разлика от фотографската апаратура, се нуждае от специален преобразувател. Изглежда, сега тъкмо той не действаше. Нищо, ще гледаме, както гледат влечугите нощем, казах си тогава аз, сам учуден от способността си да разсъждавам за странични неща. После мъчително завъртях глава. Исках да разпозная нещо в размазаните очертания на предметите наоколо ми. Влечугите обаче, доколкото знам – а всъщност какво знам аз за влечугите, нищо не знам, може съвсем да не е така – влечугите обаче са гледали на открито, където хладният нощен въздух им е служил за постоянен фон, на който са изпъквали със светенето си топлите тела на жертвите им, на растенията и поелите температурата на деня предмети от природата. А въздухът в кораба ни е по-топъл от вещите и аз се намерих потопен в някаква бяла и светла димна каша, в която се мержелееха сиви до черни предмети със странни контури, с плашещо необичаен вид. И колко щеше да трае това? Ако наистина всичко се е повредило непоправимо, ако е повредена и климатичната инсталация, корабът постепенно ще изстива, ще изстива, докато мракът стане абсолютно непрозирен дори за инфрачервения визьор. Разбира се, това можеше да стане и много бързо, ако корабът е разхерметизиран. Вътре в скафандъра пък, който сега не пропускаше нито квант от топлинните ни излъчвания, щеше да става обратното, при положение, че и топлообменната му система е престанала да действа. Кръвта ни щеше да нагрява тясното пространство, докато се задушим в пещта на собственото си тяло. Естествено, ако не поемем риска да отворим шлемовете и ако не успеем поне отчасти да се справим с необяснимата ситуация, в която се озовахме.

Баща ми лежеше на няколко метра от мен, проснат по гръб – една сиво-черна неподвижна грамада. Изтръпнах в мига на познаването му, но после си ка-

зах: Глупости, нали всички остават живи, нали тогава чу гласа му! И се опитах да се изправя. Сигурно дълго е траяло. Трябваше да осъзнавам по-напред тялото си кост по кост, мускул по мускул, да се науча да го командвам, да го приобщя към механичния скелет на скафандъра, да се боря с тая фосфоресцираща каша, която сякаш ме залепваше за пода. Най-после залитнах в нея сред страховитите очертания на непознатите ми сега уреди и докато се тътрех с мъчително усилие към баща си, станах вече способен и да се уплаша. Защото си спомних, че такава ситуация не бях видял в тогавашното си съновидение. И в записките, и в спомена ми изобщо липсваше каквато и да е обстановка на нещастието, съществуваха всъщност само няколкото реплики сред моето лично приключение в една въображаема аварийна торпила. Не се уплаших обаче много. Прекалено бях зает с това да вдигам единия си крак, да запазя равновесие, да го придвижа петнайсетина сантиметра напред, да довлека другия към него. Сигурно ако не съществуваше механичният скелет на скафандъра – лостово устройство, което увеличаваше мускулната тяга на носителя, нямаше да успея и крачка да направя. Пък скафандърът иначе не е толкова тежък, въпреки безбройните си апаратури, нали с една ръка бях довлякъл скафандъра на баща си. Върви разбери какво е станало!...

(Налага се да спестявам от подробностите на това, което преживяваме и вършим, не само защото е твърде мъчително писането на ръка. Средствата ми за писане са оскъдни, а и не знам колко време още ще ми бъдат нужни.)

Баща ми беше жив. Поразтърсих го, изправих го, при което и двамата падахме няколко пъти, без да се чуе нито звук от сгромолясването ни на пода. Подържах го известно време, докато се окопити, помогнах му да направи първите си крачки, както се помага на едногодишно бебе да проходи. Опитах се да му кажа и нещо с жестове, но движенията ми бяха толкова бавни и сигурно така размазваха значението си, че се отказах. Един също така безкрайно бавен жест на баща ми поиска да ме спре, но аз не се спрях. Оставих го и се залюлях по посока на жилищния сектор. Човешкото око, без да има чувствителността на фотоматериалите ни, все пак си остава едно от най-великите изобретения на природата. То бързо навикна да разпознава познатото в необичайния му вид сред белия дим на въздуха, така че скоро се запридвижвах по-уверено, а откриването на това или онова на запомненото място ми доставяше малки радости. Върнах се след около половин час. Ако бях погледнал часовника си, щях да знам колко време бе ми потрябвало да отида в кабината на Петер Нойд и намеря приборите му за рисуване. Хронометърът на ръкава ми като че ли бе единственото, което нормално функционираше около мен, и това бе едно също така радващо чудо. Едва по-късно щях да осъзная, че то не означава нищо и с нищо не може да ни помогне. А когато после поглеждах към него, радостта ми мигновено се превръщаше в спазъм на ужас – магнитометърът, намиращ се до часовника, нетрепващо бе се заковал на деветдесет и шест хиляди ерстеда. Значи в кораба бе нахлуло едно невъобразимо, едно чудовищно поле, което обаче засега не ми припомняше нищо друго, освен това, че нашето родно Слънце има само един ерстед магнитна сила. И все пак можех да се движа! Ще рече, скафандърът, който проклинах, вършеше своята защитна работа. Както безотказно ми даде да пия во-

да, както редовно попиваше потта от тялото ми.

За щастие Петер Нойд държеше оръдията на своето хоби постоянно на пулта в кабината си. Там си и лежеха, сякаш силата, повалила ни на пода, не им действаше. Награбих папката и кутията с разноцветни иначе, но обезцветени сега щифтове. Половината от листовете се оказаха изпълнени с рисунки, но аз се утеших, че поне гърбовете им са използваеми. Другата полезна мисъл, която ми хрумна, бе, че е излишно да се връщам в предишния сектор, защото баща ми положително не е вече там. Изобщо въпреки стотe хиляди ерстеда, аз се радвах на странно, но обяснимо хладнокръвие. Благодарение на него и в първите минути, и по-късно се оказах трудоспособен член на екипажа.

Навярно споменът за видението ми продължаваше своето подмолно успокояване, та не се изненадах, че всички са невредими. Заварих ги да стърчат в главната командна зала, изпълнена със същата бяла каша – осем грамадни сиво-черни фигури, неподвижни и безмълвни като старинни каменни паметници. И все пак въздъхнах с облекчение, когато ги видях. Поизпънах се и гордо, защото им носех средство за общуване. Едно древно, примитивно, но изпитано през хилядолетията средство, за което още не бе им дошло на ум. Как ли бяха си глътнали езиците, горките!

Вече пристъпвайки към тях, аз написах изтощително бавно, с едри букви на гърба на първата рисунка:

– Какво ще кажеш? Добре, че не свалихме скафандрите, нали? – Написаното едва се разчиташе.

И я поднесох пред лицевия щит на баща ми. Той се понаведе към нея, също така бавно я пое от ръката ми, поиска с другата си ръка щифта, с който бях написал момчешки тържествуващия си и съвсем нелеп за момента въпрос. Зачетох още докато пишеше, защото бе нужно нечовешко търпение да чакаш това търпеливо рисуване на буквите. Безшумно като в съновидение се приближиха и другите, за да видят какво правим.

– Ти си гений – написа в отговор баща ми. – Извинявай, че досега съм мислил само лошо за теб! – Ръката му се вдигна, залюля се, както се люшна болезнено удареното ми сърце, после отново поведе щифта върху листа: – Но кой си всъщност ти?

Не беше баща ми, разбира се. Това можеше да бъде само арменецът, обладан сигурно от подобно хладнокръвие. Поне способността си да се шегува не бе загубил. Огледах сивите паметници и се убедих, че сме не само безмълвни, но и безименни. Спуснатият пред лицето щит не позволяваше да се разбере кой стои зад него. Скафандрите имаха надписи с имената на притежателите им, но бяха толкова дребни или пък цветовете им бяха такива, че не ги забелязвах. Изглежда, осмината току-що бяха се събрали, гледайки се безпомощно в очакване да дойде деветият, защото не можеха нищо друго да правят, освен да се преброят колко са.

Край единия от пултовете съзрях рухнал на пода психоробот. От заслепяващата белота на въздуха не можах да прочета името му, но това предизвика у мен поредната полезна мисъл. Извадих друг щифт от кутията и написах с големи букви на гърдите на тоя, който още държеше за подложка папката с рисувателните листа: Дарян. Той го прочете отгоре, кимна величаво в знак на съгласие, но тая величавост се дължеше само на тежестта, която трябваше да преодолява. Той понечи да напише отново нещо на листа,

но аз го хванах с две ръце и предпазливо го заобръщах, та да напиша името и на гърба му. После издърпах папката от него и му подадох само един лист. Щифт вече си имаше. Зараздавах щифтове и листове на всички, като им сочех гърдите си. Те бяха схватливи мъже, затова веднага написваха на горния край на листа името си, което аз пък изписвах с големи букви на гърдите и гърба им. Петер Нойд добави на своя лист: „Звяр! Рисунките ми! Имаше и празни листа!", но то не предизвика у мен друго освен завист към бързината и сигурността, с които изрази гнева си. Личеше си ръката на художника, дори и в скафандровата ръкавица. Накрая, когато само аз останах безименен, всички узнаха кой съм. Баща ми пристъпи отново като едногодишно бебе с намерението да ме прегърне, но аз го отклоних, сочейки му да напише моето име на гърба ми. Не съм скромен, затова мога да кажа: имаше за какво да ме прегръщат. Дадох им най-важното засега – средство за съобщение, без което не е възможно никакво организиране на борбата ни за оцеляване.

2

Засегнат ли личните ти интереси, ставаш особено изобретателен. След още един час Петер Нойд вече бе инсталирал край пулта на автопилота една, кой знае откъде демонтирана широка плоча. Беше открил в лабораторията и химикали, с които можеше да се пише на нея, а след това с парче мека изолаторна материя да се избърше. Но надеждата му да спаси по този начин рисунките си остава напразна. Първата заповед, която баща ми написа на плочата, гласеше:

– Нойд, съберете листата от хората. Дайте всичките си скицници. Не ще имаме скоро други средства за записване на наблюденията си. Поставете и още няколко такива плочи.

Трая нетърпимо дълго изписването на това нареждаше, после баща ми нетърпимо дълго го изтриваше. Помислих си: сигурно няма вече закъде да бързаме, но все пак този начин на разговор ще ни скъса нервите. След това си помислих: а може и живота да ни коства. Страхотната тежест в телата ни много приличаше на тежестта в скоростните транспортни патрони на Икар. И навярно всяка секунда е скъпа, още повече, когато не знаеш след коя от тях ще бъде невъзможно вече да се предприеме каквото и да било. Но дори това да не беше движение нанякъде, продължителното пребиваване в такова поле щеше да ни убие. Ние не знаехме каква е силата му вътре в скафандрите и трудната ни подвижност можеше да се дължи и на него. Виждал съм на медицински филм сомнамбулното поведение на незащитен човек при поле само от петстотин ерстеда, а скафандрите ни едва ли удържаха всичките деветдесет и шест хиляди, населили звездолета ни. Колко ли са тогава извън него, щом той не е разхерметизиран?

Връчвайки папката с листата на Петер Нойд, аз обаче успях и да възтържествувам: добре е все пак, че са ограничени възможностите на писмената връзка! Нойд едва ли щеше сега да ми иска сметка къде са останалите листове, след като отвори папката и види, че липсват тъкмо ония неизрисувани двайсетина, които мушнах в една ниша по пътя за насам. Сигурно щеше да го отдаде на собствената си разсеяност, недопускайки, че един икарец е способен на такава непочтена хитрост.

Скоро се появиха плочи за писане на още няколко места, почти във всеки сектор, а с това се създаде и основата за целенасочена дейност. Оказа се полезно да не притежаваме лица, да не четем какво става зад сивата неизразителност на лицевата броня, да виждаме само бавните и разумни действия на другите. Това те кара да мислиш, че останалите са спокойни, само ти излишно се боиш. Хубаво е още, че нито една плоча не стига да изразиш някому ужаса си, а тая светливо бяла каша, наречена въздух, не кънти от безсмислените засега въпроси: Къде се намираме? Как попаднахме тука? Какво има около нас? Колко ще трае? Няма ли, няма ли изход и спасение?...

Като изправяхме край окулярите за директно наблюдение на външната среда демонтираната стена на тоалетното помещение, станало сега също ненужно, Дарян написа на нея:

– Забелязал ли си, че човек изпитва потребност да споделя и своите глупости, не само откритията си в Космоса? И тази потребност дори е по-силна.

След което го избърса и изрисува в горния край на стената обявата: „Място за писане на глупости“

Излезе добър психолог. Скоро тази стена се нареди сред най-използваните, а аз съжалявам, че откраднатите от Нойд листове не достигат, за да възстановя някои неща от писаното по нея. Бяха чудесни шеги и остроумия, или просто ругатни и думи, зад които се чуваше покъртителната въздишка на една мъжествено посрещана безизходица, но те очевидно служеха като вентил на безнадеждно заключените ни в скафандрите души. Тогава обаче Дарян залепи лицевия си щит на окулярите, сякаш се надяваше, че междувременно навън може нещо да се е променяло, а аз използвах стената не по обявеното ѝ предназначение:

– Вижда ли се нещо? – написах на нея.

Той скоро се отказа от безплодното си взиране, а отговорът му потвърждаваше, че този начин на съобщение много изкушава да написваш и думи, които иначе отбягваш да употребяваш:

– Вижда се вулвата на Галактиката. В момента се пръква новата материя.

(Аз съм лекар и медицинската терминология ми е по-привична, затова неволно замених думата. Пък съм и от контролния съвет!)

Представих си как Дарян би щипнал при тая дума върха на арменския си нос, и иззлорадствах: „Да видим как ще го щипеш през скафандъра!“

Вече бяхме се убедили, че извън звездолета цари пълен мрак – нито звезда, нито дори някое по-светло петънце не се съзираше през окулярите. И все пак написах още една глупост, не от рода на тия, които арменецът бе предвидил в обявата на стената:

– Не мислиш ли, че падаме?

Той закономерно ми отвърна:

– В Космоса всяко свободно движение е падане към даден център на тежестта, синко.

Не ми се искаше да му простя това „синко“, но как да се разправяш? А бях си го и заслужил. Странно обаче откъде му дойде сега тъкмо тази дума? И наистина ли е подигравателна? Вярно, по възраст можеше да ми бъде баща, но досега бе се държал с мен неизменно като с връстник. Дали не бе решил да ме „осиновява“, усетил внушения му от мен близък край? Написах:

– Какво ще кажеш за тезата на баща ми, че сме попаднали в акрецията на бъдещата звезда?

Последва типична даряновска сентенция:

– Природата е такова нещо, синко, че каквато

и глупост да кажеш за нея, все може да се окаже вярна.

И си тръгна. Аз избърсах моя въпрос, но оставих отговора. После се загледах през окулярите в непрогледността и на нея задавах въпросите, които ми се искаше да задам на Дарян или на когото и да било от другите, макар никой да нямаше отговор за тях. Когато изплаках и последния, отидох в кабинката си, станала сега два пъти по-тясна от скафандъра ми, и отново продължих записките си, макар на звездолета да имаха нужда и от моите ръце.

Но какво всъщност да пиша? Какво са писали хората, преди да загинат в някоя подобна ситуация? Какво са писали в древността осъдените на смърт? Толкова малко са рисувателните листа, а още по-малка е вероятността да оцелеят? Стигнат ли изобщо до някого, ще достигнат и наблюденията и мислите на тия осем велики мъже – за какво ще са му тогава моите профански разкази? Да, човек наистина изпитва понякога непреодолимата потребност да изказва глупостите си, ако не пред другите, то поне на диктофона или на ей такива скъпоценни, откраднати листове! И то едва ли е нещо повече от една самозащита на организма, от търсене на опора във вече отминалото пред атаките на непонятния му нов ден.

3

Няколко часа след „удара" на звездолета се възцари един ред, от който можеше да ти настръхне кожата. Хората плуваха насам-натам из бялата мъгла на въздуха като лениви аквариумни риби и сякаш със същата безсмисленост. Нито по движенията им, нито от посоката на тяхното придвижване се разбираше веднага вършат ли изобщо нещо. Отдалечеше ли се някой от теб само на два-три метра, вече не се четеше името му, не се виждаше накъде отива. Баща ми стърчеше неотлъчно край автопилота и навървяше на плочата заповед след заповед. Те нареждаха всеки да запише какво е забелязал в момента на „удара", какво е усетил, да си припомни или провери отново показанията на уредите, които е наблюдавал тогава. Нареждаха още поименно кой над какво да разсъждава или кое изчисление на коя плоча да направи. И нито една от тия заповеди като че ли не се отнасяше до някакъв макар и плах опит за излизане от трагичното положение. А сиво-черните грамади идваха да ги прочетат и послушно се отправяха към изпълнението им, сякаш се бяха примирили с гибелта си, та не им оставаше друго, освен да довършат научната задача на експедицията.

Но за какъв дявол им е да я довършват, щом нямаше изгледи да се спасят и досегашните резултати от нея? Ако предишните ни хипотези за облака са верни, ние все едно не ще намерим средства да излезем от свръхмощното поле на зараждащата се звезда. Основните ни двигатели са гразерни, работят чрез преобразуване на гравитацията, а тук гравитация нямаше. Фотонния или плазмения двигател не сме в състояние да запалим поради парализа на електромагнитните системи. Същината на тая акреционна сила ни е непозната, макар по необясним начин нейното поле да действаше на магнитометрите ни и да се възпираше отчасти от антимагнитната ни защита. Но щом скафандрите я правеха поносима за организма ни, то близо стоте хиляди ерстеда в кораба говореха за милионократно по-голяма сила отвън. По-

ради това именно бе умъртвила и системата на плазмения и фотонния двигател, която самата бе в състояние да произвежда за насочване на фотоните и плазмата електромагнитно поле с милиони ерстеда мощност. А това я правеше още по-непонятна. И тя ще си остане навярно още дълго непозната за хората, може би по-дълго, отколкото периодът между откриването на гравитацията и овладяването ѝ. С все по-дълбокото навлизане в съкровените механизми на Вселената те едва ли не в аритметична прогресия ставаха по-сложни и по-трудно достъпни за нас, провинциалистите от тая странична струйка на Млечния път. Едни стари ракетни двигатели биха се борили може би с тая чудовищна сила, докато сме още някъде по периферията на нейното действие, но корабът нямаше такива двигатели, пък и какви ли размери трябваше да имат те? Сигурно всичките взривни вещества на Икар не биха стигнали за него. А нашите запаси в най-добрия случай биха послужили за съоръжаването на две-три аварийни торпили и аз не разбирах защо първата заповед на баща ми не подгони всички ни да работим на тях, та да се опитаме да се измъкнем, докато не е станало съвсем късно. Само бордовите инженери Рей и Целер бяха почнали да съоръжават най-малката с ракетни двигатели, за да изстрелят научната документация.

Когато научих това, аз си спомних израза на моя учител Терин, че икарци не били нищо повече от разузнавателни машини, пратени от Земята. И те сега повече от всякога наистина приличаха на машини, тия безлики метални грамади. Приличаха на старомодни, бавно движещи се машини, непрограмирани да правят нещо за собственото си спасение, когато дори по-примитивните психороботи биха се погрижили

в такава ситуация и за себе си. Те като че ли не знаеха да вършат нищо друго, освен с автоматна упоритост да трупат нови наблюдения, все едно дали са верни, а в случая – дори при почти пълната сигурност, че са погрешни поради всеобщата повреда на уредите ни.

И все пак не бяха автомати тия тромави грамадни роботи от прощъпулния век на електрониката. Те знаеха по-добре и от мен, че акрецията, която ни притегля към неотражателния център на облака, след някой и друг милион километра ще ни сплеска така, че и атомите ни няма да остави цели, или пък ще ни анихилира при досега с предполагаемото антипространство. Ако преди това не се свършеха храната и водата в скафандрите ни. Запасите им бяха наистина големи, защото се регенерираха, но защитените иначе акумулатори на регенерационната система щяха да се изчерпят, тъй като нямаше откъде да ги захранваме. Ето защо още отсега бихме могли да се обзалагаме кое от трите в такъв случай би ни пратило в небитието: жаждата, гладът или задушаването. А да отворим дори само шлемовете бе немислимо. Без да го питам, Петер Нойд написа на стената за писане на глупости, когато го заварих да гледа през окулярите:

– Балов, лабораторно е доказано, че при десет хиляди ерстеда мишките веднага умират.

Не, не бяха роботи тия осем мъже, които със своите парализирани и ослепели скафандри шетаха из утробата, където се раждаше материята!

Въпреки явната безизходица, караща да изглеждат трагично смешни усилията им да напълнят догоре аварийната торпила със знанията и незнанията си, всеки от тях по повод или без повод се старае-

ше да бъде близо до своя колега, астрофизика Дарян. Както писах вече, мъглата поглъщаше фигурите ни само на няколко метра разстояние. Отначало си въобразявах, че само аз го следя и че той приписва постоянното ми въртене наоколо му на моята привързаност към него. Поле забелязах неизменното присъствие край нас на още един скафандър, чието име невинаги успявах да разчета сред заслепяващата визьора белота на въздуха. Докато веднъж на една от плочите не се появи с грамадни букви предупреждението:

„До всички! Мислите ли, че е приятно да се живее, когато макар и през инфрачервен визьор гледат на теб като на бъдещ самоубиец? С поздрав: Дарян."

Надписът стоя доста време, тъй като никой не знаеше дали всички са го прочели. Сигурно пак Дарян го изтри. Но не изтри с него тревогата ми. А тя сигурно е останала и у другите, чието хладнокръвие в тия дни ми е пример и опора. Аз не знам какво те чувстват, какво мислят, какво възнамеряват извън пряката работа, която извършвахме по нарежданията на баща ми, превърнал се ненадейно във властен и енергичен командир. Сигурно и нему бе помогнала за това бронята на скафандъра, скриваща от очите на другия всичко лично. Всеки бе убийствено сам в своята трудноподвижна крепост. Сам се хранеше, сам пиеше своята вода, сам дишаше собствения си въздух. Телесно сам и душевно сам, обречен, безпомощен и безутешен сред една умопомрачителна тишина. Но в тая самота намираше време и сили да се тревожи за другаря си.

Простият ядрен разпад, който задвижва хронометрите ни, основан върху онази все още неразгадана докрай сила, наречена „слабо взаимодействие", продължаваше да изпуска равномерно своите невидими частици. Невидими и неосезаеми като секундите, минутите, часовете, дните, които отброяваха. Изглежда, съзидателната сила, колкото и могъща да е, и тук, както навсякъде, не можеше да попречи на разрушителната да си върши своето. Но ако частиците съществуваха, макар и невидими, съществуваше ли онова, което те продължаваха ритмично да измерват? Не се ли намирахме всъщност в митичното и мистично безвремие, представлявало досега само една възлюбена тема за въображението на младите астрофизици и фантасти? Не сме ли заседнали в нищото? В онова нищо, което романтиците обичат да пишат с главна буква, самоопиянявайки се от възможността да турят граници на собственото си въображение – защото не можеш да си въобразиш нищото, особено пък, ако е с главна буква. Нали и Зенон от Елея назова с „нищото" все пак един гъст и черен облак? Не, човекът не може да търпи граници и ето че нарече нищото антисвят и антипространство и измисли дори, че именно то раждало нещото – материята, въобразявайки си, че по този начин му е дал научно определение! Или това наистина е извор на праматерията, в който тя се ражда, преди да се роди още времето за нея? А ние сме попаднали край самото начало не само на материята, но и на времето?

Баща ми беше определил ред, според който периодически някой от астрофизиците престояваше един час до окулярите за пряко наблюдение, за да търси промени в мрака около кораба, но никой не пропускаше да се отбие сегиз-тогиз да погледа за себе си. Предполагам, че и никой от нас през целия си живот не е жадувал така да види поне една звездица, и най-далечна да е, дори не и звезда, не и светлина, а само някое по-светло петънце. Нямаше! Понякога на стена-

та за писане на глупости се появяваше надпис, от който узнавахме, че пак някой е идвал при окулярите извън дежурството и си е задавал същите въпроси. Но самата дума се появи само в състава на лозунга „Пазете нищото, то е ваше!“.

Изглежда, и у автора му думата бе се родила, когато изчезна усещането ни, че се движим. Отначало тежестта, хвърлила ни в едната страна на кораба, ни караше да мислим, че падаме към центъра на облака, но ние нямахме уред да я регистрираме, освен чрез телесното си усещане, а то, свикнало с нея, престана да я възприема. Както и преди, движехме се трудно, както и преди, отдавахме го или на загубилите моторната си подвижност скафандри, или на полето в тях. Силата, която привличаше или държеше звездолета, нито се увеличаваше, нито намаляваше. Не трепваха броячите на магнитометрите ни, сякаш и те като всички уреди бяха онемели пред нищото. Ние обаче постепенно ставахме „поприказливи“. Друг написа: „Не размътвай извора!“, трети: „Не се навеждай в антипространството!“ Не бяха оригинални, а това показваше, че мисълта на всички се върти около модела, който Дарян и баща ми бяха се опитвали да създадат за облака. И за убеждението им говореше, че все пак сме попаднали в него, защото в другите посоки от звездолета преди не съществуваше на милиарди и милиарди километри нещо, което да ни застрашаваше.

4

Всеки ден в определен час баща ми започна да ни събира в сектора на главното управление, за да излагаме на плочата с по няколко изречения какво ново сме си помислили междувременно, хрумнала ли ни е някаква идея, пък дори и съвсем идиотска да е, регистрирали ли сме в себе си ново усещане. После ни караше да записваме това на листовете и да му ги предаваме за документацията. Аз смятам, че е по-разумно да използваме тия листове, за да пратим по тях последните си поздрави към нашите близки, но съм представител на контролния съвет и нямам право на такива предложения.

Почти страничен наблюдател като мен не можеше да се отърве от чувството, че тъкмо на тия съвещания се появяват истинските глупости, не на поставената от Дарян стена. Изказваха се предположения, че изобщо не сме в облака, а някъде другаде. Нали сондите ни преди това бяха се движили свободно из периферните му слоеве, а тези слоеве се виждаха и знаехме горе-долу от какво се състоят! Как ще сме ги преминали неусетно? Как ще се озовем само за мигове в глъбините му, откъдето сондите вече не се завръщаха? А къде е тогава това „другаде“? Внезапно закривяване на пространството около нас вследствие на незнайни и внезапни процеси може би в неотражателния център на облака. Антипространствени ли? Дори и антипространствени, ако ми докажете как звездолетът ще издържи на антипространството. И как ние не сме станали още „анти“. А може и да сме станали, само че не го усещаме – добави тогава Дарян.

Друг се опита да конкретизира идеята: специалният снаряд, навлизайки по-надълбоко, е нарушил равновесието на акреционната сила и се е получило изригване по посока към нас. Нещо като протуберанс. Голям, студен протуберанс, но какво ти голям – двес-

тахилядикилометрови протуберанси изстрелваше дори нашето дребничко Слънчице! Значи малък протуберанс. В него материята е сгъстена, пък може и да не е същинска материя, а нейната праформа. По-вероятно е обаче да не сме в самия протуберанс, той би ни погубил. Протуберансът, наближил за секунди кораба, само е закривал част от пространството около нас чрез своето свръхмощно поле. Затова и не виждаме нищо, затова и оцеляхме. А така може да се обясни и внезапността на случилото се.

Възразяваха му, разбира се. Какво е нашият разузнавателен снаряд за облака, та чак да му наруши равновесието? Но ето че тезата неочаквано получи нова подкрепа. Неколцина си я навиха на пръста и дни наред почнаха да я развиват. Не снарядът, Вероника била нарушила равновесието на облака. Тя съвсем не била малка и кой знае какви могъщи сили са се криели в нея!

Последен беше я видял дежурният тогава като оператор Санин. Сега той си припомняше: Около два часа преди „удара", когато заемал мястото си, забелязал как Вероника изменя посоката и ускорява движението си до параметри, каквито не сме регистрирали у нея. Невероятна скорост, и то право към облака! За кратко време тя навлязла в горните му слоеве, засветила като нажежена, пак изскочила, сякаш мястото не ѝ се харесало. Затова Санин не дал веднага сигнал за всички. Тя повървяла зигзагообразно и отново се втурнала към облака, при което той като че ли се разтворил пред нея. Това може и така да му се е сторило, но приличало на отдръпване навътре, на отваряне на нещо като тунел. В оня миг той бил подал сигнала, но... последвал „ударът".

Някои твърдяха, че са приели сигнала. Те се и надпреварваха да съчиняват какви ли не нелепости. Ето виждате ли, Вероника е виновната! И тя, глупачката, решила да види какво има вътре в облака. И е нарушила равновесието му, предизвикала е протуберанса. Така и нас е превърнала в една от прашинките в това безкрайно бавно звездообразуване. Безкрайно бавно, защото ъгловият момент на въртене на облака беше такъв, че сигурно щяхме да падаме милиони години, докато наближим центъра, в който толкова се искаше и на баща ми да надникне...

Няма що – примамлива перспектива!

Но баща ми продължаваше да ни заставя да фантазираме край неговата плоча, та се раждаха и по-забавни неща. Вероника всъщност направила това нарочно, подвела ни била... или: послужили си с нея да ни вземат в плен за изследване. Затова се движела и така бавно отначало, подмамвала ни, затова и млъкнала така загадъчно. Или: онзи, който я е изпратил, просто ѝ е заповядал да млъкне... Да, да, точно така, това не е никакъв облак, а цивилизацията, създала Вероника. Един огромен мозък, изпратил Вероника на разузнаване. Който, неудовлетворен или пък – може ли без малко човешко самообльщение? – заинтригуван от сведенията ѝ, бил ѝ поръчал: Я ми доведи няколко екземпляра от тия животинчета, за които ми разправяше, та да ги видя по-отблизо! И ето сега ние всъщност се носим из гънките на тоя мозък, голям колкото няколко звезди. Студен мозък, който може би все пак се е позатоплил и развълнувал от неизвестните нему досега микробчета, каквото представлявахме в сравнение с космическите му размери... Не допускате ли? Но щом „генезисът на човешкия разум е само частен случай от генезиса на разума изобщо"?...

Не, не, ако има изобщо някакъв мозък, той е да-

леч, в центъра на облака е, в антипространството може би, в антисвета, населен с висша цивилизация, създала тази своя разузнавателна машина. А това не е никакъв облак, то е нещо като шлюз към самата антивселена, който с трансформиращата си енергия просто е насъбрал около себе си материя от околното пространство, та прилича на облак. Никой не се интересува от звездолета ни, просто когато шлюзът се е отворил, за да приеме завръщащия се разузнавач, енергията му се е „изплискала" встрани и по този начин е затворила пространството около нас. Да се надяваме, че когато се отдръпне...

Какво? Осмели ли се някой да напише на плочата това, което бе трудно да произнесеш дори пред себе си в своя непропускащ нито звук скафандър?

Аз много се ядосвах на спекулациите с моята Вероника, която и в тези дни виках понякога в своето невидимо за никого отчаяние. Вероника, къде си?, виках я. Съществуваш ли още? И ти ли като нас си сега безпомощна и сляпа? И теб ли погуби това глупаво любопитство? Защо ме остави сам, нали искаше да бъдем заедно? И съществуваше ли изобщо, или и тебе срещнах, както Алек срещна своя Бог в собствената си лудост?... Когато Санин веднъж и за кой ли път доуточняваше последните си наблюдения, аз се заядох:

– А не ти ли каза нещо за довиждане? Или като сирените да ти изпее своята гибелна песен?

– Имаше музика – неочаквано написа той, след което по обикновеному го избърса, та да направи място за друго.

Аз го изпреварих – с разтреперана ръка, целият разтреперан, защото не само той бе забравил това:

– Каква музика? Наша?

– Симфонична.

– Позната? – написах аз.

– На мен не. Но стилът ѝ е познат. Като на Бени.

Дарян добави в другия край на плочата:

– Може ли такова тържествено събитие без музика?

Аз го избърсах с моето парче изолатор, гневен, защото сигурно не само той се хилеше в своя скафандър. Написах:

– Как точно звучеше?

– Искате ли да ви я изпея? – отговори Санин, а отчаянието репродуцира с оглушителен гръм в мозъка ми неговия и на останалите, едва ли по-малко отчаян заради беззвучието си, смях.

– Моля, без шеги – написах аз още по-разкривено. – Във втората сонда имаше програмирана музика. От нея ли идеше?

Той мисли толкова дълго, а след това толкова бавно написа отговора си, че се изпотих от нетърпение.

– Двете сонди останаха далеч от нея, щом тя хукна към облака. Приемателят сигурно е фиксирал посоката, ако вълната е същата. Не знам. Бях улисан нея да гледам. Тогава реших, че музиката е от някой поливизор. В последния миг неволно погледнах към приемателя. А може и да не съм погледнал. Толкова!

Толкова! И по-късно не откопчих повече от паметта му. Както не успях да изстискам и от собствената са памет в кои часове излъчваше моята сонда „Одата на човешката болка", която тук никой не бе чувал освен Дарян. Кога свършваше моят глас и кога почваше музиката? Какви бяха интервалите? Съвпа-

даше ли по време с наблюдението на Санин? Невъзможно ми бе да ги съчетая. Трябваха показанията на записната апаратура, а тя беше безмълвна като всичко на кораба, Не се и опитахме да я задвижим, за да не унищожим предишните записи, ако те все пак са оцелели в своите антимагнитни кутии, пренесени сега също в аварийната торпила. Но това не ми попречи да си съчиня и аз една своя приказка, която, разбира се, не доверих на нито една от плочите за писане.

5

Приказки, приказки, приказки! Забавни фантастични приказки за юношите на Териана, ако стигнеха до тях, и за бъдещите икарци. За какво толкова държеше да им ги изпрати моят баща и техен дядо? Или ни караше да ги съчиняваме, за да ни предпази от отчаянието? А защо той така и не ни разказа поне една своя приказка? Защо и от старите си като че ли се бе отрекъл, та не се намесваше дори в разискванията около приказките на другите? Нима се нуждаехме от забавления и утеха? Ние нямахме и време за тях, въпреки че може би се намирахме в безвремието. Или самото безвремие ги ражда, както са се раждали древните приказки в застиналото време на миналото? Познавам своя немлъкващ копнеж по простата човешка приказка, който подмолно се противопоставяше винаги на приказките, изричани с научни думи, но какво да кажа за тия осем мъже в мъртви скафандри, в неподвижен и тъмен звездолет ковчег? Или тъкмо мъртвите създават приказките?

Мъртви ли сме вече? За Териана – може би. За Земята – сигурно. И за цялата ни Вселена, ако наистина се намираме в друг някакъв свят. Или пък тя е мъртвата и само последните нейни късчета, затворени в хронометрите ни, разпадайки се, умирайки, продължават да отмерват несъществуващото вече нейно време – часове, дни, седмица, втора... А ние си мислим, че живеем. Спим по дежурства, храним се все по-рядко, надничаме още по-рядко през окулярите навън, борим се да съхраним запасите на въображението си, че сме още живи. А за да убеждавам и себе си, че съм жив, непрекъснато гледам ръцете на осмината – техните дебели от скафандровите ръкави, мъчно подвижни ръце, които... не спират своето движение.

То е сломяващо бавно, дори когато само разговаряме. Приближаваш се безшумно като сгъстен сиво-черен облак сред мъглата, написваш с отмаляла ръка няколкото думи, отдръпваш се, защото широтата на скафандъра ти е запълнила цялата плоча. Другите също трябва да дойдат близко, за да могат да го прочетат. И те пристъпват по един или по двама, а лактите им се блъскат в призрачна безшумност. После тоя или оня ще погледне часовника си, забравил, че времето в него не съществува, че това е само тлението на един загиващ елемент, и пак като призрак ще се разтвори в гъстата белота на въздуха. За да продължи своята работа.

Да, те не спират да работят, както не спираше да умира остатъкът от времето в часовниците ни. Лишена от силата и ума на психороботите, от бързината на изчислителните машини, от ловкостта на собствените си тела, тя се труди, тая звездна раса, както са се трудили някога нейните прапраdеди: тежко, мудно, с тъпо упорство. Но ето че под тромавите ѝ ръце и сякаш век подир век тук и там нещичко възвръщаше своя живот. Някое акумулатор-

че, поставено в новоизмислена защитна кутия, някое уредче, по-простата система в някой сектор, някое допотопно устройство, откривано, както Архимед е открил своите лостове... аварийната торпила, заредена вече и със знанията, които бяхме натрупали по пътя до своята безизходност. Никое от тия оживели апаратчета не дава надежда за спасението ни, не сочи макар и илюзорен изход, но трудът над тях ни помага да съществуваме, да не грохнем от сеносорната депривация – този убийствен глад на сетивата ни за звуци, за светлина, за движение.

Астропилотите разузнавачи го познават най-добре, защото преди всяко излитане от Икар те прекарват със седмици в тренажерната, която тогава се превръща и в камера силенс. В нея те научават, че когато пред очите им затанцуват някакви светли точки, те играят в собствения им мозък, че когато чуят гласове, не бива да им вярват – те пак разговарят в самите тях. Свикват още да се радват, ако с оглушителен гръмол изкуркат червата им, и да се плашат, щом им стане много весело или им се прииска да направят някоя лудория, тя положително ще им коства живота. Тренират се още да псуват на висок глас, за да не изпочупят всичко около себе си, когато гладният им мозък освирепее, да го държат буден, когато той иска ненавреме да заспи, и навреме да вземат съответните медикаменти. Защото като че ли няма по-мъчителна и опасна болест за мозъка от прекъсването на връзките му с човешката среда.

Нашите скафандри бяха се превърнали в безпощадно жестоки камери силенс. Ако ти стане нетърпимо тежко в икарската тренажерна, натискаш едно копче и веднага ти се обажда с няколко ободрителни думи дежурният от контролния съвет. Тренирайки за самостоятелния си полет към Вероника, аз прекалено често бях натискал това копче, та си заслужих мърренията и насмешката на колегите си. Тези осмина обаче от десетилетия не бяха влизали в обеззвучена и затъмнена тренажерна, помнеха я само като светла и приятна гимнастическа зала. Нямаше време за такива упражнения, много сме на брой, а и обстановката на звездолета осигуряваше нормален живот. Задачата на експедицията също не предвиждаше положения, при които човек да не може да чува поне музиката на джобния си поливизор. Ето защо нарастваше тревогата ми за душевното им състояние, въпреки този техен неуморен труд и привидната разумност на действията им. Познавах добре коварността на сенсорния глад, а не липсваха и обезпокоителни симптоми. Сегиз-тогиз някой от дежурните се кълнеше, че вижда трепкане на пластовете материя край кораба или светене някакво, което се оказваше илюзорно. Същият този Санин предложи на едно от съвещанията да излезе вързан през шлюза. Аргументира се съвсем логично: така и така сме обречени, една по-ранна жертва не би била голяма загуба; в най-лошия случай обаче тя щяла да ни даде още едно познание или поне представа за силата на полето около нас. Разбира се, никой не прие саможертвата му. Но и никой не я отдаде на умопомрачаващото влечение да се измъкнеш от тишината. Аз го отведох после до друга плоча и му предписах да всмукне два пъти от третата тръбичка, която се намираше вътре, в лявата страна на шлема му.

Там имаше пет вентилчета, съставящи аптеката на автономния скафандър. Задвижваха се с езика. Те пускаха болкоуспокояващи, лечебни и приспива-

телни препарати, а третото – не особено силни, заради самообслужването, невролептици и психостимулатори. Не бях забравил след „удара“ да напиша на главната плоча рецепта кога и как да си служат с тях, но нямах начин да контролирам употребата им. Когото запитвах за състоянието му, ми отвръщаше обикновено: Остави ме на мира, здрав съм. А от написаните думи не можеше да се чуе неучтиви ли са, защото не ме признаваха за лекар и ме смятаха виновен за бедата им, гневни ли са от сензорния глад, или са само кратки заради трудността да се разговаря. Но когато и самият Дарян, в отговор на въпроса ми колко пъти е всмуквал от невролептиците и има ли още само ме блъсна с рамото си, така че паднах, а той се отдалечи, без да ми помогне да се изправя, аз не можах да не реша окончателно, че това е гласът на тишината. И примирам сега от безпокойство какво ще стане после, след като изстреляме – все едно успешно или не – аварийната торпила и останем без тая близка, движеща мислите и усилията ни цел.

6

В нея лежаха вече, опаковани в тройни и четворни изолатори, по-ранишните записи, както и ръкописните копия на всички хипотези и заключения по повод на тях, включително родените навярно от тишината фантастични приказки за юношите на Икар. Второто им копие щеше да бъде изстреляно с едно съвсем малко ракетно снарядче, третото оставаше на борда на звездолета. Зад двигателя на торпилата, който тук не действаше, бяха монтирани пет

ракетни двигателя, поели почти всичкия взрив от изследователските сонди. Не знам дали не се лишавахме лекомислено от запасите си, но всъщност какво друго ни оставаше, след като окончателно бяхме се убедили в пълната си безпомощност. Санин въпреки предписаните му двойни дози невролептик – върви провери обаче дали наистина бе ги взел! – продължи да настоява за проекта си да излезе и огледа кораба отвън, с надеждата, ако вън може да се пребивава и работи, на кораба да бъдат монтирани ракетни двигатели. Доказаха му с неразбираеми за мен изчисления, че не достига взрив за целия звездолет и че при пълното ни неведение къде се намираме може да се случи да го насочим тъкмо към неотражателния център. Системата ни за ориентиране също бе парализирана, а няколкото стародавни по принципа си жироскопа бяха се заковали като магнитометрите ни на едно място, от което би могло само да се съди, че звездолетът леко е завъртян наляво около надлъжната си ос – нищо повече. Торпилата щеше да излети надясно – толкова можехме да я посъветваме. Но къде щеше да отиде, ако изобщо отлетеше, това предоставяхме на зара на съдбата, изиграла ни този повече от жесток номер. И ето че баща ми отново ни събра край своята командирска плоча.

Осемте сиво-черни скафандъра край мен си бяха същите, но аз се запитах: Същите ли са и лицата ни, каквито бяха, преди да ги погребем зад бронята на шлемовете? Нищо не бе се променило наоколо и все пак събранието ни изглеждаше тържествено. Правеше го и тъжно като сбогуване със скъп човек предварителната обява: „Час за изстрелване на ракетата – 22,00.“ Беше написана най-отгоре на плочата, ситно и поразкривено, за да се пести място, но баща ми

бе я подчертал с вълнообразна, за да прикрие сигурно трепеpенето си, черта.

Всеки, щом пристигнеше, неволно поглеждаше хронометъра на ръкава си. Имаше още двайсет часа дотогава, двайсет часа от нашето мъртво или илюзорно време, но баща ми като че ли бързаше. В мига когато полукръгът около плочата се запълни с последния от нас, той залитна към нея, опря се с лявата ръка на автопилота, а с дясната задочна да пише. Може би и другите го сричаха като мен буква по буква. Може би и те не го вярваха или отказваха да го възприемат, или поне се изненадваха. Може би и те искаха като мен да крещят, да плачат, да хапят юмруците си, а не го правеха, защото все едно – нямаше кой да ги чуе през умъртвения, бял като мъртвешки саван въздух.

„Зенон Балов – пишеше баща ми с възможната най-голяма скорост за скафандровата ръкавица, но то ми се стори смилащата скорост на образуващия звездата си облак. – Решението е ти да управляваш аварийната торпила. Рей и Целер ще те въведат в не..."

Не, никой не помръдна, никой не направи нито жест!

Само аз ли за пръв път научавах, че в торпилата ще има човек? Хвърлих се към плочата, ако може да се нарече хвърляне придвижването в такъв скафандър с механичния му скелет. Блъснах баща си. Заради дангалашкия си ръст го ударих с рамото си по шлема, та той щеше да се просне на пода, ако от другата страна не бе го уловил един от безликите скафандри. Изтрих бързо всичко, оставих само последната частичка от недовършената дума, започваща с „не", и продължих:

„... съм участвал в такова решение. Не приемам. Член съм на контролния съвет. По устав те напускат последни."

Отдръпнах се, а вътре в шлема си продължих да крещя:

– Няма да изляза! Защо аз? Татко, не бива, не биваaa...

Баща ми избърса протеста ми, написа:

„Отново да се гласува в негово присъствие! Общото събрание е властно да променя отделни членове от устава за космически полети."

Докато се вдигаха бавно-бавно – само поради тежестта ли? – осемте метални десници, аз продължавах да крещя:

– Недейте! Моля ви! – Написах го под нареждането на баща ми и пак го закрещях: – Моля ви, недейте! Не бива!

Не ме чуваха. Никой не ме чуваше освен собствения ми изтръпнал от ужаса мозък. Но как да им напиша, че не ме спасяват по този начин? Че ме пращат към онова, с което бе завършило видението ми и което аз досега бях премълчавал? Нали ще го прочетат като мизерната паника на уплашения да остане сам срещу загадките хлапак!

Осемте десници завършиха своя произнасящ смъртната си присъда над мен полет нагоре. Натам, където според надеждите им лежеше спасението ми. После баща ми, вместо да продължи нарежданията си, като дете ме хвана за ръката и ме поведе със себе си. Мислех, че ме води към шлюза при аварийната торпила, и тръгнах покорно, а той ме заведе при окулярите за пряко наблюдение. Вероятно искаше да ми съобщи нещо интимно, за сбогом, на плочата за писане на глупости. Беше празна, само горе някой бе изме-

нил най-стария лозунг в „Не плюй в нищото, то не ти е виновно!" Баща ми ме побутна обаче към окулярите и аз разбрах какво искаше. Наведох се, погледнах навън в безпрогледността и безвремието, но не видях друго освен една аварийна торпила с един легнал в нея човек, която весело се носеше към искрящия огнен водопад на пространството. Изправих се, обърнах се към него, но баща ми не можеше да знае, че лицето ми не е озадачено, че цялото искри от една студена и треперлива веселост. Той ми посочи плочата, на която бе написал през това време: „Видя ли къде те пращаме!"

После дълго писа със своя ситен, разкривен почерк, избърсваше прочетеното от мен и продължаваше. Не мисли, убеждаваше ме той, че сме се загрижили толкова за спасението ти. Иначе самият аз нямаше да приема предложението да бъдеш ти. Изпращаме те вероятно на по-скорошна смърт. А сигурно и на по-тежка смърт в самотата. Бъди храбър, Зенон! От теб се иска с цената на всичко да изведеш торпилата извън облака, да спасиш за хората малкото познания, които сме събрали. Това не е милост, сине, това е безмилостно възлагане на тежка отговорност...

Баща ми ме убеждаваше, че нямаме право да се доверим на автопилота на торпилата, дори той да почнел да действа при тягата, създадена от ракетния тласък. И в началото, и после човек трябвало да я води по своите наблюдения и със своя инстинкт. Ръчно се налагало да се запалват и отделните степени на ракетите. Препоръчваше ми да събера хладнокръвието си, и издръжливостта си да мобилизирам, а аз не го прекъсвах, за да му кажа, че излишно вече уморява ръката си, че безполезно хаби химикала за писане. Пред лицевата броня на шлема ми си оставаше

все така светло и радостно. Искаше ми се да заподскачам като дете на един крак в изчезналата непрозирна белота на въздуха, засиял сега с оранжевите пламъци на взривовете, залюлял се от могъщото и живо движение на пространството, загърмял с рева на водопади и ракетни гърла. Но го съжалих, както съжалих и останалите седмина, и се побоях да не го обидя.

Възможно е да се помисли, че и светлината, и шумът, и движението бяха рожби на тази камера силенс, наречена звездолет, подлудила накрая и мен, както бе подгонила навън горкия Санин. Навярно би трябвало да всмукна от тръбичката тройна доза невролептикум, но нима имам нужда от отрезвяване? Та нали аз ще изляза действително! Нали най-после, най-после ще се изтръгна от тоя ковчег, в който осмина мъртъвци се силят да докажат на една мъртва вселена, че са още живи! Нали единствен аз ще бъда наистина жив и наистина действащ, все едно за колко време от общото безвремие! Господар ще бъда над безвремието, и над себе си ще бъда господар, а нима не това е щастието, измервано, откакто свят светува, само в мигове?

Баща ми пишеше своите последни бащински наставления, изпълнени с мъдрост и с меланхолията на вярата му в моето избавление. Редеше ги и веднага ги заличаваше така, както веднага и сами винаги са се заличавали в мозъка на синовете всички бащински наставления. Накрая ме прегърна. Но първо, аз бях близо половин метър по-висок от него, и второ: представете си как изглежда една прегръдка в суперскафандър!

С нея завършва и мъчението ми да записвам на листовете своите объркани и едва ли нужни някому преживявания.

7

Така горе-долу изглеждаха и останалите шест прегръдки, двайсет часа по-късно. Една прегръдка не се състоя. Онзи, който трябваше да ме прегърне и когото аз щях да прегърна с най-голяма болка, не беше вече на звездолета.

Мога отново да диктувам на записната си апаратура, а около мен действително е светло. И всичко около мен е действително живо, а тази неочаквана живост на метала, на автоматите, на светлината е така упойваща, че ме прави склонен да забравя оня, който остана в тъмното. Затова нека по-напред издиктувам писмото, което бе ми оставил вместо прегръдката си. Написано е върху гърба на една от рисунките на Петер Нойд, изобразяваща някакви карикатурно смешни голи човешки фигури, и аз отделно ще го вложа в документацията. Дано оцелее!

„Здравей, мишок, който насила трябва да излезеш от „черната дупка"! На добър час! Каляската ще те чака навън, така че няма нужда баща ти и Рей да се потят. Не се огорчавай, че не ще дойда на изпращането. Знаеш, че съм си повече математик, отколкото философ, и ето, хрумна ми да разгледам нашето положение от гледна точка на теорията на играта. Баща ти ме подсети с неговото хазартно отношение към природата. Получи се нещо, което и без теорията би трябвало да си го знаем. Според нея излиза, че в такава ситуация от общата ни игра срещу природата липсва изобщо като съставна част стратегията на спечелването. Просто не е заложена в нея. Иначе не би било и трагична ситуация, нали така? Но пък в замяна на това тя ни предлага богат избор от варианти как да загубваме играта. Значи човекът пак може да си остане господар на себе си, да си съхрани правото да избира. Може би моят вариант не изглежда най-сполучливият, но засега той ме удовлетворява. А по-късно навярно ще ми е вече безразлично кой от тях съм избрал. Отивам да се поразходя към центъра на облака. Да видя наистина ли е неотражателен. И дали ще превърне мен, частицата от нашето пространство, в античастица. Ученият е длъжен да проверява хипотезите, които поддържа, нали?

Поздрави на Икар и на неговата Териана! И му кажи да не се заседява дълго край полите ѝ! С тия скафандри все едно не можем да се прегърнем като хората.

Твой и на облака – Дарян"

Писмото е било закрепено на люка на шлюзовата камера, където се намираше аварийната торпила. Едва когато ми го връчиха, аз научих, че баща ми и Рей щели ръчно, с помощта на специално конструирана система от лостове и макари, да изведат торпилата навън. Цели десет часа Рей и Целер ми втълпяваха в кой момент какво да върша, но не ми казаха, че излитането не трябвало да струва живота на двама души. А и аз, заслушан във вътрешния си хаос, не запитах как изобщо ще излети торпилата от шлюза с ракетни двигатели – нали щеше да прати по дяволите целия звездолет. Или най-малкото – ще го разхерметизира. За да се откъсне от кораба, е било нужно тя да се избута навън и да се обърне ребром, та огнената струя да не засегне кораба. Но тъй като не било сигурно дали това ще се окаже възможно срещу натиска на външното поле, чиято сила не познавахме, било решено първо да се направи опитът с извеждането на торпилата. Само ако това се удадело без

непосредствени последствия за двамата, щели да ме пуснат през една тръба да вляза в нея. Предположението на баща ми било, че колкото и силно да е вън полето, то няма моментално да убие човека в суперскафандър, който надеждно го защитава в поле от сто хиляди ерстеда. Вероятно само ще снижи работоспособността му и ще предизвика органични увреждания, които по-късно ще доведат до фатален край. Но нали този край очакваше всички ни!

Не вярвам, че Рей и Целер бяха премълчавали всичко това, само защото е имало да ми казват по-важни неща, а писменият начин на общуване изискваше повече време. Баща ми заявил, че той ще бъде единият. Чувам го да казва: „Моля, аз командвам тази експедиция, а човекът в торпилата е моят син" – макар че го е написал. За другото място се състезавали Рей и Целер, които смятали за свой дълг да осъществят докрай проекта си. Решили въпроса с жребий. А ето че Дарян бе ги лишил от възможността да увенчаят своето дело. След тричасовата почивка, която бяха си дали, за да наберат физически сили, баща ми и Рей заварили торпилата залепена с люка си за изхода на шлюзовата камера. Проходната тръба също била поставена безупречно на мястото ѝ. През същите тези три часа, дадени и на мен за почивка, аз бях дописвал своите глупави записки.

Как бе го извършил сам, когато то навярно и за двама би било изключително трудно? Иначе баща ми никога не би пожертвал друг човек освен себе си. Лудостта ли бе му дала силите – оная лудост, която се ражда в тишината и която аз все пак не успях да предотвратя?

В друга бележка той съобщаваше кратко, че при разхерметизирането на шлюза движенията му рязко се забавили. Имал затруднения с дишането, заболял го черният дроб, но той и друг път бил се обаждал понякога. Магнитометърът на скафандъра му си останал безжизнен. Без да бъде сигурен дали не е илюзорно – може да е било от физическите усилия или от влиянието на полето върху организма му – видял слабо светене по самата повърхност на скафандъра, торпилата и стените на шлюза. Нещо като така нареченото синхронтронно светене, което се получава, когато атомарен водород се движи в свръхсилно поле със субсветлинна скорост. Сравнението му обаче е теоретично, защото той само е учил за такова светене, никога не го е виждал. Ние обаче не видяхме никакво светене. Не знам какво са си помислили другите – възможно е да са решили, че то се е получило при първото нахлуване на околната материя в заприличалия на реактор шлюз, може и да са се зарадвали, че знаят сега къде и как се ражда водородът, тази праматерия за звездите. Аз обаче отново го приписах тогава на реактора на тишината, защото знам с колко измамни светлини тя е в състояние да прогонва мрака пред гладните ни очи.

Нямаше време да коментираме постъпката му. Баща ми държеше да се спази часът за отлитане, а аз бях така зашеметен след странното му или подигравателно „довиждане" в края на тази бележка, че едва сега съм в състояние да го запитам защо не се е върнал.

Дарян, защо не се върна, питам го аз сега, диктувайки писмата му, за да ви ги препратя. Съгласен съм, че си избрал най-добрия вариант в стратегията на поражението – когато все едно си губещият, да спасиш с гибелта си нещо ценно. Но този вариант бяха избрали и баща ми, и Рей, а те, сигурен съм, щяха да се

върнат. Защо не се върна, Дарян? За да спестиш на другарите си гледката на една мъчителна смърт, когато смачканият ти черен дроб започне да те гърчи пред инфрачервените им визьори и те докрай осъзнаят безпомощността си да си помагат един на друг? Или наистина любопитството те подмами по-натък, все същото наше любопитство, което изобщо ни е домъкнало в тоя край на Галактиката? Или... все пак те отведе магията на моето видение, събудило в теб нагона за осъществяването му – онзи мистичен нагон, който отвежда понякога в смъртта хората, когато всъщност само от отчаяние им се е приискал някакъв друг, невъзможен за човека вид живот? Защо не се върна, Дарян, поне за няколко часа, колкото да ме освободиш от бремето на вината?...

Питам го и се мъча да видя лицето му, но го виждам да защипва само в ножицата на двата си пръста месестия край на своя закривен арменски нос – сякаш неловко, сякаш от затруднението какъв отговор да ми даде. Защото отговорът трябва да бъде непременно в неговия стил, а пък не всички отговори могат да бъдат шеговити, нали?

На екрана ми се виждат звезди и галактики, облаци и мъглявини, на екрана ми отново е пъстро и радостно, но аз още не искам да се запитвам по какъв начин бликна така чудодейно животът в торпилата. Пъстро и радостно е радиобърборенето на звездите, което пълни тясната ѝ кабинка, защото съм завъртял лазерите докрай. А за да допълня с живи звуци, с човешки звуци тази славна аварийна торпила, аз изваждам от малката кутия с личните ми вещи – половин килограм ми разреши баща ми, за да се икономисва тяга – оловното патронче, което ми подари Майола Бени. Изваждам от него кристалчето и го вкарвам в бордовия поливизор, и го пускам така силно, че „Одата за човешката болка" застрашава да пръсне устоялите на облака ванадиево-силициево-лаконови и лантанидови стени на аварийната торпила.

8

Още не мога да се надишам на свежия въздух от бордовата климатична инсталация, след като отворих шлема. Нарочно го пренаситих с кислород и кислородът пламти сега с радостни пламъци в кръвта ми, затова и диктувам така задъхано. Беше неописуемо и ще си остане сигурно неразказваемо. Приличаше на опит да пробиеш с голи гърди стоманена стена. Такова плоско сравнение ми хрумва по простата причина, че ако изобщо бях в състояние да усещам нещо конкретно, усещах пълната безплодност на опита ни. Не помръдвах сякаш нито сантиметър в посоката, в която се самоизстрелях, не бях сигурен дали изобщо съм се отлепил от звездолета и нямаше да се учудя, ако бях го видял край себе си, когато „това" се свърши. Нямам друга дума за него, не ми се и търси сега. Свърши се изведнъж, когато се готвех да включа четвъртия ракетен двигател. Рей и Целер, изглежда, все пак ще могат да се гордеят с конструкцията си. Стига някога да им се удаде такава възможност. Баща ми каза на тръгване, че било безсмислено Икар да предприема спасителна акция – нали никакви координати не ще съм в състояние да им съобщя. А дори и да влязат с ракетни двигатели в облака, как ще открият звездолета в неговото непроницаемо за всякакво съобщително излъчване поле? И все пак аз ще изпратя веднага рапорт, щом се ориентирам и уловя пеленга

на препредавателните автоматични станции, които Икар изстрелва около себе си.

Лазерът ми е наред и всичко в аварийната торпила работи безотказно, но ще има ли кой да приеме сигналите ми? Нали не знам колко време е минало? Ако хипотезата на тоя Кардашов... Хронометърът неизменно си съобщава някакъв свой си ден, някакъв час, но от коя година! И от кое летоброене? Иначе все пак, изглежда, съм се върнал в нашето си време, напук на Кардашов, напук на всички „черни дупки". Галактиката, както я гледам – същата си е, така че явно не съм излязъл в друга вселена. А да си призная, не ми се и ходи в друга. В тази е хубаво, дори когато сърцето ти вие от болка. А това облакът ли е? Той е, проклетникът! Я по-далеко от него! Хайде, двигатели мили, чакай, гразерният тука все още не може да работи, фотонният трябва, дай да му пуснем една запалителна струя фотони в носа! И да ни види опашката! Все пак го надхитрихме, май. Не е толкова глупав старецът с теорията си за малките победи. Дано издържат! Ще издържи тая звездна раса, жилава е и умна е, само Дарян... Но защо не се обажда Икар? Нали беше изстрелял и подире ни препредавателен радиомаяк? Никакви не се чуват, кой знае от кой край на облака съм изхвръкнал! Но пък не пътувах чак толкова дълго.

. . . .

. . . .

Мисля си за Майола, защото продължавам да слушам музиката ѝ, и се радвам, че може би ще я видя. Здрава ли си, Майола? Колко деца роди вече? Раждай, мила, чуваш ли, раждай! С такава мъдрост се връщам от тая своя „победа". Само раждането представлява истинска победа и аз не виждам друга победа за нас, въпреки бащиния ми оптимизъм, освен да населяваме Вселената с тайнството, наречено човек.

Мисля си за Хелиана Доля-Морени и се питам какво ли е станало с децата, родили ли са се още като тях, какво ще стане, когато пораснат? Аз обичам тези деца, но те принадлежат към друг свят, в който не мога да ги последвам, а родителската любов не бива да пречи, нали? Питам се още успяла ли е моята малка Евичка да си възвърне способността „да се слива с пространството". Много искаше да си я възвърне, горката, и не беше особено щастлива в затворената система на нашата любов, въпреки че като всяка жена, общо взето, умело се преструваше. Какво да правя, като и двамата сме родени може би на границата на два етапа, но съвършено различни граници между различни етапи. Дарян би казал: Ситуация в една игра, в която липсва стратегия за спечелване. Или самата любов е такава игра? Нищо, ще порасне Ерки, тя ще се омъжи за Ерки, както Майола Бени се омъжи за мен, и ще му пее стари тъжни песни за Икар, там, в онова пространство, чийто безтемпературен вакуум също ще бъде вече стоплен от крехките тела на хора. Там, сред ония свръхцивилизации, с които така безуспешно се опитваме да установим контакт, Хелиана ще тури началото на един нов матриархат и ще разказва на своите деца и внуци приказки за Долната Земя. Ще им се струват сигурно много фантастични тия приказки, но да се надяваме, че те ще ги обичат. А когато след векове или хилядолетия нейните неандерталчета се цивилизоват, може би ще разпознаят в гените си спомена за Земята и ще тръгнат подир приказките за нея да я търсят. Както и ние, естествено, не ще престанем да търсим своите странни деца, за да се срещнем в пространството и

затворим кръга на великото единство на световете.

. . . .

Мисля си и за икарци, но е напразно да се питам докъде са я докарали с Териана, защото все още не знам какво е станало с времето, докато съм бил в облака. И все пак не мога да не си представям разни неща – така по-силно усещам, че съществувам. Ако няма кой знае какви промени с времето, сега там сигурно бушува вече цялата техническа мощ на Икар. Десетте хиляди механоробота и хилядата командващи ги психоробота, които досега лежеха в складовете, са строителна армия, на която малко проекти могат да се опрат. Не бих се изненадал, ако подземният град – и то многократно по-голям от икарския – е готов. И майка ми сигурно е пуснала вече да се аклиматизират в него първите му жители – микрофлората и микрофауната, съпътстващи човешкото тяло. Да, ще се заровят хора и машини в утробата на Териана, като семена ще се заровят, от които един ден ще поникне още една човешка цивилизация. А тя ще роди след това нови икарци, за да потеглят пък те из галактиката. Мамо, питам я, какво правят твоите лъвове, мамо? Не ги дръж дълго под земята! И още ли тъгуваш, мамо, като всички майки, за един по-покорен син? Не тъгувай, майко, защото и на мен сега още не ми се тъгува!

. . . .

. . . .

Ето такива мъдри баналности или банални мъдрости ми идват на ум, както си лежа край автопилота, все още в суперскафандъра и разсеяно заслушан в квантовия шум на светлината, долитащ от всички посоки на Галактиката. Само една посока е тиха, посоката на облака с неговото влудяващо мълчание, но аз си я запълвам с Майолината ода на болката. Те не подхождат, тия баналности, за един злобар с четиридесет и седми хромозом, но са съвсем в стила на човек, току-що измъкнал се от лапите, прегръдката, косата или с каквото там друго древно средство си служи смъртта. А защо всъщност – „измъкнал се"? Та в онова свое проклето видение аз не видях смъртта си! Впрочем аз не видях смъртта и на Дарян, нито смачкания му черен дроб, така че, щом сме способни да вярваме на фантастичните приказки, защо той да не е още жив? Ако човек не може в никакво състояние да види собствената си смърт, дори когато се слива с пространството и прекрачва прага на безвремието, то смъртта на Дарян... Дали пък тоя облак не е толкова страшен, сигурно не е, щом Дарян сам избута торпилата, и арменецът сега си се рее в своя суперскафандър из него и съзерцава, и се радва на неща, които ние в ковчега на звездолета, в ковчега на познанието, каквото представлява всяка наша машина, никак не можехме да видим?... Смешно е, разбира се, да се мислят такива неща, но очевидно за мен отново е настъпил часът на ненаучните, на фантастичните приказки.

. . . .

. . . .

Затова сигурно не мисля за облака. Просто още не искам да мисля за него – нито дали е черна дупка, нито дали е раждаща се звезда или шлюз към стара, като нашата, антивселена. Просто ще се върна да го поогледам, докато Икар се обади на сигналите ми. Да видя поне откъде съм излязъл. След като двигателите ми са в изправност, след като имам още непокътнати два ракетни двигателя, не е нужно да бър-

зам. Икарци, стига да са живи и здрави, ще си получат резултатите. Оскъдните резултати от една игра, в която още не са открили стратегията на спечелването.

. . . .

. . . .

Вероника, мила, наистина ли запя накрая „Одата за човешката болка"? Запя ли я, или само я повтори? Но защо толкова късно, ти, бързата, умната, защо така късно? Или изплакваше с нея невъзможността си да останеш при нас? Но толкова ли, толкова ли невъзможно е да бъдем заедно?

. . . .

. . . .

Автонастройката на приемателя забръмчава с неприятния си звън – тревожен дори когато той е уловил нещо очаквано и радостно. Сигурно е най-после пеленгът на някой от нашите маяци. Оставям диктофончето си отворено, за да влезе и той в разказа ми. Така ще стане по-драматичен, нали?

. . . .

. . . .

– Балов, обадете се! Обадете се и викайте „ура"!

Това с гласът на Хансен, който на звездолета покрай другото отговаря и за съобщителните му средства.

– Балов, обадете се! Защо мълчите? Ние ви виждаме, не сме далеч. Защо мълчите? Приемаме непрекъснато призивните ви, защо мълчите?

– Как се измъкнахте? – Това съм аз, след дълго мълчание, защото имаше за какво да се помълчи.

– Не знам. Както не усетихме „удара", така не усетихме и излизането от облака. Тоест усещаме го, разбира се, и още как го усещаме! Ха, ха, ха. Изглежда, все пак стана това, което предположихме с протуберанса. Или със затварянето на шлюза, както го нарече някой. Здрав ли сте? Всичко в изправност ли е? Защо сте в такъв курс? Карайте, карайте, колкото се може по-далеч от това омагьосано място!

– Значи повярвахте на собствените си приказки, а? Съвсем не е така, аз ще ви кажа как стана, видях го с очите си. Вероника не ни подмамваше. Просто бяха я изключили, защото се завръщаше в света, откъдето са я изпратили. И този свят съвсем съзнателно се предпази да ни убие. Защото знае вече всичко за нас. Но тя се изхитри все пак да изпее една наша песен.

– Зенко, виждам, че ти е весело. – Това е вече баща ми. – Щом всичко е наред, давай към нас! И по-далеч от облака, чуваш ли! Едва се отървахме.

– Но Дарян остана вътре, нали? И Вероника остана вътре!

– Зенон, какво си намислил?

– Не се тревожи, татко, ще ви настигна. Вие имате копия от изследванията, така че не съм ви особено нужен. Но няма да се случи нищо. Само ще облетя една по-широка част от него. Може...

– Не си играй, момче! Засега нямаме нито сили, нито средства да го изследваме.

– Имам още два ракетни...

– Глупости! Не си въобразявай, че си излязъл с двигателите. Облакът просто ни изхвърли навън и едновременно. Втори път едва ли ще бъде толкова великодушен.

– Значи все пак не иска смъртта ни.

– Зенон, като баща те моля, но като ръководител на експедицията ти заповядвам: върни се незабавно на борда! Ние няма да потегляме веднага. Ще

облетим облака, но не от такова разстояние, разбира се. Чакаме те!

. . . .

. . . .

Звездолетът наистина е съвсем наблизо, затова и разговорите ни протичат като в общо помещение. Да, ето че и баща ми се обади! Също като тогава. Но защо не мога като тогава да видя как изтича пространството или как блика от извора си? Защо са слепи очите ми? Татко каза, че ми било весело, весело ми е, разбира се. На човек винаги му е весело, когато може да разкаже една своя приказка. Иначе играта си е неизменно тъжна. Зарът просто се изтърколи този път на тая си страна, присъждайки ни късмета да останем живи и да се хвалим пред лековерните, че сме видели един от загадъчните извори на нова материя. Какво трябваше още да направя? А, да! Ще изстрелям за всеки случай към звездолета контейнера с резултатите. И с тия мои записки. Макар че не съм тръгнал на смърт. Ако съзнателно или несъзнателно съм тръгнал към смъртта, Хели непременно щеше да ме спре. А тя вече нито веднъж не дойде. Или е престанала да ме обича?

. . . .

. . . .

Вместо нея се появи Териана. Огромна и разкошна. Застана точно между мен и облака. Тъкмо когато му се заканвах: Ей, облак, защо не ни искаш? За недостойни ли ни смяташ? Или за безинтересни? Затова ли ни изплю с такова пренебрежение, разбрал-недоразбрал какво представляваме? Или наистина се уплаши да не ни убиеш? Не бой се, ние сме много и сме неизтребими! Защо тогава не върна и Даряни? А Вероника защо ни взе? Поне нея можеше да ни оставиш! Искам си я обратно, чуваш ли! Изобщо, помъчи се все пак да разбереш как стоят нещата при човека! Като си такъв голям и могъщ, може пък ти да съумееш да ги разбереш.

. . .

. . . .

Тази холограма ме обърка в каква посока да изстрелям контейнера. Всичките ми екрани е запълнила. Заради нас ли са я изпратили тука или заради облака? Добре са се сетили обаче. Нека виси под носа му, както и той ще виси над главите им, загадъчен и предизвикателен. Икарци все ще вдигат лица от своята Териана, за да поглеждат насам и един ден непременно ще долетят отново при тоя тайнствен свят, в който навярно ще може да се влезе само ако се превърнеш в един свръхмощен снаряд, какъвто съм аз сега в моята аварийна торпила с фотонния двигател и с двете ракети отстрани.

. . . .

. . . .

Сигурно си личи, че не се зарадвах на Териана, макар да е толкова красива. Силно са усъвършенствали предаването, явно е! Така релефна и осезаема е, че отначало, уморен от толкова чудеса и видения, я взех за истинската. Пуснах ѝ дори един лазерен лъч, но той не се върна. Мина през оранжевия ѝ екваториален континент, навлезе в облака зад нея и сигурно стигна до неговия мистериозен център. Та затова не се зарадвах на новата гениална дяволия на икарци. Иначе за нормалния човек би трябвало да е приятно да я посъзерцава. Там сега се трудят хора и машини, за да създадат един нов свят за хора и машини. Там вече се съчинява може би и една нова приказка за живота или се досъчинява оня мит, който ни призовава-

ще да браним Варий Лоц.

. . . .

. . . .

Но може ли докрай да вярваш в един мит, в една само приказка? Винаги съм си мислил, че се движим към единството във Вселената, а изглежда, съм си го представял неправилно. Сега, останал пак сам, ми се струва, че също сме подвластни на силата, наречена слабо взаимодействие, и се разпадаме като ядрата на нестабилните елементи, търсейки без прекъсване своята непостижимо далечна стабилност. За колко милиарда години уранът се превръщаше в успокоеното меко олово? Струва ми се още, че вървим по обратния път в безкрайността, по пътя на великите и неумъртвими елементарни частици, които с играта и превращенията си строят пъстрото многообразие на Вселената. И ми се струва, мислейки за писмото на Дарян, че и аз не съм нищо повече от една нормална или античастица. Примерно като оная с дългото и помпозно име на древен хидалго – антиомега минус хиперион. Та, пръква се изневиделица един такъв антиомега минус хиперион, на който ако измериш движението в реактора на живота, не можеш да определиш пък мястото му или обратното, и преживява някак отредената му милиардна част от секундата в безконечността на времето, за да се превърна веднага в нещо друго. И така нататък.

. . . .

. . . .

Засега – край!

ПОСЛЕСЛОВ

Записките на Зенон Балов съобщават много неща, които биха помогнали да се разбере постъпката му, но не малко неща ще си останат и неизяснени. От експедиционния кораб са видели само как той е изстрелял контейнера с документацията. Бил е весел, шегувал се е по време на разговорите, когато е обяснявал защо го изпраща. После изведнъж връзката се прекъсва. Аварийната торпила се насочва стремително към холограмата на Териана, прострелва я и потъва в облака, за който все още не сме в състояние да ви кажем нещо определено.

Записките изпращам по групата на Терин. Тя ще направи опит да отнесе на Земята резултатите от досегашните ни изследвания. За наше огорчение – все още сме достатъчно на брой – твърде много икарци настояваха да тръгнат обратно. Носейки се все напред и напред, човекът, изглежда, е осъден постоянно да тъгува за своето минало, поради което не си позволихме да ги задържим на новата Земя. Те ще се замразят в звездолета си и ще полетят назад по трасирания от Икар път в Галактиката. А когато се събудят... По всяка вероятност ние, сегашните жители на Териана, никога не ще узнаем какво ще видят, тъй като времето пак ще ни е разделило. Затова горещо им пожелаваме то да прилича поне мъничко на онова, което така властно ги призоваваше да се върнат.

Мотото към първата част на записките е една направена от Майола Бени текстова и музикална перифраза на песен от съветския поет Булат Окуджава. Мотото към втората... от двайсетата песен на испанския поет Блас де Отеро. Четвъртото мото, също преработено за

музика, е взето от американеца Алфред Крейнбърг, петото принадлежи на японската поетеса Сумако Фукао. Последното мото, към петата част, е наистина от една соната за орган на Хелмут Борнефелд, но автора му не успях да открия. Изглежда, е много древно, в стила на библейските легенди. Усилията ми да издиря автора на мотото към третата част също останаха напразни. Майола Бени отрече да е пяла такава песен, непозната ѝ е. Навярно се касае за неточност в спомена на самия Зенон Белов.

Както казах в уводната си бележка, записките съдържат много грешки и наивни разсъждения, особено в научната си част, но аз не се смятам упълномощен да ги коригирам. Мога само от своя страна да се позова на шегата на стария Белов, че в развитието на познанието нашите грешки и заблуди би трябвало да бъдат също така ценни за вас, както и нашите истини. В края на краищата всеки има право да разкаже една своя приказка, а лишиш ли я от наивитета ѝ, тя престава да бъде приказка.

Л. Редстър

ДУМИ ЗА ЛЮБЕН ДИЛОВ

РЕДОВЕ ОТ БИОГРАФИЯТА

В подобни юбилейни издания е редно да се публикуват обстойни биографии на авторите, както и пълен списък на техните произведения. Предпочетох сам да напиша това, не защото знам и мога да отсея кое е важното в моя живот и кое по-маловажно. Стори ми се редно да направя това усилие, защото дълж уважение на изминалите 75 години. Те бяха странно, драматично време, в което човечеството преживя най-ужасяващите за него самозаблуди и обърквания.

При раждането ми в Червен бряг се случва едно съвсем незначително на фона на великите исторически заблуди объркване. В общината прадядо ми Георги ме записва чак на 25 декември, въпреки че съм роден на 22-ри. При това ме записва с името на най-голямия си син Иван. Такава е била шопската традиция най-големият правнук да се кръщава на най-големия син. После се събират братовчедите и решават да открият поредица от нови имена в рода именно с мен – потапят ме в черковния купел и ме назовават Любен. И, разбира се, забравят да нанесат поправката в общинския регистър. И до ден днешен там продължавам да съм Иван. Знаех си, че съм Любен, докато военните не ми напомниха, че имам и друго име. Бях загубил кръщелното си свидетелство, беше вече времето на комунизма и на тях не се държеше особено. Пред военните важеше само актът за раждане, където бях Иван. Започна се едно трескаво тър-

сене на престарелия поп, който ме е кръщавал – слава Богу – оказа се жив и се съгласи да ми издаде дубликат. Пазя го и до днес, но загубя ли го... Засега съм оставил на бъдещето да реши кое име да запише върху надгробната плоча. Изобщо оставям на бъдещето твърде много неща да решава, които не намерих време, сили или смелост да реша сам. Това също е доказано българска черта.

Доказано е също така, че съм българин, при това шоп. Родът ми произхожда от село Осеовлак. Твърди се дори, че точно моите прадеди са строили манастира „Седемте престола" – били седем братя и за всекиго имало по един ктиторски трон. Мама ми е разправяла, че съм се родил в четвъртък, в 13 часа по обяд. Това означавало, че съм бил с „вятърничав характер". Не вярвам на астрологията, но като поглеждам тези 75 години назад, установявам, че толкова много лекомислие може да понесе само един вятърничав човек. Единственото, към което съм се отнасял сериозно, е писането на книги. Благодарение на този свой характер изживях един сравнително богат и бурен живот, в който най-важните събития се определяха от други хора и от други сили, на чиито напъни нямаше как да противостоя. Войни, режими, сражаващи се идеологии. Не знам как успях в целия този хаос да се събера с една достойна жена – съпругата ми Милка, която ми роди две колкото различни по характер, толкова добри и успешни в живота деца – дъщеря ми Маргарита и сина ми Любен. Синът ми и неговата съпруга Елина ме дарила с трима чудесни внуци Милкана, Пальо и Иван, мисълта за които топли старините ми.

През юношеството си четях много книги. Правех го и в България, и в Германия, където освен Втората световна война изкарах и пубертета. По време на юношеството ми в Германия на мода беше расизмът – никой не искаше да се сприятелява с някакво си българче, и за мен бяха книгите и изкуството на самотата. Те ми помогнаха много за писателската професия. Помагат ми и днес, когато болшинството от приятелите и колегите ми не са живи. Познавам глада и омразата. Те също се лекуват със самота и книги. Един ден бомбите разрушиха запуснато съседно имение в селцето Райхенбах, където бяхме евакуирани. Немците се хвърлиха към мазето да търсят картофи, сушено месо и каквото и да е, ставащо за ядене. Аз пък изнесох колкото можах книги от великолепната библиотека на благородника, комуто принадлежеше имението. Не си спомням тогава те намериха ли нещо за ядене, но много от онези прекрасни книги аз пазя и до днес. Сред тях първи печатни издания на Шилер и Шекспир.

Баща ми бе заминал за Германия като коректор в българското издание на немската телеграфна агенция, а по-късно стана и главен редактор на единствения вестник на българските гастарбайтери „Родина". Той беше ляв земеделец и когато в България влезе Червената армия, цялото ни семейство побърза да се върне. Разбира се, баща ми замина директно на лагер в Белене. Там пращаха всички, връщащи се от Германия. На мен ми се размина, защото по пътя се разболях от тиф и ме оставиха в един манастир на годениците на Христа край Будапеща. Най-черните страни на комунизма, които времето не спести на моя баща и го дари с обиди и горчилки до края на живота му, на мен ми се спестиха благодарение на рода на майка ми. Той беше пълен със знаменити партизани, които не позволиха да ме изключат от университе-

та, често ме прибираха в къщите си и, общо взето, дискретно ми помагаха да се размина с най-свирепите проявления на класово-партийния подход към другояче мислещите. Смешното е, че и те дори не успяха да ме спасят след 10 ноември 1989 година, когато ме изключиха от Съюза на българските писатели заедно с Блага Димитрова, Ивайло Петров, Иван Радоев и още няколко сериозни български творци. Ние основахме свое писателско сдружение, на което имах честта да бъда първи председател. След смъртта на Николай Хайтов, който по трудно разбираеми за мен причини ни бе обявил за основни свои врагове, съюзът е склонен да ни приеме обратно, но аз се колебая. Точно като онзи шоп, който размишлявал дали да отиде на поредния панаир в съседния град. „Ходих миналата година – казвал си шопът, – тогава жената я таковаха, а мен ме биха. Таз година пак ни канят. Жената вика да ходим, ама аз се колебая...“

Съвсем вятърничаво започнах да пиша книги в едно крайно неблагоприятно време за писане. През петдесетте години на миналия век. Започнах с граничарски разкази и докато моите връстници се надпреварваха чии герои ще заловят повече диверсанти, аз започнах с цикъл съвсем обикновени, битови истории за войничетата, които ми разправяше мой приятел. Тези разкази ми създадоха име във в. „Народна младеж“ и още като студент получих първата си поръчка – от Ангел Каралийчев, който имаше да изпълнява партийно поръчение и да накара младите писатели да пишат и за деца. На Каралийчев никой не можеше да откаже. Това ми е малката утеха за една книга, която днес не бих искал да я е имало – казваше се „Гълъби над Берлин“ и робуваше на тогавашната мода да се пише за неистовите усилия, които правил-

ните хора полагат, за да се борят за мир, докато лошите им пречат. Втората ми книга – „Атомният човек“, престоя три години в издателството, докато редакторите търсеха аналог в съветската книжнина, излизал ли е роман, който да осмива собствената ни представа за бъдещето. Кой ли не чете многострадалния ми ръкопис, всички мастити тогавашни критици, че и първият секретар на Комсомола дори. Накрая го издадоха, след като махнах сто страници и го преработих като юношески приключенски роман.

Междувременно продължавах да пиша разкази и новели, като се убеждавах все повече, че много по-лесно се публикуват онези мои творби, в които чисто човешките и типично българските ни проблеми са пренесени на други планети или в друго време. Така след два сборника с разкази и новели – „Очерк за себе си“ и „Чуждият човек“, преминах окончателно към фантастиката. Много ми помагаше фактът, че запазих страстта си към книгите и непрестанно следях всичко най-ново, което се случва както в литературата, така и в световната наука. Лаская се от мисълта, че примерът ми с фантастиката беше заразителен. Мисля, че окуражих много хора, като Павел Вежинов, Емил Манов, Александър Геров, Атанас Наковски и др., да изпробват уменията си в този жанр. В този смисъл приемам, че съм основоположник на една сериозна литературна традиция, защото през последните десетилетия се появиха нови великолепни български писатели на фантастика, а произведенията в този жанр преди мен бяха епизодични и нехарактерни за българската литература.

Основах и вече единадесет години продължавам да връчвам годишните награди за българска фантастика „Гравитон“ „за добро въображение и доброта на

въображението“. Докато имам сили и някакви средства, ще продължа да я раздавам, а след това се надявам на сина си, който от дете е запален читател на фантастика и разполага с една от най-внушителните жанрови библиотеки.

Повечето свои книги написах в една вила в Хисаря. Тази къща беше подарък на Съюза на писателите от една влюбена в Йордан Йовков учителка. В Хисаря, в къщата, където смъртоносно се разболява Йордан Йовков, се роди и „Пътят на Икар“. Тази книга написах, без да изпуша една цигара, а през по-голямата част от живота си бях страстен пушач. През 1979 година тя раздели първо място на наградите „Еврокон“ със Станислав Лем и книгата му „Звездният навигатор Пиркс“. Гордея се с това, защото Лем е най-значимото име на европейската фантастика през последните 30 години.

Може би е редно просто да припомня някои от книгите си:

„Атомният човек“ – роман, две издания;
„Тежестта на скафандъра“ – роман, четири издания;
„Парадоксът на огледалото“ – роман, две издания;
„Пътят на Икар“ – роман, четири издания;
„Да нахраниш орела“ – разкази;
„Пропуснатият шанс“ – роман;
„Звездните приключения на Нуми и Ники“ – детски фантастичен роман;
„Незавършеният роман на една студентка“;
„Библията на Лилит“ – роман;
„Демонът на Максуел“ – роман;
„Да избереш себе си“ – роман.

Пропускам многото сборници с разкази, но пък ми се ще да подчертая и три нефантастични книги, които харесвам и за които получих много поздравления.

„Впечатления от една планета“, „За мъртвите добро или смешно“ и „Сексуалният живот при тоталитаризма“.

Мисля, че имам общо тридесет и пет книги на повече от петнадесет езика, в тираж със сигурност над милион. Колко точно, не знам, защото през по-голямата част от моя живот социалистическата държава не само прибираше парите от задграничните ми издания, но и рядко ми съобщаваше какво и къде се издава.

Издал съм и 14 антологии, преведох от немски доста книги, написах десетки предговори като този към „Вълшебната планина“ на Томас Ман. Участвах в хиляди безсмислени битки. Като повечето мои съвременници пропилях сили и време в бурни компании, досадни политически бръщолевения и безплодни спорове. Щастлив съм, че в деня на моята 75-годишнина мога да поднеса отново романа „Пътят на Икар“. В него се разказва за това, как на вятърничавия човек е съдено да лети сред звездите. Гответе се за това време! Аз се готвех 75 години.

ЛЮБЕН ДИЛОВ,

декември 2002 година

НЕОБИКНОВЕНОТО ВЪОБРАЖЕНИЕ НА ФАНТАСТА

Любен Дилов, авторът на романа, който прочетохте, с право може да се нарече основноположник на българската научна фантастика. Създател на редица още творби, между които романите „Атомният човек", „Тежестта на скафандъра", „Парадоксът на огледалото", „Незавършеният роман на една студентка", „Пропуснатият шанс", „Демонът на Максуел", „Библията на Лилит". „Да избереш себе си", Дилов, според водещи представители на този жанр, като Аркади Стругацки, Станислав Лем и Фредерик Пол, се нарежда сред десетте най-ярки писатели на научна фантастика в света. „А пътят на Икар" пък е между най-доброто, създадено в областта на българския роман изобщо.

Бях решил да не се опитвам да ви влияя, драги читатели, но се убеждавам, че това е почти невъзможно. Изричайки истини, щеш не щеш, ти вече оказваш влияние, най-малкото пораждаш интерес. А в днешно време, когато вниманието на голяма част от публиката е обсебено от субкултурата, опитът да породиш интерес към една действителна ценност на изкуството вече не зависи от твоите желания или нежелания, а е просто задължение.

Сюжетът на „Пътят на Икар" не е сложен. За разлика от немалко произведения на фантастиката, и не единствено на фантастиката, сюжетът на „Пътят на Икар" не е цел, а само средство авторът да представи света, който е създал. В далечното бъдеще на Земята превръщат един астероид в космически кораб, населяват го като миниатюрна планета със специално подбран екипаж и го пускат да изследва космоса. И тъкмо върху този пределно прост сюжет авторът изгражда своя необикновен свят, по-точно – цяла вселена от човешки мечти и дела, извисявания и падения, съдби и конфликти...

Макар и нищожен спрямо Земята, Икар носи нейните проблеми – няма посоки на човешките търсения, които да са му чужди. Но спецификата на живота в астероида създава свои проблеми и предлага на екипажа население свои цели за постигане. Още повече, след време връзката със Земята ще се прекъсне – дълбоко в Космоса те попадат под влияние на сили и на непознати им преди закони на природата. Връзката е прекъсната, но най-главното, което никога няма да престане да занимава хората, където и да се намират те, остава – загадката произход, загадката смисъл на съществуването и бъдещото развитие и най-важната от тях – загадката човек.

И друг път, на друго място съм го казвал – фантастиката на Любен Дилов се основава на солидни научни познания. От „Пътят на Икар" читателят може да научи за Космоса почти колкото от едно специализирано научно съчинение. Ако не и повече, понеже пътят на знанията до неговото съзнание се прокравя със средствата на една художествена проза от най-чиста проба. Проза, която благодарение на знанията на писателя и лекотата на въображението му твърде често се добира до задълбочени философски обобщения.

Например: „Трезво погледнато, какво друго е спечелило човечеството, излизайки от биоавтоматичните стадии на животинския свят и превръщайки се в цивилизация, освен чувството си за само-

та във Вселената?“

Или: „Няма връщане за астронавтите, братко, има само пристигане в един друг свят. Човек със сърцето си винаги лети към нещо минало, а пристига в бъдещето на онова, което търси.“

Или: „И напразно се зверят биолозите, че не откривали живот на другите планети. Животът е едно върхово състояние на материята, едно, бих казал, изключително постижение в нейното развитие, а изключителните постижения са редки, иначе не биха били изключителни!“

Или: „Когато човек е стигнал до крайната истина, другите, попътните, приблизителните, престават да го интересуват.“

„Пътят на Икар“ е бляскава демонстрация на писателското майсторство на творец с необикновено въображение, с удивителна способност да вдъхва живот и зримост на всеки ред, излязал изпод перото му, което е и същността на таланта, способен да твори. Това особено изпъква в онази част от романа, в която авторът показва как героите му преодоляват цяла гама от заблуди и с години наследявани преразсъдъци, та най-после да намерят себе си такива, каквито са всъщност. Или диалогът между Балов и майка му по повод хромозома игрек. Сцената е неповторима, защото всичко е предадено не по земна, а по икарска, ако може така да се каже, логика. Впрочем определението „неповторимо“ може да се приложи към още много места и постижения в романа. Повествуванието, или по-скоро бих казал – художественото изследване на проблемите, породени от живота на астероида звездолет е плътно, богато на нюанси, на неочаквани обрати, с точен, образен език. Животът на Икар е пресъздаден с такава удивителна

убедителност, че наистина почва да ти се иска да се озовеш на астероида космически кораб.

Четейки тази книга, човек неусетно попада в царството на въпросите, които преследват и вълнуват населението екипаж на Икар.

И между тях, най-важният – за смисъла. Съществуването има ли нещо общо със смисъла,или то просто е програмирано и хората трябва да разчетат тази програма? Програмирано и подчинено на законите на природата, които човек непрекъснато се опитва да открие и формулира, като самите усилия за отгатването са също част от самата природа, от самото програмиране?

Също – човек винаги ли се жертва доброволно? Може ли да се спори коя жертва е най-благородна, или това зависи от степента на развитие на обществото, от целите, които си поставя, и резултатите, които те очакват?

Един от героите нарича живота ситуация в игра, в която липсва стратегия за спечелване. Наистина ли животът е това? Или – вечното желание на човека да стигне нещо невидяно, да влезе в досег с нещо непредставимо, за да даде възможност на началото да се повтори и след повторението до тръгне по нов път, тоест – както при опита да се завърнеш, да попаднеш не в миналото, а да се озовеш в бъдещето?

Наистина ли мечтата на човека, независимо дали винаги е съзнавана, е да се освободи от оковите на Земята, от нейното привличане, да си е сам господар? И заедно с това винаги да скърби за нея? А когато, откъснат от Земята, се почувства самотен, да търси нова планета, та да създаде там това, от което се е откъснал?

В духа на тези въпроси светът на „Пътят на

Икар" се представя като един свят, изправен пред своето непознаваемо бъдеще, и колкото е по-непознаваемо, толкова е по-силен и непреодолим стремежът на героите да вникнат в него. Който стремеж ще изпрати главния герой Зенон Балов към съзнателна саможертва.

А сега един специален цитат: „Багрофонът е наистина велико изобретение, най-вече заради това, сякаш е физическо разтваряне на изпълнителя в сплавта от музика и багри, при което изчезва всякаква дистанция между композитора, творбата и слушателя, защото слушателят, потопен изцяло във фантастичния свят от звуци, форми и светлини, сам конкретизира в себе си този свят, превръщайки го от абстракция във вълнуваща конкретност на собствените си чувства и страсти."

Ето този цитат като че ли дава донякъде представа за многоплановостта на романа и неговото наистина космическо въздействие върху читателя, въздействие, което внушава и създава, превръща човека и в част от себе си, и в свой творец.

За още много неща исках да ви спомена. За Хелиана например – това странно дете на Икар, за Терииза Лоц, за Майола Бени композиторката, чиито произведения се изпълняват на споменатия багрофон, може би трябваше да отделя специално място за Теория на играта и т. н. Но за всичко това вие прочетохте в самия роман, ще го оцените и ще имате собствено мнение, което не е задължително да съвпада с моето. Както казах вече, аз искам само да събудя интереса ви към необикновеното въображение, съчетано с дълбоки познания за човека и Вселената, в това блестящо творение на българския дух, олицетворяван в случая от писателя Любен Дилов.

АТАНАС НАКОВСКИ

Класическите произведения на българската литература са слънчевите стълбове, крепящи националното ни самосъзнание. Те са кристалните мостове на възторга, по които Отечеството ще премине през огън и страдание и ще пребъде в третото хилядолетие. Издателство „Захарий Стоянов“ предлага специална поредица – най-доброто от високата българска класика. Всеки том е придружен от статии, анализиращи от различни гледни точки творчеството на българските класици. Изданието е насочено към ученици и студенти, както и към широката българска общественост.

Поредица

БЪЛГАРСКА КЛАСИКА

ИЗДАТЕЛСТВО • ЗАХАРИЙ СТОЯНОВ •